

Düşünce Dünyasında
Türkiz
ULUSAL HAKEMLİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

TÜRK AKADEMİSİ

Türk Akademisi Siyasal Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV)

www.tasav.org

DÜŞÜNCE DÜNYASINDA TÜRKİZ

Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

Yıl/Year: 9 ▪ Sayı/No: 49 ▪ Kasım/November 2018
ISSN: 1309-601X

TASAV Adına Sahibi / Owner on behalf of TASAV
İsmail Faruk AKSU

Editör / Editor
Doç. Dr. Mehmet GÜNAL

Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor
Konur Alp KOÇAK

Yayın Kurulu / Editorial Board
Doç. Dr. Yalçın SARIKAYA
Doç. Dr. Celal TAŞDOĞAN
Doç. Dr. Kürşad TURAN
Dr. Kubilay KAVAK

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Yonca ANZERLİOĞLU	Doç. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA
Prof. Dr. Nevzat AYPEK	Doç. Dr. Ali GÜRSEL
Prof. Dr. Hilmi DEMİR	Doç. Dr. Yasin ŞEHİTOĞLU
Prof. Dr. Timuçin KODAMAN	Doç. Dr. M. Halit YILDIRIM
Prof. Dr. M. Hanifi MACİT	Doç. Dr. Ruhtan YALÇINER
Prof. Dr. Mahir NAKİP	Doç. Dr. Erol TURAN
Prof. Dr. A. Bedri ÖZER	Dr. Atila BEDİR
Prof. Dr. Eyyüp YARAŞ	Dr. Mahmut ÇİTİL
Prof. Dr. Celalettin YAVUZ	Dr. Hasan EŞİCİ
Prof. Dr. A. Burçin YERELİ	Dr. Ali GÜLER
Prof. Dr. Yusuf SARINAY	Dr. Alpay GÜNAL
Doç. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU	Dr. Cemil Doğaç İPEK
Doç. Dr. Alparslan BAŞARAN	Dr. Tuğrul KORKMAZ
Doç. Dr. Savaş ÇEVİK	Dr. Hatice MUMYAKMAZ
Doç. Dr. Mehmet EKİZ	Dr. Hasan Sencer PEKER
Doç. Dr. Ruhi ERSOY	Dr. Turan ŞENER

DÜŞÜNCE DÜNYASINDA TÜRKİZ

Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

Düşünce Dünyasında Türkiz, Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV) tarafından hazırlanıp Şubat, Mayıs, Ağustos ve Kasım aylarında olmak üzere yılda dört kez yayınlanan ve ulusal hakemli bir dergidir.

Düşünce Dünyasında Türkiz, bilimsel danışman kurulunda ve yayın kurulunda bulundurduğu farklı disiplinlere mensup akademisyenler ile bilimsel nitelik ve yenilikten ödün vermeyen saygın bir akademik dergi olarak İngilizce ve Türkçe makalelere ve kitap tahlillerine yer vermektedir.

Düşünce Dünyasında Türkiz; siyasî, sosyal ve ekonomik politikaların belirlenmesine, mevcut politikaların bilimsel veriler ışığında tahlil edilerek geliştirilmesine ve önemli sorunların çözümüne yönelik politika önerilerinin ortaya konmasına öncelik atfetmekte, bu çerçevede disiplinler-arası araştırmaları teşvik etmektedir.

Sosyal bilimlerin birçok alanında hazırlanacak araştırmalara yer veren *Düşünce Dünyasında Türkiz*, bilimselliğin ilk şartı olan nesnelliği temel yayın ilkelerinden biri olarak kabul eder. Dolayısıyla dergimize yayınlanmak üzere gönderilen tüm yazılar, tarafsız hakemler tarafından en hızlı şekilde gözden geçirilir ve uygun görülmesi hâlinde telif ücretleri yazarına ödenmek kaydıyla basılı ve elektronik ortamda yayınlanır.

About the Journal

Düşünce Dünyasında TÜRKİZ is a peer-reviewed journal on social sciences published quarterly by TASAV, a non-profit think-tank based in Ankara, Turkey. The editorial board has the authority to decide which papers comply with the rules and principles of academic writing and qualified for publication in the journal. Each paper submitted for publication is subject to review of at least two undisclosed referees. Having a paper published in this journal does not require any payment to TASAV.

İletişim / Contact

29 Ekim Caddesi 2654. Sokak No: 1 Gölbaşı-Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 460 1779 ▪ Faks: +90 312 460 1789
www.tasav.org ▪ iletisim@tasav.org ▪ turkiz.dergi@tasav.org

Tasarım, Dizgi ve Baskı / Design and Printing

Net Ofset ve Dijital Matbaacılık Ltd. Şti. ▪ Sertifika No: 18566
Korkutreis Mahallesi Lale Caddesi No: 21/A Ankara/Türkiye
Tel:+90 312 230 0723

Baskı tarihi / Published in: Ocak/January 2019

İÇİNDEKİLER

Mehmet GÜNAL <i>Editörün Notu</i>	7
Edip Semih YALÇIN <i>Türk Siyasi Hayatının 50 Yılında MHP (Olaylar, Kavramlar, Semboller Işığında)</i>	11
Mehmet GÜNAL <i>50. Yılında MHP ve Ekonomi: Politikalar, Görüşler, Öneriler</i>	85
Ruhi ERSOY <i>MHP'nin Kurumsal Hafızası İçerisinde "Kriz" Çözen Hamleleri</i>	145
Nevzat AYPEK <i>Sosyal Ekonomi ve MHP Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme</i>	159
Kamil AYDIN <i>Milliyetçi Hareket Partisi: Kutlu Yolculuğun Siyasi Adresi</i>	177
Hilmi DEMİR <i>MHP'den Önce MHP'den Sonra</i>	185
Alper MUMYAKMAZ <i>Milliyetçiliğin Zorunluluğu, Türk Milliyetçiliğinin İdeolojik Yükümlülüğü ve MHP'nin Beka Misyonu</i>	193
Halit YILDIRIM <i>Milliyetçilik, Demokrasi ve Millî İrade Sisteminde MHP</i>	201

EDİTÖRÜN NOTU

Değerli okurlar,

Türk siyasi hayatının en köklü kurumlarından ve Türk milliyetçiliği fikrinin siyasi temsilcisi olan Milliyetçi Hareket Partisi, 9 Şubat 2019 itibarıyla tam 50 yaşına girecektir. Kuruluşundan itibaren çok badireler atlatan ve zorluklara göğüs geren, özellikle de 15 Temmuz 2016 hain darbe teşebbüsünden sonra içinden geçtiğimiz süreçte Cumhuriyetimizin üçüncü evresi olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişte oyun kurucu bir rol üstlenen MHP'yi bütün yönleriyle bu özel sayımızda ele alıyoruz. 40. sayısından itibaren editörlüğünü yaptığım dergimizin bu sayısında bir ilke imza atıyor ve ben de bir makale kaleme alıyorum.

Bu sayımızda birçok çok değerli siyaset ve bilim insanı, dergimiz için kaleme aldıkları değerli yazılarla MHP, Türk milliyetçiliği ve Türkiye'nin son elli yıllık siyasi tarihine ışık tutan bilgileri bizlerin istifadesine sunmaktadır.

Bu çerçevede, ilk yazı Prof. Dr. Edip Semih Yalçın'ın "Türk Siyasi Hayatının 50 Yılında MHP (Olaylar, Kavramlar Ve Semboller Işığında)" başlıklı yazısıdır. Yalçın Osmanlı'nın son döneminde milliyetçilikle ilgili tartışmalar ve Ziya Gökalp'in Mustafa Kemal Atatürk'ü de etkileyen fikirleriyle başladığı çalışmada daha sonra Türk milliyetçiliğinin Cumhuriyetin kurucu fikri haline gelmesini ele almaktadır. Atatürk döneminin ardından, Gökalp ve Atatürk'ün fikirlerini benimseyen Alparslan Türkeş'in 1944 Türkçülük davası ve sonrasında siyasi figür haline gelmesi ve Milliyetçi Hareketin partileşme süreci ele alınmaktadır. Koruyucu liderlik dönemi olarak adlandırılan Devlet Bahçeli dönemi ise öncelikle 1999 seçimleri ve sonrasında kurulan 57. Hükümet dönemindeki gelişmelerle başlamaktadır. Daha sonra parlamento dışı kalınan 2002-2007 döneminin ardından, 2011 ve 2015 seçimleri ve bu süreçte yaşanan sıkıntılar ve MHP'nin muhalefet partisi olarak yaptıkları ele alınmaktadır. 15 Temmuz darbe girişiminin ardından Bahçeli'nin Cumhuriyetimizin üçüncü evresi olarak nitelendirdiği cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişte MHP'nin rolü anlatılmaktadır. Prof. Dr. Semih Yalçın sonuç olarak; Devlet Bahçeli'nin bir oyun kurucu, oyun bozucu, gündem belirleyici olarak politikada aldığı konumun, MHP'nin aritmetik değeri ve siyasi cesametinin çok ötesinde bir fonksiyon icra etmesini

sağladığını; dış politikada da Türkiye'nin bağımsızlık yanlısı tutumunun cesurca sürdürülmesinde, bölgesinde üstlendiği başat ve tayin edici rolün devamında; maşeri vicdanı uyandıran ve toplumsal dinamizmi diri tutan MHP'nin katkılarının büyük olduğunu belirtmektedir.

Milliyetçi Hareket Partisi'nin geçmişten bugüne ekonomik ve sosyal konulara ilişkin politikaları, görüşleri ve önerilerini ele alan Doç. Dr. Mehmet Günal, öncelikle milliyetçilik fikrinin ekonomi ile ilişkisi ve milli iktisat politikaları gözden geçirilmiştir. Ardından MHP'nin 1969, 1977, 1995, 1999, 2002, 2007, 2011, 2015 ve 2018 seçim beyannameleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. MHP'nin ekonomik ve sosyal konulardaki görüş ve önerilerinin esasının değişmediği, kendi dönemleri içinde köklü ve isabetli fikirler içerdiği ortaya konulmuştur. Dokuz Işık Milli Doktrini ile 1960'larda ayrıntıları ortaya konulan görüş ve önerilerin çoğunun esas itibarıyla hala geçerliliğini koruduğu, ancak zaman içinde dünyada ve Türkiye'de yaşanan gelişmeleri dikkate alan değişiklikler, ilaveler ve güncellemeler yapıldığı ifade edilmiştir.

Doç. Dr. Ruhi Ersoy "MHP'nin Kurumsal Hafızası İçerisinde "Kriz" Çözen Hamleleri"ni ele aldığı yazısının başlığında da belirttiği gibi bu hamleleri Türk siyasetinde milli irade ve uzlaşi kültürü çerçevesinde politik sürdürülebilirlik örneği olarak telakki etmektedir. Çalışmada "MHP'nin Türk siyasetindeki sürekliliğinin kaynaklarını" inceleyen Ersoy, bu kaynakların aynı zamanda Türkiye'de milliyetçi siyasetin toplumsal alanda kabul görmesinin arkasında yatan unsurlar olduğunu belirtmektedir. MHP ile Türk milliyetçiliğini birbirinden ayırmanın hem ilmen hem de siyaseten mümkün ve makul yaklaşımlar olmayacağını söyleyen yazar, MHP'nin milliyetçilik ve demokrasiyi hep ikiz kardeş olarak gördüğünü, parti faaliyetlerindeki kurumsal söylem analizi ve beyanlarda ortaya çıkan siyasi argümanların niteliğinin de millet nezdindeki kabul görülebilirlik seviyesini etkileyen diğer unsurlar olduğunu ifade etmektedir. Ersoy sürekliliğin sağlanmasındaki temel dinamiklerin MHP'nin bu konulardaki sözlü ve fiili beyanlarında yer aldığını belirterek, bunları uzlaşi siyaseti, milli iradenin siyaset nezdinde tecellisinin sağlanması ve vizyoner siyasi öngörülerini gibi üç ana başlıkta incelemektedir. Bu tespitlerin ardından Ersoy sonuç olarak MHP'nin; "uzlaşi", "milli irade" ve "vizyoner politika" ile hem mevcut demokrasinin daha da işletilebilir bir hüviyet kazanması hem de gelecekte yaşanabilecek krizlere/tehditlere karşı çözüm önerileri getirilmesi

konusunda pek çok örnekte görüldüğü üzere net bir politik tavır sergilediği tespitini yapmaktadır. Ersoy'a göre, partinin kuruluşunda ve 2000'li yıllara ulaşmasındaki yegâne kilit aktör olan merhum Alparslan Türkeş'in öngörülleri ve onun ardından genel başkan olan Devlet Bahçeli'nin çağın gerekliliklerini siyasete tatbik etmesi, MHP'deki sürekliliği, 50 yıllık kurumsal maziye ve binlerce yıllık Türk milliyetçiliğinin öğelerini günümüz Türkiye'sinde de devam ettirebilmesinin temel unsurları olmuştur.

Prof. Dr. Nevzat Aypek "Sosyal Ekonomi ve MHP Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı yazısında piyasa ekonomisi sisteminin hakim olduğu küreselleşen dünyada; artan ve keskinleşen rekabet ortamında ekonomik açıdan zayıf olan toplum kesimlerinin dezavantajlı duruma düştüğünü ve bu durumun toplumsal barışı, sosyal huzuru ve hatta demokrasiyi olumsuz yönde etkilemeye başladığını belirtmekte ve bunu önleyebilmek için sosyal ekonomi kavramının ortaya atıldığını söylemektedir. Ekonomi ve sosyal alanın kesişme hattında bulunan sosyal ekonominin araçlarının; kooperatifler, esnaf ve sanatkârlar, mikro-küçük işletmeler, dernekler ve vakıflar olarak kabul edildiğini belirten Aypek, bu konulara ilişkin olarak MHP seçim beyannamelerinde ve programlarında yer alan görüşlere yer vermektedir.

Prof. Dr. Kamil Aydın, "Milliyetçi Hareket Partisi: Kutlu Yolculuğun Siyasi Adresi" başlıklı çalışmasında, edindiği önemli tecrübelerle birlikte, bölgedeki jeo-politik konumu ve şartları gereği Türkiye'nin ve Türk milletinin hep birlikte teyakkuza olması gerektiğini ve bunun mümkün kılınabilmesi için de güçlü ve kararlı bir siyasi yönetimin gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada demokrasi ve milliyetçiliğin sentezlenmesi gerektiğine işaret eden Aydın, Milliyetçi Hareket Partisi'nin böylesi bir sentezi gerçekleştiren yegâne siyasi parti olarak öne çıktığını belirterek bunun altında yatan etkenleri ıcelemektedir. Bu çerçevede, güçlü ideolojik yapı, Ülkü Ocakları vasıtasıyla yetiştirilen yetkin insan kaynağı, istikrarlı teşkilât yapısı ve bu üçlemenin sevk ve idaresini sağlayan başarılı liderlik özelliğinedikkat çekmektedir.

Prof. Dr. Hilmi Demir, "MHP'den Önce MHP'den Sonra" başlıklı yazısında, 1969'da yeni bir ivme kazanan MHP'nin Türk milliyetçiliğini kısa bir zamanda geniş bir toplum tabakasına yayabilme başarısını gösterdiğini vurgulamaktadır. Yazar, MHP'nin bununla da kalmayıp cemiyet hayatının cenderesinden çıkararak halka ulaştırdığı milliyetçilik

anlayışının Türkiye'nin sınırlarını aştığını, Bişkek'te, Kaşgar'da, Bakü'de, Tebriz'de, Kerkük'te, Halep'te, Gümülcine'de, Lefkoşa'da, Kırım'da yahut New York'ta, Berlin'de dahi bu anlayışın görülmesini sağlayan coğrafyalar üstü bir pozisyona sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Dr. Alper Mumyalmaz, milliyetçilik üzerine yapılan teorik tartışmaları irdeledikten sonra milliyetçiliği örseleyeceği iddia edilen küreselleşmenin beklenen menfaatleri sağlamadığını, aksine birçok soruna sebep olduğunu, küreselleşme eğilimindeki hegemonya iddialarınınsa ancak milliyetçilik ile durdurulabileceğini, bu çerçevede Türk milliyetçiliğinin siyasal temsilcisi olan MHP'nin Türkiye'nin bekasının temini açısından ciddi bir yükümlülük taşıdığını vurgulamaktadır.

"Milliyetçilik, Demokrasi ve Milli İrade Sisteminde MHP" başlıklı çalışmasıyla Halit Yıldırım, MHP için demokrasi ve milliyetçilik arasında nasıl bir bağlantı olduğuna işaret etmekte ve aynı zamanda Başbuğ Alparslan Türkeş'in ortaya koyduğu ilke ve ülkülerin Devlet Bahçeli'nin önderliğinde bir bir gerçekleştirmekte olduğunu ortaya koymakta, böylelikle de milli iradenin tecellisi ve egemenliği açısından MHP'nin ve Türk milliyetçiliğinin oynadığı rolü açıklamaktadır.

Bütün bu çalışmaların genelde Türk siyasi hayatının ve özelden Milliyetçi Hareket Partisinin yarım asırlık geçmişi anlama ve anlamlandırma açısından çok faydalı olacağını düşünüyoruz. Nitekim, 50. yılına ulaşan ve Türk siyasetinin en köklü kurumlarından olan MHP'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini oluşturan Türk Milliyetçiliği'nin günümüze nasıl ulaştığının bilinmesinin mevcut şartların ve siyasal ortamın idrak edilebilmesi açısından çok önemli olduğuna inanıyoruz.

Böylesine özel bir konuda ve anlamlı bir tarihte bu dergiyi okurlara ulaştırmamızı sağlayan başta dergimizin sahibi ve TASAV Başkanı Sayın İsmail Faruk Aksu olmak üzere, yazıları ile bizleri bilgilendiren tüm yazarlarımıza, Yazı İşleri Müdürümüz Sayın Konur Alp Koçak'a, Yayın Kurulu ve Danışma Kurulu üyelerimize, dergimizin tasarım ve basım işlerini gerçekleştiren Net Ofset'in çalışanlarına şükranlarımı sunuyor, bir sonraki sayıda buluşmak üzere, iyi okumalar diliyorum.

Doç. Dr. Mehmet GÜNAL
Editör

TÜRK SİYASİ HAYATININ 50 YILINDA MHP (OLAYLAR, KAVRAMLAR VE SEMBOLLER İŞİĞİNDA)

Prof. Dr. E. Semih YALÇIN

Özet

Milliyetçi Hareketin partileşme süreci 1969 yılında başlasa da tohumlarının atıldığı yıllar Atatürk Dönemi'dir. Dolayısıyla bu çalışmada; ilham ve şuurunu kadim Türk tarihinden ve yüksek Türk kültürünün birikiminden alan Milliyetçi Hareket incelenirken, Osmanlı Devleti'nin son döneminde hareketlenmeye başlayan Türkçülük hareketleri ve sonrasında Atatürk dönemindeki milliyetçilik anlayışı üzerinde durulmaktadır. Zira Cumhuriyet'in MHP'ye hayat veren fikri, kültürel ve siyasi altyapısının temelleri Atatürk Dönemi'nde ortaya atılmıştır. Ardından da MHP'nin kurucu genel başkanı Alparslan Türkeş dönemi incelenmektedir. Gökalp ve Atatürk'ün fikirlerini benimseyen Alparslan Türkeş'in 1944 Türkçülük davası ve sonrasında siyasi figür haline gelmesi ve Milliyetçi Hareketin partileşme süreci ele alınmaktadır. "Koruyucu liderlik" dönemi olarak adlandırılan Bahçeli dönemi ise öncelikle 1999 seçimleri ve sonrasında kurulan 57. Hükümet dönemindeki gelişmelerle başlamaktadır. Daha sonra parlamento dışı kalınan 2002-2007 döneminin ardından, 2011 ve 2015 seçimleri ve bu süreçte yaşanan sıkıntılar ve MHP'nin muhalefet partisi olarak yaptıkları ele alınmaktadır. Devlet Bahçeli yönetiminde MHP, millî çıkarları her türlü kişisel ve kurumsal endişe ve önceliklerin fevkinde tutmuş, "Önce ülkem ve milletim, sonra partim ve ben." anlayışını partisinin siyaset düsturu hâline getirmiştir. MHP'nin "koruyucu" lideri Devlet Bahçeli'nin bir oyun kurucu, oyun bozucu, gündem belirleyici olarak politikada aldığı konum, MHP'nin aritmetik değeri ve siyasi cesametinin çok ötesinde bir fonksiyon icra etmesini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: MHP, Alparslan Türkeş, Devlet Bahçeli, Milliyetçilik

Giriş

Milliyetçi Hareket'in tarihi, Türklerde millet bilincinin oluştuğu yıllardan itibaren oluşan birkaç bin yıllık birikimle başlar. Türklerde millet bilincinin oluşum ve gelişimi, Avrupa ve Balkan milletlerinininkiyle kıyaslanamayacak kadar eski tarihlere uzanır. Ancak bu bilincin daha sonraki devirlerde kurulan Türk devletlerinin politikaları ve toplumsal hareketlere bağlı olarak unutulduğu veya ihmal edildiği bilinmektedir.

Bu çalışmada; ilham ve şuurunu kadim Türk tarihinden ve yüksek Türk kültürünün birikiminden alan Milliyetçi Hareket incelenirken, Osmanlı Devleti'nin Meşrutiyetli yıllarında taazzuv etmeye başlayan Türkçülük hareketleri ve sonrası üzerinde durulacaktır.

Gerek Birinci gerekse İkinci Meşrutiyet Meclislerinde yer alan azınlık milletvekillerinin ihanetleri, Araplar ve Arnavutlar başta olmak üzere Müslüman toplulukları temsil eden milletvekillerinin Osmanlı birliği için değil de kendi halklarının bağımsızlığı uğrunda çaba gösterdiklerinin ortaya çıkması, Türk kökenli kurucu unsurun da Türklük idealine temayülünü arttırmıştır.

1877 yılında açılan ilk Osmanlı parlamentosunun Meclis Başkanı Ahmet Vefik Paşa; hem Türkçülüğe hizmet eden edebî çalışmalar yapmış, hem de Türkçü anlayışı Meclis kürsüsünde temsil etme cesaretini göstermiştir. Ahmet Vefik Paşa; farklı kavimlere mensup ve farklı diller konuşan Osmanlı mebuslarına vakit varken Türkçe öğrenmelerini tavsiye etmiş, Türkçe bilmemenin ittihad, yani birliğe mâni olacağı ikazında bulunmuştur¹.

İkinci Meşrutiyet Dönemi'nin İttihat ve Terakkili parlamentosunda ise, özellikle 31 Mart Vakası sonrasında padişahın mutlak otoritesini kısıtlama arayışları içinde Osmanlılık çizgisinde "millî hâkimiyet" tartışmalarının yüksek sesle yapıldığı görülür.

Türk aydınları arasında milliyetçilik, saltanat ve millî hâkimiyet tartışmalarına paralel gelişmiştir. İkinci Meşrutiyetin ilanından ve Sultan İkinci Abdülhamit'in 1909'da tahttan indirilmesinden sonra İttihat ve Terakki, aynı yılın Mayıs ayında saltanat hukukunu sınırlayan anayasa değişikliği paketini parlamentoya getirmiştir. Meclis Başkanını seçme yetkisinin padişahтан alınıp Meclise tevdi edilmesi tartışmaları sırasında sert tartışmalar cereyan etmiştir. Parlamento çatası altında

¹ Hakkı Tarık Us, Meclis-i Mebusan, 1939-1954, İstanbul, C. 1, s. 73.

bir yandan da saltanat hakları karşısında milletin haklarının savunulduğu “millî hâkimiyet” tartışmaları yapılmıştır.²

İkinci Meşrutiyet parlamentosunun ilk Meclis Başkanı Ahmet Rıza Bey’in Meclis çalışmalarının daha başında onun mebuslara millî egemenlikle ilgili hatırlatmaları altı çizilecek sözlerdir:

“Böyle bir devri inkılâpta iş görmek ve bozulmuş bir idareye nizam vermek kolay değildir... Maziden ibret alarak memalik-i sairede hâkimiyet-i milliyenin tatiline sebep olan hatalardan içtinap edelim”³.

Dönemin Türk aydınları arasında revaç bulan millî hâkimiyet fikrinden kasıt, çeşitli unsurlardan mürekkep Osmanlı milletinin egemenliği olsa da daha sonra yerini Türk millî hâkimiyeti inancına bırakan bu telakki, Birinci TBMM’nin teşekkülüne amil olan “Hâkimiyet bilakaydüşart milletindir.” fikrinin olgunlaşmasında ve milliyetçiliğin Türk unsurlar arasında yerleşmesinde etken olmuştur. Osmanlı Meclisindeki millî hâkimiyet tartışmaları zamanla “Türk millî hâkimiyeti” anlayışına dönüşmüş, tabiatıyla bu da Türk milliyetçiliği fikriyatının güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Son Osmanlı parlamentosunda kabul edilen ve Birinci TBMM’de onaylanan Misak-ı Millî, Osmanlı hâkimiyetinden Türk hâkimiyetine dönüşün delili, coğrafi tapu belgesi gibidir.

Osmanlı topraklarındaki Türk aydınları arasında milliyetçi düşüncenin uyanışına zemin hazırlayan etkenlerden biri, 1905-1917 yılları arasında Rusya Türkleri arasında yayılan milliyetçilik hareketleri olmuştur. Türkistan’dan esen Türkçülük rüzgârları, henüz devletin kurtuluşunu Osmanlılıkta arayan Jöntürkler (Genç Türkler) arasında milliyet duygusunun uyanışına vesile olmuştur. Bu bağlamda, Kırım’da yayımlanan ve Türkistan coğrafyasında okunmaya başlanan “Tercüman”da Gaspıralı İsmail tarafından ortaya atılan “dilde, fikirde, işte birlik” düsturu, büyük yankı uyandırmıştır.

1917 Bolşevik İhtilali sonrasında Azerbaycan başta olmak üzere Osmanlı Devleti’ne müteveccih aydın akını da Türkçü fikirlerin

² Millî Mücadele Dönemi’nde Dışişleri Bakanlığı yapacak olan İttihat ve Terakki mensubu Yusuf Kemal Bey (Tengirşenk), Sinop mebusu sıfatıyla biz onu kanımız pahasıyla aldık. Hâkimiyet-i milliyemizi veremeyiz! diye bağırmıştır. Kırkkilise (Kırklareli) mebusu Mustafa Arif Bey, “Kavaid-i Meşrutiyet’in en esaslarından birisi de Meclisin müstakil olmasıdır. İstiklâl, o meclisin, reisini kendisi tayin etmekte hâsıl olabilir.” demiştir. Gümülcine Mebusu İsmail Hakkı Bey, “Padişah milletten büyük değildir. Milletın muhassalası Meclis-i Mebusandır. Hakk-ı millet mahfuzdur.” demiştir. (bk. MMZC, 1325, D.1, C.6, s.353-357.)

³ MMZC, 1324, D.1, C.1, s.52.

yayılmada etken olmuştur. Osmanlı Devleti topraklarına gelen münevverler arasında Yusuf Akçura, Zeki Velidi Togan, Ahmet Ağaoğlu, Sadri Maksudi Arsal, Abdülkadir İnan, Reşit Rahmeti Arat, Akdes Nimet Kurat ilk akla gelenlerdir. Rusya'dan İstanbul'a gelen aydınlardan Hüseyinzade Ali Bey, Tıbbiye'de Türkçülük esaslarını anlatmaya başlamıştır. Onun "Turan" ismindeki manzumesi, "Panturanizm" idealinin ilk tecellisidir. Yunan Harbi başladığı sırada, Türk şairi Mehmet Emin Bey (Yurdakul), "*Ben bir Türk'üm dinim cinsim uludur*" mısraıyla başlayan ilk şiirini neşretmiştir. Bu iki manzum eser, Osmanlı Türk'ünün hayatında yeni bir inkılabın başlayacağını habercisi olmuştur⁴.

Yusuf Akçura, 1908'in Aralık ayında Veled Çelebi (İzbudak) ve Necip Asım (Yazıksız) gibi arkadaşlarıyla beraber Türk Derneğini kurmuştur. Türk Derneği, Osmanlı Devleti'nde Türk milliyetçiliği fikriyatına istinaden kurulan ilk cemiyettir. Türk Derneğini Ağustos 1911'de kurulan Türk Yurdu Cemiyeti ve Mart 1912'de çalışmalarına başlayan Türk Ocağı izlemiştir. Yusuf Akçura'nın birinci derecede rol oynadığı bu derneklerin yönetim kurullarında Hüseyinzade Ali ve Ahmet Ağaoğlu gibi birçok Rusya kökenli Türk görev almıştır⁵.

Yusuf Akçura, Paris'teki öğrenimini tamamladıktan sonra Rusya'ya gittiğinde 1904 yılında yazdığı ve bir Türk milliyetçiliği manifestosu olarak görülen ünlü "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı makalesini Kahire'de çıkan "Türk" gazetesine yollamıştır. 1907 yılında yayımlanan bu makaleyle ilk defa siyasi alanda Türkçülük meselesi bütün açıklığıyla dile getirilmiştir. Osmanlı saltanatının takip ettiği ve takip edebileceği üç siyaset tarzı; yani Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük, makalede açık bir şekilde beyan edilmiştir.⁶ Türkçülük hareketinin temel fikir eserlerinden biri olan "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı makalesinde Yusuf Akçura, diğer iki seçeneği fayda ve mahzurlarıyla tahlil ettikten sonra Türk birliği için şu görüşleri dile getirmiştir:

"Türk birliği siyasetindeki faydalara gelince, Osmanlı ülkelerindeki Türkler hem dinî hem ırkî bağlar ile pek sıkı, yalnız dinî

⁴ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul, 2014, Ötüken Yayınevi, s. 25.

⁵ Ercüment Berk, "Yusuf Akçura ve Fikirleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2017, Sayı 59, s.485-486. Dernek faaliyetleri ve dernekçilik Türk siyasi hayatında ve özellikle de Türk milliyetçiliğinin tarihinde hususi bir yer tutmaktadır. Türk milliyetçiliği fikriyatı öncelikle bur derneklerin faaliyetleri üzerinden genellikle kültürel platformda etkisini sürdürmüş, daha sonraları bu gibi çok sayıda dernek, Türk milliyetçiliğinin siyaset platformuna taşınmasında rol oynamışlardır.

⁶ Ercüment Berk, agm., s. 490.

olmaktan sıkı birleşecek ve esasen Türk olmadığı hâlde bir dereceye kadar Türkleşmiş sair Müslim unsurlar daha ziyade Türklüğü benimseyecek ve henüz hiç benimsememiş unsurlar da Türkleştirilebilecekti. Lakin asıl büyük fayda; dilleri, ırkları, âdetleri ve hatta ekseriyetinin dinleri bile bir olan ve Asya kıtasının büyük bir kısmıyla Avrupa'nın şarkına yayılmış bulunan Türklerin birleşmesine ve böylece diğer büyük milliyetler arasında varlığını muhafaza edebilecek büyük bir siyasi milliyet teşkil eylemelerine hizmet edilecek ve işbu büyük toplulukta Türk toplumlarının en güçlü ve en medenileşmiş olduğu için Osmanlı Devleti en mühim rolü oynayacaktı. Son vakaların fikre getirdiği uzakça bir istikbalde, meydana gelecek beyazlar ve sarılar âlemi arasında bir Türklük cihanı husule gelecek ve bu orta dünyada Osmanlı Devleti, şimdi Japonya'nın sarılar âleminde yapmak istediği vazifeyi üzerine alacaktı. Bu faydalara mukabil, Osmanlı ülkelerinde meskûn, Müslim olup da Türk olmayan ve Türkleştirilmesi de mümkün bulunmayan kavimlerin Osmanlı Devleti elinden çıkması ve İslamiyet'in Türk ve Türk olmayan kısımlarına ayrılarak artık Osmanlı Devleti'nin Türk olmayan Müslümanlar ile ciddi bir münasebeti kalmaması mahzurları vardır. Türkleri birleştirmek politikasının tatbikindeki dâhilî müşkülât İslam siyasetine nazaran ziyadedir. Her ne kadar, Garb'ın tesiriyle Türkler arasında milliyet fikirleri girmeye başlamış ise de yukarıda söylenildiği gibi, bu vaka henüz pek yenidir. Türklük fikirleri, Türk edebiyatı, Türkleri birleştirmek hayali henüz yeni doğmuş bir çocuktur. İslamiyet'te gördüğümüz o kuvvetli teşkilattan, o pür hayat ve pür heyecan hissiyattan, hulâsa sağlam bir ittifadı meydana getirebilecek madde ve hazırlıktan hemen hiç birisi Türklükte yoktur. Bugün ekseri Türkler mazilerini unutmuş bir hâlde bulunuyorlar. Lâkin şu da unutulmamalıdır ki zamanımızda birleşmesi muhtemel Türklerin büyük bir kısmı Müslüman'dır. Bu cihetle, İslâm dini, büyük Türk milliyetinin teşekkülünde mühim bir unsur olabilir. Milliyeti tarif etmek isteyenlerden bazıları, dine bir amil gibi bakmaktadırlar.”⁷

Yusuf Akçura'nın, “İslam dini, büyük Türk milliyetinin teşekkülünde mühim bir unsur olabilir” cümlesindeki kanaat, Ziya Gökalp tarafından parti programı hâline getirilmiştir. Bu isabetli tespit; daha sonraki yıllarda milliyetçi derneklerin faaliyet amaçlarına istikamet vermiş ve

⁷ Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara, 1976, TTK Basımevi, s. 33-34.

son olarak da MHP'nin, "Türk-İslam ülküsü" ifadesiyle hulasa edilen ideolojik yapısının özünü oluşturmuştur.

Yusuf Akçura, Mondros Mütarekesi'nden sonra İstanbul'daki milliyetçi direnişin yanında yer alarak Ekim 1919'da "Millî Türk Fırkası"nın kuruluşuna katılmıştır. Yakın arkadaşı Ahmet Ferid'in liderliğinde kurulan bu parti, Mehmet Emin, Ahmet Hikmet, Mustafa Zühtü, Abdülhak Adnan gibi sürgünden kurtulan bazı eski Türkçüleri bir araya getirmiştir. 1912'de kurulduktan sonra fazla varlık gösteremeyen Millî Meşrutiyet Fırkası'nın mirasçısı olan bu yeni parti, kendini milliyetçi ve demokrat bir kuruluş olarak tanımlamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde Anadolu'da boy veren "Millî Hareket"e yakınlık duyan bu parti, Türk adını taşıyan ilk siyasi partidir.⁸ Bu dönem, dünyada bağımsızlık ve hürriyet rüzgârlarının estiği, milletlerin kendi kaderlerini tayin haklarının konuşulup milletlerarası platformda desteklendiği bir zaman dilimidir.

Yusuf Akçura'nın Osmanlı aydınlarının tefekkürüne sunduğu kurtuluş alternatifleri tartışılırken, "Hüsn ve Şiir" adıyla Manastır'da yayına başlayıp Selânik'e taşınan ve 1910 Eylül'ünde "Genç Kalemler" adıyla yoluna devam eden dergi, Türkçü kalemleri etrafında toplamıştır. "Yeni Lisan" hareketinin sesi olan Genç Kalemler, Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in çabalarıyla yayın hayatına başlayan Genç Kalemler, Türk milliyetçileri için bir edebî ve siyasi mahfil hâline gelmiştir. Yazı kadrosunda Ziya Gökalp, Aka Gündüz, Ali Canip, Kâzım Nami Duru, Nesimi Sarım, Mehmet Fuad gibi önde gelen İttihat ve Terakkililerin yer aldığı dergi,⁹ dilde Türkçülük akımının lokomotifi olmuştur. Ömer Seyfettin'in Genç Kalemler'de yayımladığı "Yeni Lisan" adlı makalede, dilde sadeleş-tirmecilik anlayışı üzerinden Türk milliyetçiliği işlenmiştir. İttihat ve Terakkinin ideoloğu ve fikir babası Ziya Gökalp ise lisan meselesini kâfi görmeyerek bütün programıyla ortaya atmak lazım geldiğini düşündüğü Türkçülüğü sosyolojik esaslara oturtmuş, "Turan" manzumesini bu esasları ortaya koymak için Genç Kalemler'de yayımlatmıştır.¹⁰ Gökalp de Yusuf Akçura gibi, Türklüğün İslam'la birlikte terakki edeceği düşüncesindedir:

"Türklükle İslamlık, biri milliyet diğeri beynelmileliyet mahiyetlerinde oldukları için aralarında asla tearuz (zıtlık); birbirine zıt olma) yoktur. Türk mütefekkirleri, Türklüğü inkâr

⁸ Ercüment Berk, agm., s. 487.

⁹ Bkz. Yusuf Ziya Öksüz, Türkçe'nin Sadeleşme Tarihi: Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi, Ankara, 1995.

¹⁰ Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, s. 29.

ederek beyneledyan (dinler arası) bir Osmanlılık tasavvur ettikleri zaman İslâmlaşmak ihtiyacını duymuyorlardı. Hâlbuki Türkleşmek mefkûresi (ülküsü) doğar doğmaz İslamlaşmak ihtiyacı da hissedilmeye başladı.”¹¹

Ziya Gökalp, Yusuf Akçura'nın Türk birliği idealine Türk illerinin de ötesinde geniş bir coğrafyaya taşıyan “Turan” ülküsünü ekleyerek Türkçülük cereyanına romantik bir veçhe vermiştir. “*Vatan ne Türkiye’dir Türklere, ne Türkistan, Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan!*” dizeleri, aynı zamanda Türklüğün coğrafi sınırlarla tahdit edilemeyecek cihanşümül bir nizam verme anlayışını, kökleri Asya bozkırlarına uzanan “Türk cihan hâkimiyeti mefkûresi”ni hatırlatarak milliyetçilere özgüven aşılamıştır. Gökalp, devleti ayaklarının altından kaymakta, yıkılmakta olan Osmanlı aydınına içinde buldukları yüzyılın milliyet yüzyılı olduğunu ve ayakta durmak için Türklüğe sahip çıkmaktan başka çare olmadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Dünyanın şarkı da garbı da bize celi (açık) bir surette gösteriyor ki bu asır milliyet asrıdır, bu asrın vicdanları üzerinde en müessir kuvvet milliyet mefkûresidir (ülküsüdür). İçtimai vicdanların idaresi ile mükellef olan bir devlet, bu mühim içtimai amili mevcut değil farz ederse vazifesini ifa edemez. Devlet adamlarında, fırka recüllerinde (parti ileri gelenlerinde) bu his mevcut olmazsa, Osmanlılığı terkip eden cemaat ve kavimleri ruhi (psikolojik) bir surette idare etmek kabil olamaz. Dört senelik bir tecrübe bize gösterdi: Sırf unsurların itilafı masadıyla ben Türk değilim, Osmanlıyım diyen Türkler, unsurların ne yolda bir itilafa muvafakat edebileceklerini nihayet gayet acı bir surette anladılar. Milliyet hissini hâkim olduğu bir memleketi ancak milliyet zevkini nefsinde duyanlar idare edebilirler.”¹²

Osmanlı'nın son döneminde aydınlar ve yönetici tabaka arasında yayılan milliyetçilik, aynı zamanda Batı'nın üstünlüğü karşısında ihtiyaç duyulan öz güvenin kazanılmasında temel kaynaklardan birini oluşturmuştur. Çünkü Türk milliyetçiliğinin en önemli iç sorunlarından biri, Osmanlı Devleti'nin Batı karşısında devamlı gerilemesinin iyice sarstığı özgüven ve kendine saygı duygusunun yeniden kazanılmasıdır. Bu bağlamda Osmanlı'nın son döneminde yetişen sivil ve asker aydınların başlattığı Millî Mücadele ve daha sonraki gelişmeler hayati

¹¹ Ziya Gökalp, *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, İstanbul, 2015, Ötüken Yayınevi, s. 21.

¹² Gökalp, *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, s. 17.

rol oynamıştır.¹³ Atatürk'ün fiil ve beyanlarında bu öz güven izharı açıkça görülür. Türk aydınları, memleketin kurtuluşunu milliyetçi fikirlere sarılmakta görmüşlerdir. Son Osmanlı parlamentosunda şekil alan ve Birinci TBMM'de oybirliğiyle kabul edilen Misak-ı Millî de bir bakıma bu arayışın bir sonucu olarak vücuda gelmiştir. Misak-ı Millî, Türk milliyetçilerinin vatan sınırlarını tarifi, hür ve müstakil millî coğrafyayı çizmesidir.

Millî Mücadele, bağımsız yaşama azminin bir ifadesi olan Türk milliyetçiliğine dayanılarak kazanılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, yeni Türk devletini kurarken, bir kısım yarı Osmanlı aydınının aşağılık duygusunu yok edip bütün millete Türk olmanın mutluluk ve gururunu hissettirmiş, Türk milliyetçiliğini şahlandırmış ve doğru çizgiye oturtmuş bir liderdir.¹⁴

Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletin başına gelenlerin temel sebeplerinden birinin, kendi benliğinden uzaklaşıp kendi varlığını unutmaya gafletine düşmesi olduğunu belirtmiş ve Türklüğün bekası için bu manada bir uyanışın elzem olduğunu şu ifadelerle açıklamıştır:

"Bahusus bizim milletimiz, milliyetinden tegafül edişinin çok acı cezalarını gördü. Osmanlı İmparatorluğu dâhilindeki akvamu muhtelifte hep millî akidelere sarılarak, milliyet mefkûresinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu sopa ile içlerinden, kovulunca anladık. Kuvvetimizin zaafa uğradığı anda bizi tahkir, tezlil ettiler. Anladık ki kabahatimiz kendimizi unutmaklığımızmış. Dünyanın bize saygı göstermesini istiyorsak ilk önce biz kendi benliğimizi ve milliyetimize bu saygıyı, hissî, fikrî ve fiilî olarak, bütün davranış hareketlerimizle gösterelim".¹⁵

Atatürk, yalnızca kurtarıcı, başkomutan ve cumhurbaşkanı olarak değil; aynı zamanda Türkiye'yi muasır medeniyetler seviyesine ulaştırma amacıyla millî bir program ortaya koyan bir lider ve devlet adamı olarak temayüz etmiştir. Modern Türkiye'nin yapı taşlarını hepsinde onun fikir ve teşebbüsleriyle başlatılan millî inkılaplar oluşturmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, bütün adımlarının merkezine de Türk milliyetçiliği idealini yerleştirmiştir. 26 Nisan 1926'da Ankara

¹³ Mehmet Nihat-Emre Cemiloğlu, *Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Hareket, -Tarihî Gelişim, Partileşme ve İdeoloji*, 2001 Turkuaz Ajans, Ankara, 1995, s. 64.

¹⁴ İsmet Giritli, *Atatürk ve Millî Birlik Paneli*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998, s. 31.

¹⁵ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. 2, Ankara, 1997, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s. 147.

Türk Ocağı delegelerine yaptığı konuşmada, “Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiz. Cumhuriyet’imizin mesnedi Türk camiasıdır. Bu camianın efradı ne kadar Türk harsı ile meşbu olursa o camiaya istinat eden Cumhuriyet de kuvvetli olur.”¹⁶ sözleriyle devlet felsefesinin ve rejimin merkezine Türk milliyetçiliğini yerleştirdiğini işaret etmiştir.

“Bedenimin babası Ali Rıza Efendi, hislerimin babası Namık Kemal, fikirlerimin babası ise Ziya Gökalp’tır.” diyen Mustafa Kemal Atatürk, Gökalp gibi kültür, his ve mensubiyet esasına dayanan çağdaş milliyetçiliği benimsemiş, milletin kısaca tanımını şöyle yapmıştır: “Aynı harstan olan insanlardan oluşan topluma millet denir.”¹⁷ Mustafa Kemal Atatürk’ün bir başka millet tanımı da şöyledir: “Millet dil, kültür ve ideal birliği ile birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu bir siyasî ve içtimâî heyettir.”¹⁸

Prof. Dr. S. Maksudi Arsal, Cumhuriyet Döneminde temelleri Atatürk tarafından atılan modern milliyetçiliği şöyle tarif etmiştir:

“Bugünkü milliyetçilik, sosyolojik ve psikolojik esaslara dayanır; kan tahlili ile uğraşmaz, kafataslarının şekliyle de ilgilenmez. Belli bir millete bağlılık hissi bugünkü milliyetçiliğin esasıdır.”¹⁹

Atatürk, Türkcülük ülküsünü realist esaslara oturtmuş ve dönemin gerçekleri ışığında maceraperestlikten uzak gerçekçi bir milliyetçilik politikası takip etmiştir. Bununla birlikte Türk dünyası ve Türk coğrafyasıyla ilgilenmekten de vazgeçmemiştir.

Atatürk’ün millet ve milliyetçilik telakkisi, döneminin ve daha sonrasının aydınlarını derinden etkilemiş, bilim adamlarının bu alandaki eserlerine yön vermiştir.

Milliyetçi-Ülkücü Hareketin fikrî, tarihî ve sosyolojik referanslarını oluşturan, milliyetçi düşüncenin jargonunu yansıtan bazı temel kavramlar; Atatürk Dönemi’nde teşekkül etmiştir. Dönemin yazar ve aydınları, Atatürk’ü “Ülkücü” bir devlet adamı olarak nitelendirmişlerdir. 60’lı yıllarda Ülkücü Hareket tarafından Alparslan Türkeş için kullanılmaya başlanan “Başbuğ” unvanı, ilk önce Atatürk’e yakıştırılmıştır. Milliyetçi Hareketi anlamlandıran, fikri temellerini

¹⁶ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. 3, s. 118.; Vakit, 27 Nisan 1926.

¹⁷ A. Afet İnan, *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün El Yazıları*, Ankara, 1969, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 24.

¹⁸ İnan, *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün El Yazıları*, s.18.

¹⁹ S. Maksudi Arsal, *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*, İstanbul, 1972, Ötüken Yayınevi, s. 191.

yansıtan ve ona mensubiyeti tavsif eden “ülkü”, “Ülkücü” ve “bozkurt” kavramları da bizzat Atatürk tarafından kullanılarak fikir, kültür ve siyaset hayatımıza kazandırılmıştır. İçinde derin ve yüksek manalar barındıran bu sihirli kelimeler, millî bilinçlenme hareketini zenginleştiren pırlanta taşları olarak her geçen gün fikir dağarcığımızı kıymetlendirmiştir. Ülkücülüğü, Batılı tabirle idealizmi, Türk gençlerinde bulunmasını istediği bir hususiyet olarak gören Atatürk, bir konuşmasında şöyle demiştir:

“Gençliği kesinlikle ‘ülkü’ ve memleketle ilgili olarak yetiştirmek, hepimizin, her devlet adamının başta gelen görevidir.”²⁰

Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet Dönemi’nde milliyetçilik şuurunun bilhassa gençler arasında yerleşmesini sağlamak amacıyla millî tarih ve dil çalışmalarına ağırlık vermiştir. Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunu kurarken başına getirilen Türk adı, bu müesseselerin amaç ve hedefleri konusuna yeterince fikir vermektedir. Millî şuurun ve tarihî geçmişe bağlılığın sembollerinden biri olan bozkurt motifini sıkça kullanan Atatürk, bozkurt resimli pullar ve paralar basılmasını sağlamıştır. Ülkücü Hareketin hafızasında ve fikrî terakkisinde önemli bir yer teşkil eden ve geçmişe bağlılığını simgeleyen motiflerden biri olan Türk destanlarından “Ergenekon Destanı”nda yer alan Ergenekon’dan çıkışı ve bozkurdun onlara yol göstermesini resmeden tabloyu İbrahim Çallı’ya çizdirerek, geleceği önemi bir miras ve hedef bırakmıştır.

Atatürk’ün Türklüğe sevdası, Türk tarihine ve geçmişine olan bağlılık ve ilgisi sözlerinden ibaret kalmamış, kültürel, siyasi ve sosyal alanda attığı bütün adımlarına bu bağı aksettirmiştir. Armstrong’un ilk baskısı 1932’de yapılan ve Atatürk’ü anlatan eserinin orijinal adı “Grey Wolf-Mustafa Kemal”dir. Grey Wolf bozkurt anlamına gelmektedir.

Milliyetçi Hareketi Vücuda Getiren Olaylar

Türk siyasi hayatının son elli yılına damgasını vuran Milliyetçi Hareketin partileşme süreci 1969 yılında başlasa da tohumlarının atıldığı yıllar Atatürk Dönemi’dir. Alparslan Türkeş, ailesiyle birlikte Kıbrıs’tan İstanbul’a göç ettiğinde, Cumhuriyet 10 yılını tamamlamıştır; Millî Kurtarıcı (Halaskâr Gazi) Atatürk, gücünün ve müessiriyetinin zirvesindedir. Kuleli Askerî Lisesine giren Türkeş, burada Atatürk sevgisi ile yetişmiş; ailesinden ve sosyal çevresinden aldığı Türklük

²⁰ Kılıç Ali, *Atatürk’ün Hususiyetleri*, İstanbul, 1955, Sel Yayınları, s. 62.

sevgisi askerî okuldayken Atatürk'ün maddi ve manevi varlığında tecessüm etmiştir.

1938'de Atatürk'ün ebediyete irtihali sonrasında kuruluş hedefleri ve siyasi amaçlarından uzaklaştırılan Türkiye gemisinin sağlam bir rotada ilerlemesini ve güvenli bir limana ulaşmasını sağlayacak sağlıklı bir fikir rotası tayin edilememiştir. Kaptan ölünce dümene geçenler rotayı değiştirmiştir.

Türk milletini muasır medeniyetler seviyesine ulaştırma hedefine götüren lokomotifin; Atatürk'ün devlet felsefesi hâline getirmeye çalıştığı Türk milliyetçiliği fikri olduğu gerçeği, ya görülmemiş veya görmezden gelinmiştir.

Türk milliyetçiliğini devlet politikası hâline getiren Atatürk'ten sonra 1939'dan itibaren İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olmasından sonra Türkiye'de yeni bir döneme girilmiştir. O yıllarda Türkiye'deki sosyal ve siyasi olaylar, sonu yaklaşan İkinci Dünya Savaşı'nın dinamiklerinden etkilenmiştir. Birinci Dünya Harbi bir paylaşım, İkinci Dünya Savaşı da birincisinin Avrupa'daki kalıntılarının yol açtığı hegemonya savaşıdır. Her ne kadar Cermen ırkının üstünlüğün inanan faşist bir liderin çılgınca hesapları yüzünden bu korkunç savaşta 50 milyona yakın insanın hayatını kaybetse de hür dünyada milletleşme olgusunu ve millî devlet sürecini kamçılacağı inkâr edilemez. İnsanlık, yaşadığı toprakları ve bu topraklarda teneffüs ettikleri hürriyetlerini kaybeden milyonların gözünden vatan ve hürriyet mefhumlarının değerini iliklerine kadar hissetmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na katılmamakla birlikte savaş şartlarının acı ve yokluklarını derinden hisseden Türkiye'de, Türk ordusu modern harp tekniğinin lüzumlu kıldığı bütün vasıtalarından mahrum olan ve sevkியatta öküz arabalarını, atlı arabaları, deve kervanlarını ve eşek kollarını kullanmıştır. Seferberlik hâlinde olan Türk ordusu Balkanlara kadar yayılan Alman tehdidine karşı bilhassa Boğazlar ve Trakya bölgesine yığınak yapmıştır. Kuvvetli uçak filolarıyla desteklenen zırhlı ve motorlu Alman orduları işgal ettikleri yerlerdeki orduları kısa sürede nasıl darmadağın ettiği, Türk Genelkurmayı ve subaylarınca takip edilmiştir. Ordu iyi beslenememektedir ama millet de yokluk içindedir. Halkın en zaruri ihtiyaçları olan ekmek, şeker, patiska, basma, hatta kefen bezi bile vesikaya bağlanmıştır.²¹ Ülkenin içinde bulunduğu olumsuz şartlara rağmen Atatürk'ün attığı tohumlar yeşermiş, gerek orduda gerekse sivil hayatta büyük bir vatansever nesil yetişmiştir. Türk

²¹ Alparlan Türkeş, *1944 Milliyetçilik Olayı*, İstanbul, 1992, Kamer Yayınları, 14. Baskı, s. 15-22.

ordusunda bütün yokluklara rağmen, milletin necabetiyle moral ve motivasyonunu yüksek tutmaya çalışan genç subaylardan biri de Üsteğmen Alparslan Türkeş'tir. Türkeş, "Büyük Türk milleti ebedidir. Refah ve kudret yarışını muhakkak bir gün kazanacaktır" diye düşünerek Türk milletin şanlı varlığıyla ilgilenmektedir.²² O devirde Türk milletin şanlı tarihiyle, Türk devletini muasır medeniyetler seviyesine erdirmeye matuf gelecek tasavvuruyla alakadar olan, "mefkûreci muallim" (Ülkücü öğretmen) neslinden bir Türk münevver; etrafını güneş gibi aydınlatmaya başlamıştır. Bu münevver; yazar, şair ve fikir adamı Hüseyin Nihal Atsız'dır. çıkardığı fikir ve edebiyat dergileri Orhun, Orkun ve Ötüken, Cumhuriyet tarihinde Türk milliyetçiliği davasının yayın alanındaki en büyük silahları arasında yer alan Atsız, Atatürk'ten sonra Türk milliyetçiliğinin canlı, etkin ve güçlü bir fikir hareketi olarak hafızalara kazınması, gençlerin bu fikre gönül vermesi için çabalayan isimlerin başında gelmektedir.

Bir millî ülküye inancın, tarihe şan veren büyük bir millete, Türk milletine duyulan sevgi ve bağlılığın dönemin genç nesilleri arasında varlığı, Nihal Atsız'ın aşağıdaki şiirindeki kuvvetli vurgudan anlaşılmaktadır:

*"Bilsin cihan ki ben bu cihanın nesindeyim;
Bir ülkünün mehabetinin zirvesindeyim.
Dünya denen mezellete dalsın her isteyen,
Ben ırkımın şeref taşıyan efsanesindeyim."*

Nihal Atsız; 1936'da Habeşistan'ı işgal eden, Nazi Almanya'sı ile birlikte Roma-Berlin mihverini kuran, Ege Adalarına asker çıkaran ve İzmir'le Antalya'ya da gözünü diken İtalyan Başbakanı Mussolini'ye, "Ey Benito Mussolini!" diye seslendiği şiirinde, bir Türk milliyetçisinin yüreğinde kabaran hamasi duyguları şu dizelerle dile getirmiştir.

*"Kılıç Arslan öldü sanma, yaşıyor bizde!
Atilla'nın ateşi var içimizde!
Kanije'nin gazileri daha dipdiri!
Sınırdadır Plevne'nin kırk bir askeri!
Edirne'de Şükrü Paşa bekliyor nöbet
Dumlupınar denen şeyi bilirsin elbet!
Şehitlerden elli milyon bekçisi olan,
Aşılmaz bir kayadır bu ebedî vatan!"*

Nihal Atsız'ın şiirlerinde işlediği vatan, millet, yiğitlik, kahramanlık, savaşçılık, cetlere duyulan bağlılık ve sevgi gibi temalar; benliğine

²² Türkeş, 1944 Milliyetçilik Olayı, s. 22-23.

özgüven duygusu aşlamak isteyen dönemin genç Türkçülerinin hissiyatını yansıtmaktadır. Vatan, millet kahramanlık Bu şiirlerle yüreklere ilka edilen duygular, henüz fidan hâlindeki Milliyetçi Hareket çınarını beslemiştir.

Bu arada İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru, Almanya'nın kaybedeceği belli olmuş, özellikle 1942 Kasım'ında Stalingrad'da Almanları durdurduktan sonra savaş stratejisi bakımından avantajlı duruma geçen Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye yönelik baskıları kendini hissettirmeye başlamıştır. Rusya, uluslararası konjonktürde avantajlı duruma geçince Türkiye'ye karşı eski düşmanlık politikasına geri dönmüştür. Sınırlarımıza yönelik Alman tehlikesi ortadan kalkmaya, yerini Rus tehdidi almaya başlamıştır.²³

Savaş yıllarında tarafsızlık politikası takip eden ve bu çerçevede Moskova'ya dostane mesajlar yollama telaşına giren İnönü yönetimi, iç politikada da bu paralelde hareket etmiştir. İnönü, içeride karşısına çıkan ilk fırsatı değerlendirerek komünizme karşı mücadele eden Türk milliyetçilerinin üzerine gitmiştir. Hüseyin Nihal Atsız'ın millî eğitimdeki komünist yuvalanmayı ve faaliyetleri ifşa etmek üzere Orhun dergisinde Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na hitaben yayımladığı mektuplar bahane edilerek "Turancılık ve Irkçılık Davası" ihdas edilmiş, bir kısmı ordu mensubu olmak üzere yüzlerce vatansever tutuklanmış ve bazıları mahkemeye verilmiştir.²⁴ Atsız'ın şahsında tecessüm eden Türk milliyetçiliğine sert tavır alan İnönü, onu ve etrafında toplanan insanları cezalandırma yoluna gitmiştir.

19 Mayıs 1944 günü bayram töreni sırasında yaptığı konuşmada Türk milliyetçilerini hedef alarak ırkçılıkla suçlayan ve "Memleketimizde ırkçılık prensibinin düşmanıyız." diyen İsmet İnönü açıkça Sovyetler Birliği'ne mesaj mahiyetindeki sözlerini şöyle sürdürmüştür:

"Turancılık fikri, yine son zamanların zararlı ve hastalıklı gösteresidir. Bu bakımdan Cumhuriyet'i iyi anlamak lâzımdır. Millî kurtuluş sona erdiği gün yalnız Sovyetlerle dostluk ve bütün komşularımız eski düşmanlıklarının bütün hatıralarını canlı olarak zihinlerinde tutuyorlardı... Turancılar, Türk milletini bütün komşularıyla onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tilsimi bulmuşlardır. Bu kadar şuursuz ve vicdansız fesat-

²³ Ahmet Şükrü Esmem-Oral Sander, *Olaylarla Türk Dış Politikası (İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası)*, Ankara, 1996, Siyasal Kitabevi, 9. baskı, s. 163.

²⁴ Türkeş, *1944 Milliyetçilik Olayı*, s. 82.

*çılarının tezvirlerine Türk milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette Cumhuriyet'in bütün tedbirlerini kullanacağız."*²⁵

1944 yılında meydana gelen milliyetçilik olayları, aynı zamanda Türk siyasi hayatına damgasını vuracak bir fikir hareketinin doğum sancılarıdır. Bu hareket, daha sonraki yıllarda Türk siyasi hayatında aktif rol üstlenecek şahsiyetlerin yetişmesine imkân veren bir ortamın husulüne zemin hazırlamıştır.

1944 Milliyetçilik Olayları içinde yer alan, o tarihte Atsız'ın etrafında kümelenen vatansever aydınlar, ileride Türkiye'nin sosyal kültürel ve siyasi hayatında rol almışlardır. Şüphesiz o dönemde yetişen isimlerin başında ordu saflarında genç bir üsteğmenken Nihal Atsız'la birlikte Türkçülük-Turancılık Davası'ndan yargılanan Alparslan Türkeş gelmektedir. Türkeş'in İsmet İnönü ve komünizmle mücadelesi, daha o yıllarda başlamıştır. Davadan yargılanan diğer isimler de Reha Oğuz Türkkan, Zeki Velidi Togan, Osman Yüksel Serdengeçti, Said Bilgiç, İsmet Rasim Tümtürk, Nejdet Sançar, Hüseyin Namık Orkun, Fethi Tevetoğlu, Hikmet Tanyu, Orhan Şaik Gökyay, Cebbar Şenel, Hasan Ferit Cansever, Nurullah Barıman, Mustafa Zeki Sofuoğlu, Fazıl Hisarcıklı, Saim Bayrak, Cihat Savaşfer, Muzaffer Eriş, Fehiman Altan, Yusuf Kadıgil, Hamza Sadi Özbek, Cemal Oğuz Öcal ve Mehmet Külâhlıoğlu gibi Türk milliyetçisi aydınlardır.

Çok Partili Demokrasi Yılları ve Milliyetçi Hareketin Partileşme Süreci

20. yüzyılın ortalarına yaklaşırken Türkiye, dalgalı denizlerde bir o yana bir bu yana savrulurken başlangıçtaki rotasından hayli uzaklaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı, Türkiye de hem siyasi hem ekonomik hem de sosyal travmaya yol açmış, bilhassa Türkiye'nin askerî açıdan yetersizliği varlığını ve bağımsızlığını koruyacak güçte olmadığı su yüzüne çıkmıştır. Bu durum karşısında, Birinci TBMM'den hatta İttihat ve Terakkili yıllardan kalma siyasi kamplaşma ve hesaplaşmaların uzantısı olan mevcut partiler, yanlış mevzi almışlar, yanlış proje ve programlarla yola çıkmışlardır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına denk gelen dönem, Türkiye'de milliyetçi duyguları kaşıyan olayların birbirini takip ettiği yıllardır. Atatürk'ün başlattığı ama İnönü Dönemi'nde inkıtaa uğrayan ulus devlet sürecinin başlatılmasına vesile olacak, maşeri uykuda bulunan maşeri vicdanı uyandırmak ve potansiyel enerji hâlindeki millî

²⁵ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1944.

dinamizmi kinetik enerjiye kalbederek harekete geçirecek siyasi bir teşekküle ihtiyaç duyulmuştur. Atsız ve arkadaşlarının mücadeleleri daha çok kültürel platformda etkin olduğundan siyasette kendine karşılık bulamamıştır. Bununla birlikte Batı dünyasında kuvvetli demokrasi, liberalizm ve hürriyet rüzgârlarının esmeye başladığı İkinci Dünya Savaşı sonrasında şartları, tek parti döneminin sonunu getirmiştir.

İkinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, yeni küresel konjonktüre intibak için de çok partili hayata dönüş zamanının geldiğini görmüştür.²⁶ İnönü 19 Mayıs 1945'te Gençlik Bayramı vesilesiyle verdiği nutukta, Türkiye'de artık başka siyasî partilerin kurulması vaktinin geldiğini açıklamıştır. Nutkunda, Cumhuriyet'le kurulan halk idaresinin gelişmeye devam edeceğini söyleyen İnönü, siyasî bünyenin demokratik esaslara uygun olmasını istediğini belirtmiştir.²⁷

İkinci Dünya Savaşı'ndan güçlü ve galip olarak çıkan Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den üs ve toprak talebinde bulunması ve Türkiye'nin egemenliğiyle bağdaşmayacak iddialar ileri sürmesi, Batılı devletlerle daha sıkı bir iş birliği yapmayı ve Batılı ittifak sistemine katılmaya itmiştir.²⁸ Türkiye'nin o sıkıntılı döneminde halka varlık azmi aşıl原因an ruh, hâlâ Mecliste varlığını hissettiren Millî Mücadele kahramanları olmuştur. Kurtuluş Savaşı'nın lider kadrosunun Meclis çatısı altındaki mevcudiyetleri, siyasi ve stratejik açıdan önem arz etmiştir. Mesela Kâzım Karabekir Paşa, 20 Aralık 1945'te Türkiye Büyük Meclisinde Dışişleri Bakanlığı bütçesinin görüşmeleri vesilesiyle yaptığı konuşmada emperyalist Rus isteklerine en güzel cevabı vermiştir:

Eğer Ruslar bizden yer istemekte ısrar ederlerse hiç şüphe yoktur ki dövüleceğiz. Fakat, istikbal bize olduğu kadar kendileri için de karanlık olur. Cihan yıkılıncaya kadar ve tek bir Türk kalıncaya kadar varımızı yoğumuzu ortaya koyarak uğraşacağız”²⁹.

İşte o muhataralı atmosferde, Atatürk Dönemi'nde denenilen ve çeşitli sebeplerle hayata geçirilemeyen çok partili hayat için, yeni teşebbüsler vuku bulmuştur. Millî Kalkınma Partisi İkinci Dünya Savaşı sonrasında

²⁶ Tekin Erer, *Türkiye'de Parti Kavgaaları*, İstanbul, 1966, Tekin Yayınevi, 2. baskı, s. 197-198.

²⁷ A. Hamdi Başar, *Yaşadığımız Devrin İcyüzü*, Ankara, 1960, Aynıldız Matbaası, s.28.

²⁸ Mehmet Gönübol-Cem Sar, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1938 Yılları Arasında Türk Dış Politikası)*, Ankara, 1996, Siyasal Kitabevi, 9. baskı, s. 114.

²⁹ TBMMZC, 1945, D. 7, C. 20, s. 258-259.

Türkiye’de kurulan ilk siyasi parti (18 Temmuz 1945), merkezi İstanbul’da bulunan Millî Kalkınma Partisidir. Atatürk’ün Birinci TBMM’deki ünlü muhaliflerinden Hüseyin Avni Ulaş da kurucuları arasındadır. Ancak MKP yurt çapında bir halk hareketi uyandırmayı başaramamıştır.³⁰

Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü ise 7 Ocak 1946’da Demokrat Partiyi kurmuşlardır. Yeni partinin programı özetle “*liberalizm ve demokrasi*” olmak üzere iki ana başlıkta toplanmıştır.³¹ Demokrat Partiyi, 1948’de Millet Partisi, 1952’de Türkiye Köylü Partisi, 1957’de Cumhuriyetçi Köylü Partisi kurulması takip etmiştir. Atatürk’ten sonra ne Millî Şef Dönemi’nde ne Bayarlı ve Menderesli yıllarda ne de kurulan onca siyasi partinin programlarında Türkiye’ye istikamet tayin edecek, ülkemizi çağın ötesine taşıyacak bir siyasi fikirler ve projeler manzumesi, bir beyanname tespit ve tayin edilebilmiştir. Üstelik Türk milletinin varlık refleksini yansıtan ve kaos ortamlarında üretken bir kimliğe bürünen Türk milliyetçiliği, iktidar partileri tarafından zararlı bir akım gibi bastırılmış, köşeye kıştırılmıştır. Diğer küçük partilerde cılız şekilde temsil edilen milliyetçi düşünce, bu sebeple politikada etkin olamamıştır. Bununla beraber, Cumhuriyet Dönemi’nden itibaren kurulan partilerin kendi dönemleri içinde Türk siyasi hayatında bıraktığı tesirler, MHP’nin gelişme zeminini hazırlamıştır.

1944’ten 1950’ye kadar geçen dönemde Türkiye’de komünist faaliyetler hız kazanmış, CHP’de de bundan duyulan rahatsızlık üzerine TBMM grubu 18 Mayıs 1948 günü komünizmle mücadeleyi görüşmüş, kısa süre sonra da komünizmle mücadele için bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun üyeleri: Ahmet Remzi Yüreğir (Adana), Sadi Irmak (Konya), Mekki Hikmet Gelenbek (İstanbul), Nihat Erim (Kocaeli), Süreyya Örguevren (Balıkesir), Tahsin Banguoğlu (Bingöl), Ferudun Fikri Düşünsel (Bingöl), Hulki Karagülle (Konya), Hüseyin Cahit Yalçın’dır. (İstanbul) Aslında çok iyi niyetlerle kurulan bu komisyon, CHP’nin üst kademelerine arız olan “sola müsamaha” zihniyeti yüzünden çalışamaz hâle gelmiştir³². Bir süre sonra komünistlerin oldukça azgınlaşmaları üzerine Türk Ocaklarının yeniden kurulması zarureti şiddetle hissedilmiş ve ilk merkez teşkilatı

³⁰ Rıfki Salim Burçak, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş*, Ankara, 1979, Olgaç Matbaası, s. 49-57.

³¹ Cem Eroğul, *Demokrat Parti*, Ankara, 1990, İmge Kitabevi, s. 12-13.

³² İlhan Egemen Darendelioğlu, *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*, İstanbul, 1977, Toker Yayınevi, 3. baskı, s. 211-212.

10 Mayıs 1949'da kurulmuştur. Hamdullah Suphi'nin başkanlığında açılan Türk Ocağı, 1952 yılına kadar merkezi İstanbul'da olmak üzere birkaç ilde teşkilat kurmuş, 1952'de Ankara Türk Ocağı binasının yeniden Türk Ocaklarına devri dolayısıyla merkez yürütme kurulu Ankara'ya nakledilmiştir.³³

İkinci Dünya Savaşı sonrası atmosferde, daha mukaddesatçı ve inanç ekseninde bir milliyetçilik ağır basmıştır. Bu durum, Demokrat Parti muhafazakâr-milliyetçi kitlelerin oyunu alarak iktidara gelmesiyle örtüşmüştür. Buna rağmen, İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyasi partilerde kendilerine güçlü bir zemin, kuvvetli bir temsil imkânı bulamayan Türk milliyetçileri, Osmanlı Devleti'nin son döneminde olduğu gibi, dernekler vasıtasıyla mücadelelerini sürdürmek ve politikaya nüfuz etmek üzere çeşitli dernekler kurmuşlardır. Bu dernekler bir federasyon hâlinde birleşmiştir. Türk Kültür Ocağı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği, Türk Gençlik Teşkilâtı, Genç Türkler Derneği ve Türk Kültür Derneği 1950 yılında Milliyetçiler Federasyonunu meydana getirerek, başkanlığa da Bekir Berk'i seçmiştir. Federasyonun ilk büyük kurultayı, 1951 yılının 1 Nisan'ında, Türk Gençlik Teşkilatı merkezinin bulunduğu Rüstempaşa Medresesindeki odada toplanmıştır. Toplantıda, Türk Milliyetçiler Federasyonuna bağlı derneklerin 1951 yılının Mayıs ayı sonuna kadar umumi kongrelerini toplayarak kendilerini feshetmeleri, "Türk Milliyetçiler Derneği" adıyla tek çatı altında toplanmaları kararlaştırılmıştır. Kurucu başkanlığını Halûk Karamağaralı'nın üstlendiği dernek, 24 Temmuz 1952 tarihinde genel merkezinin bulunduğu Ankara'da toplanarak ilk kurultayını gerçekleştirmiş, başkanlığa da o sırada DP Isparta milletvekili olan Said Bilgiç getirilmiştir.³⁴ Said Bilgiç başta olmak üzere derneğin üyeleri arasında 1944 Irkçılık-Turancılık Davası'nın sanıklarının yer alması, hem kuruluş amacı hem hedefleri hem de Türk milliyetçiliği davasının eriştiği merhale açısından önem taşımaktadır. Türkçü aydın ve gençlerin, 1944 yılından itibaren gerek dernekler gerekse basın yayın yoluyla komünizme karşı verdiği amansız mücadele, Türk milliyetçiliğinin antikomünist bir eksen etrafında dönen, reaksiyoner bir hareket gibi görülmesine yol açmıştır. MHP'nin siyaset sahnesine çıktığı ve Ülkücü kuruluşların bütün milliyetçi derneklerin önüne geçtiği dönemde bu kanaat daha da yaygınlaşmıştır. Türk milliyetçiliğinin, Türk varlığına ve milletin bekasına yönelik bütün tehditlere karşı caydırıcı, dinamik ve aksiyoner bir hareket olduğu

³³ Darendelioğlu, *age.*, s. 216-217.

³⁴ Darendelioğlu, *age.*, s. 279-283.

çetin tecrübelerden ve komünizmin 90'lı yıllarda Türkiye'de marjinalleşmesinden sonra anlaşılmıştır.

1950'de de "Yeter, Söz Milletini!" sloganıyla yola çıkan, muhafazakâr ve milliyetperver Türk köylüsünün oylarıyla iktidara gelen Demokrat Parti, çok geçmeden Türk milliyetçiliğini zararlı bir cereyan gibi görerek Türk Milliyetçiler Derneğine tavrı almıştır. Başta Başbakan Adnan Menderes olmak üzere DP ileri gelenleri, partilerinin milliyetçilik fikrinden beslendiğini, Dörtlü Tahrir'le ayrıldıkları CHP'nin milliyetçilikten ve dolayısıyla halktan uzaklaşarak despotizme yöneldiğini unutmamıştır. Atatürk'ün devlet politikası hâline getirdiği kültürel temelli milliyetçiliğin, millî devlet sürecine giden yolun başlangıcı olduğu Menderes ve arkadaşları tarafından idrak edilememiştir. Türk Milliyetçiler Derneğinin bazı üyelerinin uygunsuz eylemlere katıldığına tespit edilmesi,³⁵ sadece bir bahane olmuştur. Başbakan Adnan Menderes, 17.01.1953 günü Antep ve Osmaniye'de yaptığı konuşmalarda komünizm, irtica ve milliyetçilik konularındaki görüşlerini açıklarken, milliyetçiliği topa tutmuştur. Menderes, ağır ifadelerle eleştirdiği Türk Milliyetçiler Derneğini Türkiye'de giderek tırmanan komünist eylemlerden sorumlu tutmuş, "*İrkçılık gibi aşırı milliyetçilik gibi din istismarcılığı da Türk köylüsünün dışında teşekkül etmiş kanserlerdir*" demiştir. Menderes; partisinde bulunan Milliyetçiler Derneğiyle bağı bulunanları da sert sözlerle suçlamış, kendi programlarındaki anlayışla mutabakat hâlinde olmadığını öne sürmüştür. Bu sebeple derneği iyi niyetli, saf ve temiz bir milliyetçilik hareketi olarak görmediklerini belirtmiştir.³⁶

DP Genel Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes'in de aynen 1944'te İnönü'nün yaptığı gibi Türk milliyetçiliğini tehlikeli ve ırkçı bir cereyan olarak nitelendirmesi, DP'nin halktan ve kendisini iktidara getiren dinamiklerden kopuşuna uzanan süreçte bir dönüm noktasıdır. CHP, iskaladığı ve baskıladığı milliyetçi oyların DP'yi iktidara taşıyan en önemli aktörlerden biri olduğunu görmemiş, DP seçmeninin sosyolojik tabanını analiz edememiştir. İnönü'ü CHP ve Menderesli/Bayarlı Demokrat Parti dönemlerinde ırkçılıkla aynı kefeye konularak dışlanan Türk milliyetçiliğinin hakikatte Türk milletinin varlık iradesinin kaynağı ve Türk devletinin kurtuluş

³⁵ Ahmet Emin Yalman ve Falih Rıfkı Atay gibi ünlü yazar ve gazeteciler, DP'yi ekseninden uzaklaştırmak ve solun etki alanına sokmak için gayret göstermişlerdir. Derneğin kapatılmasında bu isimlere karşı alınan tavrı rol oynamıştır. bk. Ergun Göze, "Said Ağabey", Tercüman, 15.08.1988.

³⁶ Zafer, 18.01.1953.

reçetesi olduğu görülememiştir. Siyasi iktidarlar yıllarca bindikleri dali kesmekle kalmamış, ana gövdeye de zarar vermişlerdir.

Adnan Menderes'in güney bölgesindeki konuşmalarının ardından iktidarın yayın organı Zafer'de Mümtaz Faik Fenik imzasıyla "Milliyetçiler Derneği ve Faşizm" başlıklı bir yazı yayımlanmıştır.³⁷ Başlığında da anlaşıldığı üzere, komünist jargon kullanarak derneği suçlayan yazı, DP yönetiminin bakış açısını yansıtmıştır. Daha sonra derneğin DP'de siyaset yapan genel başkanı Said Bilgiç'le Tahsin Tola ihraç istemiyle Haysiyet Divanına sevk edilmişlerdir. DP Yüksek Haysiyet Divanı, 31 Ocak 1953 günü Isparta Milletvekilleri Said Bilgiç ile Dr. Tahsin Tola'nın partiden ihraç edilmelerine karar vermiştir.³⁸ Türk Milliyetçiler Derneği Cemiyetler Kanunu'nun 33. maddesine aykırı faaliyetleri görüldüğü gerekçesiyle kapatılmış, bütün şubeleri mühürlenmiştir³⁹. Milliyetçiler Derneği Davası görülürken derneğin dinci ve ırkçı gaye taşıdığı iddia edilmiştir.⁴⁰

27 Mayıs İhtilali Sonrası Alparslan Türkeş'in Siyasete Girişi ve MHP'nin Kuruluşu

1950'li yılların sonuna doğru DP iktidarına yönelik memnuniyetsizlikler eyleme dönüşmeye başlamıştır. Üniversite-telerde sokakta, gençlik kesiminde ve sol görüşlü aydınlar seslerini giderek yükseltmeye başlamışlardır. CHP himayesindeki komünist örgütler, üniversitelerde örgütlenerek iktidar aleyhinde eylemlere girişmiş, solcu ve Marksist akademisyenler de onları destekleme yarışına girmişlerdir. DP aleyhtar faaliyetler zamanla orduda da makes bulmuş; komünist ve İnönü yanlısı subaylardan oluşan memnuniyetsizler, yavaş yavaş ordu içinde gizlice örgütlenmeye başlamıştır. Alparslan Türkeş, Demokrat Parti iktidarının demokrasinin gereklerinden uzaklaşarak Türkiye'yi şiddetli bir iç kavganın ve siyasi kutuplaşmanın kaosuna savurmaya başladığını görmüştür. Bu arada Albay Alparslan Türkeş, ordu içinde kıpırdanmalar olduğunu fark etmiş ve ilgisiz kalmanın Türkiye'nin zararına olacağını düşünerek bir grup arkadaşıyla birlikte 27 Mayıs'ın hazırlayan örgütlenmeye dâhil olmuştur. DP ve CHP arasındaki siyasi kavganın bir boğazlaşmaya ve iç savaşa dönüşmesini önlemek için askerî müdahalenin yönetime el koymanın ve DP iktidarının sarstığı sistemin taşlarını yerli yerine oturtmanın zaruri olduğu kanaati, zaman içinde

³⁷ Mümtaz Faik Fenik, "Milliyetçiler Derneği ve Faşizm", *Zafer*, 25.1.1953.

³⁸ *Zafer*, 03.02.1953.

³⁹ *Milliyet*, 23.01.1953.

⁴⁰ *Milliyet*, 15.03.1953.

Alparslan Türkeş'te giderek güçlenmiştir. Türkeş'e göre 27 Mayıs; öncelikle iktidardaki DP ve ana muhalefetteki CHP'nin tehlikeli bir çatışma havasına girmeleri yüzünden tırmanan iç kavgaya son vererek toplumsal barışı temin üzere gerçekleştirilmiştir.⁴¹ 27 Mayıs'ın ülke çapında huzur ve sükûnu sağlamak dışındaki amacını ise "Türk milletini çağdaş medeniyete ulaştırmak, ülkü, kültür birliği yoluyla manevi bir kalkınma sağlamak, sosyal ve iktisadi reformları milliyetçi bir açıdan gerçekleştirmek" olarak açıklayan Türkeş, "*Buna 'HAREKET'ten başka bir deyim kullanmak mümkün değildir.*" demiştir.⁴² İçinde yer aldığı 27 Mayıs Askerî Darbesi sırasında Türkiye'nin savunmasız vaziyette ve hayatını idame ettirecek bir devlet felsefesinden yoksun olduğunu gören Türkeş, kendisi gibi düşünen birkaç arkadaşıyla birlikte askerî müdahalenin başlangıçta planlanan hedeflerden saptırılmaması için mücadele etmiştir. 27 Mayıs'ın gayesi, Türkiye'nin ihtiyaç ve sorunları konusunda konferanslar vererek halkı ve gençleri bilgilendirmeye çalışmıştır. Alparslan Türkeş'in nazarında 27 Mayıs; sadece bir askerî müdahale, bir ihtilal olarak değil, Türkiye'nin geleceğini tayin eden üniformalı bir siyasi harekettir.

27 Mayıs'ı "millî birlik hareketi" olarak nitelendiren, ancak sonradan gayesinden saptırıldığını belirten Alparslan Türkeş'in gerek eserlerinde gerekse o dönemdeki açıklamalarında "hareket" tabiri hususi bir yer tutmaktadır. Türkeş, 27 Mayıs 1960 günü ihtilal bildirisini okuduğu radyo konuşmasında da kardeş kavgasına meydan vermemek amacıyla ülke yönetimine el koyan Türk Silahlı Kuvvetlerinin müdahalesi için "hareket" tabirini sıkça kullanmıştır.⁴³

Anlaşılmaktadır ki MHP'ye adını veren "millî hareket" tabiri, daha 27 Mayıs'ın planlama aşamasından önce Alparslan Türkeş'in kafasında olgunlaşmaya başlayan bir fikrî ve politik şablondur. Alparslan Türkeş, siyasete atıldıktan sonra bu "millî hareket" şablonunu fikirlerinin ve kullandığı ideolojik jargonun mihverine oturtmuş ve doktriner platforma taşımıştır. "Hareket" mefhumu CKMP'ye girişiyle önce Türk milliyetçiliğinin siyasette etkin olarak yer almasını ifade eden bir siyasi tanım, sonra da MHP ve Milliyetçi-Ülkücü Hareketin kısa adı olarak yerleşmiştir. 27 Mayıs sonrasında yine Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının uygulamaya çalıştığı programda kullanılan kavramlardan biri de Ülkü ve ülkücülüktür. Atatürk Dönemi'nden beri siyasi ve kültürel

⁴¹ Türkeş, *27 Mayıs ve Gerçekler*, s. 124.

⁴² Türkeş, *27 Mayıs ve Gerçekler*, s. 102.

⁴³ Alparslan Türkeş, *Temel Görüşler*, İstanbul, 1994, Kamer Yayınları, 5. baskı, s. 333.

hayatta kullanılan bu tabirler, 27 Mayıs'ı gerçekleştiren MBK'deki milliyetçi kanadın etkisiyle atılan bazı adımlara da ilham vermiştir. Millî uyanışı temin etmek, millî şuuru ve birliği sağlamlaştırmak üzere Ülkü ve Kültür Birliği, Türk Kültür Dernekleri gibi kurumların açılması planlanmıştır. Alparslan Türkeş'e göre bu nevi çabaların amacı, Türkiye'yi muzır cereyanların manevi istilasından kurtarmak onu millî özelliği sahip hür bir fikir ve vicdan hayatına kavuşturmak için, bir başka deyişle "Türk Rönesansı"nı yaratmaktır.⁴⁴ Türkeş bu ideallerini daha sonraki yıllarda Ülkü Ocakları bünyesinde gerçekleştirmeye çabalamıştır.

27 Mayıs 1960 askerî müdahalesinden sonra da Türkeş; zekâsı, karizması, uzak görüşlülüğü, bilgi ve birikimiyle kısa sürede temayüz ederek Millî Birlik Komitesinin beyin takımı arasına girmiştir. Ancak müdahalenin üzerinden çok geçmeden "ihtilalin kudretli albayı" Alparslan Türkeş aleyhinde gerek sol basında gerek CHP hegemonyasına geçen siyasi kulislere ve gerekse ordu çevrelerinde propaganda ve karalama faaliyetlerine hız verilmiştir. Bilhassa İsmet İnönü'nün damadı Metin Toker'e ait Akis dergisinde Türkeş aleyhinde kışkırtıcı yazılara yer verilmiştir.⁴⁵

Tıpkı 1944 Milliyetçilik Olayları sırasında olduğu gibi, 27 Mayıs'ın ardından Alparslan Türkeş ve arkadaşları hakkında çeşitli iftiralar ortalıkta dolaştırılmaya başlanmış, İsmet İnönü ve yardımcıları 27 Mayıs'ta yine bir Irkçılık dumanı tüttürmeye başlamışlardır.⁴⁶ 1944'te Nihal Atsız'ın komünizme ve devlet kurumlarındaki Marksist kadrolaşmaya karşı başlattığı mücadele üzerine Türk milliyetçilerine işkenceleri, tabutlukları reva gören zihniyet, 27 Mayıs'ta da hortlamıştır. O yıllarda İnönü'nün kanatları altına saklanan komünistler nasıl korunmuş, milliyetçiler baskı görmüşse, 27 Mayıs'ta da yine İnönü'nün gölgesindeki komünistler Millî Birlik Komitesinde

⁴⁴ Türkeş, 27 Mayıs ve Gerçekler, s. 118.

⁴⁵ Bkz. Akis, 10, 24 Ağustos 1960; 26 Eylül, 7 Kasım 1960. Akis'in 26 Eylül 1960 tarihli nüshasında, gazetecilerin Albay Türkeş'in Başbakanlık Müsteşarlığından ayrıldığı günün ayrıntıları anlatılırken yakın arkadaşlarından ve gelecekte Ülkücü camianın "Dündar Ağabey"i olacak Binbaşı Dündar Taşer'in onu bir gölge gibi takip ettiği, yanından ayrılmadığı yazılmaktadır. Aslında o günlerde Türkeş'in her hareketini yakından takip eden onu âdeta tarassut altına alan sol basındır. Çünkü CHP o günlerdeki Türkeş'in müessiriyet ve kudretinden rahatsızdır. Müsteşarlıktan ayrıldıktan sonra Türkeş için "Kudretli albay artık eskisi kadar kudretli değildi ve bu herkes için hayırlıydı." ifadesi kullanılmıştır.

⁴⁶ Türkeş, 1944 Milliyetçilik Olayı, s. 88.

Alparslan Türkeş'in liderlik ettiği Türk milliyetçisi subaylar da benzer muameleye tabi tutulmaya başlamıştır.

27 Mayıs Darbesi'nin lideri Orgeneral Cemal Gürsel, önceleri İsmet İnönü karşıtı gibi görünse de, sonraları darbeden sonra birkaç kez görüştüğü⁴⁷ İsmet İnönü'nün tesir dairesine girmiştir. İnönü, Türkeş ve arkadaşları hakkında Gürsel'in kanaatlerini değiştirmekle kalmamış, onların tehlikeli bir ekip olduğuna onu ikna etmiştir. Amaç; hem darbeden sonra inisiyatifi tamamen ele geçirmek hem de Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının ülkeyi bir an evvel kansız ve intikam duygularına kapılmasına imkân verilmeden selamete çıkarma çabalarının önünü kesmektir. Çünkü İnönü'nün karşısındaki DP ile hesaplaşma planlarıyla Türkeş ve arkadaşlarının programı örtüşmemektedir. Daha darbenin ikinci ayından itibaren Türkeş ve İnönü arasında husumet rekabet olduğu şayiaları dolaşmaya başlamıştır. Türkeş bu şayiaları yalanlasa da sol basın CHP ile MBK üyelerinden 14'ü arasındaki ihtilafları şiddetle kaşımaya sürdürmüştür. Neticede MBK bünyesindeki komünist subaylarla CHP'nin işbirliği ağır basmış, Orgeneral Gürsel de ikna edilmiştir. Alparslan Türkeş'e göre 13 Kasım tasfiyesi, Millî Birlik Komitesi üyelerine karşı Anayasa ihlal edilerek gerçekleştirilmiş bir "ihanet hareketi"dir.⁴⁸ Türkeş'e göre bu ihanetle 27 Mayıs hareketi başlangıçtaki hedeflerinden saptırılarak yön değiştirmiştir.⁴⁹

Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının Millî Birlik Komitesi içinde milliyetçi, Türkçü, radikal reformcu ve sosyal adaletçi bir plan üzerinde hareket etmeleri komitedeki solcu ve komünist kanatla dışarıdaki

⁴⁷ *Hürriyet*; 7, 25 Ağustos 1960. İnönü'nün 24 Ağustos'ta Gürsel'i ziyaretinin hemen ardından Türkeş'le İnönü arasında anlaşmazlık ulunduğuna dair şayialar kamuoyuna aksettirilmiş, 26 Ağustos'ta da Ankara Valiliği tarafından Başbakanlık Müsteşarı Albay Alparslan Türkeş adına Türkeş'le İnönü arasında bir ihtilaf bulunmadığına dair resmî açıklama yapılmıştır. Bk. *Hürriyet*, 27 Ağustos 1960. Hakikatte ikisi arasında derin görüş ayrılıkları vardır ve bunların başında da 27 Mayıs'ın sebepleri hakkında konulan teşhis gelmektedir. 9 Eylülde gazetecilere konuşan İnönü, 27 Mayıs'a yanlış teşhis konulduğunu ileri sürerek, "*Selamet doğru teşhis koymaktadır. 27 Mayıs inkılabını milletçe mukavemet edilen bir zalim idareye karşı girişilmiş bir teşebbüs değil de partiler arası bir boğuşmaya son verecek bir müdahale şeklinde görmek yanlış bir teşhistir.*" demiştir. Alparslan Türkeş ise bu görüşün tam aksini düşünmekte, Türkiye'nin CHP ve DP arasındaki boğazlaşmadan kurtarılması için askerî müdahalenin gerçekleştirildiğini söylemektedir. İnönü'nün öne sürdüğü görüşler, daha sonra 27 Mayıs'ın yönünü ve tutuklanan DP'lilere gelenlerinin akıbetini tayin edecektir.

⁴⁸ Türkeş, *27 Mayıs ve Gerçekler*, s. 102.

⁴⁹ Türkeş, *27 Mayıs ve Gerçekler*, s. 102-108.

Marksistleri ürkütmüştür. Buna rağmen 27 Mayıs'tan azami ölçüde faydalanma çabasına giren komünistler, siyasi tecrübesi olmayan ve sivil aydın kadrosunu tanımayan MBK üyelerine kolayca nüfuz etmeye ve onlara zehirli fikirlerini telkin etmeye muvaffak olmuşlardır.⁵⁰ Öncülüğünü Albay Alparslan Türkeş'in yaptığı 14'lerin 13 Kasım'da bir iç darbeyle etkisiz hâle getirilmesinden ve yurt dışına sürülmelerinin kararlaştırılmasından 3 gün sonra Orgeneral Cemal Gürsel'in bir grup öğrenciyi kabulü sırasında verdiği beyanatta, 14'lerin kendisini öldürebileceklerinden ve tasfiyenin zorunlu olduğundan söz etmesi, İnönü'nün Cemal Paşa'yı nasıl iğva edip kandırdığının delilidir.⁵¹ Alparslan Türkeş'le İsmet İnönü'nün, bir başka deyişle Türk milliyetçiliğiyle solun siyasi mücadelesi; böylece 1960 yılında yeni bir vechе almıştır. 27 Mayıs Askerî Darbesinde aktif rol oynayan İnönü, 27 Mayıs'ı hazırlayan grubun içindeki adamları vasıtasıyla darbe sonrasındaki sürece de müdahil olmak suretiyle askerî müdahalenin yönünü Türk milliyetçilerinin aleyhine değiştirmiştir. 1944'te Milliyetçi Hareketin Atsız'ın öncülüğündeki Türkçülük davasıyla başlayan antikomünist mücadelesi, 1960 Darbesi sonrasında Albay Alparslan Türkeş ve 13 arkadaşının saf dışı bırakılmasıyla yeni bir istikamete yönelmiştir. Milli Birlik Komitesinin antikomünist ve Türk milliyetçisi kanadı tasfiye edilince CHP'nin ve Marksistlerin önü açılmıştır.⁵²

DP iktidarının ön yargıları yüzünden sosyal bünyeyi sarıp sarmalaması engellenen milliyetçilik idealinin Meclisi kavrayan ruhunu ve bütünlüğünü de 27 Mayıs sonrasında hazırlanan 1961 Anayasa'sı parçalamıştır. İlk darbe anayasası, milletin hakkı olan egemenliği paylaşan yeni güç dengeleri ve eksenler ortaya çıkarmıştır. Bu Anayasa milletin temsilcilerine ortak çıkarmış, bir takım siyasi ağalar Senato adıyla parlamentoda yerlerini almışlardır. Diğer taraftan aynı anayasayla; 1939-50 arasında yetişmiş milliyetçilik düşmanı, solcu bürokratların 1950-60 arasında devlet kademesinde kaybetmeye başladıkları etkinliklerini yeniden sağlayacak dukalıklar ve daylıklar (Yargıtay, Sayıştay, Danıştay gibi) ihdas edilmiştir. Alparslan Türkeş'in

⁵⁰ Türkeş, *27 Mayıs ve Gerçekler*, s. 100.

⁵¹ *Hürriyet*, 17 Kasım 1960. Gürsel tasfiyenin ertesi günü de "Bu kararı almaya mecburduk. Demokrasi yolunda gidişin önündeki her mania yıkılacaktır." demiştir (*Hürriyet*, 14 Kasım 1960). Oysa aynı Cemal Gürsel, bir süre önce Millî Birlik Komitesinde ikilik bulunduğuna dair basında çıkan iddiaları yalanlamış ve dikkatli olmaları konusunda gazetecileri uyarmıştır (*Hürriyet*, 2 Ekim 1960).

⁵² 13 Kasım'dan sonra bir gün Muzaffer Özdağ'ın kardeşi Muammer Özdağ'la karşılaşan Yaşar Kemal, şöyle demiştir: "Gördün mü, komünistler milliyetçileri nasıl yendi. Sizin kileri yurt dışına sürdük attık." bk. Türkeş, *27 Mayıs ve Gerçekler*, s. 100.

60 darbesi sonrasında “tek Meclis tek başkan” modelini gündeme getirmesinin arkasında, millî iradeyi parselleyip siyasî ve bürokratik ağalara paylaştıran 1961 Anayasa’sına tepki yatmaktadır.

Alparslan Türkeş, 23 Şubat 1963 tarihinde sürgünden döndükten sonra milliyetçilik idealinin siyaset platformunda etkin olması için harekete geçmiştir. Türk insanının emperyalizme, komünizm başta olmak üzere zararlı akımlara karşı güçlü bir millî refleks ve bilince ulaştırılması davasında, Türk milliyetçilerinin bir siyasi partinin çatısı altında teşkilatlanmasının şart olduğunu görmüş, “Ya parti kuracağız ya da mevcut partilerden biri doktrinlerimizi benimseyecektir.”⁵³ demiştir. Türkeş, bir siyasi partiye girinceye kadar dernekler vasıtasıyla faaliyetlerini sürdürmüş, kendisi gibi sürgünden dönen arkadaşlarıyla beraber “Türkiye Huzur ve Yükselme Derneği”nin kuruluşuna katkıda bulunmuştur.⁵⁴

Bu arada Adalet Partisi içinde Gökhan Evliyaoğlu öncülüğündeki bir grup Alparslan Türkeş’i AP’ye sokmak istemiş, fakat partideki koyu liberaller buna karşı çıkmıştır. Çünkü AP de DP’nin devamı olduğunu, liberal anlayışla muhafazakârlığın renksiz ve ahenksiz terkiğini kitlelere vazeden bir politikayı sürdüreceğini belli etmiştir. 1964 yılında iktidara gelen AP’nin de DP’nin kötü bir kopyası gibi siyasi tavır alması, Türk milliyetçiliği fikrinin sadece dernekler ve sivil toplum kuruluşlarıyla halka benimsetilemeyeceği gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Alparslan Türkeş, arkadaşlarıyla istişare ettikten sonra 22-23 Şubat 1964 tarihinde toplanan CKMP Kongresi sırasında bu partiye katılma kararı almıştır. Türkeş’in CKMP’yi tercih etmesinde, Türk milliyetçiliğini siyasi aksiyon olarak iktidara getirme düşüncesi rol oynamıştır. Alparslan Türkeş’le birlikte, vaktiyle MBK’de birlikte bulunduğu “14’ler”den Muzaffer Özdağ ve Numan Esin de törenle CKMP’ye girmiştir. Kısa süre sonra MBK’nin dört eski üyesi başta olmak üzere Alparslan Türkeş’e yakınlıkları ile bilinen 60’dan fazla politikacı partiye katılmıştır.⁵⁵ Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının bu partiye katılması, Milliyetçi Hareketin temellerinin atıldığı en önemli etap ve dönüm noktalarından biridir.

Tıpkı, 12 Eylül 1980 Darbesi’nden sonra cuntanın ANAP iktidarına mani olamaması gibi, 1964’te Adalet Partisinin iktidara gelmesi engellenememiştir. Bu vakıa; 27 Mayıs Darbesi’nin 13 Kasım’dan sonra

⁵³ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, c. 3, s. 114.

⁵⁴ Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Hareket, s. 92.

⁵⁵ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, C. 3, s. 115.

inisiyatifin tamamen CHP'nin eline geçmesine, Adnan Menderes'le mesai arkadaşlarının asılmasına rağmen halkın CHP'yi istemediğini göstermiştir. Fakat liberal görüşlerden çok muhafazakâr eğilimlerin ağır bastığı merkez partilerinin renksiz siyasi fotoğrafında milliyetçiliğe yer olmadığı gerçeği DP'den sonra AP bağlamında da bir kez daha ortaya çıkmıştır. Adnan Menderes gibi, Süleyman Demirel'in liderliğindeki AP de, Turgut Özal'lı ANAP da milliyetçiliğin siyasette hâkim olmasını istememiş; bu partiler, sadece milliyetçi camiadan yetişmiş isimleri kullanmakta iktifa etmiştir. Gerek DP, gerek AP ve gerekse ANAP, Türk milliyetçiliğini siyasetin müessir bir fikir ve modern demokratik bir bakış açısı olarak yok saymışlar, öncü kadrolarında pozisyon alan oportünistler kanalıyla milliyetçi camiayı kendi kontrolünde tutmayı denemişlerdir. Bu hakikat, Alparslan Türkeş'in Türk milliyetçilerini neden müstakil bir siyasi partinin çatısı altında toplanmasına lüzum gördüğünü açıklamaktadır.

CKMP'nin, Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının katılımından sonraki ilk büyük kongresi, 1 Ağustos 1965 tarihinde yapılmıştır. Bu tarihe kadar partide genel müfettiş olan Türkeş, partinin taşra teşkilâtıyla sıcak ilişkiler kurması sayesinde kongrede genel başkan seçilmiştir. Böylece 1960 darbesinden sonra ayakta kalmaya direnen milliyetçi camia, aradığı liderliği Alparslan Türkeş'te bulmuştur.

Alparslan Türkeş'in düşünce dünyasının şekillenip olgunlaşmasında, devlet kurumlarında ve bilhassa millî eğitimde komünist kadrolaşma ve örgütlenmeler karşısında duran ve dönemin Başbakanı Saraçoğlu'na yazdığı mektuplarla bayraklaşan Atsız'ın verdiği kavganın payı büyüktür. Bir fikir ve dava adamı ve aynı zamanda da ideolog olarak Hüseyin Nihal Atsız, *Orkun* dergisinde Türkiye'nin kalkınmasına yönelik bir program sunmuştur. Atsız'ın 1962 yılında *Orkun*'da "Türk Milletine Çağrı" başlığı altında yayımladığı yazısında yer alan 9 maddelik "Millî Kalkınma Programı", Alparslan Türkeş'in 9 Işık'ıyla önemli ölçüde benzerlik göstermektedir.⁵⁶ Atsız, döneminin biraz da romantik ve hayal dünyasının güzellikleriyle süslü Türkçülüğüne realist ve pratik bir vechе vermek üzere ortaya attığı program, Alparslan Türkeş

⁵⁶ Hüseyin Nihal Atsız, "Türk Milletine Çağrı", *Orkun*, s. 1, Şubat 1962. Atsız, yazısında söz konusu maddeleri şöyle sıralamıştır: "Sonuç olarak 'Millî Kalkınma' programımızı şöylece özetliyoruz: 1. Türkçüyüz. 2. Arınmış Türkçeciyiz. 3. Yasacıyız. 4. Toplumcuyuz. 5. Millî gelenekçiyiz. 6. Şuurlu demokrasiye taraftarız. 7. Ahlakçiyiz. 8. Bilimciyiz. 9. Teknikçiyiz." Dokuz Işık'ı meydana getiren ümdeler de şunlardır: 1. Milliyetçilik, 2. Ülkücülük, 3. Ahlakçılık, 4. İlimcilik, 5. Toplumculuk, 6. Köycülük, 7. Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik, 8. Gelişmecilik ve Halkçılık, 9. Endüstricilik ve Teknikçilik.

tarafından siyasi doktrin hâline getirilerek ve kitlelere mal olmasını sağlanmıştır. Türkiye CKMP'ye girdikten sonra 9 Işık, partinin manifestosu olmuştur.

CKMP çatısı altında toplanan Milliyetçi Hareket, özellikle gençlik kesiminde yaygın bir biçimde örgütlenmiştir. 1965'ten sonra CKMP'nin gençlik kolları "Ülkü Ocakları Derneği" adı altında faaliyet göstermeye başlamıştır. Ülkü Ocakları, hareketin en önemli teşkilatı olarak işlev üstlenmiştir.⁵⁷

Türkiye'de 27 Mayıs 1960 Darbesi'yle başlayan siyasi ve sosyal kutuplaşmalar artarak devam ederken Türkiye tehlikeli bir dönemece girmiştir. 1965'te Adana'da partililere hitap eden Türkeş, "Türkiye çok tehlikeli bir sürecin içinde kalmıştır. Bu tehlikenin bir kolu dışarıdadır bir kolu da içerdedir." diyerek milliyetçileri harekete geçmeye çağırmıştır. Köylüsü, esnafı, çiftçisi ve memuruyla CKMP'ye gönül bağlayan kitleler, bu davete yurt çapında icabet etmiştir.⁵⁸

CKMP'nin çatısını, kurmay kadrosunu oluşturan Türk milliyetçileri, Adana'da büyük bir ilgi ve rağbet görmüşler, Çukurova'nın kasabalarında sevgiyle kucaklanmışlardır. CKMP saflarındaki Türk milliyetçilerinin Çukurova'da yakaladığı ivme, yurdun öteki bölgeleri için örnek teşkil etmiştir. Yöre insanının Türk milliyetçiliği hareketine gösterdiği coşku ve heyecan, CKMP'nin 9. Kurultayının Ankara yerine Adana'da yapılmasında rol oynamıştır.⁵⁹ CKMP'nin hem milliyetçi camiyi hem

⁵⁷ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, C. 3, s. 130.

⁵⁸ Murat Kurşunoğlu, "MHP: Varoluş Azminin Son Temsilcisi", *Yeni Düşünce*, Şubat, 2014.

⁵⁹ Yusuf Delikoca, "Çukurova'da Dalgalandan Üç Hilal", *Yeni Düşünce*, Şubat, 2014. Adana'da Alparslan Türkeş'in etrafında toplanan partililerden Hasan Çulhaoğlu, o dönemle ilgili şunları anlatmıştır: "Haziran 1965 tarihinde çalışmalarına başlayan CKMP Adana il teşkilatı kısa sürede çok uzun bir yol almış, Milliyetçi Hareketin Çukurova'da yankılanan sesi, dalga dalga yurt sathına yayılmaya başlamıştı. Adana'dan başlayan sıçrayış, bütün Türkiye'de örnek bir hareket olarak kabul edildi. Adanalılarla özdeşleşen Alparslan Türkeş'in sık sık ilimize gerçekleştirdiği ziyaretler, kendisine heyecan ve azim verdi. Sadece Başbuğ değil, bütün genel merkez yöneticileri Adana'da hareketin gelişimini izliyor ve heyecanlanıyordu. İşte bu sebeple Adana Milliyetçi Hareketin kalesi oldu. Bu kalede daha güçlü olmak, Türkiye'de güçlü olmaktı." MHP'nin 1969'daki tarihî kurultayına Osmaniye'den katılanlardan Ali Erat da Ankara yerine Adana'nın tercih edilmesinin sebeplerini şu sözlerle ifade etmiştir: "O zamanki CKMP Adana İl Başkanımız Faruk Akkühah bana gelerek, "Genel Merkez Kurultayı Ankara'da yapmak istiyor. Ancak Ankara İl Teşkilatı büyük çapta ses getirecek bir kurultayın yükünü çekecek durumda değil. Sizler de uygun görürseniz Genel Merkezi ikna edip Genel Kongreyi Adana'da yapmak istiyoruz." dedi. Ben de kongrenin Adana'da yapılması halinde iki yüz genç ve üç yüze yakın partiliyle

de milliyetçi düşünceyi temsil etme çabaları 1969 Kurultayı ile yeni bir veçhe almıştır.⁶⁰ Adana'da CKMP'nin hem fikrî hem de teşkilatlanma düzeyinde milliyetçi camiayı temsil etme çabalarında dev bir adım daha atılmıştır. Partinin siyasi çizgisini ve ideolojisini ismine taşıyarak konumunu netleştiren ve belirginleştiren bir karar alınmıştır.

8-9 Şubat 1969 tarihinde Adana'da toplanan Olağanüstü Büyük Kongrede CKMP, Milliyetçi Hareket Partisi adını almıştır. Kongre öncesinde; parti genel idare kurulu tarafından "9 Işık Partisi", "Millî Hareket Partisi" ve "Milliyetçi Köylü Partisi" gibi isimler belirlenmiş, bunlardan "Millî Hareket Partisi" ismi ağırlık kazanmıştır. Ancak parti isminin başında "millî" sıfatının kullanılabilmesi için Bakanlar Kurulu izni çıkarılması gibi bürokratik ve idari engeller dolayısıyla nihai olarak "Milliyetçi Hareket Partisi" isminde karar kılınmıştır.⁶¹ Büyük Kongreden sonra toplanan ilk genel idare kurulunda üç hilâl partinin amblemi, hilal içinde kurt motifi de gençlik kollarının remzi olarak benimsenmiştir.

Alparslan Türkeş'le beraber CKMP'nin kazandığı siyasi ve fikrî dinamizm, 1969 Kurultayına da yansımıştır. CKMP'den MHP'ye dönüşüm; partinin kurumsal kimliği ve vizyonundaki istihaleyi yansıtan amblem ve isim değişikliği, aynı zamanda Türk milliyetçiliği davası adına üstlendiği misyonu da ortaya koymuştur. Adana kongresinin yapıldığı 1969 yılı, milliyetçilik davasının Türk siyasi hayatında girdiği yeni safhanın habercisi ve başlangıcı olmuştur. MHP'nin 1969 yılında ortaya çıkışı, Türk milliyetçiliği idealini hem ismen hem de fikren siyasete taşıyan tarihi bir olaydır. Milliyetçi Hareket, devleti ve sistemi kontrolünde tutan merkez partilerine karşı milletin temsilcisi olarak ortaya çıkmıştır. CKMP'nin gençlik teşkilatı parti MHP'ye dönüştükten sonra daha dinamik bir yapıya bürünmüş ve çeşitli toplum kesimlerinden gördüğü alakaıyla hızla büyümüştür.

12 Eylül Askerî Darbesi ve MHP'de Fetret Dönemi

70'li yıllarda MHP, artık her meslekten her aidiyetten mensubu ve taraftarı olan büyük bir siyasi kitle hareketi hâline gelmiştir. MHP, gençlikten başka Milliyetçi İşçi Sendikaları, Ülkücü Polisler Derneği, Ülkücü Kamu Görevlileri Güç Birliği Derneği, Ülkücü Öğretmenler Birliği Derneği, Ülkücü Esnaf ve Sanatkârlar Derneği, Ülkücü Köylüler

---

kurultaya iştirak edeceğimizi söyledim. Neticede İl Başkanımız Merhum Faruk Akkûlah Bey, Genel Merkez'i ikna ederek Kurultayı Adana'ya aldırđı."

⁶⁰ Türk siyasi hayatında Milliyetçi Hareket, s. 95.

⁶¹ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, C. 3, s. 118.

Derneği gibi çeşitli toplumsal kesimleri kapsayan bir dizi Ülkücü kuruluş oluşturmuştur. Partinin resmî organı Hergün gazetesi ve onu destekleyen diğer gazeteler ise Ortadoğu, Bayrak ve Millet'tir. MHP'yi destekleyen dergiler ise şunlardır: Töre, Devlet, Bozkurt, Ocak, Genç Arkadaş, Ülkü Tek, Yiğit Köylüm, Millî Hareket, Türkiye ve Dünya vb.⁶²

MHP'nin Türk siyasi hayatında bir hükümette ilk olarak yer aldığı dönem ise 1975 yılıdır. 31 Mart 1975'te Demirel başkanlığında kurulan Adalet Partisi, Millî Selamet Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi dörtlüsünden oluşan ilk "Milliyetçi Cephe hükûmeti" 218'e karşı 222 oyla güvenoyu almıştır. Hükümette, Alparslan Türkeş Başbakan Yardımcısı, Mustafa Kemal Erkovan da Devlet Bakanı olarak görev almıştır. MHP'nin iki bakanla temsil edildiği ilk MC hükûmetinin kurulması, Milliyetçi Hareketin siyasi arenada etkin rol oynamasını sağlamıştır. Bir süre sonra partiler hükümet icraatlarında birbirlerinin aleyhine hareket etmeye başlamışlardır. Ülkede hem ekonomik hem de sosyal durum kötüye gitmeye başlamıştır. Enflasyon yukarı tırmanırken, terör olaylarında artış görülmüştü.⁶³ 1975 yılı ve sonrasında, ülkede terör olayları giderek tırmanmış, komünist örgütler Ülkücü kuruluşlara ve üniversitelerde Ülkücü gençlere saldırılarını arttırmıştır.

1976-1977 yıllarında sokaklarda anarşi, TBMM'de de siyasi kaos egemen olmuştur. 1 Mayıs 1977'de İstanbul Taksim'deki kutlamalarda 37 kişinin ölümü ve birçok kişinin yaralanması anarşi olaylarının tırmandığının en önemli delilidir. Terör olaylardaki artış, 1977 Seçimlerinin dört ay öne alınmasına sebep olmuştur. 5 Haziran 1977'de yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde, CHP %41 oy oranı ile 213, AP %36.9 oyla 189 milletvekili çıkarmıştır. MSP %8.6 ile 24, MHP ise %6.4 oy oranıyla 16 milletvekili kazanmıştır CGP %2 ile 4, DP %2 ile 1, bağımsızlar ise %2.5 oranında oyla 4 milletvekilliği elde etmişlerdir. 22 Temmuz 1977'de AP, MSP ve MHP'den oluşan II. Milliyetçi Cephe hükûmeti kurulmuştur.⁶⁴ TBMM'de oluşan siyasi aritmetik dolayısıyla TBMM aylarca Meclis Başkanı seçilememiştir.

⁶² Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, Ankara, 2012, Berikan Yayınevi, C. 3, 3. baskı, s. 130-131.

⁶³ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, C. 3, s. 132.

⁶³ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, C. 3, s. 132.

⁶⁴ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, C. 3, s. 132; <https://www.yenisafak.com/secim-1977/secim-sonuclari> MHP yeni kabinede beş bakanlık elde etmiştir. MHP'nin bakanları şunlardır; Alparslan Türkeş, Sadi Somuncuoğlu, A. Oktay Güner, Cengiz Gökçek ve Gün Sazak.

Sonunda yine düğümü, sorumlu ve yapıcı siyaset anlayışı, demokratik hoşgörü ve uzlaşma kültürüne dayanan bakış açısıyla MHP çözmüştür. 17 Kasım 1977 günkü oturumda CHP'nin adayı Cahit Karakaş'ı destekleyerek Meclis başkanlığı seçilmesini sağlamıştır.⁶⁵ MHP böylece Türk siyasetinde bunalımlara çözüm üreten, siyasi fanatizm ve ideolojik kısırlıktan uzak tutumuyla göz doldurmuştur.

2. Milliyetçi Cephe Hükûmeti gensoru ile düşürülen ilk hükûmet unvanına sahiptir. Daha sonra Ecevit'in kurmuş olduğu hükûmet yine Ecevit'in istifasıyla sonuçlanmış ve Demirel'in azınlık hükûmeti kurulmuştur. Bu hükûmetin kurulmasında MSP ve MHP'nin büyük desteği söz konusu olmuştur. Yeni hükûmetin kurulmasına rağmen ülkede istikrar sağlanamamış, siyasi bunalım da her geçen gün artmış ve sonuçta 12 Eylül 1980 askerî darbesi gerçekleşmiştir.⁶⁶

Askerî müdahalenin ardından diğer bütün siyasi partilerle birlikte MHP'nin de faaliyette bulunması yasaklanmıştır. 29 Nisan 1981 tarihindeyse MHP ve Ülkücü kuruluşlar hakkındaki soruşturma sonrasında 945 sayfalık bir iddianameyle "MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası" açılmıştır. 16 Ekim 1981 tarihli Millî Güvenlik Konseyi kararıyla da MHP kapatılarak mallarına el konulmuştur.⁶⁷

12 Eylül 1980 askerî darbesinin ilk şaşkınlığını atlatan Ülkücü camia, kısa sürede toparlanma çabasına girmiştir. 1965 ve sonrasında gençlik hareketleri içinde yetişen ve sonra akademik çalışmaları sırasında Ülkücü camianın sembol isimleri arasına giren, "ağa ve "ağabey" gibi olgunluğu ve sağduyuyu ifade eden sıfatlarla mümtaz duruşu tanımlanan, önder kişiliğiyle temayüz eden Devlet Bahçeli'nin ismi öne çıkmıştır.

Devlet Bahçeli, 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'nden sonra teşkilatçı kimliğiyle öne çıkmış; bozulan moral ve motivasyonun yeniden kazanılması, camianın ve dağılan teşkilatların yeniden toparlanması için arkadaşları ile birlikte toparlanma çabalarına girmiştir. Bunda; milletin bekası, ülkenin bütünlüğü ve toplumsal barış adına dinamizm ve fikriyatıyla MHP'nin varlığına büyük ihtiyaç bulunduğu bilinci etkin rol oynamıştır. Bazı iç karşıt hareketlerle teşkilatlanma çabası geçici bir karmaşaya dönüşse de su akıp yolunu bulmuştur.

⁶⁵ Milliyet, 18.11.1977.

⁶⁶ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, C. 3, s. 132.

⁶⁷ Mehmet Nihat-Emre Cemiloğlu, Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi hareket – Tarihi Gelişim, Partileşme ve İdeoloji-, Ankara, 1995, Turkuaz Ajans 2001, s. 108.

Teşkilatçılığıyla ünlü Ülkücü Hareket, önce Devlet Bahçeli ve arkadaşlarının girişimleriyle yeniden toparlanma hamlesine girişmiştir. Hem mahkemelerdeki Ülkücülerin yargılanması hem de kaçak durumdakilerin sorunlarıyla ilgilenilmesi için âdeta bir seferberlik başlatılmıştır.

Darbe sonrasında hazırlanan yeni Siyasi Partiler Kanunu'nun 22 Nisan 1983 tarihinde Danışma Meclisinde kabulünün ve 24 Nisan'da Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesinin ardından, siyasi partilerin yeniden kurulmasına izin verilmiştir.⁶⁸ Bunun üzerine, milliyetçi camiada politik organizasyon çabaları başlamıştır. 1983'te MHP kadrolarının önemli bir bölümü ANAP'ta, daha küçük bir kısmı da DYP'de yer alsa da MHP'nin devamı mahiyetinde müstakil bir siyasi parti kurmak isteyen grup içindeki Danışma Meclisi üyesi Mehmet Pamak ile arkadaşları tarafından 7 Temmuz 1983'te Muhafazakâr Parti kurulmuştur.⁶⁹ Muhafazakâr Partinin kuruluş dilekçesi İçişleri Bakanlığına verilirken adının başında bulunan "Cumhuriyetçi" kelimesi Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı üzerine kaldırılmıştır. Basında MP'nin kadro ve fraksiyon itibarıyla MHP'nin devamı olduğu şeklinde haberlerin yayıldığı bir sırada 26 Temmuz 1983 günü Millî Güvenlik Konseyinin 100 No.lu kararı ile parti kurucularından 25 kişi veto edilmiştir⁷⁰.

MHP'nin lideri Alpaslan Türkeş'in manevi desteğini de alan MP, özellikle Türk milliyetçilerini çatısı altında toplamak için büyük gayret sarf etmiştir. Partinin ilk genel başkanlığına Danışma Meclisindeki çalışmaları ile dikkati çeken Mehmet Pamak seçilmiştir. Altı yıl boyunca seçim yüzü görmeyen Türkiye 6 Kasım'da seçime gitmiş, Mehmet Pamak ve 25 arkadaşının Millî Güvenlik Konseyi tarafından veto edilmesi üzerine MP, 6 Kasım 1983 Seçimlerine katılamamıştır. Mehmet Pamak'tan sonra Muhafazakâr Parti Genel Başkanlığına Ahmed Özsay, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu ve Ali Koç getirilmiştir. Partinin ismi, 30 Kasım 1985'te yapılan genel kurulda Milliyetçi Çalışma Partisi olarak değiştirilmiştir. MÇP, 28 Eylül 1986'da yapılan milletvekili ara seçimlerine katılmış ama %10'luk oy barajını geçemediği için milletvekili çıkaramamıştır.

⁶⁸ SPK görüşmeleri için bk. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, 1983, C. 15, s. 399-473.

⁶⁹ MP'nin kurucular listesinde yer alan bazı isimler şunlardır: Mehmet Pamak, Ali Koç, Ahmet Karaca, M. Kâzım İlhan, Ahmet Ersen, Kemalettin Toros, Kani Özden, Ahmet Özsoy ve Sabahattin Çankaya.

⁷⁰ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, C. 3, s. 135.

Böylelikle Milliyetçi-Ülkücü camia, 12 Eylül'le sonrasında aldığı darbelerle rağmen teşkilatlanma ve partileşme çabaları sonucunda ayağa kalkmayı başarmıştır. Bu arada Ülkücü gençleri yeniden toparlamak üzere Bizim Ocak dergisi kurulmuş ve dergi temsilciliği altında yurt dışında Ülkücü örgütlenme yeniden vücut bulmuştur.

Yargılandığı sürede kalp rahatsızlığı geçiren Alparslan Türkeş, 29 Mayıs 1983'te Mevki Askerî Hastanesine kaldırılmıştır. 4 yıl, 5 ay, 28 gün tutuklu kalan MHP Lideri, cezaevinde yattığı müddet İnfaz Yasası'nda belirtilen süreyi karşıladığı için 1 gün daha hapiste kaldıktan sonra 9 Nisan 1985'te tahliye edilmiştir.⁷¹ MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası 5 yıl, 11 ay, 8 gün (toplam 2168 gün) sürmüş, 333 duruşma yapılmış ve 7 Nisan 1987'de neticelenmiştir. Ankara 1 No.lu Askerî Mahkemede görülen 392 sanıklı davada, MHP Lideri Alparslan Türkeş, 11 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına çarptırılırken partinin genel idare kurulu üyelerinin tamamı dâhil 150 sanık beraat etmiştir. Davada 5 sanık hakkında idam, 9 sanık hakkında müebbet hapis, 219 sanık hakkında 6 ay ile 36 yıl arasında değişen hapis ve 6 sanık hakkında da görevsizlik kararı verilmiştir. 3 sanık hakkında dava düşerken, 2 sanık da yargılama sırasında vefat etmiştir.⁷²

19 Nisan 1987'de yapılan olağanüstü kongrede, henüz siyasi yasaklı olan Alparslan Türkeş'in desteklediği ekip parti yönetimine gelmiştir. Genel Başkanlığa, Eski MSP Milletvekili Abdülkerim Doğru getirilmiştir. 6 Eylül 1987'de yapılan halk oylaması sayesinde siyaset yasağı kalkan Alparslan Türkeş MÇP'ye katılmıştır. Türkeş, 4 Ekim 1987'de yapılan kongrede MÇP'nin genel başkanlığına seçilmiştir.⁷³

1985 yılı Alparslan Türkeş'in Türk siyaset hayatına ikinci dönüşüdür. Türkeş, tıpkı 1963'te sürgünden döndüğü gibi, hapisten çıktığında milliyetçi camiayı toparlayıp karizmatik liderliği ve aksiyoner tutumuyla yeniden siyaset sahnesinde etkin rol almasını sağlamıştır. Başına Alparslan Türkeş'in geçmesinden sonra MÇP ilk ciddi seçim sınavını 29 Kasım 1987 tarihindeki Milletvekili Genel Seçimlerinde yaşamıştır. Bu seçimlerde MÇP, MHP'nin 12 Eylül 1980 öncesinde eriştiği oy oranına göre daha düşük oy alarak %2,9'da kalmış ve ülke genelinde %10'luk oy barajını geçemediği için milletvekili çıkaramamıştır. Ancak milliyetçi-Ülkücü camianın toparlanma dönemine girdiği, MHP Davası'nın yakın bir zamanda sonuçlandığı, partinin propaganda imkânlarının çok sınırlı olduğu

⁷¹ Mehmet Nihat-Emre Cemiloğlu, *age.*, s. 108-109; Anadol, *age.*, s. 212-213.

⁷² Mehmet Nihat-Emre Cemiloğlu, *age.*, s. 108; Anadol, *age.*, s. 212-213.

⁷³ *Milliyet*, 05.10.1987.

dikkate alındığında alınan oyların yetersizliğinin nedenleri anlaşılacaktır.⁷⁴

MÇP, 26 Mart 1989'da yapılan mahallî seçimlerdeyse oylarını artırarak %4,26'ya çıkarmış; Elâzığ, Erzincan, Yozgat ve Kırıkkale belediye başkanlıklarını kazanmıştır.

Türkiye 90'lı yıllara Turgut Özal'ın yönetiminde ekonomik, siyasi sorunlar, iç çalkantılar ve dış politika açmazlarıyla, "küreselleşme" tartışmalarıyla girmiştir. 1990 ve sonrası PKK tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının tırmanışa geçtiği, Türkiye'ye dönük iç ve dış tehdidin tehlikeli boyutlara vardığı bir dönem olmuştur. Bu arada Sovyetler Birliği dağılma sürecine girmiş, içinde Türk Cumhuriyetlerinin de yer aldığı bağlı devletler birer birer bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamışlar, Türkiye'nin önünde bölgesel ve uluslararası yeni sorunlarla birlikte yeni ufuklar da açılmaya başlamıştır. 21 Aralık 1991'de Rusya, Beyaz Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Moldova, Azerbaycan, Ermenistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Kırgızistan liderleri, bir araya gelerek Sovyetler Birliği'ne son vermişler ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nu kurduklarını açıklamışlardır. Mihail Gorbaçov, 25 Aralık 1991'de Sovyetler Birliği Başkanlığı görevinden istifa etmiş, SSCB ertesi gün resmen dağılmıştır.⁷⁵

MÇP, Alparslan Türkeş'in liderliğindeki son büyük hamlesini 20 Ekim 1991 Milletvekili Erken Genel Seçimlerinde gerçekleştirmiştir. Bu seçimlere Milliyetçi Çalışma Partisi, Refah Partisi ve İslahatçı Demokrasi Partisi üçlü ittifak yaparak katılmışlardır. Anayasa'ya göre siyasi partilerin birleşerek seçime katılmalarının yasak olması sebebiyle bu üç parti bir çeşit siyasi hülle yoluyla gayriresmî ittifaka gitmiş, MÇP ve IDP'nin adayları RP listelerinden seçime katılmışlardır. 1991 ittifakı, Türkiye'de seçmen eğiliminin pozitif hedeflere yönlendirilmesi bakımından önemli veriler sunmaktadır. Türkiye'de geniş bir seçmen tabanına sahip milliyetçi muhafazakâr kesimin oluşturduğu farklı siyasi eğilimleri bir çatı altında toplayan ittifak, beklenenin üzerinde başarı sağlamıştır. 20 Ekim 1991 Genel Seçimlerinde MÇP'nin en güçlü olduğu iç Anadolu kentlerinde yakalanan ivme, genel milliyetçi-muhafazakâr seçmenin ittifaka verdiği onay kadar MHP tabanının tasvibinin de göstergesi olmuştur. O güne kadar da o günden sonra bir benzeri yaşanmayan ittifak tecrübesi, MHP'nin siyaset birikiminde gelecekte istifade edebileceği artı değer ve birikim olarak yer tutmuştur. İttifakın mimarı da büyük ölçüde farklı

⁷⁴ Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Hareket, s. 114.

⁷⁵ Milliyet, 27.12.1991.

siyasi görüşlerden milliyetçi-muhafazakâr aydınların verdiği ortak destek olmuştur. Onların oluşturdukları konsensüs; ittifakın teşekkülünde itici güç olmakla kalmamış, MÇP, RP ve IDP seçmeni arasında bir tür dayanışma havası husule getirerek katkısını güçlendirmiştir. Başlangıçta isteksiz görünen Necmettin Erbakan'ın bütün adayların RP listesinden aday gösterilmesine dönük ittifakı 24 Eylülde onaylamış, ertesi gün Türkiye gazetesinde anlaşmanın ortaya çıkmasında büyük payı bulunan Alparslan Türkeş'i öven Prof. Dr. Ayhan Songar'ın Türkiye gazetesindeki yazısı "Göl maya tutuyor." başlığıyla çıkmıştır.⁷⁶

Seçimlerde %16,9 oy alan RP-MÇP-IDP ittifakı, 62 milletvekili çıkarmıştır. Seçimden kısa süre sonra ittifaktan ayrılan Alparslan Türkeş ve 18 arkadaşı hülle için Demokratik Hareket Partisini kurmuşlardır. 29 Aralık 1991'de yapılan 3. Olağan Kongrede DHP kendi kendini feshetmiş ve 19 milletvekili MÇP'ye katılmıştır. Bu kongrede Alparslan Türkeş yeniden Genel Başkan seçilmiştir.⁷⁷

Türkiye'nin içinde bulunduğu nazik koşulları, ülkenin birlik ve bütünlüğü milletimizin bekası için istikrarlı bir hükûmete, hatta politikada millî mutabakat zeminine duyulan ihtiyacı göz önüne alan Türkeş, 1991 Seçimlerinde ortaya çıkan siyasi tablonun bir sonucu olan DYP-SHP hükûmetini desteklemeye karar vermiştir. Gelecek öngörüsü, beka algısı yüksek, feraset sahibi bir lider olan Alparslan Türkeş'in Türk siyasi hayatında oynadığı başat rolü idrak etmekte zorlanan ve öteden beri kendisine muhalefetle iştigal eden bazı partililer, 1991 Milletvekili Genel Seçimleri sonrasında kendisine kazan kaldırmışlardır. Alparslan Türkeş ise partiden kopmalar yaşanmasını göz alarak sorumlu ve sağduyulu politika takibinden vazgeçmemiş, taviz vermemiştir. Neticede çıkan parti içi tartışmalar MÇP'yi bölünmeye götürmüştür. Başını Ülkü Ocaklarının eski genel başkanlarından Muhsin Yazıcıoğlu'un çektiği bir grup milletvekili, MÇP'den istifa ederek Büyük Birlik Partisini kurmuştur.⁷⁸

Alparslan Türkeş; geleceğe dönük yapıcı, kucaklayıcı ve birleştirici büyük devlet adamı siyasetinin meyvelerini mücadelelerle dolu hayatının son döneminde almaya başlamıştır. Sadece Milliyetçi Hareketin değil, toplumun çoğunluğunu teşkil eden ama darmadağınık vaziyetteki merkez sağın da ülkenin selameti için toparlanması

⁷⁶ Ayhan Songar, "Göl Maya Tutuyor", Türkiye, 25.09.1991.

⁷⁷ Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş, C. 3, s. 138.

⁷⁸ Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Hareket, s. 115.

yolunda çaba göstermiştir. Zaman zaman siyasi liderler kendisiyle istişare ederek birikimine başvurma ihtiyacı duymuşlardır. Devletin yüksek çıkarları için 1993'te Paris'te Ermenistan Devlet Başkanı Levon Ter-Petrosyan'la görüşmüştür. Bütün bunlar; 1990'lı yıllarda Alparslan Türkeş'in bir aksakal, bir bilge lider olarak oynadığı hayati rolün işaretleridir. Bu sayede onun Başbuğluğu altındaki Milliyetçi-Ülkücü Hareketin de milletimizin varlık sigortası olduğu, Türkiye'nin bekası açısından hayati bir işlev üstlendiği idrak edilmiştir. Bu arada BBP olayıyla politikada ana gövdeden asıl partiden kopan parçaların çoğunlukla hayatîyetinin uzun sürmediği ve gelişemedikleri görülmüştür. Adalet Partisinden ayrılanların kurduğu Demokratik Parti buna bir örnektir. Burada ana gövdeyi besleyen kolların ve idare eden beynin işlevi de etken olmaktadır. Demirel'e rağmen nasıl başarılı olamamışsa, Türkeş'e rağmen onu geride bırakacak bir siyasi teşekkülün ortaya çıkması mümkün olmamıştır. BBP; ideoloji, kimlik ve siyasal konum arayışında kaybolan marjinal bir parti hüviyetine bürünmüştür.

MHP'de Koruyucu Lider Dönemi: Devlet Bahçeli

Alparslan Türkeş'in 4 Nisan 1997'de beka âlemine irtihalinden sonra MHP'de olağanüstü kurultay gündeme gelmiştir. Partinin siyasi mücadelesine Başbuğ'un gösterdiği hedefler doğrultusunda devam edebilmesi için öncelikle kendine bayrağı taşıyabilecek bir genel başkan seçmesi gerekmiştir. 18 Mayıs 1997'de gerçekleştirilen Olağanüstü Kurultayda genel başkanlık için altı aday yarışmıştır. İlk tur seçiminde yarışan adaylardan Tuğrul Türkeş 412, Devlet Bahçeli 359, Ramiz Ongun 231, Enis Öksüz 104, Muharrem Şemsek 80 ve İbrahim Çiftçi 13 oy almıştır.⁷⁹

Daha sonra Tuğrul Türkeş dışındaki isimler Devlet Bahçeli lehine adaylıktan çekilmiş ve yarış iki isim arasında devam etmiştir. Bu tabloya göre Devlet Bahçeli'nin kazanacağı belli olunca, ikinci turda Tuğrul Türkeş'i destekleyen bir grubun çıkardığı istenmeyen olaylar yüzünden kurultay 6 Temmuz'a ertelenmiştir. O gün yapılan seçimde ise yarışı Devlet Bahçeli 697 oy alarak kazanmıştır. Bahçeli, olaylı kurultay sonrasında parti disiplininin bozulmaması ve birlik beraberlik havasının devam etmesi için gayret göstermiştir. 1997'de devraldığı bayrağın gölgesinde emanet aldığı koltuğun hakkını vermiş, daha ilk günden kolları sıvayarak hummalı bir çalışmaya girmiştir. Makam ve mevkiin geçici ve iğneli fiçı olduğunun bilincıyla hareket etmiş, o

⁷⁹ Hürriyet, 19 Mayıs 1997.

koltuğun değil, camianın ve hareketin mehabetine istinat etmiştir. Kerameti kendisinde değil, yıllarını verdiği davanın izzetinde görmüştür. Devlet Bahçeli, Alparslan Türkeş gibi bir liderden sonra Türk milliyetçiliği davasının liderlik bayrağını devralmanın ne kadar büyük bir yük ne ölçüde önemli bir tarihî sorumluluk olduğunun bilinciyle yatıp kalkmıştır. MHP camiası ve Ülkücü Hareketle ilgili netameli konuları asla kaşımamış ve sorunları irdelememiştir. Aksine bunların unutulup zaman ilacına bulanarak tedavisi için sabır ve metanet içinde davranmış, camia da Devlet Bahçeli'nin liderliğini kabullenmiştir.

23 Kasım 1997'de yapılan Başbuğsuz ilk olağan MHP kurultayında ise 4 aday yarışmıştır. Ülkücü camia, MHP'nin 5. Olağan Büyük Kurultayını büyük bir olgunluk ve akliselim içinde gerçekleştirmiştir. Kurultayda; Devlet Bahçeli, Tuğrul Türkeş, Ramiz Ongun ve Salih Gökçe arasında demokratik bir yarışın yaşandığı kurultayda, birlik ve beraberlik mesajı verilmiştir.

Genel Başkanlık seçiminin ilk turunda kazanan olmayınca, ikinci turda 671 oy olan Devlet Bahçeli, ipi göğüslemiştir. Böylece olağanüstü kurultayla üstlendiği MHP Genel Başkanlığı'nı tekrar alarak yerini sağlamlaştırmıştır. 5. Olağan Büyük Kurultayda, daha sonraki kurultaylar ve parti kampanyalarında sürekli olarak kullanılan ve bir bakıma Ülkücü Hareketin hafızasına ve Türk siyasi hayatına Devlet Bahçeli portresini kalıcı olarak nakşeden "Devletin başına devlet gelecek!" sloganı öne çıkmıştır.

O gün kurultayın açılışında yaptığı konuşmada, *"Türkiye, niye Cumhuriyet'imizin 100. kuruluş yıl dönümünü kutlayacağımız 2023 yılına 'lider ülke', Fatih Sultan Mehmet Han'ın İstanbul'u Fethi'nin 600. yıl dönümünü kutlayacağımız 2053 yılına 'süper güç' olarak girmesin?"*⁸⁰ diyen Devlet Bahçeli, daha önce MÇP Genel Sekreteriyken dillendirdiği *"21. yüzyılın güçlü Türkiye'sini kurmak"* hedefini Genel Başkan sıfatıyla camiaya bir çağrı olarak sunmakla kalmamış, İstanbul'un Fethi'nin 600. Yıldönümü için de "süper güç Türkiye" hedefini ortaya koymuştur

"21. yüzyılın güçlü Türkiye'sini kurmak" hedefinin bir parçası olan "2023'te Lider Ülke Türkiye Vizyonu", Devlet Bahçeli liderliğindeki MHP'nin program ve hedefleri arasında hep yer almıştır.⁸¹ Bahçeli'nin

⁸⁰ Bk. Devlet Bahçeli, 21. Yüzyıl ve 2023 Türkiye Vizyonu(Dr. Devlet Bahçeli'nin Büyük Kurultay Konuşmaları), MHP Yayını, s. 27-42.

⁸¹ Devlet Bahçeli, 11 Ocak 1995 tarihli Milliyetçi Çizgi gazetesinde akademisyen sıfatıyla *"Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Kuruluş yıldönümü için Millî Hedefler ve Öncelikler"* başlığıyla kaleme aldığı makalede, 2023 Lider Ülke Vizyonu'nu proje

o gün gündeme getirdiği konulardan biri de MHP'nin devlet ile toplum arasındaki köprüleri kuracağını altını çizmesi olmuştur.⁸² Devlet Bahçeli bu öngörüsüyle sonraki yıllarda MHP'nin giderek güçlenecek tarihi misyonunu haber vermiştir.

MHP'nin 2011 Haziran'ında 2023'e Doğru Yükselen Ülke Türkiye Sözleşmesi" başlığıyla kamuoyuna sunulan Seçim Beyannamesi'nde, "Türkiye'yi küresel düzeyde etkili ve ekonomide dünyanın ilk on ülkesinden birisi olan 'Lider Ülke' konumuna yükseltmek, 2023 yılını hedefleyen uzun vadeli stratejinin temel amacıdır." deniliyordu. Türkiye'nin meselelerine dair rasyonel ve sistematik bir düşünce tarzıyla hazırlanan Beyname'nin, 2023 perspektifine oturtulmuş olması, dikkati çeken en önemli hususlardan biridir.⁸³

Milliyetçi Cepheden Millî Mutabakata: 57. Hükûmet

MHP'nin efsanevi lideri Alparslan Türkeş, Türkiye'nin içerideki ve dışarıdaki sorunlarla, siyasi ve ekonomik sancılarla, terörle boğuştuğu zorlu bir dönemde beka âlemine göç etmiştir. Devlet Bahçeli, sadece MHP liderliğini değil; aynı zamanda Türkiye'nin geleceğinde, Türk siyasetinde aktif rol alma sorumluluğunu da devralmıştır. Bu yeni lider için oldukça ağır bir yükür.

Devlet Bahçeli, 1997 Kasım'ındaki Olağan Kongreyle liderliğini perçinlemiş ve MHP'yi iki yıl sonra yapılacak seçimlere hazırlamak için kolları sıvamıştır. MHP; Devlet Bahçeli liderliğinde genel ve yerel seçimlerin birlikte gerçekleştirildiği 1999 yılı Nisan'ında büyük bir siyasi çıkış yapmıştır. 18 Nisan 1999 Genel Seçimlerinde MHP, beklenenin ötesinde bir ivme yakalayarak yaklaşık %18 oy almış ve

---

hâlinde ortaya koymuştur. 18 Mayıs 1997 tarihinde yapılan MHP olağanüstü kongresinde genel başkan adayı sıfatıyla hazırladığı metinde, aynı projeyi hedef olarak açıklamıştır. 3 Mayıs 1998'de yapılan Milliyetçiler Günü toplantısında, MHP Genel Başkanı olarak 2023 Lider Ülke Vizyonu'nu kamuoyuyla paylaşmıştır. 18 Mayıs 1999 Genel Seçimleri için hazırlanan Seçim Beyannamesi'nde aynı vizyonu parti politikası olarak ilan etmiştir. 57. hükûmette MHP'nin koalisyon ortağı olduğu 2000 yılında da 2023 Lider Ülke Vizyonu'nu 8. 5 Yıllık Kalkınma Planı'nın hedefleri arasına alarak devlet politikası hâline getirmiştir. Devlet Bahçeli, Milliyetçi Hareket Partisinin; bölgesinde lider, küresel alanda bir güç merkezi hâline gelmiş Türkiye idealini, Cumhuriyet'in 100. yılının idrak edileceği 2023 yılına kadar bütün unsurlarıyla gerçekleştirme kararlılığının her vesileyle altını çizmiş ve bu perspektifin parti programlarında ısrarla tekrarlanmasını sağlamıştır.

⁸² Hürriyet, 24.11.1997

⁸³ Bkz. Hüseyin Kocabıyık, "12 Eylül'den 12 Haziran'a Siyasi Partiler: Milliyetçi Hareket Partisi", *SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı) Dergisi*, Sayı 39, Mayıs 2011.

%22,2 oyla birinci olan Bülent Ecevit'in DSP'sinden sonra ikinci parti konumuna yükselmiştir. DSP 136, MHP ise 129 milletvekili çıkarmıştır. FP %15,4'le 111, ANAP %13'le 86, DYP de %12 ile 85 milletvekilliği elde etmiştir. Bu tabloya göre hiçbir partinin tek başına iktidara gelmesi, hükûmeti kurmasa mümkün değildir. Ufukta yine koalisyonlar görünmüştür.

Bölücübaşı Öcalan Ecevit'in kurduğu azınlık hükûmeti döneminde Türkiye'ye iade edilmiş olmasına rağmen terör ve bölücülük, 1999 yılında birinci sıradaki tehdit ve sorun olarak yerini korumuştur. Hemen arkasından da ekonomik problemler gelmektedir. Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisinin kurduğu kabinelerle koalisyon hükümetleri tarafından hayata geçirilen politikalar, Türkiye'nin girift sorunlarını çözememiştir. Mevcut politik aritmetikle istikrarlı bir hükümet kurulması, terörle mücadelede başarılı olunması, iktisadi sorunların çözümü, ülkenin en büyük ihtiyaçlarından olan toplumsal barış ve huzurun sağlanması çok müşkül görünmektedir.

Siyasi yelpazedeki çok parçalı dağılım pek fazla değişmese de 1999 Seçimlerinde sağda ve soldaki dengeler yeniden teşekkül etmiştir. Millet iradesi bu kez DSP ile MHP'ye yeni bir misyon yüklemiş, gerginliklerin azaltılmasında, sosyal barışın ve ekonomik refahın temininde ellerini taşın altına koyma vazifesi vermiştir. Seçim sonuçları çoğu çevrelerde sürpriz olarak karşılanmış, ancak MHP için şaşırtıcı olmamıştır. Başta MHP Lideri Devlet Bahçeli olmak üzere teşkilatlarda seçim kampanyaları sırasında gösterilen teveccühe ve kamuoyu yoklamalarına paralel olarak zaten yüksek bir beklenti vardır.

MHP'nin seçim başarısı bütün dikkatleri Genel Başkan Devlet Bahçeli'ye çevirmiştir. Devlet Bahçeli'nin yapacağı yorum ve açıklamalar merakla beklenmeye başlanmıştır. Tarihinin en yüksek oy oranına ulaşan ve TBMM'de ikinci parti konumuna yükselen MHP'nin Lideri Bahçeli, seçimlerin ertesi günü Hürriyet gazetesine kamuoyunun merakını gideren açıklamalarda bulunmuş ve önümüzdeki dönemde izleyeceği stratejiye ilişkin önemli ipuçları vermiştir. Açıklamasında seçmenin tercihinin siyasiler tarafından iyi anlaşılması gerektiğini belirten MHP Lideri Bahçeli, Çiller ile Kutan'ın biraz dinlenmesi gerektiğini söylemiş, "*Türkiye'nin cepheleşmeye değil, güçlü bir hükûmete ihtiyacı var.*"⁸⁴ mesajını vererek DSP'ye yeşil ışık yakmıştır. Dönemin ağır şartları ve zorlu konjonktür; DYP ve FP'nin koalisyonları döneminde ve bilhassa 28 Şubat sürecinde yaşanan gerginlik ve

⁸⁴ Hürriyet, 20.04.1999.

kutuplaşmaların hem toplumu hem de bu partileri yordüğünü düşünen Devlet Bahçeli'yi siyasette dengeleri gözeten, sosyal barışı kuvvetlendirmeye yönelik kararlar almaya zorlamıştır. DSP Genel Başkan Yardımcısı Rahşan Ecevit'ten *"Eli kanlı katillerle hükümet kurulmasını içimize sindiremeyiz."*⁸⁵ diye sert bir çıkış gelmesine rağmen fevkalade sorumlu ve soğukkanlı davranarak Bülent Ecevit'in ısrarlı görüşme talebini geri çevirmemiş ve neticede 57. Hükûmetin ilk adımları atılmıştır. Devlet Bahçeli; dönemin nazik şartları doğrultusunda, Türkiye'yi düzlüğe çıkarabilmek için siyasi çekince ve öncelikleri, ideolojik farklılıkları bir tarafa bırakıp millî çıkar ve ihtiyaçları dikkate alan, millî mutabakata dayalı bir hükûmete ihtiyaç olduğunu görmüştür.

Mesut Yılmaz'la sürdürülen müzakerelerin ardından ANAP'ın da koalisyona katılmasıyla 28 Mayıs 1999'da 57. hükûmet kurulmuştur. DSP, MHP ve ANAP üçlüsünce kurulan koalisyonun protokolüne, Devlet Bahçeli damga vurmuştur. 21. yüzyıl perspektifi de dâhil, Devlet Bahçeli'nin görüşlerini ve siyasi duruşunu aksettiren protokol metni; Bahçeli'nin, neden sağ partilerden oluşan ortaklık kabinesi yerine içinde sol bir partinin yer aldığı seçeneği tercih ettiğini açıklamaya yetmiştir:

*"Milletimiz, seçimlerde ortaya çıkardığı bu Meclis yapısı ile ülkemizi 21. yüzyıla taşıma görev ve sorumluluğunu hiçbir siyasi partiye tek başına vermemiş, partilerin uzlaşarak ülkeyi yönetmelerini istemiştir. Milletimiz, bu tercihi ile siyasi hayatımıza istikrarsızlık, çatışma ve kutuplaşma yerine; hoşgörü, uzlaşma ve işbirliği ortamının hâkim olarak ülke sorunlarına istikrar içinde çözüm üretilmesini arzuladığını göstermiştir."*⁸⁶

57. hükûmet, büyük ümitler ve iyi niyetlerle kurulmuş, ancak o dönemde Türkiye, çok önemli sorunlarla boğuşmuştur. Sorunların merkezinde Başbakanlıkla Cumhurbaşkanlığı arasındaki siyasi dengeleri altüst eden kavga ve bunu takip eden ekonomik krizle siyasi kaostan yararlanmaya çalışan, fırsatçı AB'nin dayatmaları yer almıştır. 57. hükûmet, 1999-2002 yılları arasında beş temel sorunla mücadele etmiştir:

1. Başbakan Bülent Ecevit ile Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer arasında gelişen ve kamuoyunda Anayasa kitapçığının fırlatılması olayı olarak hatırlanan siyasi kriz,

⁸⁵ *Milliyet*, 15.05.1999.

⁸⁶ *Hürriyet*, 30.05.1999.

2. Başbakanla Cumhurbaşkanı arasındaki kavgadan doğan siyasi krizin yarattığı ekonomik kriz,

3. Ekonomik krizi aşmak için yapılan reformlar arasında AB üyelik süreci üzerinden Türkiye'ye dayatılan bölünme planı,

4. Irak'ı işgal etmeye hazırlanan ABD'nin bu hazırlıklarının Türkiye'ye etkisi,

5. Başbakan Ecevit'in o dönemde hastalığının ağırlaşması ve DSP içindeki hizbin partiyi bölünme sürecine sürüklemesi.⁸⁷

57. hükümet dönemi iktidar ortağı olduğu 4 yıla sayısız hizmet ve vizyon sığdıran MHP için büyük bir siyasi tecrübe ve siyasi tarih araştırmacıları için de önemli bir laboratuvar olmuştur. Bu dönem, MHP'nin daha sonra tartışmaları sürececek bazı temelsiz suçlamalara da muhatap olduğu bir siyasi süreçtir. MHP'ye dönük haksız ithamların başında bölücübaşının asılması meselesi gelmiştir. TBMM'de 01 Ağustos 2002 tarihinde başlayan olağanüstü toplantıların ardından yapılan oylamada idam cezası yasalarımızdan çıkarılmıştır. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin "Gökkuşaklı Koalisyonu" adını verdiği DSP, ANAP, SP, AKP, YTP ve bağımsız milletvekilleri topyekûn "EVET" oyu vererek idam cezasını kaldırmışlardır. Sadece MHP grubu 117 milletvekili ile idam cezasının kaldırılmasına karşı çıkmış ve bu doğrultuda "RET" oyu vermiştir. İdamın kaldırılması konusu bebek katili Öcalan noktasında sembolleşmiş, MHP bölücübaşının asılması yönünde irade ortaya koymasına rağmen suçlamaların muhatapı olmuştur.⁸⁸

Devlet Bahçeli, bütün ağır sorunlara rağmen koalisyon hükümetinde uyumlu, uzlaşmacı bir politika takip etmiştir. Devlet işlerinde aksama olmaması için elinden geleni yapmıştır. Bütün çareler tükeninceye, bütün kapılar kapanıncaya, bütün umutlar sönünceye kadar hükümetin görevini sürdürmesi için olanca pozitif tavrıyla çaba göstermiştir. Ne zaman ki 57. hükümet DSP'deki bölünme yüzünden Mecliste çoğunluğu kaybedip güven sorunu yaşanmaya başlamış, Devlet Bahçeli de artık yol ayrımına girmenin zamanı geldiğine karar vermiştir. Bu arada Başbakan Bülent Ecevit'in hastalığının görevini

⁸⁷ Betül Karagöz Yerdelen, *Türk Siyasal Hayatında "Devlet Bahçeli" Etkisi ve Uluslararası Milliyetçilik*, İstanbul, 2018, Divan Kitap, s. 17-18.

⁸⁸ Şeref Oruç, "1999 Seçimleri Kapsamında MHP'nin Öncülük Ettiği Demokrasinin Gelişimi, Toplumsal Sözleşme, Toplumsal Temayüz ve Huzur Açısından 57. Koalisyon Hükümetinin değerlendirilmesi", *Dünden Bugüne Türk Milliyetçiliği ve Milliyetçi Hareket Sempozyumu*, Sonsuz Türk Strateji ve Araştırmaları Merkezi, 17 Şubat 2018, İstanbul, s. 114-116.

yapmasını engelleyecek seviyeye ulaşmasının ve üçüncü ortak ANAP'ın Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın ikircikli tutumu da kararında amil olmuştur. Devlet Bahçeli'nin ayrılık kararında, AB'nin, ABD ile IMF'nin dayatma ve baskılarının yarattığı belirsizliklerin de büyük payı vardır. AB lobisi tarafından Kopenhag Kriterleri etiketi altında Türk halkının millî direncini kırarak ayrılıkçı ve bölücü hareketlerin değirmenine su taşımak anlamına gelen düzenlemelerin gerçekleştirilmek istenmesi karşısında MHP Genel başkanı ve Türk milliyetçileri millî direnci temsil etmişlerdir.⁸⁹

MHP Lideri Devlet Bahçeli, 7 Temmuz 2002 günü 11. Kocayayla Türkmen Kurultayında katılımcılara hitap ederken erken seçim çağrısında bulunmuş ve tarih olarak da 3 Kasım'ı vermiştir. Önceleri DSP başta olmak üzere koalisyonun diğer ortakları Devlet Bahçeli'nin kararına direnseler de onun daha sonraki günlerde yaptığı açıklamalarla ortaya koyduğu kararlı tutum, diğer ortakları da erken seçimi kabul etmek zorunda bırakmıştır.

Yaklaşık 3,5 yıl görev yapan 57. hükûmet, kurulduktan kısa bir süre sonra 1999 depremlerini ve ülke ekonomisindeki etkileri son derece büyük olan 2001 ekonomik krizini yaşamıştır. Buna rağmen özellikle MHP iradesiyle, gerek terörün kökünün kazınması noktasında büyük kararlılıkla mücadele edilmiş, gerekse gerçekleştirilen yapısal reformlar sayesinde daha sonraki yaklaşık 15 yıl boyunca kendini hissettiren sağlam ekonomik temeller atılmıştır.⁹⁰ Aradan geçen yıllar ve baş döndürücü olaylar zinciri göstermiştir ki MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin; partisinin bir seçim mağlubiyeti yaşaması pahasına ülkesinin çıkarları ve milletin selameti için 2002'de aldığı erken seçim kararı hem içerideki siyasi kaosun yeni bir safhaya evrilerek Türk siyasetinin önüne yeni ufukların açılmasını hem de küresel aktörlerin oyunlarının bozulmasını sağlamıştır. Diğer taraftan Devlet Bahçeli, farklı ideolojik kuşaktan gelen bir partiyle uyumlu bir koalisyon hükûmeti kurarak MHP'nin kuruluşundan bu yana takip ettiği sorumlu, yapıcı ve uzlaşmacı politikaların güçlü bir geleneğe ve sağlam esaslara dayandığını göstermiştir. Devlet Bahçeli liderliğindeki MHP; 57. hükûmet deneyimiyle milliyetçi düşünce ve sol arasındaki tabuların yıkılmasına, Türkiye'de uzlaşma kültürünün demokratik siyasi geleneklerimizin bir parçası hâline gelmesine önemli katkılarda bulunmuştur.

⁸⁹ Oruç, agm., s. 115.

⁹⁰ Oruç, agm., s. 116.

Prof. Dr. Şeref Oruç, MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin 57. hükümetin kuruluş sürecinde ve devamında sergilediği uzlaşmacı ve yapıcı tutum hakkında şu tespitlerde bulunmuştur:

“Siyasi aktörlerin sürekli çatışmacı ve karalayıcı bir siyaset üslubuyla hareket etmesi adeta bir savaşa dönüşmekte, toplumda ayrışma ve kamplaşmaya, karşılıklı hoşgörü anlayışının kaybolmasına neden olmaktadır. Böyle bir iklimde ne demokratik kültürün kurumsallaşabilmesi ne de toplumun huzuru ve mutabakatı mümkün olabilir. Bu bağlamda, 57. hükümetin kuruluşundan itibaren görev süresi boyunca MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin diyalogdan yana uzlaşmacı ve saygın tavri tarih kitaplarında ders niteliğinde okutulmalıdır.”⁹¹

2002-2007 Yılları Arasında MHP

57. hükümet tarafından 2002'nin 3 Kasım'ında yapılması kararlaştırılan erken seçimler için MHP fazlasıyla ümitlenmiş, oylarını arttırmak konusunda beklentiye girmiştir. Ancak politikanın manzara ve akışını millet iradesi tayin ettiğinden, MHP seçimlerde barajı aşamayı Meclis dışında kalmıştır. 3 Kasım 2002'de yapılan erken seçimlerde MHP'nin baraj altında kalması üzerine gerek içeride gerekse dışarıda çeşitli spekülasyonlar yapılmış, fırsatı ganimet bilen çevrelerce MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin Genel Başkanlığı tartışmaya açılmıştır. Bu beklenmedik netice, partide hayal kırıklığı ve şaşkınlığa yol açmıştır. Millî iradenin tecellisine saygılı olan MHP Lideri Devlet Bahçeli ise seçim sonuçları netleştikten sonra, bütün sorumluluğu üzerine aldığını ve 2003'te yapılacak büyük kurultayda genel başkanlığı bırakacağını açıklamıştır.⁹²

Devlet Bahçeli'nin, ortaya çıkan siyasi aritmetik ve MHP'nin seçim yenilgisi karşısında, parti teşkilatlarının ve tabanın ve seçmenlerin kendisi hakkındaki tepki ve değerlendirmeleri de görmek için de bir çıkış olan bu açıklaması, Ülkücü camiada ve özellikle parti teşkilatlarında şok etkisi yaratmıştır. Bu beklenmedik açıklama, Genel Başkanlık koltuğunda gözü olanları harekete geçirmiştir. Kendisinde Genel Başkanlık yetisi gören bir iki kişinin parti dışında başlattığı “Parti Divanı istifa etsin.” tarzındaki kampanyalar etkisini göstermiş ve divan üyeleri arasında Devlet Bahçeli'ye sözlü ve yazılı olarak istifasını verenler olmuştur.

⁹¹ Oruç, agm., s. 112.

⁹² *Hürriyet*, 4.11.2002.

Devlet Bahçeli'nin kararı, Genel Merkez yönetiminde istifaların başlamasına yol açmıştır. Ancak bunun bir tasfiye hareketine dönüşeceğini ve partide tehlikeli bir çözülme yaşanacağını gören Devlet Bahçeli, istifaları kabul etmemiş, buna karşılık Divan üyelerinin ısrarlı isteklerini kırmayarak kendisi de Genel Başkanlığı bırakma meselesini gündeme getirmem sözü vermiştir.⁹³ Bu arada parti içinde ve dışındaki bazı çatlak seslere rağmen Devlet Bahçeli'nin ayrılmasının partide büyük sorunlar yaratacağına, MHP'nin onun dışında bir lidere hazır olmadığına dair kanaatler güçlü bir şekilde dillendirilmeye başlanmıştır. Teşkilatlardan ve tabandan gelen güçlü istek ve baskılar sonucu istifa etmekten vazgeçen Bahçeli, bütün parti üyeliklerini iptal ederek eğitim seviyesi yüksek, toplum içinde belli yer edinmiş isimlere ağırlık verilmesini isteyerek parti tabanını yeniden şekillendirilmesi için kolları sıvamıştır. Merkez Yönetim Kuruluyla il başkanlarını seçimde alınan başarısız sonuçları masaya yatırmak üzere Ankara'da toplayan Bahçeli, yeniden toparlanma için de *"Her kesimi kucaklayın. Partimizi temsil etmeye layık isimlere yönelin. Kirli işlere karışanlardan uzak durun. Birbirinizle kavga etmeyin."* diye talimat vermiştir.⁹⁴ Toplantıdan, Devlet Bahçeli'nin göreve devamı yönünde karar çıkmıştır. Bu arada parti içindeki küçük bir hizbin kıskırtmaları sonucu MYK toplantısı sonrasında bazı eski MHP milletvekilleri bir grubun saldırısına uğramış, ancak parti teşkilatlarında infiale yol açan saldırılar, MHP'de iç kavgayı körüklemek yerine kenetlenme azmini kamçulamıştır. Parti yönetiminden istifa edenlerin yerine de yenileri atanmıştır.⁹⁵

O günlerde MHP tabanının Muhsin Yazıcıoğlu önderliğindeki BBP'ye kayacağı iddiaları ortaya atılmış fakat Devlet Bahçeli akıllı ve soğukkanlı bir strateji takip ederek hem parti teşkilatlarını Genel Merkez'e raptetmiş, hem tabanını konsolide etme yolunda önemli adımlar atmış hem de parti içindeki liderliğini perçinlemeyi başarmıştır. Ramiz Ongun, Ümit Özdağ ve Koray Aydın gibi kendilerinde Genel Başkanlık potansiyeli görerek kurultaylarda rakip çıkan isimler, Devlet Bahçeli karşısında kaybetmişlerdir. Devlet Bahçeli buna rağmen kendisine rakip olarak ortaya çıkan isimleri tamamen dışlamamış, akıllı, kucaklayıcı ve yapıcı bir strateji takip ederek

⁹³ *Milliyet*, 08.11.2002.

⁹⁴ *Milliyet*, 12.11.2002.

⁹⁵ Nursafa Pandar'dan boşalan Genel Sekreterliğe Faruk Bal, Reşat Doğru'dan boşalan Genel Sekreter Yardımcılığına Mehmet Telek, Süleyman Servet Sazak'tan boşalan genel başkan yardımcılığına da Sabahattin Çakmakoğlu getirilmiştir.

partinin kapısını onlara açık tutmuştur. Ümit Özdağ ve Koray Aydın; daha sonra hem milletvekili olarak aday gösterilip seçildiler hem de parti yönetiminde görev almışlardır. Devlet Bahçeli benzer bir stratejiyi Tuğrul Türkeş'e karşı da uygulamış, kendisine rakip olduktan sonra kaybedince MHP'den koparak ATP'yi kuran Tuğrul Türkeş'in zamanla partiye dönmesine imkân tanımıştır.

Neticede, 2002'de öteki partiler seçim sonuçlarının altında kalmış, Devlet Bahçeli ise partisini geleceğe taşımayı bilmiştir. MHP, Devlet Bahçeli'nin soğukkanlı kişiliği ve feraseti sayesinde 3 Kasım'da aldığı yaraları sararak yeniden milletin teveccühünü kazanmıştır.

2003 yılındaki kurultayda yeniden aday olan Devlet Bahçeli, 1127 geçerli oyun 688'ini alarak Genel Başkanlığa yeniden seçilmiştir. Ramiz Ongun 300, Koray Aydın 137 ve Aytekin Yıldırım ise 2 oyda kalmıştır.⁹⁶ Devlet Bahçeli; parti tüzüğüne göre ilk turda salt çoğunluk sağlandığı için, diğer turlara gerek kalmadan dördüncü kez Genel Başkanlığa seçilmiştir.

2003 Kurultayına kadar olan sürede ve daha sonrasında MHP, hem yeniden toparlanma hem de yerel seçimler için sıkı bir hazırlanma ve faaliyet dönemine girmiştir. MHP, 2004 Yerel Seçimlerinde dikkate değer bir başarı göstererek %10,13 oy almış ve 247 belediye başkanlığı kazanmıştır.⁹⁷ 1999'da İl Genel Meclisi sonuçlarına göre %17,16 oy alan MHP için bu oylar yetersiz görülse de aslında parti tabanında yeniden toparlanmanın işaretlerini vermiştir. 2004 Yerel Seçimlerinin sonuçları, 2007'deki Genel Seçimlerde MHP'nin tekrar TBMM'ye girebileceğini ortaya koymuştur.

MHP'nin Meclis dışında kaldığı 2002 yılı, Türkiye'de siyasetin çalkantılı yıllarından biri olmuştur. 2002 Kasım'ından sonra MHP bu seneye kadar TBMM dışında kalmış ama Devlet Bahçeli'nin "etkili ve baskın ama yapıcı siyaset" anlayışıyla oyundan hiç kopmamıştır. MHP, bu rolünü Meclis dışında da sürdürmüştür. Bunun en bariz örneği, 2007'de Cumhurbaşkanı Seçimi dolayısıyla yaşanan siyasi kriz sırasındaki tutumu olmuştur. Ak Partinin o dönemdeki tutarsızlıklarını ve Cumhuriyet rejimiyle ilgili kuşku çeken tavırlarını çokça eleştiren Devlet Bahçeli, buna rağmen Türkiye'de çoğulcu demokratik nizamın tıkanmasını önlemek ve siyasetin önünü açmak amacıyla Cumhurbaşkanı seçimi düğümünü açmıştır.

⁹⁶ Hürriyet, 13.10.2003.

⁹⁷ Bunlardan dördü; Niğde, Gümüşhane, Kastamonu ve Iğdır olmak üzere il belediyesidir.

AKP iktidarının 5. yılında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresi dolmak üzereyken, kamuoyunda, yeni Cumhurbaşkanı'nın kim olacağı tartışılmaya başlanmıştır. İktidar, devrin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ı Cumhurbaşkanı adayı olarak göstermeyi düşünmüş, ancak başını CHP'nin çektiği şiddetli ve yoğun bir aleyhte kampanya yüzünden bundan vazgeçilmiştir. Hükûmette dışişleri bakanlığı görevini yürüten ve Erdoğan'dan önce de bir süre Başbakanlığı üstlenmiş bulunan Abdullah Gül'ün adaylığında karar kılınmıştır.

27 Nisan 2007 günü yapılan seçimde, Abdullah Gül TBMM'de 357 oy almış; Cumhurbaşkanlığı seçiminin meşruiyeti için 367 oy şartının sadece karar yeter sayısı değil, aynı zamanda toplantı yeter sayısı olduğunu savunan Cumhuriyet Halk Partisi de Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.⁹⁸ Anayasa Mahkemesi "367 iddiasını" onaylayarak birinci tur oylamayı kabul edince, Cumhurbaşkanlığı seçim krizi ortaya çıkmıştır. Millî iradenin yansıdığı TBMM çoğunluğunu yok sayan sivil ve hukuki girişimleri, ordu tarafından da desteklenmiş, TBMM'de birinci turun gerçekleştiği 27 Nisan 2007'de Genelkurmay Başkanlığı İnternet sitesinden "e-muhtıra" olarak adlandırılan bir basın açıklaması yapılmıştır. Bunun üzerine MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, yine sağduyusuyla devreye girerek, partisi parlamento dışında kalmasına rağmen hükûmete erken seçim teklifinde bulunmuştur. Üstelik ordudan önce davranarak konuyla ilgili açıklamayı partinin İnternet sitesine koydurmuştur.⁹⁹ MHP'nin Cumhurbaşkanlığı seçiminden üç gün önce yaptığı bir başka açıklamadaysa olabilecekleri önceden haber veren endişeli bir dille şu ifadelere yer verilmişti:

"Devletin birliğini temsil eden 11. Cumhurbaşkanı'nın bu şekilde seçilecek olması, 87. kuruluş yıl dönümünü idrak eden Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Türk demokrasisi için bir utanç vesilesi teşkil edecektir. Türkiye buna layık değildir. Bu konuda söylenecek her şey söylenmiş, artık söz bitmiştir. Bundan sonra yaşanacaklar hep birlikte görülecektir. Bugün gelinen noktada Türkiye'nin en önemli ve öncelikli konusu, parlamento seçimlerine selametle ulaşılması ve sandığın aziz milletimizin önüne kazasız belasız getirilmesidir."¹⁰⁰

⁹⁸ Anayasal boşluktan yararlanarak toplantı yeter sayısı garabetini ortaya atıp ana muhalefete akıl veren de eski Yargıtay Başsavcısı Sabih Kanadoğlu'dur.

⁹⁹ https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/27/index.html. Açıklamada, "Türkiye'nin şimdi önündeki en önemli ve acil sorun, seçim sandığının bir an önce aziz milletimizin önüne getirilmesidir." denilmiştir.

¹⁰⁰ https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/28/index.html.

O günlerde, ordunun demokrasiye doğrudan müdahalesinden duyulan kaygı, MHP'nin açıklamalarına da yansımıştır. Millet iradesinin askerî müdahalelerle yok edilmesinin, demokrasinin kendi dinamikleri dışında inkıtaaya uğratılmasının geçmişte hayırdan çok zarar getirdiğini yaşayarak gören MHP'nin açıklamalarında, aynı zamanda son derece önemli ve güçlü bir millî irade vurgusu öne çıkmıştır.¹⁰¹

Düğümü çözmek için çareler arayan ve demokrasinin başına gelecekler konusunda aynı endişeleri duyduğu bilinen iktidar partisi, Devlet Bahçeli'nin erken seçim önerisini kabul ederek Türkiye'yi 22 Temmuz 2007'de erken genel seçime götürmüştür. Ancak Ak Parti, oylarını 2002'ye göre 12 puan arttırmasına rağmen 367 düğümünü çözecek milletvekili sayısına ulaşamamış ve milletvekili sayısı 341'de kalmıştır. %14,27 oy oranıyla 71 milletvekilliği kazanan MHP, TBMM'de Ağustos ayında yeniden yapılan Cumhurbaşkanlığı oylamasında hazır bulunarak kilidi açmış ve neticede Abdullah Gül, 339 oyla 11. Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bir siyasi krizin bu kez hızla sistem bunalımına dönüşebileceğinden çekinen ve Türkiye'nin yeniden bir askerî darbeye yüzleşmesini istemeyen MHP Lideri Devlet Bahçeli, böylece devreye girmiştir. Seçim sürecinde iktidar partisi aleyhindeki söylemlerine rağmen; Genelkurmay bildirisinin hafızalardaki tazeliğinin henüz silinmemiş olmasından ve Türkiye üzerine oynanan büyük oyunların yarattığı kaygıdan da hareketle ülkenin esenliği adına yeni bir tavır sergileyerek bu kez Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı seçilmesini ehvenişer görmüştür.¹⁰²

Ana muhalefet partisi CHP'nin o sıralarda millî iradeyi çeşitli bahanelerle yok sayan siyasi tutumu ve ordunun politikaya ayar verme hastalığı, Türkiye'yi Anayasa tartışmalarına götürmüştür. Tartışmalardan kurtulmak için iktidar tarafından hazırlanan ve Cumhurbaşkanı'nın halk oyuyla seçilmesini de öngören Anayasa değişikliği paketi, 21 Ekim 2007'de yapılan referandumunda yaklaşık %69 oyla kabul edildi. Bu tercih, Türkiye'de hükümet sistemini değiştirecek adımlara kapı aralamıştır.

O dönemde FETÖ'cü paralel yapı, devlet kademelerindeki unsurlarıyla yayın organları, iktidara destek verirken diğer yandan da FETÖ'cüler devlet kurumlarında kadrolaşmaya; başta ordu olmak üzere iktidara muhalif kesimlere entrika, iftira ve karalama kampanyalarıyla savaş açmıştır. Böylelikle Türkiye, 2008'de

¹⁰¹ Yerdelen, *age.*, s.35-36.

¹⁰² Yerdelen, *age.*, s.37.

Ergenekon ve benzeri davalarla tanışmıştır. O çalkantılı günlerde MHP Lideri Devlet Bahçeli, dümeni başında olduğu gemiyi sakin sularda tutmaya çabalamış, politika çarkının ürettiği sorunlara hep yapıcı çözüm önerileri sunmayı sürdürmüştür. Aynı sağduyulu ve tutarlı ama tavizsiz tavrı, FETÖ'yle mücadele konusunda da göstermiştir.

MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin FETÖ İle Mücadelesi

Eskiden Fetullah Gülen cemaati denilen FETÖ'nün MHP'ye duyduğu ilgi, AKP iktidarının 5. yılından itibaren belirginleşmiştir. Bunda, MHP'nin siyasi tıkanıklıklara gösterdiği refleks ve sunduğu çözüm önerilerinin payı büyüktür. Devlet Bahçeli, gelecek öngörüsü oldukça yüksek bir lider, feraset ve basiret sahibi bir politikacı olarak daha 2007'ye girilirken Ak Partinin cemaat zihniyetine teslim olmasının doğuracağı mahzurlar konusunda kamuoyunu uyarmıştır. Ak Parti siyasetinde cemaat zihniyetinin egemen olmaya başladığını gören MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, 11 Ocak 2007 günü düzenlediği basın toplantısında şunları söylemiştir:

"AKP, siyasi cemaat anlayışının hâkim olduğu, fikirleri ve kadroları devşirme, uçların ve tezatların partisidir. Yalan, riya ve aldatmacadan ibaret olan siyasi sermayesi tükenen bu zihniyet, şimdi ümidini gerginlik ve cepheleşmelere bağlamıştır."¹⁰³

Devlet Bahçeli'nin bu sözlerindeki çarpıcı gerçekler o zaman gözlerden kaçmıştır. FETÖ elebaşı henüz "muhterem Fetullah Hoca Efendi" ve FETÖ, "Hizmet Hareketi" diye anılırken Devlet Bahçeli'nin sesini duyan çıkmamıştır.

2008'in fırtınalı siyasi atmosferinde Genel Başkan Devlet Bahçeli'nin sergilediği cesur tutum ve ilkeli duruş karşısında paralel yapı ve onu destekleyen medyanın MHP'ye ilgisi artmıştır. Bununla birlikte MHP'nin görüş ve projelerine hep şüpheyle yaklaşılmıştır.¹⁰⁴

¹⁰³ https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/9/index.html.

¹⁰⁴ Zaman gazetesi yazarı Mümtazer Türköne, 28 Ağustos 2008'deki yazısında MHP'nin sistemdeki obstrüksiyona MHP'nin getirdiği çözüm önerilerini şöyle yorumlamıştır: *"Birincisi Anayasa Mahkemesinin yetkilerini parlamenter demokrasiye uygun hâle getirmek; ikincisi de siyasî partilerin kapatılmasını zorlaştırmak. Bu önerilerde bir tuzak var mı? Ben ince ayarlı bir "diplomasi" ve iyi örülmüş bir strateji olduğunu düşünüyorum. MHP siyaset yapıyor. Temel istikamet olarak 'yapıcı muhalefet' stratejisi izliyor. Böylece hem CHP'yi yalnızlaştırıyor hem de AKP seçmenini mesaj menzili içine almış oluyor. 'Yapıcı muhalefet'in sihirli formülü ise, Devlet Bahçeli'nin açıkladığı 'yol haritası'nın tamamına sinmiş olan 'istikrarı sürdürme' çabası."*

O günlerde, Ergenekon ve Balyoz gibi dava süreçleriyle ilgili arama kararlarını gözaltı ve tutuklamalar takip etmiş, hangi taş kaldırılsa altından FETÖ'nün akrepleri çıkmaya başlamıştır. Zirve Yayınevi Davası, Ergenekon Davası ile birleştirilerek biri Alman ikisi Türk vatandaşı üç Hristiyan'ın öldürülmesi, Ergenekon mağdurlarının üzerine yıkılmıştır. FETÖ'cü Zaman gazetesinde Malatya'daki Zirve Yayınevi cinayetiyle ilgili sistematik algı yönetimi yürütülmüştür.

2008-2009 yıllarında koyduğu tutarlı duruş karşısında paralel yapının kendisine ve partisine alakası artsa da MHP Lideri Bahçeli, FETÖ elebaşı Gülen'e yakın kuruluşlar ve basın yayın organlarına her zaman mesafeli durmuş, kendi programlarının takibi sırasında da akreditasyon uygulamıştır. Bu yasaklar yayın kuruluşları tarafından Pensilvanya'ya şikâyet edilince FETÖ elebaşı devreye girdi. Fitnenin başı Fetullah Gülen, en mutemet adamlarından birini, Eski Fatih Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Şerif Ali Tekalan'ı MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'yle görüşmesi için görevlendirmiştir. Tekalan, Devlet Bahçeli ile görüşmesine aradığı ilgiyi görmediği gibi, tehlikeli faaliyetleri yüzünden cemaatin Ülkücü camiayla karşı karşıya gelebileceği uyarısında bulunmuştur. Şerif Ali Tekalan'ın Devlet Bahçeli'yle görüşmesinden sonra MHP tabanında bir fitne dalgası yayılmış; "Devlet Bahçeli dinsizdir, namaz kılmasını bilmez." tarzında dedikodular fısıldanmaya, MHP Genel Başkanı'nın artık değişmesi gerektiği dillendirilmeye başlanmıştır. Paralel yapının gazete ve televizyonları MHP Lideri aleyhinde haberler yayımlamış, yorumlar yapmıştır.

FETÖ'nün beyni Şerif Ali Tekalan 2010'ın Şubat'ında Devlet Bahçeli ile bir kez daha görüşmüş ama yine sonuç alamamıştır. 2010 başında ise Türkiye'nin gündemine Balyoz Darbe Planı Davası girmiştir. Dava süreci, 20 Ocak 2010'da FETÖ'cülere ait Taraf gazetesinin yayımladığı dosya ile başlamıştır. İddianameyse 9 Temmuz 2010'da kabul edilmiştir. Balyoz Darbe Planı Davası'nı, 28 Nisan 2010'da emniyet birimlerine gelen bir sahte mail ihbarıyla düğmesine basılan Askerî Casusluk Davası takip etmiştir. Amaç, ordudaki paralel yapı muhaliflerini sindirmektir. 12 Eylül 2010 Anayasa Değişikliği Referandumu işte böyle gerilimli ve hassas bir siyasi atmosferde yapılmıştır. Referanduma giderken FETÖ, siyaseti dizayn etmek için her türlü entrikayı çevirmiş; Anayasa değişikliğiyle Anayasa Mahkemesi başta olmak üzere AKP'nin elini kolunu bağlayan yargıya tabiri caizse ayar çekilmesi hedeflenmiştir.

O günlerde MHP Lideri Devlet Bahçeli FETÖ'yü hedefe alan önemli çıkışlarından birini yapmış, 1 Ağustos 2010 günü, "imkân olsa mezardakileri bile kaldırarak referandumda 'Evet' oyu kullandırmak lazım." Diye elemanlarına talimat yollayan Fetullah Gülen'e 3 Ağustos 2010'da Manisa Belediyesini ziyareti sırasında şu ifadelerle mesaj göndermiştir

*"Son yıllarda cemaat ve tarikat liderlerinin siyasete çok yoğun bir şekilde karıştığına şahit olmaktayız. Sayın Fetullah Gülen'in ölülerini mezardan kaldırıp oy kullandıracağına, ABD'den gelerek 12 Eylül'de oy kullanması daha hayırlıdır."*¹⁰⁵

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, FETÖ elebaşı Gülen'in sinsi mesajını ima yoluyla deşifre ederken, aynı zamanda cemaat ve tarikatların siyasete müdahalesinin doğuracağı mahzurları kendine mahsus ironik üslubuyla ortaya koymuştur. 2010 Referandumu'ndan "Evet." çıkmasının doğuracağı vahim sonuçları gören Bahçeli, FETÖ'nün siyasete müdahalelerine bu yüzden karşı çıkıp durmuş, örgütün elebaşına bu yüzden çatmıştır.

FETÖ, 2010 Anayasa Değişikliği Referandumu sonrası gerçekten de HSYK'yi ele geçirmiş ve bütün melanetlerin temelini atma imkânına kavuşmuştur. Bu arada, dolapları bitmek tükenmek bilmeyen FETÖ tarafından 2010'un Mayıs'ında CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'a kaset komplosu düzenlenmiştir. Türk siyasi tarihinin en büyük skandallarından biri olarak tarihe geçen kaset skandalı görüntüleri, 6 Mayıs 2010'da İnternet sitelerinde yer almıştır. Baykal, 10 Mayıs'ta istifa etmiş, Kemal Kılıçdaroğlu 22 Mayıs'taki Kurultayda Deniz Baykal'ın yerine genel başkan seçilmiştir.¹⁰⁶

O günlerde tehdidin MHP'ye yaklaştığını gören MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, beklenmedik bir hamlede bulunmuş, 31 Mart 2011'de yazılı bir açıklama yaparak Gülen cemaatine geçici olarak faaliyetlerini durdurması çağrısında bulunmuştur. Devlet Bahçeli açıklamasında; AKP hükûmetinin uygulamaları ve adli yargı süreçleriyle ilgili olarak yaşanan son gelişmelerin ciddi bir huzursuzluk kaynağı hâline geldiğini belirterek, Gülen'i inisiyatif almaya davet etmiştir. Cemaat mensuplarının bu konularla hiçbir şekilde ilgisi olmadığını göstermek

¹⁰⁵ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/oluyu-mezardan-kaldiracagina-abd-dengel-oy-kullan-15472514>.

¹⁰⁶ *Milliyet*, 23.05.2010.

bakımından cemaatin faaliyetlerini durdurduğunu veya askıya aldığını açıklamasının yerinde ve yararlı olabileceğini kaydetmiştir.¹⁰⁷

Kirli oyunlarını deşifre eden bu açıklama üzerine FETÖ, Devlet Bahçeli aleyhinde derhâl linç kampanyası başlatmış, MHP'ye âdeta savaş açmıştır. Gerek elindeki medya organlarını gerekse destekçisi olan politikacıları kullanarak MHP aleyhinde yıkıcı propagandalara başlamıştır.

Devlet Bahçeli'nin cemaate faaliyetlerini durdurma çağrısı, bütün siyasi aktörlerden şiddetli tepki görmüş, 15 Temmuz sonrasında FETÖ ile mücadele şampiyonu olan bazı siyasiler, o zaman Devlet Bahçeli'ye demediğini bırakmamıştır.¹⁰⁸

MHP Liderine tepkiler, cemaatin ve öteki yandaş medyanın gazetelerinde manşete çekilmiş, Devlet Bahçeli'yi hedef alan yorumların görüntüleri, televizyonlarda günlerce yayımlanmıştır. İnternet'te MHP'yi hedef alan çok sayıda paravan site kuran FETÖ, Devlet Bahçeli'nin hamlesine bu siteler üzerinden Kaset Komplosu'yla cevap vermiştir. Hem dinlenmiş hem de uygunsuz görüntüleri kayda alınmış olan bazı MHP Başkanlık Divanı üyeleri, afişe edilmiştir. MHP'ye saldıran İnternet sitelerinden "Farklı Ülkücülük" adı altında kurulan, 26 Nisan 2011'de MHP'lilere ait uygunsuz görüntüleri ilk olarak yayımlamıştır. Bu şer sayfası, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'yi yeni kasetlerle tehdit etmiş, paralel yapının MHP bünyesindeki en büyük operasyonu da böylece başlamıştır.

MHP Genel Başkanı'nın yakın çevresine dinleme ve izleme kompolarının düzenlenmesi, sadece yönetim kademesinin değersizleştirilmesi değil, MHP'nin kurumsal kimliğinin de baltalanması amacına işaret yöneliktir. Bu, aynı zamanda MHP'yi çökertme ve ele geçirme hamlesidir ama FETÖ'nün asıl hedefinde Devlet Bahçeli vardır. Çünkü örgüt, MHP'ye sızmak ya da partiyi ele geçirmek için önünde Genel Başkan Devlet Bahçeli'yi engel olarak görmüştür. Ancak Devlet Bahçeli'nin ne açık edilecek bir ayıbı, ne ifşa edilecek gizli bir günahı bulunamamıştır. MHP Lideri çevresinde dürüstlük ve doğruluğu, beyefendiliği, mertliği, iyilikseverliği ve devlet adamlığı feraseti ile bilinen yüksek ahlaklı bir Ülkücü olarak temayüz etmiştir. Ülkücü nesiller için numuneimtisal bir dava adamıdır. Yaptığı iyilik ve hayırları da ibadet ve taatini da herkesten gizleyen, karşılığını sadece Yaradan'dan bekleyen sade bir Müslüman'dır. Onun şeref ve

¹⁰⁷ https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/1053/index.html.

¹⁰⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kadin-da-koyarlar-17784305>.

haysiyetinin zekâtı bile bütün FETÖ'cülerini satın alacak kıratıdır. Bu yüzden, kirli tezgâhlar Devlet Bahçeli'nin çalışma arkadaşlarına yönelmiştir. Başta Zaman gazetesi olmak üzere FETÖ'nün medya organları da pervasızca bu rezaletin üzerine gitmiştir. Hem siyasi partilere hem de devletin iliklerine kadar sızmış bir organize suç çetesi olan FETÖ'nün kirli tezgâhının devlet ayağında, yargıda ve emniyette yuvalanmış cemaat elemanları görev almıştır. FETÖ unsurlarının başlattığı operasyonu, paralel yapı medyası ve çok sayıda paravan İnternet sitesi eş zamanlı olarak desteklemiştir. Zaman gazetesi yazarı Mümtazer Türköne 12 Mayıs 2011 tarihinde şunları yazarak asıl hedeflerini ortaya koymuştur:

“Devlet Bahçeli'nin tarihî sorumluluğu, kendisini inancına, davasına adanmış olanların önünü açmaktan ibaret. Bunun için istifa etmesi yeterli.”

Ertesi gün de Farklı Ülkücüler adındaki çete bir mektup yayımlayarak şöyle bir çağrıda bulunmuştur:

“Devlet Bahçeli'nin ve ekibinin görevlerinden istifa edip hiç vakit kaybetmeden Ülkücü Hareketin ve MHP'nin yakasını bırakmaları gerekmektedir.”

Farklı Ülkücülük adlı İnternet sitesiyle FETÖ tetikçisi Mümtazer Türköne'nin ortak talepleri elbette bir tesadüf değildir ve ortada bir tertip vardır. MHP Lideri Devlet Bahçeli, bu alçak ve rezil komplot karşısında şantaja boyun eğmeyerek kaya gibi dimdik durmuş, *“Bu andan itibaren kimin elinde ne kaset varsa ne bilgi varsa internet aracılığıyla duyursunlar. Kimseyi istifaya davet etmeyeceğim, sorumluluğu üzerime alıyorum”* diyerek rest çekmiştir. Devlet Bahçeli, 18 Mayıs 2011'de Kastamonu Belediyesini ziyareti sırasında kaset iddialarıyla ilgili konuşurken *“Türk milliyetçileri hedeftedir!”* ifadesini kullanmış, mal bulmuş mağribi gibi kaset komplosunu manşetlerine ve programlarına taşıyan medyayı eleştirmiştir¹⁰⁹.

FETÖ tarafından MHP hakkında ortaya atılan iftiralar ve siyaset dünyasını allak bullak eden kaset komploları, 2011 Haziran'ına giden seçim sürecinde dönemin iktidarı tarafından alabildiğine kullanılmıştır. FETÖ marifetiyle bazı siyasiler ve medya organları tarafından en ahlaksız en çıkarıcı algı yönetimi metotları kullanılarak MHP ve onun saygın lideri Devlet Bahçeli yıpratılmak istenmiştir. Buna karşılık MHP Lideri Devlet Bahçeli, FETÖ başta olmak üzere MHP düşmanlarının

¹⁰⁹ <https://www.ntv.com.tr/turkiye/bahceli-kimin-elinde-ne-varsa-yayinlasin,rdzqRhB1kkii-RHyzr57Nw>.

hesap edemediği kadar çetin bir ceviz olduğunu göstermiştir. Kendisinin, partisinin ve Milliyetçi-Ülkücü Hareketin aleyhindeki bütün kampanyalara sabır ve metanetle direndi. Bir mukavemet kalesi, yalçın bir kaya gibi karşılarında durdu. Onurlu, kararlı, sağlam ve ilkeli bir tavır sergileyerek parti tabanını konsolide etmiştir. Onun tavizsiz ve dik duruşu, rüzgârı tersine çevirmiş, MHP seçmeni de bu duruşu onayladığını sandıkta göstermiştir. 12 Haziran 2011 Seçimlerinde baraj tehlikesi yaşamayan MHP, %13 oy almış ve 53 milletvekili çıkarmıştır. Ne yazık ki “Çamur at, izi kalır.” misali, bugün hâlâ o günlerde ortaya atılan alçakça iftira ve yalanların belli çevrelerde etkisi, bazı hafızalarda tortusu kalmıştır. MHP’den ayrılan ve sözde muhalefet yapan “tefrikacı” bir kesimin oluşmasında da FETÖ’cü kampanyalar müessir olmuştur.

15 Temmuz Darbe Girişimi’nden sonra yapılan soruşturmalarda, 31 Mayıs 2013’te Taksim’de başlayan Gezi Olayları’nın arkasında da FETÖ’nün olduğu ortaya çıkmıştır. Taşeronu, tertipçisi ve kışkırtıcısı FETÖ; finansörü spekülâtör para babası George Soros olan Gezi kalkışmasının hedefi, Ak Parti hükümetini güçlü sokak eylemleriyle sarsıp devirmek, sosyal barışı dinamitlemek, Türkiye’yi bölgesinde ve dünyada etkisizleştirmek olmuştur. Bir numaralı iş birlikçileri başta PKK olmak üzere sol örgütlerdir. Gezi tertipçileri, MHP camiasını da provoke etmeye çalışmıştır. Bozkurt işareti yapan çakma Ülkücülerle solcular, polise taş atarken görüntülenerek kayıtlar medyaya servis edilmiştir. Tehlikenin farkında olan MHP Lideri Bahçeli ise camiasını millî irade karşıtı organizasyonlardan uzak tutmuştur. Her zaman olduğu gibi Gezi’de de meşruiyeti tercih etmiş, 4 Haziran 2013 günü partisinin grup toplantısında yaptığı konuşmada, şiddet ve teröre karşı demokrasiye işaret ederek sağduyu çağrısında bulunmuştur:

“Ne olursa olsun, çare demokrasidir. Ne olursa olsun, tek seçenek meşruiyet sınırlarında kalmaktır. Ne olursa olsun, gaz altında kalınsa da gaza gelmemektir. Parti olarak Taksim’deki olayların değil içinde olmayı, kıyısında köşesinde dahi bulunmamız mümkün değildir. Biz; dibi görünmeyen kuyulardan su içmeyiz, tahrik ve kışkırtmalardan pay kapmak niyetiyle pusuya yatmayız.”

MHP Lideri Bahçeli, neden Gezi’de meydanlarda olmadıklarını söyleyip kendisini eleştirenlere de “Biz vatan mücadelesi verirken dört beş ağaç gölgesine yatanlar acaba neredeydi? AKP-BDP-PKK ve İmralı canisinin birlikte yürüttükleri süreç ihanetine karşı onurlu ve cesur şekilde duruş

gösterirken, şimdilerde bize akıl verenler nerelerde geziyorlardı?” diye cevap vermiştir.¹¹⁰

Dershanelerin kapatılması, Başbakanlığa böcek yerleştirilmesi gibi olayların ardından Ak Parti ve FETÖ arasında başlayan ayrılık süreci, 3 bakanın istifa etmesine neden olan 17-25 Aralık yolsuzluk soruşturması ile açık bir çatışmaya dönüşmüştür. İktidar çok sayıda polisi görevden almış ve bazı kasetlerin sosyal medyaya düşmesini, HSYK Kanunu'nun değiştirilmesi takip etmiştir. MHP Lideri Bahçeli'yi FETÖ elebaşı için topa tutanlar, kendi kalelerine akrep ve çıyanlar girip herkesi sokmaya başlayınca uyanmıştır. FETÖ'yü hedefe koyan Tayyip Erdoğan, 14 Ocak 2014 günü partisinin grup toplantısında, FETÖ'cülerini Haşhaşi örgütüne benzetmiş; vücuda girmiş virüs olarak nitelendirmiştir.¹¹¹ 12 Aralık 2014 günü ise *“17-25 Aralık'ın arkasında üst akıl var. Cemaat maşa olarak kullanılıyor. Bunlar faili meçhullere bile buluşmuşlar.”*¹¹² demiştir. Bu ifadelerin üzerinden iki gün geçtikten sonra, 17-25 Aralık 2013'teki rüşvet ve yolsuzluk soruşturmalarının yıldönümüne 3 gün kala, 14 Aralık 2014'te, FETÖ'nün medya ve emniyet ayağına operasyon düzenlenmiştir. Zaman Gazetesi Genel Yayın Müdürü Ekrem Dumanlı ve Samanyolu Yayın Grubu Başkanı Hidayet Karaca ile Terörle Mücadele Şubesinin eski yetkililerinin de aralarında bulunduğu 31 kişi gözaltına alınmıştır. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, 16 Aralık 2014'te yazılı bir açıklama yaparak 14 Aralık Operasyonu'nu farklı açılardan değerlendirmiştir. Hükümet ile Gülen cemaatinin yıllarca birlikte hareket ettiğini belirten MHP Lideri, FETÖ'ye ve elebaşı Gülen'e yeni bir çağrıda bulunmuştur:

“Yıllarca birçok konuda birlikte hareket etmiş, âdeta koalisyon ortağı gibi davranmış cemaatin ve Pensilvanya'da mukim Sayın Gülen'in AKP ile olan ilişkileri her yönüyle teşhir etmesi kaçınılmaz bir sorumluluktur.”

Tayyip Erdoğan'a seslenerek *“Hakikaten varsa, Türkiye'ye son 1,5 yıldır içeriden ve dışarıdan operasyon yapan mihrakların kimler olduğunu Erdoğan aziz milletimize anlatmalı, herkesi bu kapsamda aydınlatmalıdır... Türkiye sıkıştığı cendereden, girdiği darboğazdan, karanlık güzergâhtan çıkarılmalı, şaibelerden kurtarılmalıdır.”*¹¹³ diyen Devlet

¹¹⁰ https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/2860/index.html.

¹¹¹ <http://www.haber7.com/partiler/haber/1116284-erdogan-orgut-selcukluyu-yikan-hashasiler-gibi>.

¹¹² <https://www.milligazete.com.tr/haber/979542/erdogandan-cemaate-bunlar-faili-mechullere-bile-bulasmislar>.

¹¹³ http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/3651/index.html.

Bahçeli, aksi hâlde Türkiye'nin felakete sürükleneceğini kaydetmiştir. Zaman, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'yi bir kez daha haklı çıkarmış; çok değil 1,5 yıl kadar sonra FETÖ, devleti ele geçirmek üzere darbe teşebbüsünde bulunmuş, Türkiye uçurumun eşiğine kadar gelmiştir.

7 Haziran-1 Kasım 2015 Sürecinde Devlet Bahçeli'nin Hamleleri

Türkiye, 25. Dönem milletvekillerini belirlemek için 7 Haziran 2015'te sandık başına gitmiştir. 56 milyon 608 bin 817 kayıtlı seçmenden 47 milyon 507 bin 467'sinin oy kullandığı seçimler sonucunda AKP 258, CHP 132, MHP ve HDP 80'er milletvekili çıkarmıştır. 7 Haziran sonrasında ortaya çıkan siyasi tablo ve Meclis aritmetiği öncelikle AKP'nin ezberlerini bozmuştur. Seçim gecesi AKP cenahında tam bir hayal kırıklığı hâkim olmuştur. Resmî olmayan seçim sonuçlarının belli olması üzerine Reuters Haber Ajansına konuşan ve "isminin açıklanmasını istemeyen" diye ifade edilen AKP'li bir yetkili, daha Ahmet Davutoğlu balkon konuşmasını yapmadan, erken seçim beklediklerini açıklamıştır. Bu haber, seçim akşamı gündeme bomba gibi düşmüştür. Sonradan bu AKP'linin; İstanbul Milletvekili Burhan Kuzu, açıklamalarının da bir taktikten ibaret olduğu ortaya çıkmıştır. Böylece AKP ve Davutoğlu'nun niyeti daha ilk akşamdan belli olmuştur. Seçimin ertesi günü sonuçları değerlendiren iktidara yakın gazetelerin sekiz sütuna manşet atarak "erken seçim" vurgusu yapmaları, AKP'nin niyetini iyiden iyiye açık etmiştir. 7 Haziran gecesi seçim sonuçları netleşmeye başlayınca, AKP'ye yakın çevrelerin, seçimlerin tekrarlanması ya da erken seçime gidilmesi yönünde beyanları sıklaşmıştır. Özellikle bir merkezden koordine edildiği bilinen isimler seçim gecesi yaptıkları yorumlarda bu sonuçlardan bir hükûmetin çıkmayacağını, seçmenin hata yaptığını dahi söylemişlerdi. Yine dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu, yaptığı balkon konuşmasında, mevcut sonuçlara göre AKP'nin azınlık hükûmeti kurabileceğini ya da erken seçime gidilebileceğini açıkça ifade etmiştir. AKP'ye yakınlığıyla bilinen Yeni Şafak gazetesi, seçimlerin ertesi günü olan 8 Haziran'da "Erken Seçim" manşetiyle çıkmıştır. Yine Sabah gazetesi "İktidarsız Sandık" sürmanşetiyle çıkarken, haber metninde "Bu tablo orta vadede sürdürülebilir gözüküyor. 45 günde hükûmet kurulmazsa Cumhurbaşkanı seçimin yenilenmesine karar verebilecek." denilerek erken seçim işaret edilmiştir. Yani 7 Haziran gecesinden itibaren AKP'de ağır basan eğilim, uzun süreli bir koalisyon değil, erken seçim ya da azınlık hükûmeti formülleri olmuştur.

2011 Seçimlerine göre oy oranını önemli ölçüde arttırmasına rağmen MHP'de ise sükûnet hâkim olmuştur. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli de seçim sonuçlarını, "Çözüm sürecini benimseyen partiler koalisyon kurmalı. Türkiye'yi AKP'nin azınlığına, birtakım çevrelerin senaryosuna mahkûm etmeye de kimsenin hakkı yoktur. En erken seçim ne zaman olarsa o zaman da seçim olsun." şeklinde değerlendirmiştir.

Bu arada MHP, CHP ve HDP'nin aldığı oyların toplanması suretiyle elde edilen %60'lık yekûn sanki yekpare bir "blok"muş gibi takdim edilmeye başlanmıştır. Bu "sözde blok"un bir araya gelerek hükûmet kurması ve AKP'den hesap sorması, yine aynı kesim tarafından hemen dile getirilmeye başlanmıştır. Hatta "%60'lık blok" söylemine AKP'li çevreler de dâhil olmuştur. Temsil ettiği değerler ve siyaset anlayışı itibarıyla çizgisinde en ufak bir kırığı olmayan, Türk milletinin çıkarları için her türlü fedakârlıkta bulunan, millî ve manevi değerleri samimiyetle savunan MHP; temelleri seçim akşamında atılan senaroyu fark etmiştir. Daha 7 Haziran gecesinden itibaren MHP'yi HDP ile yana yana göstermek için yoğun bir gayret eden çevrelerin, seçimlerin tekrarlanacağını bilerek, MHP'ye oy veren seçmen üstünde bir "algı operasyonu" yapmaya girişeceği anlaşılmıştır. Bunun üzerine Devlet Bahçeli MHP ile HDP'yi yan yana anma gafletinde bulunanları daha sürecin başında ikaz etmiş, siyaset mühendisliğine soyunanlara engel olmuştur. Samimi olarak böyle bir koalisyonun mümkün olduğunu düşünenlere MHP'nin duruşunu bir kez daha hatırlatmıştır. Söz konusu açıklamalar, MHP'yi sanal bir blokun, HDP ile aynı karenin içinde zikretme gafletinde bulunanlara erken bir cevap niteliğinde olmuştur. Tarihî tecrübesiyle MHP ve onun tecrübeli lideri, siyasi bölücülüğün adresi olarak faaliyet gösteren HDP'nin geçmişten gelen çizgisini değiştirmeyeceğini, 7 Haziran öncesinde oynanan "Türkiyelileşme" oyununun da sadece "oy almak için sahnelenen bir tiyatro" olduğunu önceden görmüş ve kamuoyunu bu konuda ikaz etmiştir. Nitekim terörün yeniden hortlamasından sonraki süreçte HDP, tutum ve davranışlarıyla MHP'nin öngörülerini haklı çıkarmış, PKK'nın siyasi uzantısı olduğunu eylem ve söylemleriyle ispat etmiştir.

Bu arada CHP seçimlerden birinci parti olarak çıkmış gibi hareket etmeye başlamıştır. Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu, 19 Haziran 2015 günü MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'ye birlikte hükûmet kurmayı teklif etmiş; daha sonra, Başbakanlığı Devlet Bahçeli'nin üstlenebileceğini de söylemiştir. Kılıçdaroğlu'nun hesaplarına göre HDP'nin de katılımıyla oluşacak %60'lık blok sayesinde güçlü bir koalisyon kurulabilecektir. Ancak CHP liderinin kendisine yaptığı "Başbakanlık"

teklifine Devlet Bahçeli, Twitter üzerinden sert sözlerle cevap vermiştir:

“Vehimli ve telaşlı bir ruh hâliyle mezun olmadıkları koltuk ikramına meyledenler, sanıyorum hırslarına yenilenler, ilkeleri çoraklaşanlardır. Koltuk bir amaç değil, vasıtaadır. Ülküsüz bir koltuk, ilkesiz ve iradesiz bir duruş akıllıya deli, âlime cahil, kahramana korkak demektir.”

MHP Lideri Devlet Bahçeli sözcü gazetesine konuşurken de şunları söylemiştir:

“MHP olarak bizi çok iyi anlamanızı istiyoruz. Küçük hevesler peşinde koşan bir parti değiliz. Kemal Kılıçdaroğlu'nun bu sözü talihsizdir. Çin'den gelen yeni bir oyuncak türümüdür bu? MHP bu cümleye kapılarak bu sözün arkasından nasıl gidebilir? Birinci koalisyon modeli AKP-HDP'dir. Ben bu hükûmete güvenoyu vermem ama millet iradesinin getirmiş olduğu tablodan bir koalisyon çıkarmak istiyorsanız, koalisyonların uyumlu olması lazım. Ortak hedefler noktasında buluşabilecekleri bir görüş çoğunluğu olması lazım...”¹¹⁴

MHP Lideri Devlet Bahçeli, AKP'nin erken seçim niyetinde olduğu konusunda da haklı çıkmıştır. AKP'nin bir koalisyon hükûmeti kurma niyetinin olmadığını MHP önceden görmüştür. AKP başından itibaren, MHP ile bir koalisyon kurmak istememiş ve seçimlerin tekrarlanması hâlinde ihtiyacı olan 18 milletvekilinin kazanmak için her türlü senaryoyu devreye almıştır. Bu bağlamda Davutoğlu ilk önce görüştüğü CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'na karşı bir zaman doldurma ve oyalama taktiği uygulamıştır. Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile koalisyon görüşmesinin ikinci turunda da iki seçenek ile MHP'nin karşısına gelmiştir. Bunlardan birincisi Nisan ayına kadar sürmesi planlanan bir seçim hükûmeti, ikincisi de Anayasa gereği kurulacak olan seçim hükûmetinde MHP'nin yer almasıdır. MHP Lideri Bahçeli, partisinin CHP gibi oyalanmasına fırsat tanımamış ve AKP'nin bu taktiğini boşa çıkarmıştır. Bununla birlikte Davutoğlu'na randevu vererek Türkiye'nin ihtiyacı olan sağduyulu tavrı sergilemiştir. Tayyip Erdoğan'dan talimatlı olan Ahmet Davutoğlu, MHP'ye elini kolunu sallayarak gelmiş, devlet adamına yakışmayacak gayriciddi bir tavırla MHP'ye seçim hükûmetine katılma ya da Anayasa gereği kurulacak hükûmete üye verme teklifinde bulunmuştur. Bu arada Yüksek Seçim Kurulu Başkanı Sadi Güven, Kurulun seçime hazır olduğunu belirterek

¹¹⁴ Sözcü, 20.06.2015.

“Ancak henüz alınmış bir seçim kararı yok. Biz gerekli hazırlıkları her seçim akabinde yapıyoruz.” açıklamasını yapmış, 16 Ağustos’ta, alınacak bir erken seçim kararına yönelik hazırlıklarını sürdürdüklerini kaydederek *“İhtiyacı karşılamak için DMO aracılığıyla kâğıt ihalesini yaptık.”* duyurusunda bulunmuştur. Bütün bunlar, AKP’nin gerçekte koalisyon istemediğini, ülkeyi bir an evvel erken seçime götürecektir bir geçici hükümet kurulması için kolları sıvadığını göstermiştir.

AKP Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu, oyunun ikinci perdesinde 63. hükümeti kurma görevini Cumhurbaşkanı Erdoğan’a 18 Ağustos’ta iade etmiş, Cumhurbaşkanı Erdoğan ise 22 Ağustos’ta yaptığı açıklamada *“Şu anda açıklanan tarih 1 Kasım. 1 Kasım’da da inşallah Türkiye, ben tabii tekrar seçim diyorum, tekrar seçimi yaşayacaktır.”* demiştir. Ahmet Davutoğlu bir yandan koalisyon görüşmeleri yapıyormuş ve AKP koalisyonu istiyormuş gibi görüşmelerle 45 günlük süreyi doldurmaya çalışırken diğer taraftan da AKP, *“Biz tek başına iktidarda olmazsak, istikrar ortadan kalkar. O zaman ülkede ekonomik ve siyasi kaos olur. PKK da eylemlerine hız verir. O zaman analar ağlamaya başlar. AKP’nin terk başına iktidarı çözüm sürecinin devamı ülkede kan akması anlamına gelir.”* algısını kuvvetlendirecek adımlar atmıştır. İktidar partisiyle muhalefet partileri arasındaki görüşme tiyatrosundan hiçbir sonuç çıkmayınca ufukta erken seçim görünmüştür. Neticede erken seçim kararı alınmış ve 1 Kasım’da yeniden seçime gidilmiştir.

MHP, 1 Kasım 2015’te aşağı yukarı 2011’deki oy oranını korumasına ve hatta yüz binden fazla arttırmasına rağmen yaklaşık %12’lik oy oranıyla 42 milletvekili çıkarabilmiştir. AKP 317, CHP 132, HDP 59 milletvekilliği elde etmiştir. 1 Kasım Seçimlerinde MHP, kendi tabanının oylarını konsolide ettiği hâlde seçimde başarısız olmuş gibi gösterilmiştir. Oysa MHP 1 Kasım 2015’te 2011 Seçimlerinden daha fazla oy almıştır.

1 Kasım 2015 Seçimlerinden sonra paralel yapının MHP’ye yönelik saldırıları artış göstermiştir. MHP’nin seçimde hezimete uğradığı iddiaları ortaya atılarak bunun sorumlusu olarak da Devlet Bahçeli gösterilmiştir. Daha önce kaset operasyonu ile MHP’yi ele geçirmek isteyen ve başarılı olamayan FETÖ, *“Şimdi tam sırası!”* diye harekete geçmiş, önlerindeki en büyük engeli, Devlet Bahçeli’yi partinin başından uzaklaştırmak için çaba göstermeye başlamıştır. Ardından paralel yapının MHP saldırıları ve içeriden kaleyi ele geçirme çabaları hız kazanmış; yeni plan, parti içindeki sözde muhalefetin örgütlenmesi ve finanse edilmesi olmuştur. FETÖ, 2015 Kasım Seçimleri sonrasında

sözde muhalefeti örgütleyerek MHP aleyhindeki gayretlerine yeni bir veçhe vermiştir. MHP Lideri Devlet Bahçeli'ye gelip *"Efendim size teminat veririm ki benim asla genel başkan olmak gibi bir niyetim ihtirasım yok. Hakkımda yazılıp söylenenler dedikodudan ibaret."* diyenler, kısa sürede ikna edilerek paralel yapının Tuva Atı'na bindirilmiştir. Mesela FETÖ destekçisi Nazlı Ilıcak, 5 Kasım 2015'te bir İnternet sitesinde yayımlanan yazısında şöyle demiştir:

*"Devlet Bahçeli'yle MHP cazibe merkezi oluşturamıyor. Etrafta Meral Akşener'in ismi dolaşüyor. Bence, hiç tereddüt etmesin çıksın ortaya."*¹¹⁵

Bu neviden çağrılar karşılığını bulmuş ve bir grup sözde muhalif bazı delegeleri de aldatıp peşine takarak olağanüstü kurultay çağrısı yapmıştır. MHP Genel Başkanı ise parti kurullarını Kızılcahamam'da toplamış, 10 Ocak 2016 günü basın toplantısı düzenleyerek olağanüstü kurultay çağrılarını kapıyı kapatmıştır. Sözde muhaliflere, haklarını mahkemede aramalarını söylemiştir. O sırada, 2009-2015 arasındaki ağır siyaset mücadelesinde vücudu yorgun düşmüş olan MHP Lideri Bahçeli, rahatsızlanmış ve eski hastalığı nüksetmiştir. Devlet Bahçeli'nin 15 Ocak'ta Gebze'deki bir özel klinikte operasyon geçirmesini fırsat bilerek harekete geçen sözde muhalifler, MHP Genel Merkezine şüpheli bir delege listesi vererek olağanüstü kurultay istemişlerdir. Genel Merkez inisiyatifi dışındaki bu maksatlı hamleye ret cevabı verince, sözde muhalifler mahkemeye gitmiştir. O günlerde gazetelerde konuyla ilgili "MHP mahkemelik oldu!" "Kurultayı yargı belirleyecek!", "MHP'de yargı süreci başladı! gibi başlıklar atılıyordu. Bu başlıklar, MHP'yi mahkemeye sürüklemeye kalkanlar için bir utanç vesikası olmuştur. Bundan, hem partinin kurumsal kimliği hem ve hem de bütün MHP camiası zarar görmüş; yıkıcı tenkit, eleştiri olmaktan çıkıp bozgunculuk hâlini almıştır. Onca yıllık siyasi hareketin gelenekleri ve şerefli geçmişi bir kenara bırakılıp birtakım bahanelerle MHP mahkeme kapısına düşürülmüştür. MHP'nin ve camianın gelenekleri ayaklar altına alınmıştır.¹¹⁶

MHP lideri Devlet Bahçeli, 1 Mart 2016'da Etik Haber'e yaptığı açıklamada, olağanüstü kurultay çığırkanlarına çok sert yüklenmiş, *"Kimileri iktidar kapısında çıkar peşinde koşar, kimileri güç odaklarının taşeronluğunu yapar, kimileri de cemaatin yularını boyunlarına takarlar. Ama yine de hiç sıkılmadan 'Ülkücü irade, Ülkücü gelenek'*

¹¹⁵ E. Semih Yalçın, *FETÖ İhaneti ve Devlet Bahçeli Gerçeği*, Ankara, 2017, Berikan Yayınevi, s. 67.

¹¹⁶ Yalçın, *age.*, s. 67-69.

kavramlarının arkasına sığınrlar. Ülkücü iradenin bunları iyi görmesi, anlaması ve doğru değerlendirmesi, Milliyetçi Hareketin geleceği bakımından hayati önemdedir.” demiştir.

Devlet Bahçeli, Gülen cemaatini hedef almış ve sözde muhaliflerin FETÖ'nün kontrolünde olduğunu belirtmiştir. Gülen cemaatinin MHP'yi ele geçirerek partileşme ve siyasi sığınak bulma arayışında olduğunu söyleyen Devlet Bahçeli, amaçlarını da şöyle açıklamıştır:

“MHP'nin siyasi çizgisini saptırmak, fikrî omurgasını kaydırmak, etkisizleştirerek silik ve marjinal bir konuma itmek, seçim barajının altında kalmasını sağlamak ve siyasetten tasfiye sürecini harekete geçirmek.”

MHP Lideri Bahçeli; açıklamasında, *“Ülkücü Hareket sokağa çekilerek MHP operasyon partisi hâline getirilmek isteniyor.”* ifadesini kullanmış, *“Milliyetçi Hareketi karanlık siyaset borsalarında pazarlamak isteyenlere, bu kutsal davayı bir yerlere yamamak için seferber olanlara geçit verilmeyeceğini”* söylemiştir.

Bu arada Ankara 12 Sulh Hukuk Mahkemesince 8 Nisan 2015'te sözde muhaliflerin olağanüstü kurultay talepleri kabul edilerek MHP'yi olağanüstü kongreye götürmek üzere 3 kişiden oluşan bir kayyum heyeti atanmıştır. MHP Lideri kararlı sözlerle FETÖ'nün MHP içindeki operasyonlarına geçit ve izin verilmeyeceğini duyurmasına rağmen paralel ihanet çetesinin ütöpik beklentileri bitmemiş, saldırıları eksilmemiştir. Kendi paralelindeki yargı mensuplarının da desteğini alan FETÖ'nün tetikçisi Emre Uslu, 11 Nisan 2016 günü Twitter'dan *“AKP'liler Devlet Bey'i AKP'nin MHP'den sorumlu genel müdürü gibi görüyor. Demek ki MHP'de Devlet Bey'den başka kim gelse AKP'yi sarsacak...”* ifadelerini kullanmıştır. Zaman gazetesinin eski Danimarka Temsilcisi Hasan Cücük şer orkestrasına *“MHP'nin başında zaten kayyum var ki!”* sözleriyle katılmıştır. Nazlı Ilicak ise *“İyi gelişmeler olabilir.”* mesajını paylaşmıştır. FETÖ ile kirli ilişkileri su yüzüne çıkan ve yurt dışına kaçan Can Dündar da 8 Nisan 2016 günü, *“Bütün hesaplar sil baştan!”* paylaşımıyla sinsi oyuna destek vermiştir.¹¹⁷

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, 12 Nisan 2016 günü grupta yaptığı konuşmada dönen kirli tezgâhı deşifre etmiş, sözde muhalefete soyunanları ve değişim tertipçilerini topa tutmuştur. Onların arkasında paralel yapının bulunduğunu açıkça ifade ederek *“Bizim paralele teslim edecek bir partimiz yoktur.”* demiştir. *Kurultay tacirlerinin hedefi; sanıldığı gibi MHP'yi selamete çıkarmak, iktidara taşımak değil, aksine*

¹¹⁷ Yalçın, *age*, s. 85.

MHP'yi ele geçirerek güçten düşürmektir.” diye konuşan Devlet Bahçeli şu önemli tespitlerde bulunmuştur:

“Geleceğimizi mahkeme kararlarına ipotek ettirmek isteyenlerin safiyane ve samimi olduğunu hiç kimse söyleyemeyecektir. MHP'nin varacağı yer, alacağı tavır doğrudan Türkiye'nin geleceğini, ülkenin birlik ve bütünlüğünü ilgilendirmektedir. Özellikle ülkemizin en hayati sorunu olan terörle mücadelede MHP'nin tutumu çok belirleyicidir. İşte küresel aktörler bundan rahatsızdır ve bu itibarla MHP'nin zayıflatılması öngörülmektedir. Varılmak istenen hedefin arka planında partimizin oynadığı bu millî ve tarihî sorumluluğun elinden alınması yatmaktadır. Olağanüstü kurultay komplosu; düpedüz MHP'yi geriletme, AKP'nin işini kolaylaştırma ve paralel örgütü siyasallaştırma stratejisidir. Birileri tersini iddia etse de gerçek tablo budur. Partimizin dinamiklerini yok sayan, yetkili kurullarının aldığı kararları görmezden gelen, geleceğini tehlikeye sokan, elini kolunu bağlamak isteyen kirli bir süreç devrededir ve biz buna asla suskun, seyirci kalmayacağız, müsaade de etmeyeceğiz.”¹¹⁸

Devlet Bahçeli'nin 12 Nisan 2016 günkü grup konuşmasındaki tespitler, MHP tarihi açısından çok değerlidir. Bunlardan biri, *“parti bünyesinde her şeyin normal mecrasında işleminin, hareketin istikbali açısından önem taşıdığı, sözde olağanüstü kurultay çabalarının eşyanın tabiatına, yani davaya aykırı siyasi girişimler olduğu”* gerçeğidir. Bir diğer önemli tespit de *“kerameti kendilerinde görenlerin, davanın büyüklüğünü unutup kendilerini büyük addedenlerin, eninde sonunda hüsrana uğrayacakları”* hakikatidir. Devlet Bahçeli'nin; sadece MHP tarihi değil, Türkiye tarihi açısından da ehemmiyeti haiz ifadelerinden biri de *“Milliyetçi Hareket Partisinin Türk milletinin yegâne ümidi, son kalesi”* olduğu inancıdır. Çünkü MHP kuruluşundan beri bu inançla politikalar belirlemiş, ilkelerini bu esas üzerine bina etmiştir.

Sözde olağanüstü kongre çabalarıyla ilgili mahkeme sürecinde Yargıtay, Ankara'daki Sulh Hukuk Mahkemesinden FETÖ'cü yargı mensuplarının desteğinde çıkarılan olağanüstü kurultay yapılması yönündeki kararı onamış, Bunun üzerine, MHP bu karara saygı duyulacağını ve gerekenin yapılacağını duyurmuştur. MHP Lideri Devlet Bahçeli de parti tüzüğünün kendisine verdiği yetkiye dayanarak 10 Temmuz 2016'da olağanüstü seçimli kurultay yapılmasına karar vermiştir. Ancak inisiyatifi elde tutmak isteyen Kayyum Heyeti ve

¹¹⁸ http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4055/index.html.

kendini genel başkan adayı olarak lanse edenler, süreci domine etmek ve parti yönetimini devre dışı bırakmak için 10 Temmuz'u reddetmişlerdir. 10 Temmuz'un iptal yolu, 19 Haziran'da delegeler aldatılarak açılmıştır. 19 Haziran 2016'da muhalifler korsan bir kurultay düzenlemişler; o gün, yeterli çoğunluk olmadığı hâlde noter marifetiyle varmış gibi gösterilmiştir. Ankara'da mevcut olmayan delegeler orada hazırmış gibi lanse edilmiştir. 19 Haziran'da yapılan korsan ve paralel kongre, 10 Temmuz'da yapılması kararlaştırılan olağanüstü kurultayının durdurulmasına yol açmıştır. 19 Haziran'da yapılan usulsüzlük ve uygunsuzluklar, Çankaya İlçe Seçim ve Yüksek Seçim Kurulundan dönmüştür. Buna rağmen MHP'nin Ak Partinin güdümündeki yargı tarafından desteklendiğine dair iddialar ortaya atılmış, gayrimeşru ve hukuksuz icraatları mahkemeden dönenler, bundan ötürü MHP Genel Merkezi'ni kabahatli bulmuştur.¹¹⁹ 15 Temmuz ihaneti sonrasında, MHP'nin yargıdan destek almadığı ama yargı içindeki paralelci hâkim ve savcıların sözde muhalefeti desteklediği ortaya çıkmıştır.¹²⁰

2016 yılı ortalarına gelindiğinde FETÖ; MHP'nin kararlı ve tavizsiz tutumu ve Ak Parti iktidarının da temizlik hareketine girişmesi üzerine bütün planlarının altüst olduğunu görerek son hamlesini yapmak üzere darbe hazırlıklarına başlamıştır. O sıralar, MGK toplantısında ordudan geniş tasfiyeler için düğmeye basılacağı konuşulmaya başlamıştır. 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin planlanmasında, son Millî Güvenlik Kurulunda ordudaki FETÖ'cülerin tasfiye edileceği kaygısının payı büyüktür. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 27 Mayıs'ta Kırşehir'deki açıklamaları ise artık örgütün sona yaklaştığının habercisi olmuş, bunun üzerine FETÖ unsurları, mukadder akıbeti engellemek için harekete geçmiş ve 15 Temmuz'da darbe girişiminde bulunmuştur.

15 Temmuz gecesi, FETÖ ihaneti yine karşısında MHP Lideri Devlet Bahçeli'yi bulmuştur. Darbe girişimi akşamı diğer liderler henüz ortada yokken MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, kurmaylarını Genel Merkez'de toplamış ve *"Bir saldırı vukuunda burada mukavemet edeceğiz."* demiştir. Darbe girişimine karşı ilk cesur siyasi çıkışı yapan MHP Lideri Devlet Bahçeli; saat 22.00'de Başbakan Yıldırım'ı telefonla arayarak, kalkışmanın kabul edilemez olduğunu ifade etmiş, Meşru Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin ve demokrasinin yanında

¹¹⁹ Yalçın, *age*, s. 93-94.

¹²⁰ Sözde muhaliflere kurultay yolunu açanlardan eski Ankara Hâkimi Burhan Yaz'ın; FETÖ üyeliğinden 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası alması, MHP'ye yönelik tezgâhın arkasında hangi kirli ellerin olduğunu ortaya koymuştur.

olduklarını belirtmiştir.¹²¹ Devlet Bahçeli'nin bu kararlı adımı, 22.35'ten itibaren bütün haber kanallarından duyurulmuştur. Milletimizin tanklara karşı göğsünü siper etmesinde, askerî ve sivil devlet kurumlarında darbe girişimine karşı şiddetli bir direniş oluşmasında MHP'nin bu açık tavrı belirleyici bir rol oynamıştır. MHP liderinin ustaca hamlesi, sonuca doğrudan etki etmiş ve böylelikle MHP bir kez daha hayati işlevini icra ederek, bir gece vakti millî vicdanı uyandırıp ayağa kaldırmıştır. Bölücülerin azgın ve kanlı sokak eylemleri sırasında "MHP neden sokaklara inmiyor?" diye soranlar, MHP'nin beka tehdidi karşısında milletin sokaklara hâkim olmasını nasıl sağladığını görmüştür. Küresel emperyalizm; kontrol edilebilir ve güçsüz bir Türkiye oluşturma yolunda önündeki en büyük ve aşılabilir engel, MHP olduğunu bir kez daha öğrenmiştir. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin paralel yapıyla ilgili tavrında, bu ihanet şebekesinin ileride Türkiye'nin başına örebileceği çorapları gören devlet adamlığı ferasetinin izleri vardır. Tarih 15 Temmuz'da da tekerrür etmiş, özellikle terörle mücadele konusundaki haklı eleştirilerine aldırmayıp her vesileyle MHP'yi ayrımcılıkla hatta bölücülükle suçlayan iktidar kanadı, başı sıkışınca yanında Milliyetçi-Ülkücü Hareketi bulmuştur. Geçmişte MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin kamuoyuna sunduğu ve bölücü tehdidi, ihaneti bütün çıplaklığıyla resmeden ama görmezden gelinen tezlerin doğruluğu, 15 Temmuz'da yaşanan acı sahnelerle tescillenmiştir.¹²²

Cumhuriyet'in Üçüncü Evresi: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçişte MHP'nin Rolü

15 Temmuz ihanet girişimi, Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik iç ve dış tehditlerin en yoğun olduğu bir dönemde meydana gelmiştir. Bu teşebbüs, Cumhuriyet'inizi, tarihinin en büyük tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Türkiye işgal tehlikesiyle karşı karşıya kalmış, iç savaşa savrulmaktan kıl payı kurtulmuştur. Devletimiz yıkılmaktan, milletimiz paramparça olmaktan, ilanı yapılmamış bir Sevr'i, hatta daha acıklısını yaşamaktan kurtulmuştur. Vatanın elden gitmesine ramak kalmıştır. Türkiye'yi, içinde bulunduğu kaos ortamından kurtarmak da tarihte olduğu gibi, yine Türk milliyetçilerine ve dolayısıyla onların siyasi temsilcisi olan MHP'ye düşmüştür. Bu bağlamda MHP, hiçbir siyasi beklenti içine girmeden, devletin varlığını ve milletin birliğini korumak

¹²¹ http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4108/index.html.

¹²² Yalçın, age., s. 95-98.

için, elini taşın altına koymuştur.¹²³ Çünkü gerek 2014 yılında Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi ve gerekse 15 Temmuz süreçlerinde meydana gelen hadiseler dolayısıyla, yönetim biçimini belirleyen “yeni ve kalıcı bir Anayasa değişikliğinin” kabulü şart olmuştur. 2007 yılında Cumhurbaşkanı'nın halkoyu ile seçilmesine dair Anayasa değişikliğinin %69 gibi yüksek bir oranla kabul edilmesinin ardından, 2014 yılında yapılan Cumhurbaşkanı seçiminde, Recep Tayyip Erdoğan %52 oy almıştır. Yüksek orandaki bu oy, AKP'nin başkanlık modelini ısrarla savunmasına ve hayata geçirme çabalarına zemin hazırlamıştır. Erdoğan'ın sağladığı halk desteği, iktidarın yeni bir hükümet modeline gidiş yolundaki cesaretini bir kat daha arttırmıştır. Halkın ekseriyetinin desteğini alan Recep Tayyip Erdoğan'a böylece fiilî başkanlık yolu açılmıştır. Böylelikle Erdoğan, “seçilmiş Cumhurbaşkanı” sıfatıyla (zaman içinde) Anayasa ve yasalara uymamayı alışkanlık hâline getirerek fiilî bir yönetim biçimine yönelmiştir. Tabii ki bu tutumuyla da Türk siyaseti ve sistem üzerinde büyük baskı oluşturmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan, bir taraftan “halk tarafından seçilmiş Cumhurbaşkanı” konumunu bir başkan gibi kullanırken, diğer taraftan da fiilen lideri olduğu AKP'nin sevk ve idaresini elinden bırakmamıştır. Bu defacto durum, mevcut erkler dengesini sarsarak demokratik parlamenter sistemde tıkanıklığa yol açmıştır. Bu yönetim krizi, 15 Temmuz sonrasında büsbütün derinleşmiştir. Sistemin tamamen tıkanma riski ortaya çıkmıştır. 2007 Anayasa değişiklik sürecinde hayır kampanyası yürüten MHP'nin keyfi yönetime giden süreci engelleme çabaları yeterli olmamıştır. Bu gelişmeler karşısında adalet mekanizmasının devreye girmesi istenmiş, bağımsız savcılar göreve çağırılmıştır. Ne yazık ki bu çağrılar, “siyasallaşmış ve yürütme erkinin güdümündeki” yargıda karşılık bulmamıştır. Tayyip Erdoğan “seçilmiş Cumhurbaşkanı” olarak; pozisyon aldığı defakto konumdan bir milim dahi geri adım atmamış, tersine aklındakini hayata geçirme yolunda daha da ilerlemeye başlamıştır. Böylece Türkiye, 2007-2016 yılları arasında Cumhuriyet tarihinin en ciddi rejim bunalımıyla karşı karşıya kalmıştır. Meclis, Cumhurbaşkanlığı, hükümet ve yargı kurumlarının görev alanları konusunda müthiş bir karmaşa yaşanmıştır. Yasama, yürütme ve yargı erklerinin sınırları ortadan kalkmıştır. Anayasa'ya uyulmaması sonucunda ortaya çıkan krizde, parlamenter sistemin sadece adı kalmıştır. Anayasa'da yeri olmadığı hâlde, parlamento da hükümet de yargı da Cumhurbaşkanlığı makamına bağlanmıştır. O

¹²³ E. Semih Yalçın, *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*, Ankara, 2019, Berikan Yayınevi, s. 8.

dönemdeki ortamda; hukukun üstünlüğüne olan güven giderek ortadan kalkmış, demokrasinin en az kusurlu rejim olduğuna dair inanç zedelenmiştir. Bu dönem; dış politikadan ekonomiye, hukuktan terörle mücadeleyle kadar Türkiye'nin çözüm bekleyen meselelerinde yetki ve karar merciiinin belli olmadığı, kimin elinin kimin cebinde olduğunun anlaşılmadığı bir zaman dilimidir.

Türkiye, bilhassa Ahmet Davutoğlu dönemindeki dış politika yanlışları yüzünden bölgesinde ve uluslararası alanda yalnızlaşmış, âdeta batağa saplanmıştır. “Değerli yalnızlık” safsatası ile izah edilmeye çalışılan bu vahim vaziyet, Türkiye'nin uluslararası camianın desteğini büsbütün kaybetmesine zemin hazırlamıştır. Uluslararası aktörlerin manipülasyonları sonucu, Rusya ve İsrail'le yaşanan krizler ise büyük fedakârlıklarla aşılabılmıştır. 15 Temmuz 2016 kalkışması, Türkiye'nin iç ve dış sorunlar yumağıyla giderek daha çok boğuştuğu böylesi bir ortamda vuku bulmuştur. Türkiye'nin devasa bir yönetim krizine yuvarlandığı bir atmosferde, içeride Gezi Olayları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi gibi vakalarla Cumhuriyet tarihinde benzeri görülmedik terör eylemleri, vaziyeti büsbütün tahammül edilmez hâle getirmiştir. 15 Temmuz'da ve sonrasında yaşanan hadiseler dahi Tayyip Erdoğan'ı başkanlık sisteminden vazgeçirmediği gibi, bu modeli hayata geçirme arzusunu daha da kamçulamış, kendisini ve AKP'yi yolundan döndürememiştir. Bu sebeple, MHP Lideri Devlet Bahçeli, 15 Temmuz'dan sonra bambaşka bir mecraya kayan Türkiye'de sistemin, hukukun üstünlüğü esasına tekrar kavuşturulmasını elzem görmüştür.¹²⁴

15 Temmuz ihanet teşebbüsü sonrasında da ülkede durumun vahametini ve kötü gidişi gören MHP Lideri Devlet Bahçeli, bir hâl çaresi bulunması gerektiğini düşünerek tarihî bir adım atmıştır. MHP Lideri Bahçeli, Recep Tayyip Erdoğan ve AKP'nin önüne iki seçenek sunmuştur:

Ya mevcut Anayasa ve yasalara riayet edilerek parlamenter sistem yeniden işler hâle getirilmeli ya da mevcut hukuksuz fiilî durumu hukuk zeminine oturtacak bir model belirlenerek bunun üzerinde uzlaşma sağlanmalıdır. MHP lideri, bu hamlesiyile dosta düşmana systemsizlik ve hukuksuzluk karşısında siyaset kurumunun çareler ve çözüm yolları üretebileceğini ispatlamıştır. MHP Genel Başkanı'nın çıkışı, hem devletin itibarı hem de siyaset kurumun işlerliği açısından can suyu olmuştur. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin Anayasa değişikliği teklifiyle amacı, Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi açmazın ortadan kaldırılması,

¹²⁴ Yalçın, *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*, s. 23-28.

devlet kurumlarının yetki ve görev sınırlarının yeniden belirlenmesi olmuştur. Yamalı bohçaya dönen Anayasa yüzünden ortaya çıkan hükümet sistemi bunalımının giderilerek taşların yeniden yerine konmasını hedeflemiştir. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli de 11 Ekim 2016 günü parti grubunda yaptığı çıkışla da Türkiye'nin temel sorunlarının halledilmesi için bir an evvel siyasi aktörlerin konum ve işlevlerini belirleyen bir Anayasa değişikliğinin zaruret olduğunu ortaya koymuştur.¹²⁵

Devlet Bahçeli'nin önerisine sıcak bakan AKP, çok geçmeden Anayasa değişikliği öngören bir metin hazırlayıp MHP'nin görüşlerine sunmuştur. Yeni bir hükümet modeline geçişi öngören Anayasa değişikliği konusunda 2016 yılının sonbaharında yapılan görüşmeler, uzlaşmayla sonuçlanmıştır. Nihayet 21 maddelik Anayasa Değişikliği Teklifi, 10 Aralık 2016'da iktidar partisi tarafından Meclis Başkanlığına sunulmuş; Anayasa Komisyonunda yapılan görüşmeler sonrasında da metin 18 maddeye indirilerek TBMM Genel Kuruluna havale edilmiştir. 18 maddeden oluşan Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin ilk tur oylaması 9 Ocak 2017'de başlayıp 15 Ocak 2017'de bitmiştir. Bahse konu Kanun teklifinin ikinci turu ise 18 Ocak 2017'da oylanmış 21 Ocak 2017'de referanduma gidilecek şekilde karar alınarak tamamlanmıştır. TBMM'de kabul edilen mevcut değişiklik önerisinde, devletin niteliklerini tespit eden ilk dört maddeye dokundurulmamıştır.¹²⁶

2017'deki Anayasa değişikliği konusu MHP muarızlarınca "AKP'ye payanda olmak", "Erdoğan'a istediğini vermek" gibi ucuz ve çirkin tabirlerle sulandırılmak istenmiştir. MHP, 2016-2017 Anayasa değişikliği sürecinde "Herkesin Meclis iradesine tabi olması zorunludur. Artık fiilî duruma son verilmelidir." çıkışıyla kuvvetli bir siyasi dalga oluşturmuşken CHP bu dalgayı görmezden gelmiş, meseleyi sadece "Erdoğan'ın başkan olmasına" bağlamıştır. Hâlbuki MHP, 1977'de başkanını seçemeyen Meclisteki siyasi tıkanıklığı ve krizi çözmek için nasıl CHP'nin adayı Cahit Karakaş'a oy vermişse, nasıl 1991'de DYP-SHP koalisyonuna güvenoyu verilmesini istemişse, Ermenistan'ın Eski Cumhurbaşkanı Levon Ter-Petrosyan'la hangi saik ve hangi gerekçelerle görüşmüşse, MHP Lideri Devlet Bahçelide aynı sebeplerle Anayasa değişikliğinin önünü açmıştır. Devlet Bahçeli; tıpkı Alparslan

¹²⁵ http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4136/index.html

¹²⁶ Yalçın, *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*, s. 4.

Türkes gibi, MHP ve Milliyetçi-Ülkücü Hareketin oyunda figürasyon olarak değil, bizzat oyun kurucu olarak yer almasını sağlamıştır.¹²⁷

Devlet Bahçeli'nin, 21. yüzyılda yıldızı parlayan Türkiye'ye yönelik iç ve dış tehditlerin giderek büyümesi karşısında etkin bir siyasi aktör olarak yaptığı tarihî çıkışlardan sonuncusu, 3 Kasım 2019'da yapılması hükme bağlanan Cumhurbaşkanlığı Seçimiyle Milletvekili Genel Seçimlerinin erkene alınması olmuştur. Devlet Bahçeli; uluslararası aktörlerin Türkiye'yle ilgili manipülasyonlarına güçlü bir cevap vermek, bu manipülasyonların politika, toplum ve ekonomi üzerindeki muhtemel zararlarını ortadan kaldırmak üzere harekete geçerek seçim tarihinin öne alınması için 17 Nisan 2018'de hükûmete teklifte bulunmuştur. İçeride ve dışarıdaki gelişmelerle 3 Kasım 2019 tarihine giden hayli uzun sürecin, birtakım belirsizliklere ve tartışmalara yol açtığını gören Devlet Bahçeli; seçimlerin gündemden düşmesi ve belirsizliğin ortadan kalkmasının, Türkiye'nin hayrına olacağını düşünmüştür.¹²⁸

17 Nisan 2018 günü partisinin TBMM grup toplantısında konuşan Bahçeli, *"Mahallî İdareler Seçiminden sonra Türkiye'nin hangi badirelere maruz kalacağını, neyle muhatap kalacağını tahmin etmek zor değildir. Çünkü 3 Kasım üzerinde oynama ve kaos üretme çabaları şimdiden ortaya çıkmıştır. Mahallî İdareler Seçiminde yaşanması muhtemel kutuplaşma ve anlaşmazlıkların 3 Kasım'a nasıl yansıtacağı, ne gibi olumsuzluklara kapı aralayacağı, Türkiye'yi nerelere sürükleyeceği az çok malumumuzdur. Bu riski kaynağında kesmek, demokrasinin erdem ve ilkeleriyle ülkemizin ufkunu aydınlatmak başlıca amacımızdır."* demiş ve iktidara 26 Ağustos 2018 Pazar günü, yani Malazgirt Zaferi'yle Büyük Taarruz'un yıl dönümlerinin kutlandığı gün seçime gidilmesini teklif etmiştir.¹²⁹

MHP Lideri devlet Bahçeli'nin önerisini memnunlukla karşılayan Cumhurbaşkanı ve Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan da ertesi gün MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile görüşmüş ve ardından da seçimlerin 24 Haziran 2018'de yapılmasının kararlaştırıldığını açıklamıştır.¹³⁰

¹²⁷ Yalçın, *Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi*, s. 35-37, 68.

¹²⁸ E. Semih Yalçın, *Davaya Adanmış Ömür-Devlet Bahçeli*, Ankara, 2019, Berikan Yayınevi, s. 251.

¹²⁹ http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4405/index.html.

¹³⁰ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogandan-erken-secim-icin-son-dakika-aciklamasi-40809175>.

Erken seçim kararı alınmakla 3 Kasım 2019'a kadar geçen sürede uluslararası aktörlerin Türkiye aleyhinde yürüteceği faaliyet ve kampanyaların önüne geçilmiştir. Bu aktörlerin uluslararası alandaki Türkiye gündemini sulandırma ve Türk demokrasisiyle ilgili aleyhte algı operasyonlarını arttırması engellenmiştir. Özellikle Türkiye'nin bütünlük ve bekası açısından hayati önem taşıyan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin zaman kaybedilmeksizin meriyete girmesi için erken seçim kararıyla devasa bir adım atılmıştır. Seçimlerin erkene alınarak Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin hayata geçirilmesi, uluslararası aktörlerin hesaplarını bozmuştur. Türkiye ile asimetrik ilişkiler sürdürmeye alışkın Batılı ülkelerden erken seçim kararı üzerine gelen tepkiler; MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin erken seçim çıkışıyla bir değil, birçok oyunu birden bozduğunu gözler önüne sermiştir.¹³¹

ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Heather Nauert, Türkiye'de erken seçim kararı alınmasından sonraki açıklamasında, *"Olağanüstü hâl döneminde seçimleri düzenleme kabiliyetleri hakkında endişelerimiz var. Elbette özgür ve adil seçimler görmek isteriz, ama burada bir endişe var."*¹³² diyerek erken seçim kararından Amerikan yönetimini duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Türkiye, bütün aleyhteki çabalara rağmen 24 Haziran 2018'de hür ve adil bir ortamda Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimlerini gerçekleştirmiştir.

MHP Lideri Devlet Bahçeli, Anayasa değişikliği sürecinde AKP ile sağlanan mutabakat zemininde olduğu gibi, uyum yasaları sürecinde de devreye girmiş; Seçim ve Siyasi Partiler Kanunlarında kendi kurumsal kimliklerini korumaları şartıyla siyasi partileri ortak hedeflerde buluşturacak bir çatıyı esas alan hukuki değişikliklerin yapılmasını teklif etmiştir.¹³³

Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne kadar yönetim tarzımızda meydana gelen değişiklikler ve demokrasimizin inişli çıkışlı safhalarından sonra, 16 Nisan 2017'de bizzat milletin hamlesiyle yeni bir sürece girilmiştir. 2017 yılının 16 Nisan'ında milletimiz yeni bir hükümet sistemine onay vermiş ve yeni modelin dinamikleri yerleşmeye başlamıştır. İşte böyle bir evrede Devlet Bahçeli, MHP'nin icra ettiği yapıcı, birleştirici fonksiyonu sürdürmesi ve Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile adım atılacak yeni sürece

¹³¹ E. Semih Yalçın, Davaya Adanmış Ömür-Devlet bahçeli, s. 258.

¹³² <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-d%C4%B1%C5%9Fi%C5%9Flerinden-erken-se%C3%A7im-de%C4%9Ferlendirmesi/4356562.html>.

¹³³ E. Semih Yalçın, "Cumhur İttifakı", *Kutlu Sesleniş*, Sayı 131, yıl 20, 2018.

kazasız belasız geçişin sağlanması açısından MHP'nin aktif bir politika takip etmesi, sürecin önünden gitmesi gerektiğini düşünmüştür. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin 16 Nisan'da halk tarafından kabulüne geden süreçte dominant rol üstlenen partisi adına yeni ve şaşırtıcı bir hamle daha yapmış, cumhur ittifakı adını verdiği bir seçim modelini ortaya atmıştır. Cumhur ittifakı, o güne kadar siyasi partilerin hülle yoluyla yaptıkları seçim ittifaklarının bundan böyle meşru zemine oturtulmasını ve partilerin kurumsal kimliklerine zarar vermeden millet iradesinin sandığa tam olarak yansımaları sağlayacak bir yasal düzenleme önerisidir.¹³⁴ MHP, aynı zamanda Türkiye'nin bekası açısından hâsıl olan millî mutabakatın cumhur ittifakıyla korunması ve perçinlenmesini elzem addetmektedir.¹³⁵ Diğer taraftan yeni sistemin, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin dinamiklerinin oluşturulması için uyum yasaları çıkarılıncaya, Türkiye'ye yönelik iç ve dış tehdit tamamen savuşturuluncaya kadar millî mutabakat ruhunun yaşatılması ve bunun da yeni siyasi hamlelerle desteklenmesi gerekli görülmüştür. Yeni yönetim modeline geçiş sürecinde millî mutabakatın yarattığı güçlü sinerjiden yararlanılması düşüncesine dayanan seçim ittifakı önerisi de bu hamlelerden bir olmuştur.¹³⁶

15 Temmuz sonrasında milletçe sergilenen tesanütün sevgiyle üç siyasi parti MHP, Ak Parti ve CHP arasında millî mutabakat zemini oluşmuş, CHP daha sonra Marksist eğilimlerin çekiminden kurtulamayarak millî mutabakattan ayrılmış ama Ak Parti ile MHP millî uzlaşmaya sadık kalmıştır. Bu uzlaşma zemini, cumhur ittifakının da çabucak hayata geçmesini sağlamış, Ak Parti ve MHP, siyasi partilerin seçim ittifakına ilişkin düzenlemeyi içeren ortak kanun teklif 21 Şubat 2018'de TBMM'ye sunulmuştur. Sadece iki partinin değil, bütün siyasi partilerin seçimlerde ittifak yapabilmesine imkân getiren 26 maddelik tasarı, 14 Mart 2018 günü AK Parti ve MHP'li milletvekillerinin oylarıyla kanunlaşmıştır. Yeni yasaya gündeme geldiği günden itibaren sert eleştiriler getiren başta CHP olmak üzere muhalif partiler, daha yasa teklifi TBMM'ye sunulmadan ittifak arayışlarına girmişlerdir. İttifak teklifi yasalastıktan sonra da cumhur ittifakının karşısına CHP, İP, SP ve HDP sözde "millet ittifakı"yla çıkmışlardır.

MHP, cumhur ittifakını, sandığa yansıyan millet iradesinin yürütme, yasama ve yargı erklerini daha müessir surette belirlenmesine yönelik

¹³⁴ Yalçın, *Davaya Adanmış Ömür-Devlet Bahçeli*, s. 247-250.

¹³⁵ E. Semih Yalçın, "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Erken Seçim (Erken Seçim Kararı Değerlendirmesi)", *Ortadoğu*, 24.04.2018.

¹³⁶ Yalçın, *Davaya Adanmış Ömür-Devlet Bahçeli*, s. 247.

bir ittifak olarak değerlendirmiş, uluslararası platformda büyük devletlerle eşit ilişki, haysiyetli ve onurlu bir yönetim tarzı isteyen millî iradenin siyasi şemsiyesi, millî mutabakatın adresi, millî uyanış ve silkinme hamlesinin lokomotifi olarak görmüştür. Nitekim cumhur ittifakıyla gidilen 24 Haziran Seçimlerinde Ak Parti ve MHP önemli bir başarı yakalamışlar, özellikle baraj sorunu yaşayacağı iddia edilen MHP, %11 gibi azımsanmayacak bir oy oranına ulaşmış, Meclise 50 kişilik güçlü bir milletvekili gurubu sokmuştur. İttifakın Cumhurbaşkanı adayı Recep Tayyip Erdoğan da Ak Partili ve MHP'li seçmenlerden %52,6 oranında oy olarak yeniden göreve gelmiştir.

Sonuç

MHP, Türk siyasi hayatında Türk milliyetçiliği davasının partileşme ve siyasette söz sahibi olma ihtiyacının bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet'in MHP'ye hayat veren fikri, kültürel ve siyasi altyapısının temelleri Atatürk Dönemi'nde ortaya atılmıştır. Ülkü, Ülkücülük, bozkurt gibi Türklüğü tavsif eden kavram ve semboller, bizzat Atatürk tarafından kullanılmıştır. Milliyetçi Hareket tabirinin kökeninde, Millî Mücadele yıllarında Anadolu'da filizlenen istiklal ve hürriyet mücadelesini ifade eden "hareket-i milliye" yani "millî hareket" tabiri vardır. Türklüğün varoluş ve beka mücadelesine katkıda bulunan bütün akım ve hareketler, o yıllardan itibaren "millî hareket" kapsamında mütalaa edilmiştir. CKMP'nin siyasi duruşunu ve Türk milliyetçilerinin fikriyatını aksettiren Millî Hareket dergisi de bu sürecin somut bir belgesi gibidir. Hatta CKMP'nin 1969 Adana Kurultayında ad değişikliği düşünülürken önce Millî Hareket Partisi isim olarak kabul edilmiş, ancak bürokratik ve idari engeller çıkarıldığı için Milliyetçi Hareket Partisinde karar kılınmıştır. Türk milliyetçiliği davasının bütün terakümünü bir siyaset kuyumcusu gibi ustaca işleyen Alparslan Türkeş, temellerini attığı "Hareket" in jargonuna ve düşünce yapısına bütün bu sembol ve kavramları naksetmiştir.

MHP'nin teşekkülünde sadece onun kurucularının değil, Atatürk'ten sonra hiç sönmeyen bir iman ateşini sürekli parlatan Türk milliyetçilerinin verdikleri sabırlı ve çileli mücadelelerin de çok büyük katkısı vardır. Türkiye'de günümüze kadar gelen milliyetçilik hareketlerinin zorlu mücadeleler vererek ilerlediği dava yolunda döşenen her kilometre taşı, Milliyetçi Harekete yön vermiştir. Milliyetçi Hareketin ideolojik çerçevesini çizen "Türk-İslam ülküsü" de Osmanlı Devleti'nin son devrinden itibaren Türklük uğrunda verilen şuurulanma ve beka mücadelesi sonucunda şekillenmiştir.

MHP'nin kurucu lideri Alparslan Türkeş, gençlik yıllarından itibaren Türklük davasına olan inancını 1944-1969 yılları arasında süreli olgunlaştırmış ve bir iman ve dava hareketine kalbetmiştir. Milliyetçi Hareketin ve gerek adının tespitinde gerekse temel doktrini 9 Işık'ın ortaya çıkmasında geçmişteki mücadele ve tecrübelerden ilham alınmıştır.

Bir dava partisi olan MHP, ideolojisinden ve tabanının beklentilerinden kaynaklanan siyasi çekince ve tercihlerine rağmen demokratik krizlerde gerekli esnekliği gösterip devreye girerek bunalımdan çıkılmasına önayak olmuştur. Buna en bariz misal, 1977'de yaklaşık beş ay boyunca kendi başkanını seçemeyen parlamentonun siyasi tıkanıklıktan kurtulması için CHP'nin Meclis Başkanı adayı Cahit Karakaş'ın desteklenmesi ve bu sayede seçimin gerçekleşmiş olmasıdır.

MHP'nin siyasi tutarlılık ve sorumlu politikalarına ikinci örnek, 1991 yılı Kasım'ında kurulan DYP-SHP hükûmetine milletin bekası, siyasi istikrar ve toplumsal barış adına güvenoyu verilmesi kararıdır. MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş, partisinden kopmaları göze alarak bu konuda tavizsiz ve ülke çıkarını esas alan bir tutum takınmıştır.

Alparslan Türkeş'in başlattığı sorumlu, tutarlı, yapıcı ve pozitif politika anlayışı; Devlet Bahçeli döneminde de sürdürülmüştür. Devlet Bahçeli, 1999 yılındaki genel seçimlerden sonra ideolojik olarak bir araya gelmesi beklenmeyen DSP ile kamuoyundan ve parti tabanından gelen bütün tenkitleri hatta DSP içinden saldırıları göze alarak koalisyon yaparak, MHP'nin yüksek beka algısının siyasetteki somut uygulamalarından biri olarak siyasi tarihimize geçmiştir. Devlet Bahçeli, MHP'nin; devletin bütünlüğünü, milletin ihtiyaçlarını ve toplumsal beklentileri ideolojik önceliklerine tercih edeceğini bir kez daha göstermiştir. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli yönetiminde MHP, millî çıkarları her türlü kişisel ve kurumsal endişe ve önceliklerin fevkinde tutmuş, "Önce ülkem ve milletim, sonra partim ve ben." anlayışını partisinin siyaset düsturu hâline getirmiştir.

MHP'nin krizlere çözüm üreten uzlaşmacı ve yapıcı politikalarına bir başka çarpıcı misal, 2007'de Cumhurbaşkanlığı Seçimi krizi sırasında 367 aritmetiğine düğümlenen Türk siyasetine önce erken seçim teklifinde bulunarak sonra da yapılan erken seçimde Mecliste yer alıp 367 düğümünü çözmesi olmuştur. Bu sayede hem demokratik parlamenter sistemin tıkanmasına izin vermemiş hem de Türk

siyasetine vesayet gölgesi düşüren yargı ve ordu gibi dinamik güçlerin sınırlarına çekilmesi sürecinde büyük bir rol üstlenmiştir.

2002-2016 yılları arasında Ak Parti iktidarını sözünü sakınmadan en çok ve en sert üslupla eleştiren, bu konuda ana muhalefet partisi CHP'yi de sürklase eden MHP Lideri Devlet Bahçeli, 15 Temmuz 2016 kalkışmasından sonra MHP'yi yeni bir siyaset kulvarına taşımıştır. Devlet Bahçeli, ihanet teşebbüsünden sonra hem Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesiyle fiilî yönetim anlayışına sürüklenen sistemi doğal seyrine döndürmek, hem de demokrasinin artan iç ve dış tehditler yüzünden türbülansa giren Türkiye'yi düzluğe çıkarmak gayesiyle Ak Partiye zeytin dalı uzatmıştır. MHP'yi yeni bir politik duruşa sevk eden "devletin bekası ve milletin vazgeçilmez yüksek çıkarları" algısı böylesine yüksektir. Devlet Bahçeli; bütün şimşekleri üzerine çekmek, parti içinde muhalefet baş göstermesi ve tabandan tepkiler gelmesi pahasına Ak Partiyi uzlaşma kıvamına getirecek adımlar atmıştır. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 2016 Ekim'inden itibaren yaptığı stratejik hamleler, siyasetin gidişini kökünden değiştirmiştir.

Devlet Bahçeli'nin belki de ön büyük siyasi hamlesi, Cumhuriyet'i yeni bir sayfaya taşıyan hükümet etme modelini değiştiren Anayasa değişikliği teklifinde bulunması ve demokratik parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişin mimarı olmasıdır. Bu yeni yönetim modeli, MHP Lideri Bahçeli tarafından 2007 ve 2010 Anayasa değişikliklerinden doğan hukuki boşluk ve karmaşa ortamında Ak Parti Lideri Tayyip Erdoğan tarafından sergilenen fiilî yönetim anlayışının Türk demokrasisini ve Türkiye'yi uçurumu sürüklemesine mani olmak amacıyla üretilmiş alternatif çözüm yoludur.

Devlet Bahçeli'nin bir oyun kurucu, oyun bozucu gündem belirleyici olarak politikada aldığı konum, MHP'yi de aritmetik değeri ve siyasi cesametinin çok ötesinde bir fonksiyon icra etmesini sağlamıştır. MHP, parlamento aritmetiğinde üçüncü veya dördüncü sıradaki parti olmasına rağmen liderinin usta siyaset aktörlüğü sayesinde kimi zaman temsili büyük parti kimi zaman da ana muhalefet işlevi üstlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişten itibaren de demokratik parlamenter sistemin müzmin ana muhalefet partisi CHP'nin bu fonksiyonunu silmiştir. Yeni yönetim modelinde artık ana muhalefet yoktur, iktidar partisiyle politikada mevki alan öteki partiler vardır.

Devlet Bahçeli'nin liderliği altında MHP, Türkiye'nin genel politikaları açısından da tayin edici roller üstlenmiştir. Dün "çözüm süreci" adı altında toparlanmasına yol açılan, "terörle müzakere" için "Oslo Görüşmeleri" ve "Dolmabahçe Mutabakatı" maskaralıklarıyla taviz verilen PKK; bugün MHP'nin var gücüyle destekleyip benimsettiği terörle amansız ve ödünsüz mücadeleyle içeride neredeyse bitme noktasına getirilmiştir. Dış politikada Türkiye'nin bağımsızlık yanlısı tutumunun cesurca sürdürülmesinde, bölgesinde üstlendiği başat ve tayin edici rolün devamında; maşeri vicdanı uyandıran ve toplumsal dinamizmi diri tutan MHP'nin katkıları büyük olmuştur.

Diğer yandan Milliyetçi Hareket, CKMP döneminden bu yana birçok alanda uzman ve donanımlı insan yetiştirmiştir. Türk siyasi hayatına damgasını vuran çok sayıda ismin yolu, Milliyetçi Hareketten ve MHP'den geçmiştir. 12 Eylül 1980 Darbesi'nden sonra yaşanan fetret ve yeniden toparlanma döneminde MHP camiasından ve Ülkücü Hareketten yetişmiş çok sayıda politikacı başka partilerde şanslarını denemişlerdir. Bu arada çok sayıda Ülkücü kökenli bürokrat ve girişimci de sosyal dokuyu ve devlet kademelerindeki kadroları renklendirmiştir. Bu Ülkücü düşünceye sahip insanların çok sayıda Ülkücü kökenli kimse siyasi yelpazenin çeşitli kesimlerinde konumlanmıştır. MHP'den yetişmiş insanların bu açılımı; Ülkücü camianın 12 Eylül sonrasının kararsızlık ortamı ve dengelenme arayışlarında farklı politik eğilimlerle buluşmasına sosyal dokuyu politikayı daha geniş perspektiften görmelerine vesile olmuştur.

2000'li yıllarda ise MHP'ye ve MHP kökenli politikacılara rağbette dikkati çeken bir artış meydana gelmiştir. Farklı siyasi partiler ve oluşumlardan Ülkücü kökenli politikacıların kendilerini temsil etmeleri için Ülkücü kökenlilerden yararlanmaya çalıştığı görülmüştür. 1980'li yıllardan bugüne kadar sadece Anavatan Partisi ve DYP gibi merkez sağdaki partilerde değil, siyasi yelpazenin solundaki CHP'de bile Ülkücü kökenlilerin siyaset yapmaya başladığı görülmüştür. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, 26 Aralık 2018 günü gazetecilerle yaptığı sohbet toplantısında, yerel seçimlerde aday olan Ülkücü kökenlilerle ilgili bir soruya, ünlü Şarkıcı Adamo'nun "Tombe la neige" isimli şarkısının Türkçe uyarlaması olan "Her yerde kar var" parçası üzerinden ironik bir cevap vermiş, "Her partide de MHP'li aday var. Geçmiş Ülkücü olanlar, yediveren gülü gibi maşallah her tarafta aday gösteriliyor." Demiştir.¹³⁷

¹³⁷ <https://www.haberler.com/bunlarin-tespiti-iktidara-bagli-11578036-haberi/>

Ülkesinin geleceğine yönelik hedefleri ve ülküsü doğrultusunda siyasetçi, bilim adamı ve bürokrat yetiştiren çok az siyasi oluşum vardır. Okullaşma özelliği gösteren bu siyasi oluşumların başında MHP gelmektedir. Varlığına yönelik her türlü ihtilale, içeriden ve dışarıdan gelen engel, zorluk, baskı ve ayak oyununa karşı zaman zaman kırılan ama 45 yıl eğilip bükülmeden yoluna devam eden MHP, Türk siyasetinde bir okul olmuş, politikacı yetiştiren bir akademi işlevi üstlenmiştir. Türk siyasi hayatında önemli roller üstlenen milletvekili, bakan, parti lideri vb. birçok politikacı MHP okulunda yetişmiştir.¹³⁸

MHP'nin siyasetteki özgül ağırlığı, daha 2000'li yılların ortalarından itibaren FETÖ'nün dikkatini çekmiş ve siyasi yapılanma arayışındaki örgüt, partinin dinamizm ve müessiriyetinden yararlanmak için sızma girişiminde bulunmuştur. Önceleri MHP Lideri Devlet Bahçeli ile temas kurmaya çalışan örgüt temsilcileri vasıtasıyla nabız yoklamış ama karşısında MHP Lideri Devlet Bahçeli'yi bulmuştur. Bilhassa 2011'deki kaset Komplosundan sonra FETÖ'nün bütün restlerini gören, bütün entrikalarını boşa çıkaran Devlet Bahçeli, cesur, kararlı ve demokrat tutum takınarak 15 Temmuz 2016'daki hain darbe girişiminin de başarısızlıkla sonuçlanmasını sağlamıştır.

Devlet Bahçeli, hem Türkiye'de seçmen profilinin çoğunluğunu oluşturan milliyetçi-muhafazakâr kitlelere hem de diğer kesimlere hitap etmeyi planlamış ve bunu da başarmıştır. Bu sayede Türk milliyetçiliği, MHP'nin siyasi görüşü konumundan bir sel gibi taşarak ülkede millî bütünleşme ve bilinçlenmenin mayası işlevini icra etmiştir. Devlet Bahçeli döneminde milliyetçilik, ülkede kimliksizleşme ve ayrışma panzehiri olarak sağlam bir tutunum faktörü hâline gelmiştir. MHP lideri Bahçeli, 50 yıllık siyasi mücadelesinin sonunda, sanki partiler üstü bir kamusal sivil önder gibi herkesçe itibar ve kabul görmeye başlayarak yüksek bir toplumsal ve siyasi lider konumu elde etmiştir.¹³⁹ MHP'nin Kürtçülük ve PKK karşıtlığına çıpalanmış bir siyaset ürettiğine dair değerlendirmelerin, tarafgir ve isabetsiz olduğu zamanla ortaya çıkmış, bu konudaki iddiaların maksatlı ve algı çalışmasına dönük olduğu anlaşılmıştır. Milliyetçi-Ülkücü Hareket ve MHP öteden beri fikirde her türlü zararlı ideoloji ve görüşe karşı hem doğal etkisizleştirici hem de panzehir işlevi görmüş; siyasette yapıcı icraatıyla istikrar ve güven unsuru olmuştur. Türkiye'de çoğu zararlı olan sol akımların marjinalleşmesinde ve taban kaybetmesinde Türk milliyetçiliği fikriyatının dinamizmiyle birlikte bu fikriyatın temsilcisi

¹³⁸ Ali Yakıcı, "Türk Siyasi Hayatında Bir Akademi", *Yeni Düşünce*, Şubat 2014.

¹³⁹ Yerdelen, *age*, s. 94-95.

olan MHP'nin dominant karakteri ve özgül ağırlığı rol oynamıştır. MHP; millî vicdana sinmiş, âdeta toplumsal vicdanın ve varlık bilincinin sesi olmuştur. Temsil ettiği Milliyetçi-Ülkücü Hareket ve MHP, milletimizin varlık iradesinin ete kemiğe bürünmüş hâli olarak tecessüm etmiştir. Ancak MHP, siyaset platformunda ulaştığı itibar ve seviyeye büyük bedeller ödeyerek gelmiştir. MHP'nin politik serüveni aynı zamanda Türkiye'nin demokratikleşme ve millî devletin olgunlaşma sürecimle de paralellik arz etmektedir. Millî bilincin toplumun en geniş kesimlerine yayılması hususunda MHP'nin büyük katkılarda bulunduğu, inkâr edilemez gerçektir.

MHP sayesinde ki artık Türkiye'de "Türk milliyetçiliği" üzerinde adı konmamış bir konsensüs vardır. MHP'nin verdiği çetin mücadeleler sayesinde ki Türk milliyetçiliği sadece devlet kademelerinde genel teamül şeklinde hüküm süren bir telakki hâline gelmekle kalmamış, aynı zamanda sivil toplumun hemen her kesiminde de revaç bulmuştur. Bu konsensüs, toplumun bir parçası olan çeşitli unsurları, alt kültürleri, dinî ve etnik yapıları dışlamayan; Türk Medeniyetinden tevarüs eden kucaklayıcı, birleştirici, kaynaştırıcı bir devlet ve insan anlayışının derin ve köklü izlerini taşımaktadır. O bakımdan Türk milliyetçiliğini Batı'daki kötü örnekleriyle karıştırmamak, hele de etnik ve mikro milliyetçiliklerle kıyaslamamak lazımdır.

Soğuk Savaş'ın tarihe karışmasından sonra yükselen milliyetçilik, tarihin bazı yönleriyle milletler mücadelesinden ibaret olduğu tezini savunan Türk milliyetçiliği fikriyatının dünyaya bakışının da ne kadar isabetli olduğunu ortaya koymuştur. Kapitalizm ve komünizm gibi enternasyonalist doktrinlerin baskıladığı milliyetçilik olgusu, Soğuk Savaş'ın sonunu getirmekle kalmamış; millî devletlerin teşekkül ve olgunlaşma sürecini durdurmak için emperyalist devletlerin ideolog ve spekülâtörleri tarafından "yeni dünya düzeni" algısı yaratmak üzere kurgulanan "küreselleşme" teorisini de yıkmıştır. Yeni dönemde hem milliyetçiliğin yükselen bir değer olarak dünyayı etkisi altına aldığına hem de uluslararası platformda hegemonyalarını sürdürme çabasındaki küresel aktörlere karşı millî devletlerin dayanışma içine girdiğine şahit olunmuştur. Bu bağlamda millî devlet sürecini tamamlama aşamasındaki Türkiye'de MHP'nin icra ettiği "yol gösterici" işlev, hayatidir. Akademisyen Betül Karagöz Yerdelen, MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin milliyetçilikte açtığı çıkışı 21. yüzyılı idrak eden "uluslararası milliyetçilik" tabiriyle değerlendirmiş ve şu tespitlerde bulunmuştur:

“Uluslararası milliyetçilik, farklı kamplardaki milliyetleri ve milliyetçilikleri, genel geçer ilkelerde buluşturacak ve ulus devletlerin birbirini tamamlamasının önünü açacak sihirli bir formüldür. Bu sihirli formül; Devlet Bahçeli gibi duayen bir lider devlet adamının elinde, devlet desteği ile dünya ölçeğinde bir zihniyet değişimi yaratabilir.”¹⁴⁰

---

¹⁴⁰ Yerdelen, *age*, s. 95.

50. YILINDA MHP VE EKONOMİ: POLİTİKALAR, GÖRÜŞLER VE ÖNERİLER

Doç. Dr. Mehmet GÜNAL

Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

Özet

Bu çalışmada 9 Şubat 2019 itibarıyla 50 yaşına girecek olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin geçmişten bugüne ekonomik ve sosyal konulara ilişkin görüş ve önerileri ele alınmaktadır. Bu çerçevede önce milliyetçilik fikrinin ekonomi ile ilişkisi ve milli iktisat politikaları gözden geçirilmiştir. Ardından MHP'nin 1969, 1977, 1995, 1999, 2002, 2007, 2011, 2015 ve 2018 seçim beyannameleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Böylece, MHP'nin ekonomik ve sosyal konulardaki görüş ve önerilerinin esasının değişmediği ve kendi dönemleri içinde köklü ve isabetli fikirler içerdiği ortaya konulmuştur. Dokuz Işık Milli Doktrini ile 1960'larda ayrıntıları ortaya konulan görüş ve önerilerin çoğu esas itibarıyla hala geçerliliğini korumaktadır. Ancak, içinde bulunulan dönemde dünyada ve Türkiye'de yaşanan gelişmeleri dikkate alan değişiklikler, ilaveler ve güncellemeler yapılmıştır. MHP'nin ekonomik ve sosyal konulardaki tutarlı ve isabetli görüşleri ve önerileri vizyon tanımında da belirtildiği gibi, Türkiye'nin 21. yüzyılda Lider Ülke olması ve sonrasında da tüm dünyaya örnek olacak, yeni bir medeniyet anlayışı için büyük önem arz etmektedir. MHP'nin bu çalışmada incelediğimiz seçim beyannamelerinin ve parti dokümanlarının neredeyse tamamında Türkiye merkezli yeni bir medeniyetin ihyasına olan ihtiyaç ve Türk milletinin bunu gerçekleştirebileceğine olan inanç vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: MHP, Dokuz Işık, Ekonomi, Seçim Beyannamesi

1. Giriş

Türk siyasi hayatının en köklü kurumlarından ve Türk milliyetçiliği fikrinin siyasi temsilcisi olan Milliyetçi Hareket Partisi, 9 Şubat 2019 itibarıyla tam 50 yaşına girecektir.

Genelde Türk milliyetçileri, özelde ise Türk milliyetçiliği fikrini kurumsal olarak temsil eden ve kökü 1948'de Millet Partisi'nin kuruluşuna dayanan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) her konuda Türk Devletinin bekasını ve Türk Milletinin refahını esas alan bir anlayışı benimsemiştir. MHP'nin Millet Partisi'nden beri savunduğu iktisat politikalarının ve çözüm önerilerinin temelinde hep millet realitesi ve milli çıkarlar yatmaktadır. MHP'nin programları, seçim beyannameleri ve diğer belgeleri incelendiğinde, her dönemde Türk Milletini esas alan, toplumcu, çağdaş, bağımsız nitelikte ekonomik, sosyal ve siyasi politika önerileri ortaya koyduğu görülmektedir. Buna rağmen MHP hep haksız ithamlarla karşılaşmış, önyargılarla değerlendirilmiş ve bir türlü anlaşılammıştır. Milliyetçilere karşı zaten önyargılı olan kesimler onları tanımak yerine yanlış şekilde tanımlamayı tercih etmişlerdir. MHP'nin belli dönemlerde oylarını artırarak TBMM'de temsil edilmesini ve iktidar ortağı olmasını bile MHP'nin program ve beyannamelerinde önerdiği politikalara değil, konjonktürel gelişmelere bağlamışlardır.

MHP'nin yükselişinde partinin Türk milletinin eğilim ve beklentilerine uygun sorumlu politika izlemesinin etkisini göz ardı ederek, sadece konjonktürel gelişmeleri, yani terörün artmasını ve milliyetçilik trendinin yükselişini dikkate alan değerlendirmeleri yapanlar; MHP'yi dar bir kalıba hapsederek marjinalleştirmeye ve onu Türk milletinin gözünde önemsizleştirmeye çalışan önyargılı kişi ve kuruluşlardır. MHP'yi terör ve dış Türkler dışında politikası olmamaklaeleştirenler, onu bu dar alana hapsederek, ekonomik ve sosyal konulardaki görüşlerini görmezden gelmektedir.. Örneğin; 1999 yılında MHP'nin iktidara gelişini sadece teröre yönelik bir tepki ile MHP'nin denenmemiş bir parti olmasına bağlayanlar, MHP'ye haksızlık etmektedir. Çünkü MHP tabanıyla ve Türk Milletiyle buluşmanın yanı sıra; yolsuzluk ve yoksullukla mücadele konusundaki somut projeleriyle ve "istikrarlı, rekabetçi, büyüyen ve güçlü bir milli ekonomi anlayışıyla" iktidara hazır bir parti olduğunu göstermiştir. Bu çerçevede, MHP Ar-Ge merkezinde birçok konuda çalışma grupları oluşturulmuş ve MHP'nin görüş ve önerilerini içeren onlarca rapor hazırlanmıştır. Örneğin, Türkiye'nin temel ekonomik ve sosyal meseleleri olan enflasyon, tarım-orman, sosyal güvenlik, esnaf-

sanatkâr, enerji, sağlık, eğitim gibi konularda kitaplar ve raporlar hazırlanmış ve kamuoyunun bilgisine sunulmuştur.

MHP'nin siyasi, ekonomik ve sosyal konulardaki görüş ve önerilerinin esası, CKMP'den bu yana değişmemiştir. Bu kapsamda MHP'nin kurucusu olan Alparslan Türkeş'in, Türk milliyetçiliğinin ve Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün "fikir babası" olan Ziya Gökalp'in ölümünün 50. yılında yaptığı konuşma çok anlamlıdır. Türkeş bu konuşmasında şöyle diyordu: "*Türk milliyetçiliğinin yolu, Ziya Gökalp Bey'den kuvvet alan bir yoldur. Elbette yaşadığımız günler yeni şartlar getirmiştir. Bu yeni şartlara göre prensiplerde bir takım tadiller yapılacaktır. Ama ana temel değişmemiştir: Türkleşmek, İslamlaşmak, muasırlaşmak bugün de değerini muhafaza eden temellerdir...*"

Türkeş'in milliyetçilik anlayışımız için söylediği şeyler, ekonomik görüş ve önerilerimiz için de geçerlidir. MHP'nin ekonomiye ilişkin görüşleri de yeni şartlara göre bazı tadilatlarla uğrasa da Türk Milletini esas alan temeli değişmemiştir. Aynı şekilde 1960'larda kamuoyuna açıklanan¹ "Dokuz Işık Doktrini"nin de esası değişmemiş, zaman MHP'yi haklı çıkarmıştır. Türkiye'nin temel ekonomik sorunları hala aynıdır: "*İstihsal (üretim) ve istihlak (tüketim) dengesizliği!*" Yani üretmeden tüketen, istihdam yaratmayan ve ithalata dayalı bir ekonomik yapı mevcuttur.

Kıscacası; MHP'nin ekonomik, sosyal ve siyasi konularda 1960'lı ve 1970'li yıllarda ortaya koyduğu, sonrasında da dünyanın ve Türkiye'nin gelişen şartlarına göre geliştirdiği görüşler ve sunduğu önerilerin çoğu bugün de geçerliliğini korumaktadır. Alparslan Türkeş'in "Türkiye'nin Meseleleri", "Dokuz Işık" ve "Temel Görüşler" adlı eserlerinde yer alan ekonomiye ilişkin görüşlerine genel olarak baktığımız zaman en önemli boyutunun milli bir iktisat politikası önermesi olduğunu görmekteyiz. Alparslan Türkeş özet olarak, kendi öz şartlarımıza göre ve kendimiz tarafından belirlenen bir milli ekonomi modeli ile kalkınabileceğimizi ve bu çerçevede, üretim ve

¹ Bazı kaynaklarda 2 Haziran 1966 tarihli Milliyet gazetesinin birinci sayfasından verilen ve Alparslan Türkeş'in açıklamalarını içeren "*Türkiye'yi Dokuz Işık Doktrini Kurtarır*" başlıklı habere dayanarak 1 Haziran 1966 günü İstanbul Taksim meydanında kürsüden Dokuz Işık ilkelerini maddeler halinde açıkladığı belirtilmekle birlikte, Milliyetçi Hareket'in tarihine ilişkin kitap ve yayınlar 9 Işık Doktrin'in ortaya çıkışını 27-28 Nisan 1967 tarihinde üniversite öğrencilerine verilen iki seminere dayandırmaktadır. İlkelerin daha sonra detaylandırıldığı dikkate alınırsa 1967 yılının genel kabul gören bir tarih olması makul kabul edilebilir.

tüketim arasında ahenk sağlanmasını, tasarrufun teşvik edilmesini ve tasarrufların verimli yatırımlara yönlendirilmesini, bu çerçevede “millet sektörünün” oluşturulmasını, plansız tüketim malı ithalatının azaltılmasını, ihracatın ise tarımdan sanayi mallarına dönüşümünün ve mal çeşitliliğinin sağlanmasını, tüm bunları yaparken de ilimcilik ilkesi gereği, ilim ve teknikten yararlanılması gerektiğini ifade etmektedir.

Türkiye'nin ve dünyanın şartları değişmiş olmakla birlikte, Türkeş'in çerçevesini çizdiği ve somut önerilerle desteklediği milli iktisat politikası, ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasını gerçekleştirmede kullanılabilecek temel felsefe olarak hala geçerliliğini korumaktadır. Bu milli iktisat politikası günün gereklerine göre geliştirilerek uygulandığı takdirde, Türkiye'nin önce bölgesinde “lider ülke”, sonra da dünyada “süper güç” olması mümkün hale gelecektir.

Nitekim, bu temel felsefeye uygun olarak hazırlanan seçim beyannameleri ve ekinde yer alan Üreten Ekonomi Programında; Türkiye ekonomisinin kronikleşen temel sorunlarını aşarak rekabet gücü yüksek üretim ekonomisini tesis etmek ve toplumun refah düzeyini artırarak sosyal dokuyu güçlendirmek amacıyla; MHP ülkemizin kendi imkan ve şartları ile doğal ve beşeri kaynaklarını dikkate alan, bağımsız ve milli bir ekonomi programı uygulamaya koyacağını açıklamıştır.

Kısacası, MHP “Türk Milliyetçiliği” fikrine ve “Türk-İslam” ülküsüne dayanan fikir altyapısını koruyarak, daha geniş kitlelerin istek ve beklentilerine cevap vermeye çalışmıştır. Buna paralel olarak temel görüşlerini koruyan MHP, siyasi ve sosyal politikaların yanı sıra, ekonomik politikalarda da güncel gelişmelere göre bazı tadilatlar yapmış ve kamuoyunun bilgisine sunmuştur. Her türlü olumsuzluğa, iktidar baskısına, iç ve dış bölücü mihrakların oyunlarına rağmen doğruları söyleyen ve hep haklı çıkan MHP, TBMM'de değişen sayıda milletvekilleriyle de olsa temsil edilmeye devam etmiş ve Türk milletinin bekası ve refahı için çalışmıştır.

Bu çerçevede; bu çalışmanın amacı CKMP'den günümüze 50 yıldır MHP'nin uyguladığı ekonomi politikaları, ekonomiye ilişkin görüşleri ve önerileri ile mevcut ekonomik programının ayrıntılı olarak incelenmesidir.. Böylece, MHP'nin temel politikalarında, özellikle de ekonomik ve sosyal politikalara ilişkin görüş ve önerilerindeki tutarlılık ve isabetlilik gözler önüne serilecek ve yapıcı, yol gösterici, ilkeli ve sorumlu siyaset anlayışının gereği olarak, seçim beyannamelerinde kamuoyuna duyurduğu ekonomik ve sosyal konulardaki görüş ve önerileri ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Çalışmamızda, MHP'nin temel ekonomik konulardaki görüş ve önerileri bir silsile içinde sunulacak, Türkiye'nin belirttiği gibi zamana göre yapılan tadilatlar ele alınacaktır. Bu kapsamda öncelikle, milliyetçilik ve ekonomi ilişkisi ele alınacak, ardından Dokuz İşik Doktrininde ekonominin yeri ve önemi ile milli iktisat politikası üzerinde durulacaktır. Daha sonra 1980 sonrasında Muhafazakâr Parti ve Milliyetçi Çalışma Partisi dönemindeki politikalar ve görüşler ele alınacaktır. 1991-1995 döneminde yeniden MHP adının alınmasıyla birlikte yaşanan gelişmeler ise, özellikle 1993 programı ve MHP milletvekillerinin TBMM faaliyetleri kapsamında değerlendirilecektir. 1995-1999 dönemindeki ekonomi politikaları ve görüşler kapsamında ise öncelikle, 1999 seçimleri öncesinde AR-GE Merkezinde ve Parti Okulunda yapılan çalışmalar ele alınacak, sonra da 1999 seçim beyannamesi ve ek çalışmalar değerlendirilecektir. 57. Hükümet döneminde iki deprem ve iki krize rağmen gerçekleştirilen yapısal reformlar ve uygulanan ekonomi politikalarına katkıların ardından, 2002 yılı seçim beyannamesi ve ekinde yer alan "Ekonomide Toparlanma ve Dönüşüm Programı" olarak ele alınacaktır. 2007 seçim beyannamesinde yer alan görüş ve önerilerin ardından, 2011 yılı seçim beyannamesine özet olarak değinilecektir.

Son olarak, MHP'nin mevcut ekonomi politikası önerileri ve bu konudaki temel görüşleri, 2015 Seçim Beyannamesinin yanı sıra, beyannamenin ekleri olan Üreten Ekonomi Programı ve Toplumsal Onarım ve Dönüşüm Sürecinde Devlet ve Yönetim Reformu, İşsizlik ve Yoksullukla Mücadele Projesi, Borç Sarmalından Çıkış Projesi gibi projelerde yer alan değerlendirmeler ışığında ayrıntılı olarak analiz edilecek ve kamuoyunun bilgisine sunulacaktır. MHP, 2018 seçimlerine AK Parti ile Cumhur İttifakı çatısı altında girdiği için bu seçimlere ait beyanname farklılık içermektedir. Ancak beyannamede de ana felsefeden uzaklaşmadığı görülmektedir. Bu çerçevede, 2018 seçim beyannamesi de özet olarak değerlendirilecektir.

2. Milliyetçilik ve Ekonomi

2.1. Türkiye'de Ulus Devlet, Milliyetçilik ve Ekonomi

Aslında ekonomi ve milliyetçilik arasındaki ilişki küreselleşmeyle birlikte daha tartışılır hale gelmişse de Türkiye'de bu ilişkiyi Cumhuriyetin kuruluşunda, hatta meşrutiyet döneminde başlayan milliyetçilik tartışmalarında bulabiliriz. Türk milliyetçiliği ideolojisinin gelişiminde önemli bir yeri olan ve Atatürk'ün fikirlerimin babası dediği Ziya Gökalp'in o dönemdeki fikirleri de milliyetçilik ve ekonomi

ilişkisi açısından önemli ipuçları vermektedir. Ziya Gökalp'in anlayışında toplumsal dayanışma (solidarizm) önemli bir yer tutar.² Atatürk'e ve MHP'nin kurucusu Alparslan Türkeş'e bu konularda ilham kaynağı olan Ziya Gökalp'in ardından Mümtaz Turhan ve Erol Güngör gibi, siyasi, sosyal ve kültürel değişmeler karşısında Türk milliyetçiliği konusunda önemli eserleri olan düşünürlerin çalışmaları da bu konuda önem taşımaktadır.

Gökalp'ten etkilenen Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı da dayanışmacıdır. Atatürk'e göre; Türk toplumunu teşkil eden köylü, çiftçi, işçi, esnaf, sanatkâr, sanayici, tüccar, serbest meslek mensubu, memur gibi çeşitli meslek ve zümrelerin, aynı milli toplumun birer unsuru olarak sosyal adalete uygun esaslar içinde, ahenkli bir tarzda işbirliği yapmaları gerekmektedir. Bu meslek ve zümreler arasında çıkabilecek uyuşmazlıklar, millet yararını her şeyin üstünde tutarak uzlaştırılmalı ve bağdaştırılmalıdır.³

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının ardından, milli bağımsızlık ve egemenliğini hayatın her alanında tesis etmeyi hedefleyen Türk Milleti, bu zaferi ekonomik sahada taçlandırmak üzere Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihinde İzmir'de "Türk İktisat Kongresi"ni düzenlemiştir. Lozan Barış Konferansında galip devletlerin dayattığı kapitülasyonlar ve boğazların statüsüyle ilgili şartlara teslim olmayı reddetmemiz üzerine Atatürk'ün talimatıyla heyetin Türkiye'ye dönmesinin hemen ardından, Antlaşma'nın imzalanmasından ise dört ay önce toplanan kongre, ülkenin farklı yerlerinden gelen çiftçi, köylü, tüccar, sanayi ve işçi zümrelerinden 1135 temsilcinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu kongre ülkenin kaynaklarının ve ihtiyaçlarının tespiti için yapıldığı bir kongre olmasının ötesinde, milli iktisat politikalarının da temelini atıldığı bir kongre olmuştur. Atatürk 1923'ten itibaren bütün iktisadi gelişmelerle, sanayi planlarıyla ve yatırım programlarıyla bizzat kendisi ilgilenmiştir.⁴

Kısacası, ulus-devletin kuruluşunda ekonominin, daha doğrusu milli bir ekonominin önemini kavrayan Atatürk bunu Türkiye'nin iktisadi aktörlerine aktarmak ve tüm kesimlerin katıldığı bu toplantıdan çıkacak sonucu Lozan Barış Konferansında anlaşmaya yanaşmayan

² Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2015, s.135-138.

³ Turhan Feyzioğlu, *Atatürk ve Milliyetçilik*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1987, s.69.

⁴ <http://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/turkiye-iktisat-kongr-esini-acis-soylevi-izmir>

batılı devletlere Türkiye'nin gücünü gösterebilmek için bu kongreyi toplamıştır. Bu Kongre, iktisadi kurtuluş ve tam bağımsızlık hedefinin bir başlangıcı ve milli iktisat tarihimizde önemli bir çıkış noktası olmuştur.

2.2. Milliyetçilik, Ekonomi ve MHP

Milliyetçi Hareket Partisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ideolojisi olan Türk milliyetçiliğinin siyasi temsilcisidir. İşte devletimizin kurucusu olan Atatürk'ün fikirlerimin babası dediği Ziya Gökalp'in görüşlerine büyük önem veren MHP'nin kurucu lideri Alparslan Türkeş, Gökalp'in ölümünün 50. yılında yaptığı konuşmasında şöyle diyordu: "Türk milliyetçiliğinin yolu Ziya Gökalp Bey'den kuvvet alan bir yoldur. Elbette yaşadığımız günler yeni şartlar getirmiştir. Bu yeni şartlara göre prensiplerde bir takım tadiller yapılacaktır. Ama ana temel değişmemiştir: Türkleşmek, İslamlaşmak, muasırlaşmak bugün de değerini muhafaza eden temellerdir..."⁵ Gökalp'in ve Türkeş'in dediği gibi, dünyadaki teknolojik yenilikler ile siyasi ve ekonomik gelişmeleri elbette dikkate almalıyız, ancak kendi değerlerimizden de taviz vermemeliyiz.

MHP, Türk siyasi hayatında gelişme ve değişimleri dikkate alan dinamik bir milliyetçilik anlayışını temsil etmektedir. MHP'nin temsil ettiği bu milliyetçilik anlayışı, sadece Türkiye'nin değil, tüm Türk Dünyasının, tüm İslam Âleminin, hatta tüm insanlığın geleceğiyle yakından ilgilenen, gelişmeleri takip eden ve çözüm önerileri üreten ve uygulayan bir anlayıştır. MHP bu çerçevede, 21. yüzyılda önce 2023'te bölgesinde lider ülke olmayı sonrada Türkiye merkezli yeni bir medeniyetin öncüsü olarak, tüm dünyaya daha adil, daha saygın bir düzenin tesisine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Parti programında ve seçim beyannamelerinde de belirtildiği üzere, MHP'nin misyonu; devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliğini, birlik ve bütünlüğünü, hak ve menfaatlerini korumak; yüce Türk Milleti'nin milli ve manevi değerleriyle tarihi ve kültürel zenginliklerine sahip çıkmak, inançlı yüksek ahlaklı ve çağın gerektirdiği niteliklere sahip nesiller yetiştirmek; hak ve adaleti, huzur ve güveni her alanda hâkim kılmak; Türkiye'nin onurlu geleceğini inşa etmek; barış, mutluluk ve adaletin hâkim olduğu bir dünya nizamının tesisinde söz sahibi olmasını sağlamak olarak belirlenmiştir.

⁵ Alparslan Türkeş, "Türk Milliyetçiliğinin Dayanması Gereken Temeller," *Devlet*, 4 Kasım 1974, s.6-7.

Buna bağlı olarak MHP'nin vizyonu; geniş vatandaş kitlelerinin teveccühünü kazanarak tek başına iktidar olmak, Türkiye merkezli yeni medeniyet ve yeni bir dünya düzeni anlayışıyla, ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik gelişimini ve bilgi toplumuna geçişini sağlayarak ülkemizi, bölgesinde ve dünyada süper güç ve lider ülke konumuna getirmek olarak belirlenmiştir. Daha somut olarak bakarsak, MHP'nin temel vizyonu Türkiye'yi Cumhuriyetin 100. yılı olan 2023'te bölgesinde lider ülke, İstanbul'un fethinin 600. yılı olan 2053'te ise süper güç yapmaktır.

MHP, 5 Kasım 2000 tarihinde yapılan kongresinde Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin bu kongrede yaptığı konuşmaları "Yeni Çağa Bakış" adıyla yayınlamıştır. Konuşmada yer alan şu tespitler MHP'nin bu misyonunu açık bir şekilde ifade etmektedir: "Kuru bir taklitçilik yerine özgün proje ve iddiaların arayışında olmak medeniyet tecrübemizin bize yüklediği bir sorumluluktur. Bütün insanlık ile birlikte ülkemizi de zorlu bir gelecek beklediğine göre, küresel kaderimiz üzerinde söz sahibi olmak hakkımızdır. İnsanlığın yüzyılla yapması gereken adil ve ahlaki bir sözleşmede Türk Milleti'nin de imzası bulunmak zorundadır. Artık, Türk milliyetçiliğinin yeni hedeflerinden biri de budur."⁶

3. MHP'nin Ekonomi Anlayışının Temelleri ve Dokuz Işık Doktrininde Ekonomi

3.1. Milli İktisat Politikası

Milliyetçi-Toplumcu düzen anlayışına uygun olarak, Türk Milleti'nin çıkarlarına uygun politikaları "Milli İktisat Politikaları" olarak adlandırabiliriz. Milliyetçi Hareket Partisi, CKMP' den bu yana hep milli iktisat politikalarını önermiştir.

MHP'nin kurucusu Alparslan Türkeş, Türkiye'nin Meseleleri adlı eserinde; bir taraftan batılı üretim teknolojilerini ve anlayışını kullanmanın gerekliliğine değinirken, öte taraftan kalkınmanın formülünün yabancılarda değil, içimizde yani özümüzde aramamız gerektiğini ifade etmiştir. Türkeş'e göre; "Hiçbir millet başka milletlerin yapılarına ve şartlarına göre ayarlanmış sistemleri taklit etmekle kalkınamaz. Elbette ki milletler de, insanlar gibi birbirlerinin tecrübelerinden faydalanacaklardır. Ancak, başkalarının yaptığını aynen yaparlar ve kendilerinden bir şey katmazlarsa asla iyi bir sonuç elde edemezler. Bir milletin nasıl kalkınacağı öz şartlarının incelenmesi,

⁶ "Yeni Çağa Bakış", MHP Ar-Ge Merkezi, 2002, s.107-108.

memleket imkânlarının doğru bir şekilde değerlendirilmesi, maddi ve manevi yapısının özelliklerine uygun çarelerin araştırılması ile ortaya çıkar. Yabancıların hazırladığı reçetelerden medet ummak, çok defa hastalığın artmasına, hatta Allah korusun ölmesine sebebiyet verir.”⁷

Türkeş’in kendi öz şartlarımıza dönme ve kendi milli politikalarımızı oluşturma konusundaki bu uyarıları ile Atatürk’ün Avrupa’ya endeksli yönetim anlayışına ilişkin uyarıları arasında çok büyük benzerlik bulunmaktadır. Son zamanlarda sıkça duyduğumuz bu uyarıda Atatürk şöyle diyordu: *“Avrupa’nın bütün ilerlemesine, yükselmesine ve medenileşmesine karşılık Türkiye tam tersine gerilemiş ve düşüş vadisine yuvarlanadurmuştur. Artık vaziyeti düzeltmek için mutlaka Avrupa’dan nasihat almak, bütün işleri Avrupa’nın emellerine göre yapmak, bütün dersleri Avrupa’dan almak gibi birtakım zihniyetler belirdi. Hâlbuki hangi istiklal vardır ki, ecnebilerin planlarıyla yükselebiliriz? Tarih, böyle bir hadiseyi kaydetmemiştir!..”*

Gerçekten de başkalarının planlarıyla ve bize yabancı sistemlerle Türkiye’nin kalkınması ve hak ettiği yeri alması mümkün değildir. Ne Avrupa’nın, ne ABD’nin, ne de IMF’nin reçeteleri bize uymaz. Bu bağlamda, Türkiye’de o dönemde uygulanmaya çalışılan kapitalist ekonomi sistemini de, görünüşte sosyalist aslında komünist olan alternatif sistemi de benimsemediğini söyleyen Türkeş, bu yabancı sistemlerin dışında Dokuz Işık’ın temel felsefesine uygun olarak milli bir kalkınma yolu teklif ediyordu. Çalınma doktrinlerden değil, milli yapımızın ve başkalarına benzemeyen şartlarımızın incelenmesinden doğduğunu söylediği bu yolu Türkeş “Üçüncü Yol” başka bir deyişle “Dokuz Işık Yolu” olarak adlandırmıştı.

Bu yolda izlenmesi gereken politika ise, milli bir iktisat politikası olmalıydı. Türkeş bu konuda şöyle diyor: “İdareler, kararlarını, milletlerin tercihlerine göre vermelidir. Milletimiz, büyümek isteyen, ekonomik kalkınmanın tamamlanmasını arzulayan bir tercih içindedir. Aciz, isabetsiz iktisat politikalarından vazgeçip, ülkemizin ihtiyaçlarına uygun milli bir iktisat politikasını seçmek zorundayız. Bu iktisat politikası, ekonomik bağımsızlığımızı sağlayıp, dışarıya sınaî ürünler ihraç edebilecek bir politika olmalıdır.”

Türkeş milli iktisat politikasının temelini tasarrufların teşvikine, sınaî yatırımlara ve ekonomik bağımsızlığa dayandırıyor. Bunun için de milli sanayiye kurmak gerektiğini söylüyordu. Türkiye ekonomisinin temel sorunlarına baktığımızda, söylediklerinin hala geçerli olduğunu

⁷ Alparslan Türkeş, *Türkiye’nin Meseleleri*, Milli Hareket Yayınları, İstanbul, 1969, s.32

söyleyebiliriz. Sadece, milli iktisat politikası ve sanayileşme alanında değil, diğer birçok alandaki görüş ve önerileri hala geçerliliğini korumaktadır.

Bölgesel kalkınma ile ilgili olarak, daha 1969 yılında yazdığı Türkiye'nin Meseleleri'nde yer verdiği görüşlere bakınca, önemli bir ufka sahip olduğunu görüyoruz. Sanayileşme ve Doğu Anadolu başlıklı bölümde, sanayileşmenin gelişmiş bölgelere doğru yığılma eğiliminde olduğunu, dolayısıyla bu bölgelere bir nüfus akını olduğunu söyleyen Türkeş, bu sürecin büyük şehirlerde kökünden kopmuş, örf âdetini yitirmiş, ananelerinden ayrılmış yığınlar yarattığını ifade etmiş, bunun da toplumsal afetlere yol açabileceği konusunda uyarıda bulunmuştur. Daha GAP'ın tartışılmadığı bir zamanda, özel bir fon kurarak doğu kalkınmasına derhal başlamayı önermiştir. Bu çerçevede, fonun kaynaklarını ve tanınacak teşvikleri dahi önermiştir. Ayrıca, cazibe merkezleri olarak tarım kentlerinin kurulması önerisi hem bölgesel ekonomik farklılıkların giderilmesi hem de sosyal sorunların çözülmesinde hala tartışılan konulardır. Milli eğitim sisteminde bugün benzer bir şekilde merkezi bir okula taşıma sistemi uygulanmakta ve toplu eğitim verilmektedir.

Yine bugünlerde çok tartışılan dış ticaret açığının önemini daha 1960'ların sonunda vurgulamış ve önlemler alınmasını önermiştir. Özellikle ithalatın kalkınma hedeflerine uygun olarak planlanmasını ve ihracat kalemlerinin çeşitlendirilmesini öneren Türkeş, ayrıca milli üretimde standardizasyon ve kalite kontrolünün önemini daha o dönemde açık bir şekilde ifade etmiştir. Ayrıca, ihracatımızın hammadde ve tarım ürünlerinden işlenmiş madde ve sanayi mamullerine dönüşünün süratle gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmiştir. O'na göre, sanayileşmede hedef, ihracata yönelmiş imalat, özellikle yatırım malları (makine yapan makine) endüstrisi kurmaktır. Başka bir deyişle, sermaye malları veya üretim malları sanayii, yani fabrika yapan sanayii kurulmalıdır. Bugün dış ticaretin sorunlarına baktığımızda, hala benzer sorunları farklı şekillerde yaşıyor olmamız Türkeş'in bu konudaki görüşlerinin de ne kadar isabetli olduğunu göstermektedir. Yani ihracatta istenen mal çeşitliliğine henüz ulaşamamış, yapısal dönüşüm hala tamamlanamamıştır. Birkaç sektörün ağırlığı devam etmekte olup, bu yapı sürdürülebilir ve sağlıklı değildir. İthalatta da hala tüketim malları ithalatı önemli bir yer tutmaktadır. O'nun bu konudaki önerilerinin ne kadar isabetli olduğuna bir başka örnek ise, dış ticareti başıboşluktan kurtarmak için Milli Dış Ticaret Kurumu kurulmasını önermesidir. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın 1994 yılı sonunda kurulduğu düşünüldüğünde, bu

konuda ne kadar isabetli öngöründe bulunduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.⁸

3.2. MHP'nin Ekonomi Konusundaki Temel Görüşleri

MHP'nin ekonomiye ilişkin görüşlerini ayrıntılı olarak ele almadan önce, temel ekonomik kavramlara bakışına ve ekonomi anlayışına göz atmak faydalı olacaktır. MHP fikriyatının sosyo-ekonomik alana ilişkin bakış açısını belirleyen temel kavramlar ve yaklaşımlar arasında önem arz eden iki anahtar kavram, “emek” ve “mülkiyet hakkı” kavramlarıdır. Hem sosyalizmin, hem de liberal kapitalizmin temel sorunlarından birini oluşturan bu iki kavrama yaklaşım tarzı, MHP ideolojisinde yeni bir “sentez”e dönüştürülmüştür. Bu sentezi belirleyen esas, insanı salt bir iktisadi varlık olarak değil, aynı zamanda milli ve manevi değerleri ve amaçları bulunan sosyal bir varlık olarak gören anlayıştır. Liberal kapitalizm ile Marksizm/Leninizme doktrinal anlamda karşı çıkışın altında yatan da budur.

Alparslan Türkeş, iktisadi görüşlerini açıklarken “öncelikli amacın üretimi sürekli olarak çoğaltmak ve niteliğini yükseltmek olduğunu, sanayi ve ticarete taklitçilik yerine yeni buluşlar ve kreasyonun başta gelen ilkeler” olduğunu vurguladıktan sonra, mülkiyet hakkına ilişkin görüşlerini ifade etmiştir.⁹ Mülkiyet hakkı ile emeğin taşıdığı mana ve fonksiyonları açısından “kutsal” oldukları; milletin yükselmesinde ve yaşamasında alın terinin ve emeğin çok hassas ve saygın bir yere sahip olduğu kabul edilmektedir. Alın terine saygı, aynı zamanda, tarihi ve dini temelleri olan manevi miraslardan biridir. Aynı şey mülkiyet hakkı için de söylenebilir. Bunun yanında, mülkiyet hakkı ile demokrasi arasında karşılıklı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Çünkü toplum içindeki sömürü ve yabancılaşmanın temel sebeplerinden biri, mülkiyetin bir kaç kişinin ya da devletin elinde toplanmış olmasıdır. Çözüm, mülkiyetin tabana yayılmasından geçmekte, dolayısıyla iktisat/maliye politikalarının hedeflerinden birinin bu olması gerekmektedir. Bunun aksi, mülkiyetin, hürriyetin teminatı olmaktan çıkarılarak ortadan kalkmalarına hizmet etmeye başlaması olacaktır.¹⁰

⁸ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Günel “Alparslan Türkeş’in Ekonomi Anlayışı ve Dokuz Işık Doktrininde Ekonomi,” *Lider Türkiye İçin Alparslan Türkeş Vizyonu* içinde, TASAV Yayınları, Ankara 2017, s.281-291.

⁹ Cemal Anadol, *Türkeş*, Milyetçi Anadolu Yayınları, s.33.

¹⁰ Bu konuda ayrıntılı tartışma için bkz. Mehmet Nihat ve Emre Cemiloğlu, *Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Hareket: Tarihi Gelişim, Partileşme ve İdeoloji*, Turkuaz Ajans, Ankara, 1995, s. 105-107.

Kısacası, iktisadi hayatta esas olan araçlar ve değerler, tek başına fert olmanın yanında sosyal ve manevi bir varlık olan insan anlayışı, mülkiyet hakkı ve alın terine saygılı serbest teşebbüstür. Bu durumda, devletin hızlı kalkınma ve sanayileşme amacına ulaşmadaki yeri, “yönlendirme”, “teşvik” ve “denetim” şeklinde özetlenebilecek bir konum olmaktadır. Kamu teşebbüsü, stratejik sektörlerde ve madenler üzerinde söz konusu olabilir. Milliyetçilik anlayışı, “şemsiye prensip” rolünü, iktisadi faaliyetlerin sınırını tayin ederek yerine getirir. Bu durumda temel sınır, “millet çıkarlarına aykırı olmamak”tır.

Milliyetçi bakışın iktisadi alandaki bir diğer uzantısı “Millet Sektörü”dür. Bu kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak önerilmektedir. Millet sektörü, milletin altı sosyal dilim esasına göre sahip olacağı sermayenin iktisadi faaliyetlerde yerini alması ve böylece hem siyasi hem de iktisadi alanda milli hâkimiyetin daha çok pekişmesini sağlamayı ifade etmektedir. Başka bir deyişle, bir taraftan siyasi demokrasinin, diğer taraftan da iktisadi demokrasinin geliştirilmesi mümkün olacaktır. Millet sektörü, siyasi temsil anlayışında da olduğu gibi, milli birliğin sağlanmasının, toplumdaki çatışmaların en aza indirgenmesinin, kısaca sosyal barışın teminatı olarak görülmektedir.

Sosyal ve iktisadi alanla ilgili dikkat çeken bir yaklaşım da “Tarım Kentleri” politikasıdır. Tarım Kentleri, birden çok küçük yerleşim birimlerinin (köy, mezra gibi) bulunduğu bölgelerde coğrafi ve iktisadi şartlara göre belirlenecek ve en azından temel kamu hizmetlerinin (idari, sağlık, eğitim v.s.) düzenli ve yeterli olarak götürülebileceği merkezler oluşturmak fikrine dayanmaktadır. Taşrada refahı ve gelişmeyi sağlamanın bir yolu olarak düşünülen “Tarım Kentleri Projesi”nin, şehir hayatını doğrudan etkileyecek bir tarafı da bulunduğu belirtilmiştir. Projenin uygulanmasının tabii bir sonucu olarak hızlı ve düzensiz şehirleşme sorununun çözümü kolaylaşacaktır. Çünkü taşrada tarım kentlerinin gelişmesi şehre göç ihtiyacını azaltacaktır. Bu konunun 1970’lerde CHP yönetiminde “Köy Kent”, 1990’larda DYP-CHP Koalisyon hükümetinde “Merkez Köyler” adı altında tekrar gündeme getirildiği görülmektedir. Bu proje MHP’nin daha sonraki seçim beyannamelerinde yer almış olup, hala önemini korumaktadır.

3.3. Dokuz Işık Doktrininde Ekonominin Yeri ve Önemi

Millet Partisi’nden Cumhuriyet Köylü Millet Partisi’ne (CKMP) kadar gelen parti silsilesi, Milliyetçi Hareket Partisi’nin “ön tarihini” oluşturmaktadır. Millet Partisi, 1948 yılında Mareşal Fevzi Çakmak ve

Osman Bölükbaşı önderliğinde bir grup milliyetçi-muhafazakâr siyasî elit tarafından kurulmuştur. Demokrat Parti iktidarının, Millet Partisi'ni 1954 yılında resmen kapattırmasının ardından, bu partinin eski kurucuları kısa bir süre sonra Osman Bölükbaşı'nın genel başkanlığında aynı yıl Cumhuriyetçi Millet Partisi'ni kurmuşlardır. 1958 yılında Türkiye Köylü Partisi'nin iltihakı üzerine Cumhuriyetçi Millet Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) adıyla siyasî hayatını sürdürmeye devam etmiştir.¹¹

Dokuz Işık Doktrini 1967'de kamuoyuna açıklanmış olup, CKMP'den MHP'ye geçiş sürecinin, yani kurumsallaşma sürecinin bir ürünüdür. Dokuz Işık Doktrini ile partinin sosyal, siyasi ve ekonomik yapıya, sorunlara ve gelişmelere bakış açısını belirleyen temel prensipler tespit edilmiş ve partinin bu konudaki fikirleri somut hale getirilmiştir. Milliyetçilik, ülkücülük, ahlakçılık, ilimcilik, toplumculuk, köycülük, hürriyetçilik ve şahsiyetçilik, gelişmecilik, endüstri ve teknikçilik olmak üzere dokuz maddeden oluşan Dokuz Işık Doktrini'nin aslında tüm maddeleri ekonomik ve sosyal konuları doğrudan veya dolaylı etkilemektedir.

Alparslan Türkeş, Dokuz Işık Doktrinini açıklarken gayesini şöyle ifade ediyor: "Gaye Türk milletini, insanca usullerle, en kısa yoldan, kendi gücüyle ayakta durabilecek, kuvvetli, müreffeh, mutlu, hak ve şereflerine sahip bir millet hâline getirmek ve modern uygarlığın en ön safına geçirmektir."¹² Kısacası, gaye Türk Milletinin kalkınması, gelişmesi ve çağdaş uygarlık seviyesini aşmasıdır. Bu gayeye ulaşmak için "Türk milletini ilimde, teknikte en yüksek seviyeye çıkarıp, çağlar üstünden atlayıp, dünya milletleri arasında şerefli bir yere oturtmak için canla, başla çalışmak" gerekmektedir.

Bu gaye çerçevesinde Türkeş, ekonomik konulara büyük önem vermiştir. O'na göre Türkiye'nin zengin olması, zengin olmak için de sanayileşmesi gerekiyordu. Türkeş'in, Türkiye'nin Meseleleri adlı eserinde değindiği on temel meselenin üçü ekonomiyle doğrudan ilgilidir. Ekonomideki en önemli mesele, "istihsal (üretim) azlığı ve istihlak (tüketim) çokluğudur." Diğer önemli meseleler ise, sanayinin kalkınmamış olması ve bütçe düzensizliği, yani bütçeye verimli yatırım projelerinin değil ölü ve gösteriş için yapılan yatırımların konmasıdır.

Türkeş'in ekonomik, sosyal ve siyasi konularda 1960'lı ve 1970'li yıllarda geliştirdiği görüşler ve sunduğu önerilerin çoğu bugün de

¹¹ Bkz. MHP web sitesi: <http://www.mhp.org.tr/partimiz/tarihce.php>

¹² Alparslan Türkeş, *Dokuz Işık ve Türkiye*, Hamle Yayınları, s.13.

geçerliliğini korumaktadır. Türkiye'nin Meseleleri, Dokuz Işık ve Temel Görüşler adlı eserlerinde yer alan ekonomiye ilişkin görüşlerine genel olarak baktığımız zaman en önemli boyutunun milli bir iktisat politikası önermesi olduğunu görmekteyiz. Alparslan Türkeş özet olarak, kendi öz şartlarımıza göre ve kendimiz tarafından belirlene bir milli ekonomi modeli ile kalkınabileceğimizi ve bu çerçevede, üretim ve tüketim arasında ahenk sağlanmasını, tasarrufun teşvik edilmesini ve tasarrufların verimli yatırımlara yönlendirilmesini, bu çerçevede "millet sektörünün" oluşturulmasını, plansız tüketim malı ithalatının azaltılmasını, ihracatın ise tarımdan sanayi mallarına dönüşümünün ve mal çeşitliliğinin sağlanmasını, tüm bunları yaparken de ilimcilik ilkesi gereği, ilim ve teknikten yararlanılması gerektiğini ifade etmektedir. Türkiye'nin ve dünyanın şartları değişmiş olmakla birlikte, Türkeş'in çerçevesini çizdiği ve somut önerilerle desteklediği milli iktisat politikası ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasını gerçekleştirmede kullanılabilecek temel felsefe olarak hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Bu milli iktisat politikası günün gereklerine göre geliştirilerek uygulandığı takdirde, Türkiye önce bölgesinde lider ülke, sonra da dünyada süper güç olacaktır.

4. 1969 ve 1977 Seçim Beyannamelerinde Ekonomi

MHP 1969 yılında kurulduktan sonra girdiği ilk seçimlere ciddi hazırlıkla girmiştir. Bu bölümde, daha önce açıklanan ve önceki bölümde ele aldığımız Dokuz Işık Doktrininde yer alan temel ilkeler çerçevesinde hazırlanan "Memleket ve Dünya Meseleleri" başlıklı seçim bildirgesi ve 1977 seçimleri için hazırlanan "Türk Milleti Uyan!" başlıklı seçim bildirgesi ele alınmaktadır.

4.1. 1969 Seçim Bildirgesinde Ekonomi

Milliyetçi Hareket Partisi'nin "Memleket ve Dünya Meseleleri" başlıklı 12 Ekim 1969 seçim bildirisi; Türkiye'de ve dünyada yaşanan gelişmelerin kısa bir değerlendirmesiyle başlamakta, ardından da tüm alanları kapsayan 23 maddelik "Temel İnançlarımız" başlıklı bölüm yer almaktadır. 32 sayfalık seçim bildirisinin yaklaşık 20 sayfası ekonomik durum ve tarım ile ilgilidir. Bu, MHP'nin 1969 şartlarında ekonomiye verdiği önemin göstergesidir.

"Temel İnançlarımız" başlığından sonra gelen "Müreffeh ve Kuvvetli Türkiye için Görüşlerimiz, Gaye ve Hedeflerimiz" adlı bölümde; "Eğitim ve Gençlik", "Adalet Anlayışımız ve Genel Af", "Din Görüşümüz", "Milliyetçilik" ve "Aile" başlıkları altında kısa bilgi verilmektedir. Bu

bölümün son iki maddesi, ekonomiyle ilgili olup, sosyal adalet ve özel teşebbüs başlıklarını taşımaktadır.

Sosyal Adalet başlığı altında; bütün vatandaşların sosyal adalet ilkelerine göre emek, teşebbüs, hizmet ve başarıları ölçüsünde milli gelirden pay almaları öngörülmekte ve bu çerçevede geri kalmış bölgelerin kalkınmasına öncelik verilmektedir. Ayrıca, vergi, yatırım ve harcama politikasının sosyal adalet esaslarına göre düzenleneceği ifade edilmektedir. Özel teşebbüs ile ilgili olarak ise; milli ekonomi alanında kişinin teşebbüs ruhunun, yaratıcı fikrinin korunması, geliştirilmesi ve desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu iki madde MHP'nin ekonominin temeli olan teşebbüs hürriyetine ve gelirin adil paylaşımına dayanan ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesini amaçlayan bir sosyal adalet anlayışına verdiği önemi göstermektedir.

Bu maddelerden sonra gelen "İş ve İşçi Meseleleri" adlı bölümde; işsizlik, ücretler, sigorta ve kooperatifleşme ile iş emniyeti ve eğitim alt bölümleri yer almaktadır. Burada MHP'nin işsizlik meselesine ne kadar geniş bir açıdan baktığı görülmektedir. O dönemin şartlarında, işsizlik sigortasının ihdasını öngörmesi ve iş güvenliği ve eğitime de seçim bildirgesinde yer vermesi MHP'nin ileri görüşlülüğünün ve meseleye atfettiği önemin göstergesidir.

Bildirgede daha sonra "Ekonomik Durum" ana başlığı altında ekonomi tüm yönleriyle ele alınmakta ve çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu çerçevede; "Tasarruf ve Yatırım İstikametleri", "Dengeli Bölgesel Gelişme", "Ticaret", "Mali Politika", "Yabancı Sermaye" bölümlerinde meseleler ve çözüm önerileri ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Özellikle o dönemin şartları dikkate alındığında yabancı sermayeye iki sayfa ayrılması dikkat çekicidir.

Daha sonra "Tarım-Köy ve Köylü Meseleleri" ana başlığı altında tarım ve köy sorunları ayrıntılı olarak ele alınmıştır ve sekiz bölüm halinde çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu bölümler şunlardır: "Hukuki Düzen", "Tarımla İlgili Yatırımlar", "Ormancılık, Hayvancılık ve Tarla Tarımı", "Tarımsal Teknolojinin Geliştirilmesi", "Tarım ve Toprak Reformu", "Tarımsal Sanayi ve Pazarlama" ve "Sosyal Düzen". Bu bölümlerin altında da 25 alt bölü halinde tarımın ve köylünün tüm meseleleri bütün boyutlarıyla değerlendirilmiştir.

Burada, tarımla ilgili kısımda yer alan "Hukuki Düzen" başlıklı ilk bölümdeki başlıklara göz atmak MHP'nin meseleye ne kadar geniş bir perspektiften baktığını görmek için yeterli olacaktır. Tarımsal faaliyetlerin ilk şartı olarak, "köylü ve çiftçi emeğinin semerelerini

teminat altına alan ve onu en geniş ölçüde harekete geçiren sosyal ve hukuki düzenin kurulmasını” gören MHP, bu konuda yapacağı ilk işler olarak şu başlıkları sıralamaktadır: köy hudutları, meralar, sular, ormanlar, kadastro ve tapu kayıtları, toprak kullanımı, tarımsal asayiş ve çiftçi mallarının korunması, kiracılık-ortakçılık ve tarım işçiliği, mahsul sigortası, kredi düzeni, istihlal ve pazarlama.

4.2. 1977 Seçim Beyannamesi: “Türk Milleti Uyan!”

MHP'nin 1977 Seçimleri için hazırladığı beyannamenin başlığı “Türk Milleti Uyan!” şeklindeydi. Beyannamenin sunuşunun başlığı ise “Türk Milletine MHP'nin Senedi...” olarak atılmıştı. MHP iktidara geldiği zaman yapacağı şeyleri sunuş kısmında özetlemiş ve bunu bir senet kabul ederek altına imzalamıştır. Bu kısımdaki on dokuz maddenin on üçü ekonomik ve sosyal konularla ilgilidir. Türk Milletinin dertleriyle başlayan beyannamede, önce bütün toplumsal kesimlerin meseleleri ele alınmakta ve bunların çözümü için “hızlı kalkınma” önerilmektedir. Taklitçiliği reddeden bir anlayışla milli dinamizm ve potansiyeli seferber ederek, Türk Milletini çağlar üzerinden aşırarak, atom ve füze çağına ulaştırmak temel hedef olarak belirlenmiş ve bunun için de “etkili milli planlama” önerilmiştir. Özel sektör, millet sektörü, sermaye piyasası, bankalar, sigortacılık, sosyal güvenlik, dış ticaret, madenler, enerji politikası, sanayileşme politikası, tarım kentleri ve orman köylüleri ayrı başlıklar altında ayrıntılı olarak ele alınmış ve çözüm önerileri sunulmuştur. Bunlardan sonda yer alan sanayileşme politikası, tarım kentleri ve orman köylülerine ilişkin görüşlere özet olarak yer vermek faydalı olacaktır.

Sanayi Politikamız başlığı altında; milli planlama ve iktisadi tedbirlerin ilk hedefinin, Türkiye'nin sanayileşmesini hızlı, dengeli ve sıhhatli bir hale getirmek olduğu belirtilerek, bugüne kadar yürütülen sanayileşme politikasının, Türk sanayisini ithalata, dolayısıyla dışa bağımlı hale getirdiği ifade edilmektedir. Sanayi komplekslerinin bütünlük haline getirilmesi, sanayi üretiminin birbirini tamamlayarak dövize bağımlılığın asgariye indirilmesi temel hedef olarak gösterilmekte; yani “makine yapan fabrika” önerilmektedir. Hemen ardından bunun için gerekli diğer politikalar da belirtilmekte ve şöyle denilmektedir:

“Çağdaş milliyetçiliğin en önemli şiarı, milli iktisadımızı kendi ayakları üzerinde durdurmaktır. Ancak, milli planlama, iktisadi hayatın yeniden düzenlenmesi, enerji, para, kredi ve eğitim düzeninde savunduğumuz tedbirlerle birlikte uygulanmadıkça,

“sırf fabrika yapan fabrika” sloganı tek başına milletimize bir şey kazandırmaz, aksine ağır iktisadi rizikolar davet eder.”

MHP'nin Dokuz Işık Doktrininden beri savunduğu Tarım Kentleri konusunda ise beyannamede şu hususlara yer verilmektedir:

“Tarım kentleri, hizmeti, sanayii, iş sahalarına, sosyal ve kültürel gelişmeyi köylünün ayağına götürmek için, Türkiye’de ilk defa tarafımızdan ortaya atılmış ve geniş bir ilgi görmüştür. Devlet Planlama Teşkilatı tarafından da uygun görülerek, hükümete tavsiye edilmiştir. Tarım kentlerinin hedefi, kalkınmayı köye götürmektir. Bugün gelişmiş sanayi ülkeleri bile, sanayinin belli bölgelerde, nüfusun büyük şehirlerde toplanmasından şikâyetçidir. Çevre ve hava kirlenmesi, belediye hizmetlerindeki, aksama, sosyal ve manevi erozyon, sanayileşmiş ülke insanlarını kırlara yöneltmektedir. Tarım kentleri; hizmeti, sanayi ve iş imkânlarını yakın köyler arasında kurulacak cazibe merkezlerine götürmekle köylümüzü hem şehre göçmek mecburiyetinden kurtaracak, hem de şehirlerdeki bütün imkânlardan ayağına gelmiş olan Tarım Kentlerinde yararlanmasını sağlayacaktır. Böylece köylünün ürünü daha kolay değerlendirilecek, köylü sağlık, eğitim, iş gibi refah ve modern imkânlara kavuşacaktır. Tarım kentleri, bu iktisadi, sosyal ve kültürel faydalarını yanında sosyal adalete de yardımcı olacak, köylerle şehirler arasındaki refah ve kültür farklarını asgarîye indirecektir. Ayrıca gecekondu meselesine, kaynağında bir çare getirilmiş olacaktır. Tarım kentleri Türk köylüsünü kurtaracak tek projedir. Partimizin temel görüşünü teşkil eden MİLLÎ DOKTRİN 9 IŞIK’ta, temel ilkelerden biri olarak KÖYÇÜLÜK ilkesinin kabul edilmiş olması da, partimizin kalkınmada köye ve köylüye verdiği önemi göstermektedir.”

Çalışanların meseleleri başlıklı bölümde ise; işçi, memur, emekli, esnaf ve sanatkâra ilişkin çözüm önerileri ve sosyal güvenlik meseleleri ayrıntılı olarak ele alınmış, özellikle de işçi ve memur kesiminin sosyal güvenliği ve özlük haklarına ilişkin ayrıntılı öneriler getirilmiştir.

5. Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) Döneminde Ekonomi

Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) ilk ciddi sınavı olan 29 Kasım 1987 milletvekili seçimlerinden yüzde 2.91 oy alarak çıkmış, daha sonra toparlanma sürecine girmiş ve yeni parti programının da kabul edildiği 27 Kasım 1988 tarihinde yapılan kongrenin ardından 26 Mart 1989 mahalli idare seçimlerinde oyunu yüzde 4.2’ye yükseltmiştir. Bu dönemde MÇP’nin ekonomiye ilişkin görüşleri parti programından

ziyade, tüm konulardaki görüşlerini içeren eğitim programına ilişkin yayında çok daha ayrıntılı olarak yer almaktadır.

MÇP tarafından hazırlanan eğitim programı, partinin tüm konulardaki görüşlerini içeren ayrıntılı bir çalışma niteliğindedir. Ekonomik konularda da 1960'larda başlayan anlayışın esas itibarıyla devam ettirildiği görülmektedir.¹³ "Ekonomik ve Sosyal Kalkınma" başlıklı bölüm ülkemizin kalkınma sorununun tespitinden sonra, çözüm için gerekli her türlü vasıtaya sahip olduğumuzu, çözümün milli bir iktisat politikasından geçtiğini belirtmektedir. Daha sonra kalkınmanın ikinci unsuru olan tasarruf ve yatırımın önemi anlatılmakta ve milliyetçi toplumcu ekonomi modeli öngörülmektedir. Bu kapsamda, önceki bölümlerde de değindiğimiz "millet sektörü" üzerinde durulmakta, tüm altı toplumsal dilimi içine alan "Toplum Güvenliği Kurumu" kurulması önerisi de tekrarlanmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınmaya ilişkin temel gelişmelerden sonra; milli iktisat politikası, millet sektörü, sermaye birikimi, altı sosyal dilim ayrıntılı olarak tartışılmaktadır. Diğer hususlar, esas itibarıyla Dokuz Işık Doktrini'nde ve Türkiye'nin Meseleleri'nde yer alan fikirlerin devamı niteliğinde olduğu için burada daha fazla üzerinde durulmayacaktır. Ancak Milli İktisat Politikası çerçevesinde değinilen bazı konular dikkat çekici olduğu için kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Türk Milleti'nin kültür, değer ve inançları göz önüne alınarak ortaya çıkartılan bu politika; milliyetçi, demokratik, gelişmeci, toplumcu bir iktisadi ve sosyal düzen kurmayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için de Türk ekonomisinde bir dizi hukuki, iktisadi ve mali reform yapılması gerekmektedir.

Reformun hedefleri ta o zamandan üretime yönelik ve sektörel bir teşvik sisteminin öngörüldüğünü göstermektedir. Üretim hedefleriyle birlikte istihdamın artırılmasına da önem verilmektedir. Bu çerçevede, geniş istihdam özelliği olan projelere öncelik verilmesi, mevcut işletmelerin kapasitelerinin artırılması, vardiya düzenlemesi yolu ile hem üretim kapasitesinin artırılması hem de işgücü istihdamının sağlanması hedeflenmektedir.

Yine Türkiye için önemli olan tarım sektörünün de güçlenmesine önem verilmekte, bu amaçla sanayi ile tarım arasındaki girdi-çıkı ilişkisinin yeniden belirlenmesi, tarımda makineleşmenin ve ihracata dönük üretim fazlasının özendirilmesi öngörülmektedir. Eğitim

¹³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Milliyetçi Çalışma Partisi, *Eğitim Programı*, s.79-84.

programının sonuç bölümünde ise tarımsal problemlere karşı çözüm olarak “Tarım Kentleri” kurulması önerilmektedir. Mezraların fazla olması, ayrıca çiftçi ve köylü eğitimi için merkezi köyler kurularak buralarda teknik, ekonomik, sosyal konularda eğitim merkezleri kurularak suya ve suyla gelen kültüre yöre halkının hazırlanmasını öngören program GAP’ın önemine değinmekte, sadece bölgeyi ve Türkiye’yi değil, tüm dünyayı ilgilendiren bir proje olduğunu belirtmektedir.¹⁴

Milli İktisat Politikasının diğer önemli bir unsuru “Millet Sektörü”dür. Ülkemizin içerisinde bulunduğu iktisadi ve sosyal şartların bir gereği, Türk milliyetçiliği ideolojisinin de tabii bir sonucu olarak ortaya çıkan millet sektörü hem ekonomik sömürüyü ortadan kaldırmayı, hem de sosyal adaletsizliği yok etmeyi amaçlamaktadır. Millet sektörü, sermaye birikimini toplum içerisindeki altı sosyal dilimin tasarrufları ile gerçekleştirecektir. İşçiler, memurlar, esnaf ve sanatkârlar, köylüler, işverenler ve serbest meslek sahiplerinden oluşan bu altı sosyal dilimin tam istihdam ve azami tasarruf yoluyla ortaya çıkaracağı sermaye birikimi sanayi yatırımlarına dönüştürülecektir. Kısacası, Alparslan Türkeş’in önerdiği ve MHP’nin belgelerinde yer alan millet sektörü hem ekonomik hem de sosyal sorunlara çözüm olarak düşünülmüş ve bugünkü sosyal güvenlik anlayışından daha ileri bir anlayış benimsenmiştir.

6. Yeniden MHP Dönemi: 1993 Parti Programı ve 1995 Seçim Beyannamesi

1991 seçimlerinde TBMM’de temsil edilme hakkını elde eden Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP), 24 Ocak 1993 tarihinde yapılan kongrede yeniden Milliyetçi Hareket Partisi adını alarak faaliyetlerine devam etmiştir. 1991-1995 döneminde önce MÇP, 1993’ten sonra da MHP grup kuracak sayıda olmadığı için genel kurul çalışmalarında milletvekilleri şahısları adına söz alarak, yasama faaliyetlerine katkıda bulunmaya çalışmışlardır. Ekonomi politikalarına ilişkin görüşlerin daha çok tartışıldığı bütçe görüşmelerinde de benzer durum söz konusu olmuş, milletvekilleri lehte ve aleyhte şahısları adına söz almaya çalışarak muhalefet görevlerini yerine getirmeye gayret etmişlerdir. Bu konuşmalarda Genel Başkan Alparslan Türkeş genellikle daha çok siyasi konular ile uluslararası ilişkiler konularına değinmiştir. Bazı milletvekilleri de bakanlıkların bütçeleri üzerine söz alarak görüşlerini belirtmişlerdir. Ancak, konuşma süreleri çok sınırlı

¹⁴ Bkz. Milliyetçi Çalışma Partisi, *Eğitim Programı*, s.125-126.

olduğu için, daha çok bölgelerinin sorunlarına ve bakanlıkların politikalarına değinmişlerdir. Örneğin, 1993 yılı bütçesi görüşülürken Kayseri milletvekili Osman Develioğlu Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Kayseri milletvekili Seyfi Şahin Devlet Planlama Teşkilatı, Erzurum milletvekili Rıza Müftüoğlu Başbakanlık ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bütçeleri üzerine söz alarak görüşlerini belirtmişlerdir. Bu çerçevede, Rıza Müftüoğlu'nun Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile ilgili görüşleri dikkate çekicidir. Dış ticaretin önemine değinen Müftüoğlu, Hazine birimiyle dış ticaret biriminin birbirinden ayrılması gerektiğini ve ayrı bir Dış Ticaret Müsteşarlığı kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Nitekim daha sonra bu öneri hayata geçirilmiş ve iki ayrı müsteşarlık kurulmuştur.

1994 yılı bütçesi görüşmeleri sırasında oyunun rengini belirtmek üzere söz alan Alparslan Türkeş, 1994 bütçesinin temel rakamlarına değindikten sonra, Türkiye ekonomisinin yaşadığı bütçe açığı ve borç sorununa dikkat çekerek, bunalımdan çıkış için çare önermiştir. 1994 krizinin ayak sesleri altında, 24 Aralık 1993 tarihinde yaptığı bu konuşmada Türkeş, çözüm olarak tüm partilerin siyasi çekişmeleri bir tarafa bırakarak destekleyecekleri 3-5 yıl süreli bir milli mutabakat programı, başka bir deyişle milli uyum programı önermiştir. Nitekim Ocak 1994'te belirginleşen krizin ardından 5 Nisan 1994 tarihinde Hükümet köklü bir istikrar programı uygulamaya koymuştur.

1995 yılı bütçe görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmada Türkeş yine önemli bir tespit ve öneride bulunuyordu. Uluslararası arenada ekonomik gücün önemine değinen ve bütçeyi değerlendiren Türkeş, ekonomide yeni bir devrin açılması gerektiğini, bunun da finansın ön plana çıkarıldığı bir devir olması gerektiğini vurgulamıştır. Türkeş bu çerçevede şöyle diyordu: "Yeni finans politikasıyla özel teşebbüsü hızlandıracak, yatırımları ve üretimi çoğaltacak, ihracatı artıracak, özetle ekonominin bütün dengelerini kuracak yeni bir döneme girmek mecburiyetindeyiz. Ekonomik kalkınma stratejilerinin tespitinde, finans politikasını öne çıkarmanın dünyadaki gelişmeler açısından da büyük önemi vardır."

Kısacası, 1991-1995 dönemi MÇP ve MHP olarak grup kuracak sayıya ulaşamadığı için, milletvekillerinin ve Türkeş'in buldukları fırsatları değerlendirerek yaptıkları konuşmaların dışında görüşlerini yeterli düzeyde anlatma imkânı bulamadıkları bir dönem olmuştur. Ancak, yukarda da bazı örnekleri verildiği üzere önemli bazı ekonomik önerilerde bulunmuşlar ve bunlar sonra hükümet tarafından uygulanmıştır. MHP'nin bu dönemdeki ekonomiye ilişkin görüşleri,

1993 yılında kabul edilen yeni parti programında ayrıntılı şekilde yer almıştır.

6.1. 1993 Programında Ekonomi

MÇP'den yeniden MHP'ye dönüştükten sonra 24 Ocak 1993 tarihinde yapılan kongrede kabul edilen ve Türkiye ve dünyadaki gelişmelere göre güncellenen program, MHP'nin ekonomiye ve siyasete bakışını ayrıntılı şekilde yansıtmaktadır. “Temel Görüşler, Hedefler ve İlkeler”den oluşan birinci bölümün dışında dokuz bölümün yer aldığı programın beş bölümü iktisadi ve sosyal politikalara ilişkindir. Milli iktisat politikasının temelini çizildiği ve ayrı ayrı politikaların açıklandığı üçüncü bölümün ardından, milli tarım politikası, çalışma hayatının düzenlenmesi politikası, bilim araştırma ve teknoloji politikası ve çevre koruma ve geliştirme politikası bölümleri yer almaktadır. Ayrıca, uluslararası ilişkiler ve dış politika başlıklı son bölümde de dış ekonomik ilişkilere yer verilmektedir.

Programın “Temel Görüşler, Hedefler ve İlkeler” başlıklı birinci bölümünün, Ülkü ve Hedefler başlıklı ilk altbölümü, yani programın ilk paragrafı MHP'nin ana ülküsünü tanımlamaktadır. “Hür ve bağımsız bir şekilde Türk Milletinin maddi ve manevi kalkınmasını en kısa zamanda, en kısa yoldan gerçekleştirmek; ilimde ve teknikte araştırmacı ve üretici gücünü ortaya koyan, her türlü terör ve sosyal anarşiyi yenerek engelleri aşan, sosyal ve iktisadi refahı adaletle bölüşen, bütünleşmiş bir toplum olmasını sağlamak; milletimizi çağın kudretli, itibarlı, gelişmiş ve önder toplumlarından biri yapmak; devlet ve milletimizi tarih sahnesinde edebi kılmak” şeklinde ifade edilen ana ülkü, esas itibarıyla ekonomik ve sosyal hedeflere işaret etmektedir.

Yine birinci bölümün son altbölümü olan “Kalkınma ve Yücelme Yolu: Dokuz Işık Milli Doktrini” başlıklı bölümde Dokuz Işık Doktrininin özü anlatılmakta ve bunun kalkınmaya katkısı ele alınmaktadır. Dokuz Işık Milli Doktrininin MHP'nin gerçekleştirmeyi amaçladığı, büyük ve güçlü Türkiye'nin adil ve milli devletin, mutlu ve müreffeh Türk Milletinin tedavi ve kurtuluş reçetesi olacağı belirtilerek “ne liberal-kapitalizmin, ne komünizmin, ne de taklitçi, batıcı, milletimizin tarihine, geleneklerine özüne aykırı fikir sistemlerinin işe yaramayacağı, ancak yüzde yüz yerli ve milli bir yol olan, tamamen milletimizin şartlarından tarihinden, geleneklerinden, özünden yola çıkılarak düzenlenmiş olan Dokuz Işık Doktrininin çare olabileceği belirtilmektedir.

Programın MHP'nin ekonomi politikaları açısından en önemli bölümü, hem 1960'lardan beri süregelen görüşleri içermesi, hem de

1990'ların sonu ve 2000'li yıllardaki temel ekonomik hedef ve politikalara ışık tutması açısından, "Milli İktisat Politikası" başlıklı üçüncü bölümdür. Bu bölüm, "Güçlü, Dinamik ve İstikrarlı Bir İktisadi Yapı," "Milli İktisat Politikasının Genel Esasları," "Milli İktisat Politikasının Hedefleri ve Sanayileşme," "Enerji ve Tabii Kaynaklar," "Mülkiyetin Yaygınlaştırılması ve Millet Sektörü," "Tüketicinin Korunması," "Dış Ekonomik İlişkiler ve AT" ve "Bütçe ve Vergi Politikası" başlıklı sekiz bölümden oluşmaktadır.

Bu çerçevede, MHP'nin uygulayacağı milli iktisat politikasının esasları, maddi ve manevi temelleri; Milli Doktrin Dokuz Işık'ta ortaya konulan ilkelerden oluşmaktadır. Milli iktisat politikasının; milli kültür, milli ve manevi değerler, ahlak ve adalet, zihniyet dünyamız, tutum ve davranış özelliklerimiz gibi millet hayatı içerisinde yer alan tüm milli unsurları dikkate alması öngörülmektedir. "Milli iktisat politikası, milli, demokratik planlama anlayışı ile ileri teknoloji ve verimlilik ilkeleri içinde üretim artışını hedef alacaktır. Çünkü bir milli ekonomi için vazgeçilmez ilke daha çok ve daha etkili üretmek olmalıdır. Ancak üretilen mal ve hizmetlerin gelir grupları arasında adil dağılımı da önem taşımaktadır."¹⁵ Sonuç olarak, Milliyetçi Hareket Partisi milli iktisat politikası esasları içerisinde Türk ekonomisinde, toprak mülkiyetinden KİT'lerin reorganizasyonuna, mali sistemden adli sisteme, bankacılıktan vergilendirmeye kadar hukuki ve mali alanlarda bir dizi reformu gerçekleştirme kararında olduğunu ifade etmektedir.

6.2. 1995 Seçim Beyannamesinde Ekonomi

MHP'nin temel görüş ve ilkeleri ile başlayan 1995 seçim beyannamesi tüm alanlarda bir yeniden yapılanmayı öngörmektedir. Bu çerçevede; siyasette, ekonomide, toplumsal alanda, eğitim, kültür ve bilimde ve dış politikada yeniden yapılanma ele alınmakta ve bu konularda ayrıntılı önerileri sunulmaktadır.¹⁶ Serbest piyasa ekonomisi içinde sermayenin tabana yayılmasını ve fırsat eşitliğini ön planda tutan bir ekonomi politikası öngören ekonomide yeniden yapılanma bölümünde, öncelikli konular olarak dengeli kalkınma, enflasyonla mücadele, adil vergi sistemi ve kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması olarak belirlenmiştir. Yüksek kalkınma, işsizliğin önlenmesi, bilgi çağına ulaşılması için gerekli kaynağın ülkede mevcut olduğu ve kayıt dışı ekonominin meşru zemine oturtulmasıyla kaynak açığının da büyük ölçüde azaltılacağı ifade edilmiştir.

¹⁵ Bkz. Milliyetçi Hareket Partisi Programı, 4 Ocak 1993, s.36-37.

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. MHP Seçim Beyannamesi, 24 Aralık 1995, s.7-16

Bu temel görüşlerden sonra, önceki seçim beyannamelerinde olduğu gibi “milli ekonomi politikası” anlayışına değinilmiş ve bu çerçevede öncelikli konular ve çözüm önerileri sunulmuştur. Milli ekonomi politikasının; sınıf ve zümre hâkimiyetine fırsat vermeden milletimizi bir bütün olarak kavrayan, herkese hareket ve teşebbüs hak ve hürriyetini tanıyan bir temel düzen üzerine oturtulması öngörülmektedir. Milli ekonomi politikasında bir yandan dünya ile ticari entegrasyonun, diğer yandan da kendi ihtiyaç ve çıkarlarımızın göz önüne alınacağı belirtilerek, insan iktisadi bir varlık olarak kabul edilmekle birlikte Türk Milletine karşı olan mesuliyetin de asla ihmal edilmeyeceği ifade edilmektedir.

MHP'nin Türk ekonomisini rayına oturtabilecek ve ülkeyi içinde bulunduğu durumdan kurtarabilecek tecrübeli ve nitelikli kadrolara sahip olduğu belirtilerek, bu konularda çalışmalar yapmak üzere kurmuş olduğu “Araştırma ve Planlama Merkezi” bünyesinde 48 adet komisyonun çalışmalarını sürdürdüğü ve MHP iktidarında yürürlüğe konulacak olan ekonomik programın en ince detaylarına kadar hazırlıklarının yürütüldüğü ifade edilmiştir.

“Toplumsal Alanda Yeniden Yapılanma” bölümünde de ekonomik ve sosyal konularda görüşler ileri sürülmektedir. Sosyal güvenlik ile ilgili olarak kurumsal ve yapısal değişiklik önerilerinin yanı sıra, işsizlik sigortasının getirileceği taahhüt edilmektedir. Gelir dağılımındaki dengesizliğin giderilmesi hususunda ekonomik önlemlerle ilişkilendirilmektedir. Bu çerçevede; vergi reformu, özelleştirmede çalışanlara ve halka öncelik, tarım kentleri, risk sermayesi, ihtisas bankaları, kayıt dışının kayıt altına alınması, işsizlik sigortası, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi gibi araçlar kullanılarak sermayenin tabana yayılmasının sağlanacağı, rantiyeciliğin önleneceği ve sosyal adaletin tesis edileceği belirtilmektedir.

7. 1997-2002 Döneminde Ekonomi Politikaları

MHP'nin kurucusu Başbuğ Alparslan Türkeş'in ölümünden sonra 6 Temmuz 1997'de yapılan ikinci Olağanüstü Kongre'de Devlet Bahçeli, MHP'nin ikinci Genel Başkanı olmuştur. 13 Kasım 1997'de yapılan olağan kongre ile geçiş süreci tamamlanmış ve Devlet Bahçeli yeniden MHP'nin genel başkanı seçilmiştir.

MHP Lideri Devlet Bahçeli, daha 9.8.1997 tarihinde gerçekleştirdiği Türkiye'nin Meseleleri ile ilgili basın toplantısında ekonomiye ilişkin çözüm önerilerini açıklayarak “Yoksullukla Mücadele,” “Yolsuzlukla Mücadele” ve “Tarım Kentleri” projelerinin gerekliliğine değinmiş,

daha sonra bu konular 1999 ve 2002 seçim beyannameleri ve ek çalışmalarda ayrıntılı olarak yer almıştır. 1997-2002 dönemindeki ekonomi politikaları ve görüşler kapsamında, bu bölümde öncelikle, 1999 seçimleri öncesinde AR-GE Merkezinde ve Parti Siyaset Okulunda yapılan çalışmalar ele alınacak, sonra da 1999 seçim beyannamesi ve ek çalışmalar değerlendirilecektir.

7.1. 1997-1999 AR-GE Merkezi ve Siyaset Okulu Çalışmaları

Bu dönemde öncelikle 'MHP Siyaset Okulu' açılmış ve 'Araştırma Geliştirme Merkezi' oluşturulmuştur. MHP'nin ve Ülkü Ocaklarının geleneğinde her zaman parti içi eğitim ve eğitimciler olmuştur. 1995 seçimleri öncesinde de "Araştırma ve Planlama Merkezi" oluşturulmuş ve 48 ayrı komisyon çalışmalar yapmıştı. Ancak MHP tarihinde ilk kez akademisyenlerden ve bürokratlardan oluşan bir kadroyla sistemli ve disiplinli bir çalışma ortamı için ilk defa ayrı bir bina tahsis edilmiş ve uzun süreli ve ayrıntılı çalışmalar yapılmaktaydı. Araştırma-geliştirmeye ve eğitime verilen öneme paralel olarak, 1998 yılında Hazine'den alınan yardımın yüzde 30'u okul, yüzde 15'i de AR-GE için ayrıldı. Araştırma-geliştirme faaliyetlerine ve eğitim çalışmalarına 600 kadar akademisyen, bürokrat ve deneyimli politikacının katkısı sağlandı. AR-GE'nin ilk çalıştığı konular, bilim ve teknoloji, enerji, enflasyon ve çözüm yolları, sosyal güvenlik sistemi, yükseköğrenim politikası, özelleştirme politikaları, kültür politikaları, Diyanet İşleri Başkanlığı ve din hizmetleri politikası, milli çevre politikası, milli tarım-orman politikası oldu. Bu konularda araştırmalar yapıldı, çözüm yolları üzerinde çalışıldı.

Kısacası, 1999 seçimleri öncesinde MHP çok planlı ve disiplinli bir hazırlık dönemi geçirmiş ve hazırlanan yayınları kamuoyuna takdim ederek görüşlerini Türk Milleti ile paylaşmıştır. MHP tabanı ve Türk Milletiyle buluşmanın yanı sıra; yolsuzluk ve yoksullukla mücadele konusundaki somut projeleriyle ve "istikrarlı, rekabetçi, büyüyen ve güçlü bir milli ekonomi anlayışıyla" iktidara hazır bir parti olduğunu göstermiştir. Bu çerçevede AR-GE Merkezinde birçok konuda çalışma grupları oluşturulmuş ve MHP'nin görüşleri ve önerilerini içeren onlarca rapor hazırlanmıştır. Örneğin Türkiye'nin temel ekonomik ve sosyal meseleleri olan, enflasyon, tarım-orman, sosyal güvenlik, esnaf-sanatkar, enerji gibi konularda kitaplar hazırlanmış ve kamuoyunun bilgisine sunulmuştur.

1980 ve 1990'lı yıllarda Türkiye'nin önemli ekonomik sorunlarından biri olarak karşımıza çıkan enflasyonun nedenlerine ve önlenmesine dair çözüm yollarını içeren ciddi bir çalışma olan "Türkiye'de

Enflasyonun Sebepleri ve Çözüm Yolları” adlı kitap enflasyonun teorik boyutunun yanı sıra, nedenleri, gelişimi ve zararlarını ele almakta sonra da kısa ve uzun vadeli çözüm önerileri sunmaktadır. Kısa vadeli tedbirler arasında; “güven ve istikrarın temini”, “toplumsal uzlaşma,” “kamuda israfın ve harcamaların azaltılması,” “etkin borç yönetimi” gibi hususlar yer almaktadır. Uzun vadeli tedbirler olarak da “vergi reformu ve vergi idaresinin modernize edilmesi,” “bütçe harcamalarıyla ilgili yasal düzenleme,” “rekabeti koruyan, sosyal boyutu olan özelleştirme,” “sosyal güvenlik reformu,” “Merkez Bankası bağımsızlığı,” “Mali Sektör Gözetim Kurumu kurulmasını öngören mali piyasalar reformu,” “Yeni Türk Lirası ve sıfır atma” gibi o dönemde öngörülen tedbirler yer almış ve bunların çoğu 57. Hükümet döneminde uygulamaya konulmuştur.

Yine o dönemde MHP Siyaset Okulu’nda verilen dersler kapsamında hazırlanan “Türkiye’nin Ekonomik Sorunlarına Yaklaşım” adlı kitapçıkta da ekonominin tüm alanlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Kitapçıkta, “Ekonomik Model ve Teşebbüs Hürriyeti,” “Ekonomik Politikanın Esasları,” “Kamu Kesimi Finansmanı,” “Özelleştirme ve Millet Sektörü,” “Vergi Reformu,” “Enflasyonla Mücadele,” “Tasarruf-Yatırım Politikası,” “Yabancı Sermaye,” “Finansal Piyasalar ve Bankacılık,” “Sanayileşme,” “Enerji,” “Madencilik,” “Tarım, Hayvancılık, Su Ürünleri, Orman,” “Ulaştırma ve İletişim,” “Turizm,” “Dış Ekonomik İlişkiler” ve “Bilim ve Teknoloji” konularında ayrıntılı değerlendirmeler yapılmakta, MHP’nin çözüm önerileri de sunulmaktadır. İlk iki bölümde MHP’nin öngördüğü ekonomik model ve ekonomi politikasının esaslarına değinilmektedir. Ekonomi politikasının temeli, milli toplumsal yararı ve dolayısıyla ferdi refah ve mutluluğu da gözetilen ve dengeleyen tam rekabet pazarını araç olarak kabul eden bir ekonomik modele dayandırılmaktadır.

Öte yandan Türkiye’nin köklü sorunlarından olan ve ekonomik sorunların büyümesinde de önemli rolü olan sosyal güvenlik sorununu tüm boyutlarıyla ele alan “Yirmibirinci Yüzyılda Türk Milli Sosyal Güvenlik Sistemi” adlı kitap da çok geniş kapsamlı olarak hazırlanmıştır. Dünyadaki gelişmeleri ve Türkiye’deki sosyal güvenlik sisteminin sorunlarını ayrıntılı olarak ele alan kitapta, sosyal güvenlik sisteminin çağın gereklerine uygun olarak yeniden yapılandırılmasının gereği üzerinde durulmakta ve ayrıntılı önerilere yer verilmektedir.

Diğer önemli bir çalışma ise, günümüzde stratejik ve ekonomik önemi daha da artan enerji meselesine ilişkin olarak hazırlanan çalışmadır. “Enerji ve Enerji Kaynaklarımız” başlıklı çalışmada,

yenilenemeyen madensel ve petrol enerji kaynaklarının yanı sıra, jeotermal, hidrolik, güneş ve rüzgâr enerjisi gibi yenilenebilen enerji kaynakları ile biyomas ve nükleer enerji gibi bütün kaynaklar ayrıntılı olarak incelenmiş ve tam 61 madde halinde uygulanacak politikalar sıralanmıştır.

Türkiye’de önemli bir yeri olan tarım, hayvancılık ve ormancılığımıza ilişkin olarak da o dönemde önemli çalışmalar yapılmıştır. Öncelikle “Yirmibirinci Yüzyılda Türk Milli Tarım-Orman Sistemleri” adlı kitapta Türk tarımı tüm boyutlarıyla ele alınmış, sonra da hayvancılığımıza dair meseleler üzerinde durulmuştur. Kitapta ayrıca ormancılık ve kırsal kalkınmaya ilişkin de ayrıntılı analizler yer almıştır. Bu kitap, “MHP Milli Tarım-Orman Politikaları” adlı kitapçıkla tamamlanmış ve tarım, hayvancılık, ormancılık, kırsal kalkınma ve yasal ve idari reformlara ilişkin olarak MHP’nin politika önerileri ayrıntılı olarak kamuoyunun takdirlerine sunulmuştur.

Sonuç olarak, MHP Araştırma-Geliştirme Merkezinde oluşturduğu çalışma grupları aracılığıyla ülkenin tüm sorunlarına ilişkin ayrıntılı çalışmalar yaparak ve teşkilatını hem bu konularda hem de siyasi ve sosyal konularda önemli bir eğitim sürecine tabi tutarak 1999 seçimleri öncesinde çok iyi bir hazırlık dönemi geçirmiştir. Tüm bu konulara ilişkin çözüm önerileri ve politikalar derli toplu olarak 1999 Seçim Beyannamesinde yer almıştır.

7.2. 1999 Beyannamesinde Ekonomi Anlayışı

1999 Seçim Beyannamesinin, 1995 Beyannamesine göre daha kapsamlı ve daha farklı formatta hazırlandığı ilk bakışta göze çarpmaktadır. Seçim sürecinde MHP’nin Dünya’da ve Türkiye’deki gelişmelere bakışını özetleyen MHP Genel Başkanı Dr. Devlet Bahçeli’nin kapsamlı önsözüyle başlayan beyannamede, MHP’nin temel görüşleri ve temel ilkelerine ilişkin bölümler de genişletilmiştir. “Nasıl Bir Ekonomi” başlıklı bölümde, MHP’nin ekonomiye bakışının esasları belirtilmiştir.¹⁷ Temel ilkeler arasında yer alan “Güçlü Ekonomi” bölümünde ise ekonomik düzen anlayışının esas unsurları ele alınmıştır.¹⁸

Bu temel görüş ve ilkelerden sonra, MHP’nin uygulayacağı ekonomik politikalar ve hedefleri ayrı bir bölüm olarak beyannamede yer almaktadır. Uzun vadede, Cumhuriyetin 100. Yıldönümünü kutlayacağımız 2023 yılında, ülkemizin başta ekonomik olmak üzere, sosyal,

¹⁷ Maddelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Lider Türkiye’ye Doğru, MHP Seçim Beyannamesi, 18 Nisan 1999, s:25-26.

¹⁸ Bkz. Lider Türkiye’ye Doğru, MHP Seçim Beyannamesi, 18 Nisan 1999, s:33-34.

siyasal, bilimsel ve teknolojik ve benzeri bütün sorunlarını çözerek, dünyanın önde gelen ülkelerinden birisi olmasını kendisine vizyon edinen MHP; bu amaca ulaşmak için günlük ve acil olarak çözümlenmesi gereken sorunlara ilişkin kısa ve orta vadeli çözüm programını da kamuoyuyla paylaşmıştır.

Bu çerçevede, ekonomik sorunların acil olarak çözümlenmesini sağlamak üzere, 2000-2002 yıllarını içeren orta vadeli “Toparlanma ve Dönüşüm Programı” hazırlanmıştır. Bu programda fiyat istikrarı ile birlikte hızlı bir büyümenin sağlanması ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesi birlikte ele alınmıştır. Bu kapsamda, vatandaşlarımızın mustarip olduğu ekonomik, sosyal ve idari sorunların bileşiminden meydana gelen “Yoksullukla Mücadele” ve “Yolsuzlukla Mücadele” Projeleri, somut çözüm önerilerini kapsayacak şekilde milletimizin onayına sunulmuştur.

Böylece, bir yandan toplumsal dayanışma artırılırken, diğer yandan Türk insanının gelir düzeyi yükseltilerek, çağa uygun bir hayat seviyesi elde edilmesinin ve “Lider Ülke Türkiye” idealine ulaşılmasının sağlanması hedeflenmiştir. 1999 yılı şartlarında Türk ekonomisinin en öncelikli sorunlarından olan bütçe açıklarının azaltılması için uygulanacak vergi ve harcama politikalarına ilişkin ayrıntılı önerilerle başlayan bu bölüm, yine kamu açıkları açısından önemli olan işletmeciler, KİT’ler, kamu bankaları ve özelleştirme politikalarına ilişkin değerlendirmelerle devam etmektedir.

Öncelikle kamu vicdanını rahatsız eden şaibeli özelleştirmelerin önüne geçilmesi için, idari ve yasal düzenlemelerin yapılması amacıyla, 1999 yılının sonuna kadar özelleştirmeye ara verilmesi, yılsonuna kadar altyapısı tamamen bitirilecek özelleştirme programının üç yılda tamamlanması hedeflenmiştir.¹⁹ Özelleştirmenin ardından; para politikası ve Merkez Bankası, enflasyonla mücadele, tarım kesimi, teşvik ve yabancı sermaye, esnaf ve sanatkârlara yönelik politikalar ayrıntılı olarak ele alınmış ve çözüm önerileri sunulmuştur. Sosyal hedef ve politikalar bölümünde ise, hem ekonomik hem de sosyal boyutu olan konular olarak; işsizlikle mücadele, gelir dağılımı, sosyal güvenlik ve sosyal yardım politikaları ele alınmıştır.

7.3. 57.Hükümet Döneminde Uygulanan İktisat Politikaları ve MHP’nin Katkısı

18 Nisan 1999 tarihinde yapılan seçimlerin ardından, 28 Mayıs 1999 tarihinde, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, MHP Genel Başkanı Devlet

¹⁹ Bkz. Lider Türkiye’ye Doğru, MHP Seçim Beyannamesi, 18 Nisan 1999, s:64.

Bahçeli ve ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz arasında imzalanan 57. Hükümet'in Koalisyon Protokolünde ekonomiye ilişkin olarak; "Hükümetimiz, ülkemizin ekonomik kalkınmasını istikrarlı bir büyüme temeline dayandıran, sosyal devlet anlayışı ile gelir dağılımındaki adaletsizliği düzelteren, refahı topluma yayan, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltan, kaynakları etkili ve verimli kullanan rekabetçi bir pazar ekonomisi anlayışını esas almaktadır." deniliyordu. Bu anlayışa uygun olarak, uyumlu ve uzun süreli bir koalisyon döneminde gerçekten de köklü önlemler alındı ve yapısal reformlar gerçekleştirildi.

Uzlaşma ve atılım hükümeti olarak tanımlanan 57. Hükümet yılların çözümsüzlüğüne terk edilmiş olan sosyal ve ekonomik sorunları çözerek, huzur ve güven ortamında yaşanabilir bir ülke olarak Türkiye'yi hazırlamayı hedefleyen bir anlayış benimsemiştir. 57. Hükümetin en uzun ömürlü koalisyon hükümeti olmasında önemli payı olan MHP ise, ülkenin birçok meselesine el atan, uyum ve kararlılıkla çalışan siyasi kültüre yeni katkılar sağlayan bir anlayış sergilemiştir.

MHP'nin ilkeli ve seviyeli siyaset anlayışıyla Türk demokrasisine kazandırdığı yapıcı ve sorumlu yönetim yaklaşımının katkısıyla, 57. Hükümet, geçmişte yaşanan kısır çekişmelerin aksine, uzlaşma yolu ile büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Hükümetin hızlı çalışma ve karar alma sürecinin TBMM çalışmalarına da yansıtılması, kısa sürede reform niteliğinde düzenlemeler yapılmasına imkân sağlamıştır. Nitekim, Haziran 1999-Temmuz 2002 döneminde, daha önceki hükümetler döneminde gündeme dahi getirilemeyen, başta demokratikleşme, kamu yönetimi, bankacılık, tarım, sosyal güvenlik, gümrük, enerji ve telekomünikasyon olmak üzere birçok alanda köklü ekonomik, sosyal ve siyasi düzenlemeler yapılmıştır.

Bu dönemde; yaşanan iki büyük deprem ve ekonomik krizlere rağmen, Türkiye'nin uzun yıllardır bekleyen ve kangren haline gelmiş sorunlarına çözümler üretilmiştir. Bu çerçevede, MHP koalisyon şartlarının elverdiği ölçüde, her zaman olduğu gibi millet menfaatleri ve milletin refahı için gerekli olan politikaların uygulanmasına öncülük etmiş ve yapıcı ve uzlaşmacı bir anlayışla birçok sorunun çözülmesine katkı sağlamıştır. Ekonomide de kriz öncesinde ve sonrasında IMF ile yapılan anlaşmalar çerçevesinde programlar uygulanmıştır.

57. Hükümet özellikle 2001 krizi sonrası başta bankacılık ve finans alanındaki reformlar olmak üzere, ekonominin temellerini güçlendirecek birçok reforma imzasını atmıştır. 58 ve 59. Hükümetlerin en

büyük şansı siyaseten maliyetleri ödenmiş bir reform ortamı devralmış olmasıdır. Yeni gelen hükümet krizlere karşı dayanıklılığı artırılmış, hesapları şeffaflaştırılmış, görev zararları tasfiye edilmiş, rekabet gücü artırılmış, Merkez Bankası bağımsız ve etkin bir şekilde görev yapacak hale getirilmiş, bankacılık sistemi disipline edilmiş, sosyal güvenlik sisteminde önemli düzenlemeler yapılmış, daha birçok konuda yapısal önlemler alınmış ve istikrar kazandırılmış, dolayısıyla temel ekonomik göstergeleri iyileşme trendine giren bir ekonomi devralmıştır.

57. Hükümet döneminde öncelikle bankacılık ve finans alanında önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Bankacılığın yanı sıra, enerji ve telekomünikasyon sektöründe piyasalarının düzenlenmesi amacıyla yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede; enerji piyasasının düzenlenmesi amacıyla Elektrik Piyasası Kanunu ve Doğal Gaz Piyasası Kanunu çıkarılmış, Enerji Piyasası Kurumu kurulmuştur. Ayrıca, telekomünikasyon sektöründe reform niteliğinde düzenlemelere gidilmiştir. Sektörü düzenlemek ve denetlemek üzere özerk statüde Telekomünikasyon Kurumu kurulmuştur.

Yatırım ortamının iyileştirilmesi konusunda da 57. Hükümet önemli adımlar atmış, "Türkiye'deki Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı" uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda, reel sektörlerin yükünü hafifletmek ve istihdamı teşvik etmek amacıyla kanun çıkarılmıştır. Bunların yanı sıra, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ve Endüstri Bölgeleri Kanunu çıkarılmıştır.

Kamu proje stokunun rasyonalizasyonu amacıyla, proje stokunun gözden geçirilerek yeniden önceliklendirilmesi, mali kaynaklar ile uyumlu sayıya indirilmesi ve böylece kamu proje stokunun optimum düzeyde tutulmasına yönelik çalışmalar tamamlanmıştır.

Kamu kurumlarında daha rekabetçi, şeffaf ve etkin bir ihale sisteminin sağlanmasına yönelik olarak ve Birleşmiş Milletler ile Avrupa Birliği standartlarıyla uyumlu yeni bir Kamu İhale Kanunu çıkarılmış ve Kamu İhale Kurumu kurulmuştur.

Vergide sadeleştirme politikası çerçevesinde, özel tüketim vergisi (ÖTV) uygulamasına geçilerek, 16 adet vergi, fon ve harç kaldırılmıştır. ÖTV kapsamına giren her malın bir defa vergilendirilmeleri öngörülmüş, ikinci el alımlar vergiden istisna edilmiştir.

Bütçe ve harcamalara ilişkin önemli çalışmalar yapılmıştır. Öncelikle, uluslararası standartlara uygun yeni bir bütçe sınıflandırmasına yönelik çalışmalar tamamlanmıştır. Ayrıca, harcamacı kurumların politika oluşturma kapasitelerini güçlendirmek, uygula-

yacakları politikaların maliyetlendirilmesini sağlamak amacıyla stratejik planlama uygulamasına geçilmesinin ilk aşaması olarak Stratejik Planlama Kılavuzu hazırlanmıştır. Uluslararası standartlara uygun bir kamu mali yönetimi ve kontrol sisteminin oluşturulması, bütçe birliğinin sağlanması, bütçe hazırlama ve uygulama sürecinde etkinliğin, malî saydamlık ve hesap verebilirliğin artırılması amacıyla Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu tasarısı hazırlanmıştır. Kamu harcamalarında etkinliği sağlamak ve şeffaflığı artırmak amacıyla Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu hariç bütçe içi fonların tamamı (69 fon) kapatılmış, döner sermayelerin sayısı da azaltılmıştır.

57. Hükümet sosyal güvenlik alanında da yıllardır yapılamayan reformlar yapmış, çok önemli bir sorun olan sosyal güvenlik açıklarının azaltılması yolunda önlemler almıştır. Özelleştirme ile ilgili olarak da özelleştirmeye ve uluslararası tahkime ilişkin anayasal altyapı oluşturulmuştur. Ayrıca, özelleştirme sonucu çalışanların mağdur olmaması için, Özelleştirme Sosyal Destek Projesi uygulamaya konulmuştur.

Tarım sektörünün sorunlarının çözümü için de başta doğrudan gelir desteği, tütün ve şeker piyasalarını düzenlemek üzere kurullar kurulması ve kooperatiflerle ilgili yasal düzenlemeler olmak üzere önemli reformlar gerçekleştirmiştir.

7.4. 2002 Seçim Beyannamesi ve Ekonomi Programı

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin ardından uygulanan istikrar programları henüz tam olarak etkisini göstermeden ve sonuçları alınmadan, özellikle AB konusunda ve idam cezalarının kaldırılması konusunda yaşanan tartışmaların da etkisiyle erken seçime gidilmek zorunda kalınmıştır. MHP'nin bu dönemdeki ekonomi anlayışı 3 Kasım 2002 Seçim Beyannamesi ve ekinde yer alan Ekonomide Toparlanma ve Dönüşüm Programı kapsamında değerlendirilecektir.

“21. Yüzyılda Dünya ve Türkiye” başlığı altında küreselleşmeye ve getirdiği sorunlara bakışı yansıtan değerlendirmelerle başlayan beyanname; küresel huzur ve istikrarın yolunun güçlü millî devletlere dayalı insani bir dünya düzeninden geçtiğini belirtmektedir. Küresel ekonomi imparatorlukları ve sivil toplum kuruluşlarının, güç ve yetkileri kendilerinde topladığı, dolayısıyla güçlü millî devletlere olan ihtiyacın giderek arttığı belirtilmekte ve küreselleşme sürecinin ahlaki ve insani değerleri daha çok içermesine katkı sağlaması milliyetçilik ve insanlık anlayışının bir gereği sayılmaktadır.

Daha sonra MHP'nin 57. hükümet döneminde yaptıkları ve yeni dönemde yapacaklarına değinilmekte ve ekonomi politikaları

konusundaki temel yaklaşım şöyle özetlenmektedir: “Başta kamu yatırımları olmak üzere, yatırımların yüksek teknoloji gerektiren ve katma değeri yüksek mal ve hizmet üreten alanlara yöneltilmesini öngören bir sanayileşme stratejisi ile istikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme yapısının tesisi ile rekabetçi piyasa ekonomisini ve özel teşebbüsü esas alan, kaynakların rasyonel kullanıldığı, yeterli yatırım ve üretimin sağlandığı, adil bir gelir bölüşümünün tesis edildiği, dünyadaki ilk 10 ekonomi arasında yer aldığımız hakkaniyetli ve istikrarlı bir ekonomik düzenin oluşturulması hedeflenmektedir.”

Temel Görüş ve Hedeflere ilişkin bölümde ise yine güçlü ekonomiye vurgu yapılmaktadır. Bu çerçevede; MHP devlet teşebbüsünün değil, özel teşebbüsün esas olduğu istikrarlı, rekabetçi ve hakkaniyetli bir piyasa ekonomi politikasını savunmaktadır. Ayrıca, Türk girişimcisinin dünya ekonomisinde söz sahibi olabilmesi için Türk firma ve markalarının küresel düzeyde rekabet gücü kazanmasına stratejik bir önem atfetmektedir.

Ekonomiye ilişkin ayrıntılı görüşler ve çözüm önerileri “Ekonomik Hedef ve Politikalar” bölümünde yer almaktadır. Bu bölüm “Orta Vadeli Makroekonomik Amaç, Hedef ve Politikalar,” “Sosyo-Ekonomik Amaç, Hedef ve Politikalar” ve “Uzun Vadeli Ekonomik Gelişme Stratejisi” olmak üzere üç altbölümden oluşmaktadır. “Orta Vadeli Makroekonomik Amaç, Hedef ve Politikalar,” altbölümünde ele alınan ilk konu Makroekonomik Çerçeve konusudur. Buna göre; istikrarsız ekonomik büyüme, kronik yüksek enflasyon, bozulan gelir dağılımı, sürekli artan kamu açıkları, sürdürülemez boyutlara ulaşan kamu borç stoku gibi ülkemiz ekonomisinin içinde bulunduğu temel sorunları aşabilmek amacıyla MHP “Ekonomide Toparlanma ve Dönüşüm Programı” adlı dört yıllık bir ekonomik program uygulayacağını beyan etmiştir. Bu programda yer alan bütün hususlar daha kısa şekilde 2002 seçim beyannamesinde yer almıştır.

Makroekonomik çerçeveden sonraki altbölümde Fiyat İstikrarı, Maliye Politikasına ilişkin altbölümde ise Genel Hükümet Bütçesi, Vergi Politikası, Borç Yönetimi Politikası, KİT ve Özelleştirme Politikası ile Kamu Yatırım Politikasına ilişkin görüş ve öneriler yer almaktadır. “Para-Kur ve Mali Sisteme İlişkin Politikalar” altbölümünde Para ve Kur Politikası ile Mali Sisteme İlişkin Politikalara yer verilmektedir. Sonraki bölümlerde ise; Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi, Doğrudan Yabancı Sermayenin ve Özel Sektör Yatırımlarının Özendirilmesi ile Sektörel Hedef ve Politikalara ilişkin görüşlere yer verilmiştir.

Ekonomiye ilişkin ikinci bölüm olan Sosyo-Ekonomik Amaç, Hedef ve Politikalar bölümünde “Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, İşsizlikle ve Yoksullukla Mücadele,” “Esnaf ve Sanatkâra Yönelik Politikalar,” “Tarım Kesimine Yönelik Politikalar” ve “Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklarının Azaltılması” başlıkları yer almaktadır. İstikrarlı bir ekonomik büyüme ve güçlü üretim ekonomisi tesis edilmek suretiyle; üreten, istihdam yaratan ve üretilen değerden bu süreçte yer alan her kesimin katkısı ölçüsünde adil pay almasını sağlayan bir sosyal refah düzeni oluşturmak temel amaç olarak belirlenmiştir. Bölgeler arası gelişmişlik farklarının giderilmesi için (1999 beyannamesinde de olduğu gibi) bölgelerin, illerin ve ilçelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri, temel sorunları ve potansiyellerinin belirlenmesine yönelik bütün ülke genelinde bölge planları ve il gelişme planlarının hazırlanması önerilmektedir.

Beyannamenin ekonomiye ilişkin üçüncü bölümü ise “Uzun Vadeli Ekonomik Gelişme Stratejisi”dir. 2023 yılını hedefleyen uzun vadeli stratejinin temel amacı, ülkemizin çağdaş değerlere sahip, küresel düzeyde etkili ve dünya hasılasından daha fazla pay alan “lider ülke” konumuna yükseltilmesidir. Dünya standardında üreten, gelirini adil paylaşan, insan hak ve hürriyetlerini güvenceye alan, küresel düzeyde etkili bir dünya devleti olmak uzun vadeli stratejinin temel hedef alanlarıdır. Bilgi toplumuna dönüşümün sağlanması, toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi, bölgesel ve küresel düzeylerdeki kararlarda etkin söz sahipliği de uzun vadeli gelişme stratejisinin amaçlarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda, ileri teknoloji kullanan, katma değeri yüksek, uluslararası standartlara uygun ve iç kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısı hedeflenmektedir. Özetle; Türkiye’nin, 2023 yılına kadar yıllık ortalama yüzde 7 dolayında büyüme hızı sağlaması, kişi başına gelirini 2023 yılında 20 bin dolar düzeyine yaklaştırması ve dönem sonunda dünyanın ilk on ekonomisi arasına girmesi hedeflenmektedir.

Programda tüm bu hedefleri gerçekleştirmek üzere ekonomi yönetiminde yeniden yapılanma öngörülmektedir. Beyannamenin bir diğer eki olan “Toplumsal Dönüşüm Sürecinde Devlet ve Yönetim Reformu” projesinde de yer alan bu yeniden yapılanma ile ekonomiye ilişkin politikaların ve uygulamaların halen değişik bakanlıklar ve müsteşarlıklar bünyesinde oluşturularak uygulanmasından kaynaklanan koordinasyonsuzluğu gidermek amacıyla, Maliye Bakanlığı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığıyla birlikte ekonomi yönetimi ile ilgili işlevlerin yürütülmesinden sorumlu bakanlık olarak Ekonomi

Bakanlığının kurulması öngörülmektedir. Ayrıca, düzenleme ve denetleme kurumlarıyla, koordinasyon kurullarının da reorganizasyonu ve tek çayı altına toplanmaları öngörülmektedir.

8. 2007 Seçim Beyannamesi ve Üreten Ekonomi Programı

8.1. 2007 Seçim Beyannamesinde Ekonomi

MHP'nin 22 Temmuz 2007 seçimlerine ilişkin beyannamesi esas olarak 2002 beyannamesiyle benzer formattadır. Ancak, bu beyanname başlığundan itibaren farklı bir bakış açısıyla hazırlanmıştır. 2007 Seçim Beyannamesinde değişen ve gelişen şartların ortaya çıkardığı bazı konulara ağırlık verilmiştir. 2007 Beyannamesindeki önemli bir yenilik de daha önceki beyannamelerde yer alan temel görüşler bölümüne kurumsallaşmanın bir göstergesi olan "misyon ve vizyon" eklenmesidir.

Bu misyon ve vizyona uygun olarak, sonraki bölümde yer verilen ve 2023 yılını hedefleyen uzun vadeli gelişme stratejisinin temel amacı ise; ülkemizin, dünya standardında üreten, gelirini adil paylaşan, insan hak ve hürriyetlerini güvenceye alan, bilgi toplumuna dönüşümün sağlandığı, toplumun yaşam kalitesinin yükseltildiği, küresel düzeyde etkili ve ekonomide dünyanın ilk 10 ülkesinden biri olan "lider ülke" konumuna yükseltilmesidir. Bu amaçlara ulaşmada, devletin yeniden yapılandırılarak etkinleştirilmesi, toplumun eğitim ve sağlık düzeyinin yükseltilmesi, gelir dağılımının adil hale getirilmesi, bilim, teknoloji ve yenilik yeteneğinin güçlendirilmesi, yeni teknolojilerin geliştirilmesi, altyapı hizmetlerinde etkinliğin artırılması ve çevrenin korunarak ekonomik ve sosyal yapıda dönüşümün gerçekleştirilmesine büyük önem atfedilmektedir.

Bu bölümün ardından; Demokrasinin Gelişimi ve Kurumsallaşması, Adalet, Milli Savunma, Asayiş, Terörle Mücadele, Yolsuzluklarla Mücadele, Kamu Yönetimi, Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Koruma gibi diğer alanlardaki görüş ve önerilerin ardından, İşsizlikle Mücadele, Esnaf ve Sanatkârlar, Tarım Kesimi, Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklarının Azaltılması, Kentleşme, Konut ve Çevre, Bilim ve Teknoloji gibi ekonomik ve sosyal hayatı etkileyen konulara yer verilmiştir. Daha sonra tüm ekonomik konuların ayrıntılı olarak ele alındığı Ekonomik Hedef ve Politikalar bölümünden sonra, Sosyal ve Kültürel Politikalar ve Dış Politika bölümleri yer almaktadır. Ekonomik hedef ve politikalar sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak tartışılacağı için burada yer verilmeyecektir.

8.2. Üreten Ekonomi Programı

MHP'nin 2007 beyannamesinin ekinde yer alan dokümanların tamamı doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomiyle ilgilidir. Ancak ekonomiye ilişkin görüşlerin doğrudan yer aldığı ekonomi programının adının "Üreten Ekonomi Programı" olması önceliğin üretimde ve bunu gerçekleştirecek ekonomik yapıda olduğunu göstermektedir. MHP, istihdam yaratmayan ve vatandaşın refahına yansımayan büyüme, bozulan gelir dağılımı, sürdürülemez boyutlara ulaşan borç stoku, yüksek dış ticaret ve cari işlemler açıkları, yüksek reel faiz, gerçekçi olmayan kur politikası, ithalat bağımlısı üretim ve ihracat, giderek yabancılaşan bir finans sektörü, sıcak paraya ve dış borçlanmaya dayanan kırılgan yapıyı ülkemizin kronikleşen temel sorunları olarak kabul etmektedir. Bu sorunları aşarak; rekabet gücü yüksek üretim ekonomisini tesis etmek ve toplumun refah düzeyini artırarak sosyal dokuyu güçlendirmek amacıyla; MHP ülkemizin kendi imkân ve şartları ile doğal ve beşeri kaynaklarını dikkate alan bağımsız ve milli bir ekonomi programı" uygulamayı hedeflemiştir. Bu programla sıcak paraya dayalı finansal ekonomiden reel ekonomiye, yani üretim ve yatırıma dayalı bir ekonomi anlayışına geçiş öngörüldüğü için program "Üreten Ekonomi Programı" olarak adlandırılmıştır.

2008-2012 dönemini kapsayan beş yıllık "Üreten Ekonomi Programı" makul ve ulaşılabilir hedefler öngörmektedir. Makro-ekonomik model çerçevesinde yapılan hesaplamalar programın hedeflerinin gerektirdiği mali yükümlülükleri de kapsamaktadır. Programda yer alan hedeflere göre, beş yıllık sürenin sonunda ortalama yüzde 7 büyüyen, kişi başına milli geliri 10 bin dolara yaklaşan, yıllık 700 bin istihdam yaratan, işsizlik oranı yüzde 7'lere düşmüş, cari işlemler açığının GSMH'ye oranı yüzde 5'e, kamu borç stokunun GSMH'ye oranı ise yüzde 35'e düşmüş, enflasyonu yüzde 3'lerde istikrar kazanmış, 200 milyar dolar ihracat yapan, istikrarlı ve güçlü bir Türkiye öngörülmektedir.

2002 beyannamesinde olduğu gibi, burada da uzun vadeli bir gelişme stratejisi benimsenmiştir. 2023 yılını hedefleyen uzun vadeli stratejinin temel amacı, ülkemizin çağdaş değerlere sahip, küresel düzeyde etkili ve ekonomide dünyanın ilk 10 ülkesinden biri olan "lider ülke" konumuna yükseltilmesidir. Dünya standardında üreten, gelirini adil paylaşan, insan hak ve hürriyetlerini güvenceye alan, toplumun yaşam kalitesi yükselmiş, bilgi toplumuna dönüşmüş bölgesel ve küresel düzeylerdeki kararlarda etkin söz sahibi olan bir Türkiye uzun vadeli gelişme stratejisinin temel hedefidir.

Programın ekonomik sorunlara ilişkin bölümleri en öncelikli sorun olan Büyüme ve İstihdam bölümüyle başlamaktadır. Daha sonra Para Politikası ve Fiyat İstikrarı, Bütçe Politikası, Vergi Politikası, Borç Yönetimi Politikası, Kamu Yatırım Politikası, KİT ve Özelleştirme Politikası, Mali Sisteme Yönelik Politikalar, Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi, Doğrudan Yabancı Sermayenin ve Özel Sektör Yatırımlarının Özendirilmesi, Esnaf-Sanatkâr ve KOBİ'lere Yönelik Politikalar, Tarım Orman ve Hayvancılık Politikaları, Sektörel Hedef ve Politikalar, Teknoloji, Ar-Ge ve Yenilikçilik, Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarının Azaltılması, Sosyal Destek Projeleri ve Ekonomi Yönetiminde Yeniden Yapılanma bölümleri yer almaktadır. İstihdam ve işsizlikle mücadeleye ilişkin somut öneriler İşsizlikle Mücadele Projesi'nde, ekonomi yönetiminde yeniden yapılanma ise Toplumsal Onarım ve Dönüşüm Sürecinde Devlet ve Yönetim Reformu içinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Bir kalkınma stratejisi olarak, mutlak yoksulluğu giderecek, göreceli yoksulluğu azaltacak ve yoksul kesimleri ortalama refah seviyesine yaklaştıracak iktisadi ve sosyal politikaların uyum içinde uygulanmasını temel ilke kabul eden MHP; istikrarlı bir ekonomik büyüme ve güçlü üretim ekonomisi tesis edilmek suretiyle üreten, istihdam yaratan ve üretilen değerden bu süreçte yer alan her kesimin katkısı ölçüsünde adil pay almasını sağlayan bir sosyal refah düzeni oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede MHP tüm sosyal kesimleri dikkate alan sosyal destek projeleri uygulanmasını öngörmektedir. Yardıma muhtaç, yaşlı, kimsesiz, güçsüz, özürlü ve özel ilgiye muhtaç vatandaşlara yönelik olarak halen farklı Bakanlıklar ve Kuruluşlar tarafından yürütülmekte olan sosyal yardım ve sosyal hizmet programları, çağdaş ve entegre bir sistem olarak tek çatı altında yeniden yapılandırılması hedeflenmektedir. Mahalli idarelerin, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının uygulamaya koyacakları sosyal yardım ve sosyal hizmet programlarının özendirilmesi gerektiğini savunan MHP, temel ihtiyaçlar ile eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerin yoksul kesimler için ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını sağlamayı taahhüt etmektedir.

Uygulamaya konulacak sosyal politikaların neden olacağı gelir ve harcama artış ve azalışlarına ilişkin verilere Üreten Ekonomi Programında ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Toplumun yoksulluk sınırı altında yaşayan kesiminin, başta eğitim, sağlık ve temel gıda olmak üzere, zaruri ihtiyaçlarını yeterli nitelik ve nicelikte karşılayamadığını ifade eden MHP, sosyal devlet olmanın bir gereği olarak, toplumun yoksul kesimlerinin devlet tarafından desteklenmesi gerektiğini

savunmaktadır. Bu kapsamda, Programda yer alan sosyal destek projeleri için yapılacak harcamaların mali boyutu, 2008 yılı fiyatlarıyla 11,9 milyar YTL olarak hesap edilmiştir.

Özet olarak, Milliyetçi Hareket Partisi'nin ortaya koyduğu Üreten Ekonomi Programı, daha etkin kamu hizmetinin yanı sıra, yoksul kesimlerin gözetildiği, üretim ve yatırımın özendirildiği, borçlanma maliyetinin düşürüldüğü, cari açığın azaltıldığı, kamu harcamalarında israf ve usulsüzlüğün önlenildiği, kayıt dışı ekonominin azaltıldığı bir yapı öngörmektedir. Sonuç olarak, MHP tek başına iktidarında toplumun bütün kesimlerinin refahının arttığı, herkesin ileriye güvenle baktığı, ekonomik birimlerin aynı amaç uğrunda aynı yönde hareket ettiği ve bütün toplumun "Lider Ülke Türkiye" hedefine inandığı bir ekonomiyi tesis etmeyi hedeflemektedir.

9. 2011 Seçim Beyannamesi: 2023'e Doğru Yükselen Ülke Türkiye Sözleşmesi

9.1. 2011 Seçim Beyannamesinde Üç Dönem İktidar Hedefleri

MHP'nin 2011 Seçim Beyannamesi "2023'e Doğru Yükselen Türkiye Sözleşmesi" nde, toplumumuzun tüm kesimlerine ait sorunlarının aşılması için öngörülen ekonomik-sosyal yaklaşımlar, destekler ve yardımlar; sağlık, vergi, sigorta primleri; yatırım ve üretimin desteklenmesi konularında öngörülen düzenlemeler 100 başlık altında "Milliyetçi Hareket Sözü ve Senedi" olarak 31 Ocak 2011 tarihinde MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli tarafından milletimizin takdir ve değerlendirmesine sunulmuştur.

Kendi milli değerleri ve tarihi ile barışık, sorun çözme kabiliyeti olan, etkin bir devlet düzeni kurmuş, ülkenin kaynaklarını seferber edecek milli bir ekonomi modeli uygulamaya koymuş ve küresel sistemde saygın konuma gelmiş güçlü bir Türkiye'nin, 21'inci yüzyılda, dünya siyasetinde ve ekonomik hayatta söz sahibi olması hedeflenmiştir. En az üç iktidar dönemini kapsayan program çerçevesinde; MHP'nin tek başına iktidarında, Türkiye'nin küresel güç olması amaçlanmıştır. 2007 Seçim Beyannamesi'nde yer alan beş yıllık tek başına iktidar hedefinden farklı olarak 2011 Beyannamesi'nde 2023 Lider Ülke vizyonuna uygun olarak üç dönemlik ardı ardına MHP iktidarı planlanmış ve ona göre hedefler belirlenmiştir.

Birinci MHP İktidarı: Onarım ve Toparlanma Dönemi (2011-2015)

İkinci MHP İktidarı: Gelişme, Bütünleşme ve Atılım Dönemi (2015-2019)

*Üçüncü MHP İktidarı: Bölgesinde ve Küresel Planda Güç Merkezi
Lider Ülke Türkiye'ye Ulaşma Dönemi (2019-2023)*

İleri teknoloji kullanan, yenilikçiliği, verimliliği ve istihdamı gözeten, rekabet gücü yüksek üretim ekonomisini tesis etmek ve sosyal dokuyu güçlendirmek amacıyla; MHP, 2007 yılı itibarıyla tasarlanarak süregelen, ülkenin kendi imkân ve şartları ile doğal ve beşeri kaynaklarını dikkate alan bağımsız ve milli "Üreten Ekonomi Programı"nı geliştirmeye devam ederek 2011 beyannamesinde de programa geniş yer vermiştir. Programının ayrıntıları 2015 yılı beyannamesine ilişkin bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

9.2. Ekonomik ve Sosyal Destekler ve Yardımlara İlişkin Taahhütler

MHP'nin her beyannamesinde ekonomik ve sosyal politikalara yer verilmekle birlikte, 2011 beyannamesinin ekinde yer alan her kesimin sorunlarına ilişkin somut önerilerin ve her sosyal kesim için somut rakamsal maddi desteğin açıklanması bir ilk olmuştur. "100 Söz" olarak açıklanan taahhütler; yoksulluk ve işsizlikle mücadele, çalışanlar, emekliler, çiftçiler, esnaf ve sanatkârlar, engelliler, kadın ve çocuklar, gençler ve öğrenciler, güvenlik güçleri, şehit yakınları ve gaziler, muhtarlar, iş dünyası, sağlık gibi kesimlerle ilgili yüz ayrı taahhüdü içermekteydi. Ayrıca, öngörülen taahhütlerin bütçeye getireceği toplam yük ve bu yükün hangi kaynaklardan karşılanacağı da ayrıntılı olarak "Milliyetçi Hareketin Sözü ve Senedi" olarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Öngörülen 73,5 milyar liralık taahhütlerin mali boyutu 23 ayrı kalem olarak ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Seçim Beyannamesinde vaat edilen program, proje, ekonomik-sosyal yardım ve destekler için öngörülen toplam 73.5 milyar liralık maliyetin kaynak öngörüsü ise dokuz ana başlıkta verilmiştir. Bu taahhütlerin açık bir şekilde paylaşılmasının yanı sıra tüm detaylarla ilgili ayrıntılı bir çalışma yapılmış ve ekonominin makro dengeleri bu çalışmalarda dikkate alınmıştır.

10. 2015 Seçim Beyannamesi: Huzurlu ve Güvenli Gelecek

10. 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde Ekonomi

7 Haziran 2015 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimi sonuçlarına göre bir hükümet kurulamaması nedeniyle tekrar seçim kararı alınmış ve 1 Kasım 2015 tarihinde seçimler yeniden seçime gidilmiştir. MHP'nin 1 Kasım 2015 seçimlerine ilişkin "Huzurlu ve Güvenli Gelecek" başlıklı beyannamesi esas olarak "Toplumsal Onarım ve Huzurlu Gelecek" başlıklı 7 Haziran 2015 seçim beyannamesiyle

benzer formattadır. 2015 seçim beyannamelerinde genel olarak 2011-2015 yılları arasındaki 4 yıllık sürede değişen ve gelişen şartların ortaya çıkardığı bazı konulara ağırlık verilmiştir. Ancak başta beyannamenin ismi olmak üzere güvenlik kaygısının ve buna ilişkin politikaların biraz daha belirgin şekilde ele alındığı görülmektedir. Haziran beyannamesinde toplumsal onarım konusu daha belirgin iken Kasım 2015 beyannamesinde terör, asayiş ve bunlara bağlı olarak güven unsuru ön plana çıkmıştır. Ayrıca, ekonomideki gelişmelere paralel olarak Kasım 2015 beyannamesinde bazı hedefler ve taahhütlere ilişkin rakamlarda güncellemeler yapılmıştır. Bu kapsamda 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesi ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

MHP'nin 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesinin ana hedefi; tarihin imbiğinden süzülüp gelen birikimiyle aziz ve asil milletimize hür birey, müreffeh toplum, güçlü devlet ve daha insani bir dünya olarak sunulmaktadır. MHP; ülkemizin sorunlarını çözecek, Türkiye'yi dünyada saygın, sözü dinlenir, kalkınmış bir ülke yapacak projelerle milletimizin huzuruna çıkmıştır. Temel proje alanları şu şekilde belirlenmiştir:

- Toplumsal Onarım Sürecinde Devlet ve Yönetim Reformu
- Üreten Ekonomi Programı
- Yoksullukla Mücadele Projesi
- Terörle Mücadele ve Milli Birlik Projesi
- Yolsuzlukla Mücadele, Ahlak ve Kalitenin Tesisi Projesi

Türkiye'de uzunca bir süredir yaşanan "akıl tutulmasının" sona erdirilmesi, toplumsal bir mutabakatla, birlikte yaşama iradesinin güçlendirilmesi ve vatandaşlarını hor görmek yerine onlara değer veren bir devlet aklının oluşturulması için bu ana projeler ile bunların uygulanmasını düzenleyen alt projeler geliştirilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin behemehâl çözüme kavuşturması gereken acil sorunlarına ilişkin olarak "Öncelikli Eylem Planı (ÖNEP)" hazırlanmış ve çözüme yönelik süreç takvimlendirilmiştir.

MHP'nin ekonomi politikaları milletimizin karşı karşıya olduğu borçluluk, geçim sıkıntısı ve fakirliğe çare olacak acil önlemlerden oluşan "rahatlatıcı politikalar" ile bununla eş zamanlı olarak Türkiye'yi geleceğe taşıyacak "kalkınma politikaları" olmak üzere iki ana eksenle oluşmaktadır.

MHP'nin ekonomi politikalarında öncelikli hedef; küresel piyasalara hâkim, istikrarlı, sürdürülebilir, kapsayıcı ve istihdam dostu bir büyüme sağlamak; sosyal adaleti ve adil gelir dağılımını sağlamak;

makroekonomik hedefleri destekleyen ve birbirleriyle uyumlu olan para ve maliye politikaları uygulamaktır.

İç talep artışını esas alan ve sıcak para ile finanse edilen, istikrarsız ve dışa bağımlı büyüme anlayışının yerine; farklı ürünleri ve pazar çeşitlemesini esas alan, rekabet gücü yüksek sektörel kalkınma anlayışını egemen kılan stratejiler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Yüksek katma değerli, Ar-Ge ve teknoloji odaklı çeşitlendirilmiş ürünler ile dışa açık ve rekabetçi bir yapı içerisinde dünya ekonomisiyle bütünleşerek, teknolojik gelişmeyi, yenilikçiliği, verimliliği ve istihdamı esas alan küresel rekabet gücüne sahip bir üretim ekonomisi hedeflenmiştir.

Sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilebilmesi için fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesi zaruri olup, bu amaçla borç stokunu ve cari açığı ekonomide kırılmalıya yol açmayacak düzeylere çekecek para ve kur politikası izlenecektir. Serbest döviz kuru politikası uygulanacak, Merkez Bankasının araç bağımsızlığı korunacaktır. Mali disiplinden taviz verilmeyecektir. Herkesin malî gücüne göre vergi ödediği, üretimi ve istihdamı teşvik eden, öngörülebilir bir vergi sistemi tesis edilecektir. Taahhütler, yaratılan kaynak dikkate alınarak makroekonomik istikrara ve mali disipline zarar vermeden kademeli olarak uygulanması temin edilecektir.

10.2. Sosyal Koruma Programı

MHP'nin sosyal refah politikasının esasını; öncelikle yoksul insanların yoksulluktan kalıcı bir şekilde kurtarılarak yoksulluk sınırının altında hiçbir vatandaşın bırakılmaması, toplumun refah düzeyinin yükseltilecek vatandaşların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi oluşturmaktadır. Bu çerçevede, sosyal refahı artıracak destekleyici düzenlemeler yapılarak yardıma muhtaç, yaşlı, kimsesiz, güçsüz, engelli ve özel ilgiye muhtaç vatandaşlara yönelik olarak farklı kuruluşlar tarafından yürütülen sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler, çağdaş ve entegre bir sistem olarak yapılandırılması öngörülmektedir. Sosyal koruma bilgi sistemi geliştirilerek gerçek yoksulların hakkaniyete uygun bir şekilde sosyal yardım programlarından yararlanması ve hiç bir kimsenin aç ve açıkta kalmaması sağlanacaktır.

Sosyal Koruma başlığı altında; sosyal yardım ve destekler; gaziler, şehit yakınları ve maluller; yaşlılar; engelliler gibi kesimlere destekler sağlanması öngörülmektedir. Öncelikle; her ne ad altında olursa olsun taşıdığı şartlar itibariyle sosyal yardım ve destek alan hiçbir vatandaşımızın aldığı yardım ve desteğin kesilmeyeceği garanti edilmiştir. Ayrıca; Muhtaç ailelere iş imkânı ya da 700 TL "Aile Desteği" verilmesi; 65 yaş aylıkları artırılarak, yaşlısı olana sosyal bakım yardımı

verilmesi; kamu arazileri yoksul vatandaşlarımıza tahsis edilmesi; terörden mağdur olmuş vatandaşlarımıza yardım yapılması; evi olmayan muhtaç ailelere 250 TL kira yardımı yapılması; “Şartlı Eğitim Yardımı” ve “Şartlı Sağlık Yardımı” artırılması; dar gelirli ailelerin elektrik giderlerinin karşılanması; ilköğretimde beslenme desteği verilmesi; muhtaç durumdaki engelli vatandaşların aylıklarının yükseltilmesi; muhtaç ailelere “HİLALKART” verilmesi; yetim ve öksüz çocuklara aylık 100 TL verilmesi; sosyal hizmet ve yardımlarda hak arama imkânı verilmesi gibi birçok sosyal yardım taahhüdünde bulunulmuştur.

10.3. Üreten Ekonomi Programının Amaç ve Hedefleri

MHP'nin 2007'de ortaya koyduğu “Üreten Ekonomi Programı”nın devamı olan ve uzun vadeli stratejinin 2015-2019 yıllarını kapsayan dönem “Onarım, Bütünleşme ve Atılım” dönemi olarak adlandırılmış ve ekonomide de “onarım ve atılım” gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

Yıllardır uygulanan yanlış ekonomik politikalar nedeniyle, 2015 yılında da çok düşük gerçekleşeceği tahmin edilen büyümenin, MHP iktidarında oluşacak güven ve istikrar ikliminde alınmaya başlanacak yapısal tedbirlerle, 2016 yılından itibaren kademeli olarak artmaya başlayacağı ve birinci dönem sonunda yüzde 6,1'e ulaşacağı ifade edilmektedir. Böylece, 2019 yılında, GSYH 1,1 trilyon dolara, kişi başına gelirin ise 13,3 bin dolara yükseleceği öngörülmektedir.

Hem üretim faktörlerinin büyümeye katkısı açısından hem de iç ve dış talep açısından dengeli bir büyüme hedeflenmektedir. Bu çerçevede, büyümenin ortalamada dörtte birinin toplam faktör verimliliğinden gelmesi; ihracatın büyümeye güçlü katkı sağlaması öngörülmektedir. 2019 yılında, yüksek büyümenin ve reformların etkisiyle işgücüne katılım oranı 2,4 puan artarak yüzde 52,9'a; istihdam, yıllık ortalama yüzde 2,6 artışla, 29,1 milyon kişiye ulaşacaktır. 2016-2019 döneminde yıllık ortalama 700 bin kişiye ilave iş sağlanacaktır.

2015 yılında 155 milyar dolara gerilemesi beklenen ihracatın, ekonominin yeniden üretir hale gelmesi ve ihracatı artırmaya yönelik alınacak tedbirlerin etkisiyle yıllık ortalama yüzde 9,3 reel artışla, 239 milyar dolara; kriz ortamının etkisiyle 2015 yılında önemli ölçüde azalan ithalatın ise nispeten daha düşük artarak dönem sonunda 348 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Bu çerçevede, büyümenin hızlanmasına rağmen dönem boyunca cari işlemler açığının milli gelire oranının yüzde 5 civarında tutulması hedeflenmektedir.

Bir yandan israf ve aşırı tüketimin önüne geçilerek, diğer taraftan yüksek gelir artışı etkisiyle yurt içi tasarrufların milli gelire oranı dönem sonunda yüzde 19,4'e ulaşacaktır. Belirsizlikler ve istikrarsızlık nedeniyle yatırım yapılamaz hale gelen ülkemizde yeniden yatırım hamlesi başlatarak sabit sermaye yatırımlarının GSYH'ya oranı, 4 puan artışla yüzde 24'e yükseltilecektir. Yıllık ortalama enflasyonun ise kademeli bir düşüşle dönem sonunda yüzde 6'ya geriletilmesi hedeflenmektedir.

Yapısal reformlarla desteklenmiş yüksek, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir büyüme ortamı oluşturulması hedeflenmektedir. 2023'e kadar uzanan büyüme senaryosunda, bir taraftan makro dengeleri sağlıklı bir şekilde kurarak, diğer taraftan da kapsayıcılık derecesi artırılarak yüksek büyüme ortamına geçiş hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, maliye politikası ve para politikası eşgüdüm içinde daha güçlü bir şekilde kullanılacak, bu politikalar yapısal reformlarla, özellikle de ekonominin rekabet gücünü artıracak adımlarla desteklenecektir.

Sonuç olarak büyümenin, 2016-2019 döneminde ortalama yüzde 5,2 seviyesine, 2020-2023 döneminde ise yüzde 6,6 seviyesine çıkarılacağı, böylece ekonomimizin 2023 sonrasında büyüme hamlesini daha güçlü bir şekilde sürdürmesi için uygun bir altyapı oluşturulacağı ifade edilmektedir.

11. 2018 Seçim Beyannamesi: Milli Diriliş Kutlu Yükseliş

Adalet ve Kalkınma Partisi ile birlikte Cumhur İttifakı çatısı altında seçime giren MHP Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde yapılan bu ilk seçimlerde Cumhurbaşkanı adayı çıkarmadığı için, öncelikle Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecini sonra da partinin temel konulardaki görüşlerini ve önerilerini anlatan "Milli Diriliş Kutlu Yükseliş" başlıklı seçim beyannamesi yayınlamıştır. Burada önceki beyannamelerde yer alan hususlar "Politikalarımız" başlığı altında yeniden ele alınmıştır. Burada ekonomi ve sanayi başlıkları altında yine öneriler ifade edilmiştir. Beyannamenin son kısmında yer alan ve önceki seçimdeki somut taahhütler ile bunlardan gerçekleşmeyenleri Cumhur İttifakı adına yeni dönemde taahhütler olarak sunan bölüm Milletimize Taahhütlerimiz başlıklı ayrı bir kitapçık olarak da yayınlamıştır.

11.1 Ekonomide ve Sanayide Hedef ve Politikalar

MHP ekonomi politikalarının merkezine insanı koyan, eşitlik, ahlak ve adalet ilkelerini gözetilen bir yönetim anlayışıyla toplumsal refahın

artırılmasını öngörmektedir. Piyasa ekonomisi kurallarının işletilerek tekeli oluşumları ve haksız rekabetin önlenmesi, kamunun ekonomideki rolünün yol gösterici, düzenleyici ve denetleyici faaliyetler ile sınırlandırılarak; özel sektör dinamizminin ve teşebbüs gücünün desteklediği istikrarlı, çevreye duyarlı ve istihdam dostu bir büyümenin gerçekleştirilmesi, MHP'nin ekonomi politikasının esasını oluşturmaktadır.

Bu temel yaklaşımların ardından 2015 beyannamesinde olduğu gibi; yüksek katma değerli, ar-ge ve teknoloji odaklı sanayi yaklaşımı; para ve kur politikası; maliye politikası; mali sistem; cari açık ve dış ticaret açığının azaltılması gibi konularda ayrıntılı olarak görüş ve önerilere yer verilmektedir.

Ekonomideki temel sorunları aşarak, ileri teknoloji kullanan, yenilikçiliği, verimliliği ve istihdamı gözeterek, rekabet gücü yüksek üretim ekonomisini tesis etmek ve toplumun refah düzeyini artırarak sosyal dokuyu güçlendirmek amacıyla; ülkemizin kendi imkân ve şartları ile doğal ve beşeri kaynaklarını dikkate alan bağımsız ve millî bir "Üreten Ekonomi Programı"nın hayata geçirilmesini, MHP 2015 beyannamesinde olduğu gibi ekonomi politikasının gereği olarak görmektedir.

Bu amaçla, ekonomide kalıcı istikrar ve kırılabilirlikleri azaltmak bakımından gerekli olan aşağıdaki yedi temel alanda reform niteliğinde yapısal tedbirlerin alınması önerilmektedir:

- Üretimin artırılması ve ithalat bağımlılığının azaltılması reformu,
- Yurt içi tasarrufların ve yatırımların artırılması reformu,
- Vergi reformu,
- Harcama reformu,
- Gelirin adil bölüşümü ve yoksullukla mücadele reformu,
- Tarım ve hayvancılık reformu,
- İşgücü piyasası ve çalışma hayatına ilişkin reformlardır.

Ekonomiye ilişkin politikaların ve uygulamaların değişik bakanlıklar ve müsteşarlıklar bünyesinde oluşturulması ve uygulanması nedeniyle, kararların alınmasında, işlemlerin yürütülmesinde ve koordinasyonunda yaşanan sorunları çözebilmek ve dağınıklığı gidermek amacıyla ekonomi yönetiminin yeniden yapılandırılması önerilmektedir.

Ekonominin geneline ve makroekonomik politikalara ilişkin önerilerden sonra sektörler bazında da somut önerilerde bulunulmaktadır. Bu kapsamda, yerel kaynakları harekete geçiren, nitelikli

iş gücü istihdam eden, ileri teknoloji kullanan ve üreten, özgün tasarım ve marka geliştiren, tüketici sağlığını ve tercihlerini gözeten, çevre normlarına uygun üretim yapan, teknolojik yenilik öngören, dijital çağa uyum sağlayan ve günümüzde önemi giderek artan “Sanayi 4.0” için gereken dönüşümü sağlıklı bir şekilde gerçekleştiren, uluslararası rekabet gücüne sahip bir sanayi oluşturulması öngörülmektedir.

MHP'nin sanayi anlayışına göre; sektörlere yönelik politika uygulamalarında temel öncelikler uzay ve havacılık, elektronik, ilaç, tıbbi cihazlar gibi alanlara yönelik ar-ge desteklerinin artırılması, kapsamlı, stratejik ve etkin destek mekanizmalarının geliştirilmesi olmalı, bu çerçevede üniversite sanayi işbirliğinin artırılması da temin edilmelidir. Savunma ve havacılık, makine imalat, kimya, elektronik sanayileri ve yazılım sektörlerinde atılım yapılmalı, entegre demir-çelik tesisleri kurularak bu alandaki artan ihtiyaçta dışa bağımlılıktan kurtulunmalıdır.

11.2. “Milletimize Taahhütler” Kitapçığı

TBMM seçimleri için 26. Dönemdeki taahhütlerinden bahseden ve gerçekleşmeyen taahhütleri tekrar ederek vurgulayan, seçim beyannamesine ek niteliğinde bir kitapçık da sunmuştur.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi sonucunda TBMM'de güçlü bir şekilde temsil edileceği inancını belirten Milliyetçi Hareket Partisi, tüm çalışmalarını Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Cumhuriyet İttifakı'nın ilke ve esaslarına göre planlanıp uygulanacağını ifade etmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin kurum ve kurallarıyla yerleşip kökleşmesi için verdiği destek, üstlendiği sorumluluk ve gösterdiği açık tavrın 24 Haziran 2018 seçimlerini takip eden beş yıl süresince devam edeceği taahhüt edilmektedir.

MHP'ye göre; Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin sağlayacağı güçlü yönetim sayesinde refah ve kalkınma hız kazanacak, millî gelir artacak, gelir grupları arasındaki dengesizlik azalacak, bölge ve sektör bazlı teşviklerle istihdam artışı sağlayacak yeni fabrikaların önü açılacak, ihracattaki artış hızlanarak devam edecek, enerjide dışa bağımlılığımız büyük oranda azalacak, yüksek teknoloji ürünlerde yerlilik oranı artacaktır. Türkiye muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkma hedefi doğrultusunda, küresel bir güç olarak dünya sahnesindeki yerini alacaktır.

Cumhuriyet'in yüzüncü yıldönümü olan 2023'te, büyükşehirleri kapsayacak şekilde yüz il, bin ilçeden oluşan bir idarî sistemle, ekonomide yerli ve millî diriliş sayesinde, siyasette birlik ve dayanışma ruhunun ayağa kalkışıyla Türkiye bölgesinde süper güç, küresel

düzeyde de sözü dinlenen bir ülke seviyesine mutlaka çıkarılacağını söyleyen MHP, 27. Yasama Döneminde, çeşitli toplum kesimlerinin yasal düzenlemeler ile karşılanabilecek olan talep ve beklentilerine ilişkin olarak vaatlerini burada da tekrar etmiş ve bu konuların çözümü için gerekli yasaların çıkarılması konusunda çalışmalar yürütüleceği sözünü vermiştir.

12. Sonuç

Bu çalışmada öncelikle Türkiye’de milliyetçilik ile ekonomi ilişkisi ele alınmış; sonra da Milliyetçi Hareket Partisinin geçmişten bugüne ekonomik ve sosyal konulara ilişkin görüş ve önerileri ele alınmıştır. Bu çerçevede önce milliyetçilik fikrinin ekonomi ile ilişkisi ve milli iktisat politikaları gözden geçirilmiştir. Ardından MHP’nin 1969, 1977, 1995, 1999, 2002, 2007, 2011, 2015 ve 2018 seçim beyannameleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Böylece, MHP’nin ekonomik ve sosyal konulardaki görüş ve önerilerinin esasının değişmediği ve kendi dönemleri içinde köklü ve isabetli fikirler içerdiği ortaya konulmuştur.

Dokuz Işık Milli Doktrini ile ayrıntıları ortaya konulan görüş ve önerilerin çoğu esas itibarıyla hala geçerliliğini korumaktadır. Ancak, içinde bulunulan dönemde dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmeleri dikkate alan değişiklikler, ilaveler ve güncellemeler yapılmıştır. MHP’nin ekonomik ve sosyal konulardaki görüşleri ve önerileri MHP’nin vizyonunda da belirtildiği gibi, Türkiye’nin 21. yüzyılda Lider Ülke olması ve sonrasında da tüm dünyaya örnek olacak, yeni bir medeniyet anlayışı için büyük önem arz etmektedir.

MHP’nin bu çalışmada incelediğimiz seçim beyannamelerinin ve parti dokümanlarının neredeyse tamamında Türkiye merkezli yeni bir medeniyetin ihyasına olan ihtiyaç ve Türk milletinin bunu gerçekleştirebileceğine olan inanç vurgulanmıştır. Son yıllarda dünyada ve özellikle yaşadığımız coğrafyada yaşanan ekonomik ve siyasi gelişmelerin Türk Milletine ve Türk Milliyetçilerine yine önemli görev ve sorumluluklar yüklediğinin bilincinde olan MHP; kendi sorunlarını ekonomik, sosyal ve siyasî alanlarda toplumsal uzlaşma ile çözen, tüm İslâm ülkelerine örnek olacak demokratik, laik hukuk devleti anlayışı içinde ekonomik kalkınmasını gerçekleştiren bir Türkiye’nin, insanî bir küreselleşmenin sağlanmasında ve âdil bir uluslararası düzenin kurulmasında önemli bir rol üstlenebileceğine inanmaktadır.

MHP’nin seçim beyannamelerinin sonuç bölümlerinde mutlak olarak belirtildiği gibi; Türkiye böyle bir rolü üstlenerek, sâdece İslam ülkelerine ve Türk cumhuriyetlerine değil, Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı

sonrasında cumhuriyeti kurduğu yıllarda, tüm bağımsızlık mücadelesi veren ülkelere örnek olduğu gibi; küreselleşmeye karşı mücadele eden tüm gelişmekte olan ülkelere de örnek olacak ve dünya barışına katkıda bulunabilecektir.

İşte kuruluşunun 50. yılını kutlayacak olan MHP, Türkiye'nin bu hedefi gerçekleştirebilmesi için tarihi bir sorumluluk üstlenmiş ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin hayata geçmesi ve sağlam temellere oturması için önemli katkıda bulunmuştur. Bu süreç başından itibaren çok önemli katkıda bulunan ve adeta oyun kurucu rolü üstlenen MHP Lideri Devlet Bahçeli, "2019'da Türkiye Cumhuriyeti için üçüncü bir dönemin başlayacağını" 14 Ocak 2018 tarihinde Osmaniye'de yaptığı konuşmada şu sözlerle dile getirmişti: *"1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti, 1946 yılında çok partili siyasi hayata geçişiyle birlikte kuruluş sürecini tamamlamıştır. 1946 yılından sonraki dönemdeyse demokrasisini darbelere rağmen olgunlaştırmış, gelişim sürecini perçinlemiş, gücünü pekiştirmiştir. 2019 yılından itibaren Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin iyice oturması, kurum ve kurallarıyla yerleşmesi önümüzdeki en mühim hedeftir."*

İşte Bahçeli'nin Cumhuriyetin üçüncü evresi olarak nitelendirdiği Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi 2018 yılında yürürlüğe girmiştir ve MHP'nin 50. Kuruluş yıldönümüne denk gelen 2019 yılında da yerel seçimlerin kurum ve kurallarıyla birlikte tam olarak işler hale gelecektir. 1918'den 1923'e kadar hem kurtuluşumuzun hem de kuruluşumuzun çatısının örüldüğünü belirten Bahçeli 2023'e kadar olan süre için de hedefi şu sözlerle ifade etmektedir: *"2018'den 2023'e kadar da her alanda kalkınmış, iç huzurunu, iç barışını, iç denge ve düzenini tam olarak temin etmiş bir halde bölgesel ve küresel çapta zirveye gözünü dikmiş bir Türkiye hedefini gerçekleştirmek önümüzdeki en temel milli görevdir. Bölgesinde lider, küresel zeminde sözü ve nazı geçen bir ülke durumuna ulaşmak sadece zaman meselesidir. Cumhuriyet'in yüzüncü yılında bin yılların omuzlarımızı yüklediği tarihi görevleri onurla yerine getirmemiz mümkündür. Terörü yenmiş, ekonomik saldırıları kökünden püskürtmüş, kur oyunlarını hepten bozmuş, faiz lobisinin entrikalarını bertaraf etmiş bir ülke olarak yeni bir Türk mucizesine imza atılabilecektir."*²⁰

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin tüm kurum ve kurallarıyla tam olarak işlemeyle birlikte, içerde milli birlik ve beraberliğini

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Devlet Bahçeli, Yeni Yıl nedeniyle yayınlanan 31 Aralık 2018 tarihli kutlama mesajı.

sağlamış bir Türkiye, uzun vadeli bir plânlama ve millî bir strateji ile yeni dünya düzeninde hak ettiği yeri alarak lider ülke olacak ve 21. yüzyıla damgasını vuracaktır.

Kaynakça

- Anadol, C. *Türkeş*, Milliyetçi Anadolu Yayınları,
- Bahçeli, D. *Osmaniye Belediyesi Açılış ve Temel Atma Töreninde yaptığı konuşma*, 4 Ocak 2018.
- Bahçeli, D. *Yeni Yıl nedeniyle yayınlanan 31 Aralık 2018 tarihli kutlama mesajı*.
- Bayındır, A. *Dokuz Işık Açısından Milliyetçi Sanayi Sistemi*, Toker Matbaası, İstanbul: 1973.
- Çalık, M. *Teorik Denemeler*, Cedit Yayınları, Ankara: 2006.
- Feyzioğlu, T. *Atatürk ve Milliyetçilik*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1987.
- Gökalp, Z. *Türkçülüğün Esasları*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2015.
- Günel, M. "Alparslan Türkeş'in Ekonomi Anlayışı ve Dokuz Işık Doktrininde Ekonomi," *Lider Türkiye İçin Alparslan Türkeş Vizyonu* içinde, TASA V Yayınları, Ankara 2017, s.281-291.
- MHP AR-GE Merkezi, *Türk Siyasetinde Yozlaşma ve Arayış Sürecinde Milliyetçi Hareket Partisi*, Şubat 2002.
- MHP Genel Merkezi, *18 Nisan Seçimleri Öncesinde ve Sonrasında Milliyetçi Hareket Partisi: Gelişmeler, Eleştiriler, Gerçekler*.
- MHP Siyaset Okulu, *Türkiye'nin Ekonomik Sorunlarına Yaklaşım* (Hazırlayan: Prof.Dr. Tunca Toskay).
- MHP, AR-GE, Bilim ve Teknolojik Araştırmalar Grubu, *Enerji ve Enerji Kaynaklarımız*, Ankara: Aralık 1998.
- MHP, AR-GE, İktisadi Araştırmalar Grubu, *Türkiye'de Enflasyonun Sebepleri ve Çözüm Yolları*, Ankara: Kasım 1998.
- MHP, AR-GE, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Araştırma Grubu, *Yirmibirinci Yüzyılda Türk Milli Sosyal Güvenlik Sistemi*, Ankara: Kasım 1998.
- MHP, AR-GE, Tarım-Orman Araştırma Grubu, *Yirmibirinci Yüzyılda Türk Milli Tarım-Orman Sistemleri*, Ankara: Ocak 1999.
- MHP, AR-GE, Tarım-Orman Araştırma Grubu, *Yirmibirinci Yüzyılda, MHP Milli Tarım-Orman Politikaları*, Ankara: Ocak 1999.
- MHP, AR-GE, *Yeni Çağa Bakış*, Ankara, 2002.
- MHP, Milliyetçi Çalışma Partisi, Eğitim Programı, Ankara.

- MHP, Milliyetçi Hareket Partisi 1969 Seçim Bildirisi, *Memleket ve Dünya Hadiseleri*, Ankara: 1969.
- MHP, Milliyetçi Hareket Partisi 1977 Seçim Beyannamesi, *Türk Milleti Uyan*, Ankara: 1977.
- MHP, Milliyetçi Hareket Partisi 1995 Seçim Beyannamesi, Ankara: 1995.
- MHP, Milliyetçi Hareket Partisi 2002 Seçim Beyannamesi, Ankara: 2002.
- MHP, Milliyetçi Hareket Partisi, 1999 Seçim Beyannamesi, *Lider Türkiye'ye Doğru*, Ankara: 1999.
- MHP, Milliyetçi Hareket Partisi, 2007 Seçim Beyannamesi, *Milli Duruş ve Kararlılık Belgesi*, Ankara: 2007.
- MHP, Milliyetçi Hareket Partisi, Parti Programı, Ankara: 1993.
- MHP, Milliyetçi Hareket Partisi, Parti Programı, Ankara: 2000.
- Nihat, M. ve Cemiloğlu, E. *Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Hareket: Tarihi Gelişim, Partileşme ve İdeoloji*, Turkuaz Ajans 2001, Ankara: Ekim 1995
- TBMM'nde Milliyetçi Hareket Partisi: 1978 Bütçe Görüşmeleri*, Dede Korkut Yayınları, İstanbul: 1978.
- Turan, O. *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*, Cilt: 2, Turan Neşriyatı, İstanbul:1969.
- Turgut, M. "Küreselleşmeye Karşı Milli ve İnsani Çözüm: Türkiye Merkezli Yeni Bir Bakış Açısı," *2023 Dergisi*, Mayıs 2005.
- Türkeş, A. "Türkiye ve Çok Yönlü İlişkilerin Önemi," *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı:3, Mart-Nisan 1995, s.62-63.
- Türkeş, A. "Türk Milliyetçiliğinin Dayanması Gereken Temeller," *Devlet*, 4 Kasım 1974, s.6-7.
- Türkeş, A. *Dokuz Işık ve Türkiye*, Hamle Basın Yayın, İstanbul.
- Türkeş, A. *Temel Görüşler*, Dergah Yayınları, İstanbul: 1975.
- Türkeş, A. *Türkiye'nin Meseleleri*, Milli Hareket Yayınları, İstanbul: 1969.
- Türkeş, A. *Yeni Ufuklara Doğru*, Hamle Basın Yayın, İstanbul.
- Uzun, T. *Türk Milliyetçisi ve MHP*, Babil Yayınları, Ankara, 2005.

TÜRK SİYASETİNDE MİLLİ İRADE VE UZLAŞI KÜLTÜRÜ ÇERÇEVESİNDE POLİTİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÖRNEĞİ: MHP'NİN KURUMSAL HAFIZASI İÇERİSİNDE “KRİZ” ÇÖZEN HAMLELERİ

Doç. Dr. Ruhi ERSOY

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi

Özet

MHP'nin Türk siyasetindeki sürekliliğinin kaynaklarını inceleyen bu çalışmada, Türkiye'de milliyetçi siyasetin toplumsal alanda kabul görmesinin arkasında yatan unsurları da ortaya çıkarma amaçındadır. Çalışmada ayrıca, MHP ile Türk milliyetçiliğini birbirinden ayırmanın hem ilmen hem de siyaseten mümkün ve makul yaklaşımlar olmayacağını vurgulanmakta, MHP'nin milliyetçilik ve demokrasiyi ikiz kardeş olarak gördüğünün altı çizilmekte, parti faaliyetlerindeki kurumsal söylem analizi ve beyanlarda ortaya çıkan siyasi argümanların niteliğinin de millet nezdindeki kabul görülebilirlik seviyesini etkileyen diğer unsurlar olduğu savunulmaktadır. Sürekliliğin sağlanmasındaki temel dinamiklerin MHP'nin bu konulardaki sözlü ve fiili beyanlarında yer aldığını belirtmekte, bunlar uzlaşi siyaseti, milli iradenin siyaset nezdinde tecellisinin sağlanması ve vizyoner siyasi öngörülerini gibi üç ana başlıkta incelenmektedir. Bu tespitlerin ardından sonuç olarak MHP'nin; “uzlaşi”, “milli irade” ve “vizyoner politika” ile hem mevcut demokrasinin daha da işletilebilir bir hüviyet kazanması hem de gelecekte yaşanabilecek krizlere/tehditlere karşı çözüm önerileri getirilmesi konusunda pek çok örnekte görüldüğü üzere net bir politik tavır sergilediği ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: MHP, milli irade, milliyetçilik, demokrasi, beka

Giriş

Milliyetçilik fikrinin Türk siyasi hayatındaki yegâne temsilcisi olan Milliyetçi Hareket Partisi, 50 yılı bulan kurumsal yaşının çok daha ötesinde düşünce yapısını ve manevi köklerini binlerce yıllık Türk tarihinin kaynaklarından alan içtimai bir çatıdır. Türkiye’de çok partili siyasi sistemin içerisinde yer alan MHP’nin, rakiplerinden çok daha farklı bir yeri ve tarihsel bütünlüğü koruyan bir kimliği olduğu ise sosyal ve siyasal örneklerle ortaya konulabilecek bir gerçektir (Yalçın 2017:95).

19’uncu yüzyıl itibarıyla ilmi manada üzerine çalışma yapılan ve batılı düşünürlerce kendi ulus-devlet inşâ süreçlerini anlamlandırma adına bir vasıta olarak kabul edilen (Anderson 2017) milliyetçilik kavramı, Türk tarihinin nev’i şahsına münhasır yapısı gereği binlerce yıldır devlet yönetiminin itici karakteristiği olmuştur.

Asya bozkırlarında taşlara kazındığı dönemden Birinci Dünya Savaşı’na kadar Türk devletinin izlediği “millet” eksenli yönetim tarzının, Türkiye Cumhuriyeti’nin çok partili siyasi hayata geçişinden itibaren demokrasi zemininde de vücut bulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Türk Milliyetçiliği fikriyatının, siyasi temsil noktasında bir teoriye ve devamında pratiğe dönüşmesi her ne kadar Alparslan Türkeş eliyle Milliyetçi Hareket Partisi çatısı altında gerçekleşmiş olsa da MHP’ye kadar olan süreçte Tanzimat’tan itibaren pek çok toplumsal dinamik ve oluşumun varlığı göz ardı edilemez.

Süreklilik arz eden toplumsal bir dinamik olan milliyetçiliğin çok partili hayata geçişle birlikte Millet Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinde ve nihayet Milliyetçi Hareket Partisi çatısı altında bayraklaştırılması, önümüze uzun bir tarihi süreci çıkartmaktadır. Bu geniş zaman dilimi içerisinde milliyetçi politikaların halk tarafından teveccühle karşılanması, desteklenmesi ve siyasal çatının senelerce ayakta durması ise Türk siyaseti açısından eşi görülmemiş bir örneği karşımıza çıkarmaktadır.

Bu çalışmada cevap aradığımız soruların temelinde yer alan “MHP’nin Türk siyasetindeki sürekliliğinin kaynakları” aynı zamanda Türkiye’de milliyetçi siyasetin toplumsal alanda kabul görme seviyesi hakkında da bizlere fikir verecektir.

MHP ile Türk Milliyetçiliğini birbirinden ayırmak hem ilmen hem de siyaseten mümkün ve makul yaklaşımlar olmayacaktır. Çalışmanın ilerleyen safhalarında örneklerle de tespit edildiği şekliyle, Milliyetçilik ve demokrasi ikiz kardeşliği MHP için siyasi hayatın hep vazgeçilmezi olmuştur. Bunun yanı sıra, parti faaliyetlerindeki kurumsal söylem analizi ve beyanlarda ortaya çıkan siyasi argümanların niteliği de millet nezdindeki kabul görülebilirlik seviyesini etkileyen diğer unsurlardır.

MHP'nin uzlaşma siyaseti, milli iradenin siyaset nezdinde tecellisinin sağlanması ve vizyoner siyasi öngörülerini gibi üç ana başlıkta incelenebilecek olan sözlü ve fiili beyanlar, sürekliliğin sağlanmasındaki temel dinamikleri de gözler önüne sermektedir.

1945 yılı itibarıyla çok partili siyasi yaşama geçen Türkiye'de milliyetçilik, devletin kurucu unsuru olduğu gibi çok partili sisteme geçişe kadar da pek çok vakıf ve cemiyetin ekseninde şekillendiği bir temel olmuştur.

Milliyetçiliğin çok partili siyasal yaşamdaki ilk temsilinin 20 Temmuz 1948 yılında Mareşal Fevzi Çakmak tarafından kurulan Millet Partisi ile gerçekleştiğini söylememiz yanlış olmayacaktır.

Türk milliyetçiliğinin bugünkü mümessili olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin kuruluş kaynaklarından birisi olan Millet Partisi'nin programında milliyetçiliğe doğrudan doğruya "ananeci mutedil bir Türkçülük" (Güler 2017:84) şeklinde atıfta bulunmaktadır. Millet Partisi'nin bu yaklaşımında, CHP parti programında yer alan "Kemalist Milliyetçilik" tabirinden farklı olarak milliyetçiliğin tarihsel manada topyekün bir kapsamda değerlendirildiği görülmektedir.

Millet Partisi 9 Temmuz 1953'te dönemin hükümeti tarafından "dini esasa dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet olduğu" gerekçesi ile kapatılırken (Uzun 2005:269) ana omurgasını oluşturan siyasetçiler Osman Bölükbaşı liderliğinde Cumhuriyetçi Millet Partisi etrafında toplanmışlardır. Bunun ardından CMP, 1958 yılı itibarıyla Remzi Oğuz Arık'ın başkanlığında 1952 yılında kurulan Türkiye Köylü Partisi (TKP) ile birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) adını almıştır.

Bu birleşme Türk siyasi hayatında pek çok değişimin ve gelişmenin öncüsü olacak olan MHP'nin filizlendiği toprağı nadaslamıştır. Alparslan Türkeş'in siyaset sahnesine ilk adımını CKMP'de atması ve meşhur Adana Kongresi ile CKMP kadrolarının vermiş olduğu kararlar

siyaseten yeni bir vizyonun ortaya konması, MHP'nin doğuşuna vesile olmuştur.

“Devlet” ve “millet” kavramlarını seçim propagandalarının ötesinde bir siyasi uzlaşma ve bütünleşme vasıtası olarak ele alan MHP, siyasetteki mutabakat ve toplum refahı gibi ana unsurları önceleyen konumu sayesinde Türk siyasetinde uzun soluklu bir maraton koşucusudur. Partinin politik tercih ve vizyonu konusunda dönemsel anlamda farklı değerlendirmelere rastlanabilmekle birlikte daha önce de belirtildiği üzere uzlaşmaya dayalı bir siyaset ve demokrasinin ana unsuru olan millet iradesinin tecellisinin önceliği pek çok örnekle sabit kılınmaktadır.

50 yıllık MHP tarihine bakıldığında somut olaylar, söylemler ve siyasi tecrübeler ile sayısı onları bulacak kararın temelinde söylemsel ve filli manada uzlaşma ve milli irade olduğu kolaylıkla görülebilir. MHP'nin Türk milliyetçiliğini sosyal ve siyasal bir bütün halinde doktrine etmesinde, bunu hayatın içerisinde pratiğe dönüştürmesinde ve adeta bir yaşam biçimi haline getirmesinde etkisi olan birinci unsur Alparslan Türkeş ve onun ortaya koyduğu siyasal kaideler çerçevesinde şekillenen sosyo-politik doktrindir.

Alparslan Türkeş'in, Türk Milliyetçiliğinin siyasette yegâne çözüm yolu olduğuna inanması ve bunu Türk toplumuna açıklamasının öncesinde Türk siyasetinin atmosferini tasvir etmemiz MHP'nin kalıcılığını anlamamıza yardımcı olacaktır.

Türkiye'nin çok partili siyasi yaşama geçişi, hem sancılı hem de kutuplaşmanın had safhada yaşandığı bir süreç olarak tecelli etmiştir.

Millet, Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti arasında sıkışmış halde ve bir taraf seçmek mecburiyetindeyken Türk milliyetçileri, millete üçüncü bir yol açma gayreti içinde olmuşlardır. Böylece hem demokrasinin topluma nüfuz etmesini hem de geniş bir toplumsal mutabakat sağlayarak milli bir denge içinde devlet idaresinin gerçekleşmesini arzu etmişlerdir.

İşte bu kutuplaşma ortamı içerisinde MP, CKM, CKMP ve nihayetinde MHP'nin ortaya çıkması kutuplaşmayı bitirebilecek bir üçüncü yoldu. Türkeş'e göre halk, her koşulda bu iki çizginin (CHP, DP) değişken varyasyonlarına oy vermek zorunda bırakılıyordu. Sağ ve sol olarak kutuplaştırılan bu iki siyasi yelpaze kendisine uygun değildi. O

halde halkın önüne yeni bir seçenek konulmalıydı. İşte, Alparslan Türkeş Türkeş'in "Üçüncü Yol" olarak adlandıracağı bu yeni politik rota, o dönemden başlayarak günümüze dek Türkiye'nin siyaset zeminindeki pek çok köşe taşını yerinden oynatmıştır. (Akpınar 2016:37)

Alparslan Türkeş'in askerlik hayatı boyunca Türkiye'de milliyetçi bir devlet idaresinin gerekli olduğu fikri hiç değişmemiştir. Bu bağlamda 27 Mayıs askeri darbesinden sonra ülkenin normalleşmesini, seçimlerin yapılarak yönetimin siyasi iradeye devredilmesini planlayan, darbenin önemli ismi Alparslan Türkeş, ekibiyle birlikte "Türkiye Ülkü ve Kültür Birliği" adıyla bir program oluşturmuş fakat Milli Birlik Komitesinden tasfiye edilmesi nedeniyle bu program uygulanamamıştır(Uzun 2005:271).

MBK ile olan derin fikir ayrılıkları Alparslan Türkeş'in Türkiye'nin normale dönmesi konusunda uygulamak istediği pek çok başka projeye de sekte vurmuştur. 1960'dan sonra bir müddet Başbakanlık Müsteşarı olarak görev yapan Alparslan Türkeş, MBK ile olan görüş ayrılıkları sebebiyle önce zorbalığa maruz kalarak gözaltına alınmış; sonra da bir grup subayla birlikte "sürgüne" gönderilmiştir. 14'lükler diye anılan bu grup, dünyanın uzak diyarlarına gönderilirken, Alparslan Türkeş'in payına Hindistan/Yeni Delhi büyükelçiliğinde askeri ateşelik görevi düşmüştür.

Ülkesinden sürgün edilen Alparslan Türkeş, bu dönemde de ülkenin siyasetini takip etmeyi ihmal etmemiştir. Yassıada mahkemelerinde idam kararları çıkacağını öngören Alparslan Türkeş, 7 Eylül 1961'de Devlet Başkanı Gürsel'e bir mektup göndererek: "İdamlara karşı çıkmazsanız, millet ve tarih önünde sorumlu olacağınızı hatırlatırım" diyerek; ülkenin normalleşmesi için MBK'nın millet nezdinde meşru bir tavır takınması gerektiğine olan inancını dile getirmiştir. (Turgut 1995:330).

Alparslan Türkeş'in Türk siyasi hayatına yön verecek olan hamleleri ise bu sürgün sürecinde filizlenmiştir. 1961 Anayasasının ilanından sonra kaldırılan siyasi yasaklar neticesinde birçok parti 15 Ekim 1961 seçimlerine katılırken Türkeş'in 1963 yılında yurda dönmesinin ardından CKMP'ye katılması yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır. Sürgünden dönen diğer on üç arkadaşıyla birlikte CKMP'ye katılan

Alparslan Türkeş 1 Ağustos 1965'te genel başkan seçilmiş, "9 Işık" adıyla oluşturduğu ilkeler sistemini hem partinin hem de milliyetçi ülkücü hareketin ideolojisi olarak açıklamıştır. Alparslan Türkeş'in CKMP genel başkanı olmasını MHP'nin kurumsallaşma sürecinin başlangıcı olarak da kabul edebiliriz. Çok partili Türk siyasi hayatında 1965'e kadar geçen süre içerisinde milliyetçilik fikrinin temsil edildiği çeşitli geçişleri vurgulasak da Türkeş ve arkadaşlarının doktrinel alt yapıya dayalı olan aksiyoner siyasetleri Milliyetçi-Türkçü bir siyaset çizgisini önceki dönemlere nazaran daha belirgin bir biçimde ortaya çıkarmıştır. (Uzun 2005:267).

60'ların sonuna doğru dünyadaki gelişmelerle de bağlantılı olarak yaşanan olaylar, ülkenin karşı karşıya kaldığı sorunlar Türk siyasetini derinden etkilemiş, "devletin kutsallığına" inanan Ülkücü camianın hedef haline getirilmesine neden olmuştur. Sokakların terörize edilmeye çalışıldığı, Ülkücü kadrolara pusuların kurulduğu dönemde Alparslan Türkeş birçok inisiyatif almış, yetkililere mektuplar yazmış, teşkilatlara genelgeler göndererek ısrarla demokrasiyi işaret etmiştir. "Şartların olgunlaşmasını" beklediği dönemde Alparslan Türkeş'in uyarıları dikkate alınmamış, bunun neticesinde 1980 darbesi gerçekleşmiştir. Darbe sonrası siyasi partiler kapatılarak siyasetçiler cezaevine gönderilmiştir.

Alparslan Türkeş yaklaşık 5 yıl cezaevinde kalmış, bu sırada Muhafazakâr Parti ile yeni bir süreç başlamış ve devamında Milliyetçi Çalışma Partisi'ne dönüşüm gerçekleşmiştir. 1985'te cezaevinden çıkan Türkeş, 1987 referandumunu ile siyasi yasakların kalkması sonucunda Milliyetçi Çalışma Partisi'nde genel başkan olmuştur. Bu değişim ve dönüşümler 90'lı yılların başında ikinci kez siyaset sahnesinde yerini alan Milliyetçi Hareket Partisi adı altında son bulmuştur.*

Alparslan Türkeş'in tesis ettiği doktrinel yapı ve karizmatik liderlik prensibi çerçevesindeki parti liderliğinin yanı sıra MHP'nin Türk siyasal hayatındaki kalıcılığının ikinci ayağını kurumsal söylemin geliştirilmesi oluşturmaktadır. Seçim dönemlerinde bu söylemin reel

* MHP'nin tarihi süreci hakkında geniş bilgi için bkz. Mehmet Nihat- Emre Cemiloğlu, *Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Hareket*, Turkuaz Ajans, Ankara, 1995. Turgut Uzun, *Türk Milliyetçiliği ve MHP*, Ebabel Yay. Ankara, 2005.

politik dengelerle örtüşen, temel dayanakları sebep-sonuç ilişkileri çerçevesinde kuvvetli ve milli değerlerin çizmiş olduğu hassas sınırlar içerisinde Türk halkına izah edebilme kapasitesi ise kurumsal devamlılığının temini için olmazsa olmaz kıstaslar olup, MHP'nin Türk siyasetindeki etkinliği çerçevesinde doğrulanabilecek parametrelerdir.

"Uzlaş" ve "milli irade" prensipleri bu kurumsal söylem çerçevesinde her seçim dönemi bağımsız değişkenlere göre revize edilerek hem millete hem de diğer siyasi partilere sunulmaktadır. "Kilit parti" ya da "oyun kurucu" aktör olarak değerlendirilebileceğimiz bu pozisyonda MHP bugüne kadar pek çok kritik dönüşümün yönlendiricisi konumunda olmuştur. Türkiye'nin geçmiş dönem siyasi tarihine bakıldığında, hukuki boşluktan veya farklı nedenlerden dolayı ortaya çıkıp krize dönüşen, devletin işleyişini zedeleyen aynı zamanda yasama ve yürütmenin çözüm üretmediği pek çok dönem karşımıza çıkmaktadır. "Kriz dönemi" adını verebileceğimiz bu zamanların geride bırakılmasında ise MHP'nin kurumsal söyleminin ve bu söylemin iki değişmez bileşeni olan "uzlaş" ve "milli irade"nin etkisini görebiliriz.

Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Sürecinde MHP'nin Tutumu

Milliyetçiliğin genel tabiatı itibarıyla millete ve onun iradesinin yekvücut olarak temsil edildiği organizma olan devlete verdiği önem, toplumsal değerlerin en üst mertebesinde dir. Devlet ve millet kavramları birbirinin bekasını temin eden ve birbiriyle hemhal olmuş bir bütünün iki eşit parçası olarak ele alınır. Bu iki kavramın ahengi ise MHP'nin siyasi ihtirastan uzak olarak millet iradesinin devleti idare etmesini sağlamaya yönelik bir siyaset izlemesine imkân vermektedir.

Devlet idaresinin bir liyakat işi olmasın yanı sıra bu ehliyetin millet tarafından tasdiki de MHP'nin cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki ana hareket noktasını belirlemektedir(Bulut 2014). Pek çok örnekle sabittir ki; böylesine önemli bir makamın seçimi hususunda MHP'nin politikaları kendi özgül ağırlığı çerçevesinde ve tabiatına uygun bir seyirde tekerrür etmiştir.

MHP'nin kurulmasından 15 yıl kadar önce, Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçmesinin ardından 14 Mayıs 1950'de yapılan ikinci milletvekili genel seçimlerinde iktidar değişikliği yaşanmış, 27 yıldır iktidarda bulunan CHP muhalefete geçmiştir. Bölgesel seçim sistemindeki "bir bölgede fazla oyu alan o seçim bölgesindeki tüm

milletvekilliklerini alır” prensibi doğrultusunda ezici bir çoğunlukla iktidara gelen DP, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki sandalyelerin %85,2’sini elde ederken meclisteki siyasi parti sayısı da ikiden üçe çıkmıştır. 1950 seçimleri itibarıyla İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanlığı dönemi de sona ermiştir. (Tuncer 2013:49)

22 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimde Türkiye Cumhuriyetinin üçüncü cumhurbaşkanı olarak Celal Bayar seçilmiştir. Bu noktaya kadar gelinen süreçte devlet idaresinin en üst makamı olan cumhurbaşkanlığı seçiminde meclis halkın iradesini devletin en üst makamına taşımış, fakat 1961 Anayasasından sonraki süreçte cumhurbaşkanlığı seçimleri çoğunlukla sancılı bir siyasi gerilim ortamı oluşturmuştur.

Türk demokrasisi, 27 Mayıs 1960’ta askeri darbeyle göreve gelmiş, milli irade desteğinden yoksun ilk Cumhurbaşkanıyla, yani Cemal Gürsel’le tanışmış; 1961 Anayasasının ilanından 4.5 yıl sonra yeniden cumhurbaşkanlığı seçimine gidilebilmiştir.

Dönemin genelkurmay başkanı Cevdet Sunay’ın cumhurbaşkanı adayı yapılması ise Alparslan Türkeş tarafından bir nevi siyasi rüşvet olarak değerlendirilmiştir (Bulut 2014). Alparslan Türkeş, Genelkurmay başkanlarının Cumhurbaşkanı olmasının gelenek halini alacağından endişe duymuş ve bu durumun “Türk siyasetinin meşruiyetine gölge düşürebileceği” uyarısında bulunmuştur. Türkeş’in uyarısının anlamı ilerleyen dönemlerdeki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde daha anlaşılır bir hal almış, devletin en tepe noktasını belirlemek için yapılan bu seçimler, sürekli “krizlerle” geçmiştir. Nitekim 13 Mart 1973’teki seçimlerde de zor bir sürecin ardından Fahri Korutürk üzerinde anlaşılmıştır (Bulut 2014, Tuncer 2013:66-67).

1980 seçimine geldiğimizde ise her cumhurbaşkanlığı seçiminde olduğu üzere MHP “uzlaş” çağrısını yenilemiştir. Bu çağrı neticesinde Alparslan Türkeş tarafından 10 Mayıs 1980 tarihinde bütün siyasi parti liderlerine ithafen bir mektup kaleme alınmış olsa da (Bulut 2014) her partinin kendi menfaati doğrultusunda hareket etmesiyle bir müspet sonuç ortaya çıkamamıştır. 23 Mart 1980’de başlayan ve 5 ay 17 gün boyunca sürdürülen Cumhurbaşkanlığı seçimi turlarından da bir sonuç elde edilememiştir (Tuncer 2013:76).

Bu siyasi kriz ortamında "şartların olgunlaşmasını" bekleyen askeri cuntaya ise adeta gün doğmuştur. Siyasi partiler, bir araya gele-memenin, uzlaşamamanın bedelini kendileri ödedikleri gibi millete de ödetmişlerdir. Daha yeni yeni içselleştirilen demokrasi ise askeri vesayet altında askıya alınmıştır.

1980 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde "uzlaşma eksikliği" nedeniyle yaşanan ve 12 Eylül askeri darbesine de zemin hazırlayan başarısızlık, MHP'nin kurumsal hafızasında önemli bir yere sahiptir.

Bir diğer tartışmalı seçim ise 31 Ekim 1989 tarihinde gerçek-leşmiştir. Uzun tartışmalar ve karşı çıkışlara rağmen Anavatan Partisi(ANAP) genel başkanı Turgut Özal, Türkiye Cumhuriyetinin yeni cumhurbaşkanı olmuştur. Alparslan Türkeş ise Turgut Özal'ın cumhurbaşkanlığına ilkesel olarak karşı çıkmıştır. Dönemin meclis aritmetiğini ve seçim sonuçlarını da ele alan Türkeş yapılmasını istediği erken seçim sonrası oluşacak meclisin yeni cumhurbaşkanı seçmesinin doğru olacağını vurgulamıştır(Bulut 2014).

ANAP'ın 1987 seçimlerinde %36,3 oy almasına rağmen, 26 Mart 1989 tarihinde yapılan İl Genel Meclisi seçimlerinde %21,8'e düşmesi Alparslan Türkeş'in millet iradesinin en berrak haliyle tecellisi adına koyduğu şerhin de temel sebebi olmuştur (Tuncer 2013:84). Çok büyük tartışmaların yaşandığı bu seçimde, meclis pek çok milletvekili tarafından boykot edilmiş ve cumhurbaşkanı sadece ANAP'lı vekillerin katıldığı bir oturumda seçilirken, seçimin ardından gelen meşruiyet tartışmaları ise Alparslan Türkeş'in seçim öncesindeki uyarılarını yeniden hatırlatmıştır.

1980 öncesindeki siyasi partilerin askeri cunta tarafından kapatılmasının ardından Milliyetçi Çalışma Partisi(MÇP) altında teşkilatlanan milliyetçi kadrolar, 1987 yılında siyasi yasakların kal-dırılması referandumu ile birlikte Alparslan Türkeş'in siyasete dönmesi neticesinde yeni bir ivme yakalamıştır(Karadeniz 2018). 1993 yılında MÇP'nin adının tekrar Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirilmesi ise 1980 öncesinde nerede kalınmış ise oradan devam edileceğinin yani siyasi yol haritasından tutalım da kurumsal söyleme kadar tüm ilkelerin mevcut modern politik düzleme yansıtılacağına en bariz emaresi olmuştur.

MHP'nin Türk siyasetine Alparslan Türkeş liderliğinde geri döndüğü 1993 yılı devletin en üst idari makamı olan cumhurbaşkanlığı için kritik kararların verildiği bir dönüm noktası olmuştur. Turgut Özal'ın ani vefatı sonrasında TBMM'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinin çalkantıdan ve krizlerden uzak yaşanması adına Süleyman Demirel, MHP tarafından desteklenmiş ve mili iradenin meclis aritmetiğine akseden kararına bir kez daha riayet edilmiştir.

90'lı yılların ikinci yarsında Milliyetçi Hareket Partisi, kurucu lideri Alparslan Türkeş'in vefatının vermiş olduğu hüznün ile yüzleşmek durumunda kalmış fakat 1997 kongresinde Devlet Bahçeli'nin parti liderliğindeki etkisi ve kuruluştan itibaren taşıdığı kurumsal söyleme riayet sayesinde siyasal ve toplumsal manada teveccüh merkezi olmuştur. Devlet Bahçeli liderliğinde MHP 1999 seçimlerinde %18 oy alarak 57. Hükümette koalisyon ortağı olmuştur (YSK 1999).

Alparslan Türkeş liderliğindeki MHP'nin siyasi tavrı Devlet Bahçeli döneminde de devam etmiş, bunun ilk örneği 5 Mayıs 2000 tarihinde gerçekleşen cumhurbaşkanlığı seçiminde görülmüştür. Süleyman Demirel'in görev süresini uzatma girişimleri sonuçsuz kalınca koalisyon ortağı olan Demokrat Sol Parti (DSP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Anavatan Partisi (ANAP) Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer üzerinde anlaşmış, muhalefetteki Fazilet Partisi (FP) ve Doğru Yol Partisi (DYP) de bu anlaşmaya destek vermiştir. Söz konusu seçimde MHP ve Lideri Devlet Bahçeli, muhalefetin desteğinin önemli olduğunu, desteği gördüklerinde karar verdiklerini belirtmiştir(NTV 2000). Bu siyasi tavır ise söylemsel ve eylemsel anlamda önceki örnekleri ile bire bir uyuşan bir tavır olmakla birlikte süreklilik hususunda verebileceğimiz bir diğer önemli örneği teşkil etmektedir.

Yukarıda pek çok örnekte zikredilmesine benzer bir biçimde, 28 Ağustos 2007 tarihli cumhurbaşkanlığı seçimi etrafında gelişen olaylar, açıklamalar ile siyasi tarihimize "367 krizi" olarak geçen gelişmeler yaşanmıştır(Bulut 2014). Meclisteki siyasi partilerin bu kriz neticesinde erken seçim kararı alması ise MHP'yi meclise taşımış MHP'de tarihsel devamlılığını hiç bir dönemde bozmadığı krizleri çözmede en etkin yöntem olan milli irade için uzlaşma formülü ile cumhurbaşkanının seçilememesi düğümünü çözerken Devlet Bahçeli bu durumu ise şu sözlerle ifade etmiştir: "Türkiye'yi yeni bir siyasi

krize sokmamak gerekir. Koalisyonda bulunduğumuz dönemde cumhurbaşkanlığı seçimi oldu, krize dönüşmedi. Liderler zirvesi ile ortak aday belirleyemeyince Sayın Sezer'in ismi gündeme geldi ve 5 parti de üzerinde uzlaştı. Daha sonra 367 tartışması gündeme geldi. Bir kriz doğdu. Erken seçimden de 367 çıkmadı. Bu arada MHP 71 milletvekili ile TBMM'ye gelmişti. Ben tek cümle söyledim: "O gün Meclis'te olacağız." Bu ifade 367'den yukarıda bir sayıyla meclisin toplanması halidir. Üçüncü turda Gül Cumhurbaşkanı oldu. Burada da krizi aşan bir tavır ortaya koyan MHP'dir(Bulut 2014).

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde MHP yönetiminin gösterdiği bu geleneksel tutumlar, "MHP yaklaşımı" adıyla ansiklopedik bir nitelik kazanmayı hak eden, Milliyetçiliğin ruhuyla da son derecede uyumlu uzlaşma kültürü örnekleridir.

"Uzlaşma Siyaseti" ve "Milli İrade" İlkeleri Kapsamında Meclis Başkanlığı Seçimi Örneği

Milliyetçi Hareket Partisinin kurulduğu tarihten günümüze kadar kurumsal söylemlerinde ve siyasi strateji üretiminde basit faydacılıktan uzak bir tutum gösterdiğinin örneklendirilmesi bu çalışmanın odak noktasını teşkil etmektedir. Bu bağlamda "sağ" partiler ile yapılan veya geniş tabanlı mutabakatları ifade eden cumhurbaşkanlığı seçimleri bu meseleye verilecek örnekleri içerirse de 1977 yılının Kasım ayında gerçekleşen TBMM Başkanlığı seçimlerinde CHP'li Cahit Karakaş'a verilen desteğin(Öymen 2015) ayrı bir başlık altında irdelenmesi de objektif bir değerlendirme yapılabilmesi için yarar sağlayacaktır.

5 Haziran 1977 Genel Seçimlerinde iş başına gelen hükümet güvenoyu almış fakat 30'u aşkın seçim turu yapılmasına rağmen meclis başkanı bir türlü seçilememişti. İç tüzük uyarınca meclisin başkanı olmadan da yasamaya dair pek çok meselenin askıda kaldığı gerçeği de gündem güne yeni bir krizin kapılarını aralamaktaydı.

Bülent Ecevit başkanlığındaki CHP'nin mecliste grubu bulunan diğer siyasi partilere göndermiş olduğu çağrıda 15 kişilik meclis başkan adayları listesinden bir kişinin tespit edilmesi ve desteklenmesi fikri sadece MHP tarafından karşılık bulmuş, Alparslan Türkeş liderliğinde MHP, CHP'li Cahit Karakaş üzerinde anlaşarak "krize" dönüşen seçimin sonlandırılmasını sağlamıştır.

Seçimlerde oylarını Yüzde 3,38'den 6,42'ye, meclisteki sandalye sayısını ise 3'ten 16'ya yükselten MHP'nin sokaklarda kan gövdeyi götürürken, doğal müttefiki olarak görülen AP'nin rotasyon teklifine ve MSP'nin Komisyon başkanlıkları üzerinden yürüttüğü pazarlık siyasetine rağmen "Komünizme fikren karşı olan bir aday çıkarması şartıyla" CHP'yle uzlaşabilmesi, MHP'nin emsalsiz uzlaşma siyasetinin en güzel örneklerinden biridir.

MHP'nin ortaya koyduğu duyarlılık sayesinde CHP'li Cahit Karakaş, 38. turun sonunda salt çoğunluğun sadece bir puan fazlası olan 227 oyla TBMM Başkanı seçilmiştir.

Özellikle aşırı sol cemaatte yükseliş kaygıyla takip edilen ve hakkında kara propagandalar üretilen MHP'nin, 1977'de bin bir zorlukla elde ettiği demokratik siyasi gücünü ilk önce demokratik uzlaşma yönünde kullanmış olmasının MHP'nin, günümüzde adeta bir "öğreti"ye dönüşmüş olan uzlaşma siyasetindeki değeri büyüktür.

Bir diğer meclis başkanlığı seçimi sürecinde ise "ilkesel" bir siyaset izleyerek hem krizi sonlandıran hem de Türkiye'nin en büyük problemlerinden birisi olan terörün mecliste palazlanma hevesini kıran parti yine MHP olmuştur. 1 Temmuz 2015'te de TBMM Başkanlığı seçimlerinde her siyasi partinin kendi adayını desteklemesi sonucu dördüncü tura kadar meclis başkanı seçilememiştir. MHP ve lideri Devlet Bahçeli, cumhurbaşkanlığı seçiminde CHP ile ortak aday olarak belirlenen ve parti olarak desteklediği Ekmeleddin İhsanoğlu'nun meclis başkanlığı seçiminde son tura kalamaması halinde boş oy kullanacaklarını belirtmiştir. Son tur oylamada Deniz Baykal için destek isteyen CHP'nin Halkların Demokratik Partisi(HDP) tarafından desteklenmesi nedeniyle inanmadığı, sakıncalı bulunduğu hiçbir ittifak içerisine girmeyeceğini belirterek boş oy kullanmıştır. Bu meselede akıllarda soru işaretleri barındıran ve CHP-HDP ittifakını şaibeli kılan bir diğer unsur da cumhurbaşkanlığı seçimlerinde CHP'nin de desteklemiş olduğu Ekmeleddin İhsanoğlu'nun meclis başkanlığında desteklenmemesi olmuştur.

Gerek cumhurbaşkanlığı gerekse meclis başkanlığı gibi milli iradenin tam anlamıyla tecelli etmesinin zaruri olduğu ve herhangi bir krizi kaldırmayacak kadar hassas makamların belirlenmesinde MHP gündelik politikaların ötesinde kararlar vermiştir. Uzlaşmanın ve

çözümün ön planda tutulduğu bu yaklaşımda Alparslan Türkeş ve Devlet Bahçeli dönemleri arasında siyasi tavrın da kesintisiz bir şekilde devam ettiği gözlemlenmiştir.

Öte yandan, MHP'nin Türk siyasetindeki etkisi bir nevi "arabuluculuk" göreviyle sınırlandırılmış değildir. Yazının başında da zikredildiği üzere MHP sadece siyaset ile sınırlı, mevsimine göre açan bir çiçek olmayıp toplumsal temellerini çok derine salmış olan bir çınardır.

Şüphesiz, millet nezdinde muteber bir noktada kalmak ve yarım asırdır siyaset sahnesinde olmak için de vizyoner politika üretimi gerekmektedir. MHP'nin toplumsal uzlaşısı ve milli iradeye verdiği önem kadar devletin ve milletin bekası ve toplumsal uzlaşısı konularına eğilen bir kurum olduğunu da belirtmemiz gerekmektedir. MHP'nin gerek dış politikada, gerek milli güvenlik politikalarında ve gerekse toplumsal değerlerin muhafazasında ortaya koymuş olduğu öncü tavır, değişen iktidarlar tarafından uygulanan reçeteler halini almıştır.

Popülist kitle partilerde görmeye alışkın olmadığımız ideolojik kararlılığı ve yönetim disiplini sayesinde daima "oyun kurucu" bir politik aktör pozisyonunda kalan MHP'nin bu uyarılarını oy çekincesi olmadan zaman zaman da iktidarın benimsediği politikaların tam zıttı olacak şekilde dillendirdiği görülmektedir.

Başörtüsü Sorunu, Kur'an-ı Kerim ve Siyer Derslerine İlişkin MHP Çözümü

Toplumsal yaşamımızın inkâr edilemez bir gerçeği olan başörtüsü sorunu ne yazık ki uzun yıllar boyunca çeşitli siyasal kesimlerce kullanılmış bir istismar aracı olmuştur. Zaman zaman maksatlı bir şekilde alevlendirilen tartışma zemini, zaman zaman da hiç böyle bir sorun yokmuşçasına nadasa bırakılmıştır. Başörtüsü meselesinde MHP'nin takındığı tutum cumhurbaşkanı ve meclis başkanı seçimlerinde olduğu kadar ilkesel, çözüm önerileri ise millet iradesine hürmet edecek manada yetkin olmuştur. Vizyoner siyaset kapsamında değerlendirebileceğimiz bu örneği incelememiz MHP'nin Türk siyasetindeki yerinin kalıcılığı açısından güçlü bir delil teşkil etmektedir.

Devlet Bahçeli'nin söylem ve talepleri, bu konun en çok alevlendiği 28 Şubat döneminden sonra Türk siyasetinin yıllar sonra

başarabileceği bir kazanımı daha ilk başlardan işaret etmekteydi. Başörtüsü konusunun siyasi malzeme yapılmamasını isteyen MHP lideri Devlet Bahçeli, 21 Ekim 1997 tarihinde bir televizyon kanalında, siyasi partilerin uzlaşma içerisinde bu sorunu çözmesini, böylelikle de konunun ülke gündeminden düşürülmesini istemiştir. 19 Ekim 1998 tarihli Büyük Kurultay'da "bu sorun uzlaşma ile mecliste çözülür" demiştir.

7 Nisan 1999 tarihinde Erzurum'da, 18 Nisan 1999'da da seçim beyannamesinde "kadınlarımıza karşı başta başörtüsü sorununun çözülmesi olmak üzere her türlü ayrımcılığın kaldırılmasını" teklif ve vaat etmiştir(MHP 1999).

2008'in Ocak ayında dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İspanya'ya yaptığı ziyarette başörtüsü konusunu dillendirmesi sonrası, 17 Ocak 2008'de yazılı basın açıklaması yapan Lider Devlet Bahçeli "samimi iseler sorunu çözüp gündemden çıkarmaya hazır olduklarını" belirtmiş ve sorunu çözmeye yönelik Anayasa değişikliğini maddeleri ile açıklamıştır. (Bahçeli 2008).

Bundan sonraki süreçte MHP TBMM grubu; belli zamanlarda meclis önermeleri ve kanun teklifleri ile sorunu çözmek için gayret sarf etmiş, siyasi iktidarın da çözüm çabalarına katkı vererek yıllarca ülke gündemini meşgul eden meseleyi sorun olmaktan çıkartmıştır(Al Jazeera 2013).

MHP'nin Türk Milletinin mukaddesatperver yaşamına uygun ortaya koyduğu ve Türk gençlerinin dinini bir başka aracı kuruma ihtiyaç duymaksızın geniş kapsamlı kaynaklardan yararlanarak öğrenebilmesine imkân tanıyan Kur'an-ı Kerim'i okumayı ve Peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in hayatını öğrenebilecekleri dersleri Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı müfredatına eklenmesi için çalışması da göz önünde bulundurulması gereken bir diğer vizyoner siyaset örneğidir.

2012 yılında TBMM Genel Kurulu'nda zorunlu eğitimi 12 yıla çıkaran kanun teklifi görüşmelerinde (Meclis Haber 2012), Ak Partili ve MHP'li milletvekillerinin desteği ile Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimiz Hz. Muhammed'in hayatının, ortaokul ve liselerde seçmeli ders olarak okutulmasına karar verildi. Bu teklif, Milliyetçi-ülkücü camianın çok da yabancı olmadığı bir teklifti. Zira Ülkücü Hareketin efsanevi

lideri Alparslan Türkeş'in 15 Şubat 1977 tarihinde yayınlanan Ülkücü Kadro dergisinde de yer alan düşünceleri ülkücüler tarafından bilinmektedir(Hürriyet 2012). Dahası Türk milliyetçiliğinin tabiatı da İslam dininin hakıyla tedrisine ve tatbikine son derecede uygundur.

MHP, Dış Politika ve Terör

Türkiye'nin senelerdir kapısında girmek için uğraştığı, yer yer tavizler vererek imtiyazlarından yararlanmak için çaba harcadığı Avrupa Birliği'ne kabul süreci uzadıkça uzamış; günümüzde dahi sonu görünmeyen bir karanlık tünel halini almıştır. Devlet Bahçeli'nin 2 Ekim 2005 tarihinde Ankara/Tandoğan Mitinginde, Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği üyeliği hakkında yapmış olduğu değerlendirmeler Türkiye'nin Avrupa Birliği macerası süresince yaşadığı ve yaşaması muhtemel pek çok badirenin altını çizen tarihi bir uyarı olmuştur.

Devlet Bahçeli özetle; Avrupa Birliğinin Türkiye'yi bünyesinde görmek istemediğini belirtmiş, buna karşılık siyasi iktidarın bu konuda ısrar etmesinin doğuracağı sonuçların ülkemiz için geri dönüşü zor olacak sorunlar yaratacağını maddeleriyle açıklamıştır. Devlet Bahçeli'nin miting konuşmasından bir kaç madde ile örnek vermek gerekirse;

- *"Milli kimliğin tartışılmasına yönelik verdiğiniz tavizlerin milletimizi ayrılığa ve kardeş kavgasına sürükleyeceğini söyledik, haklı çıktık.*

- *Türkiye'nin sosyal dokusunun dayatmalarla bozulacağını söyledik, haklı çıktık.*

- *Avrupa'nın amacı, hor ve hakir gördüğü Türkiye'yi terbiye ederek yörüngede tutabilmektir."*

Anlaşılabacağı üzere konuşmada AB'nin Türkiye'den istediği ağır yükümlülükler vurgulanmıştır(Bahçeli 2005). Sadece birkaçını aldığımız maddelerin, MHP'nin kurumsal hafızasında var olduğu görülecektir.

24 Haziran 2018 tarihinde yapılan genel seçimler öncesinde MHP'nin seçim beyannamesinde yer alan "Partimiz, Avrupa Birliği ile ilişkileri Türkiye için bir "kimlik ve kader sorunu" olarak görmemektedir. Türkiye'nin ne pahasına olursa olsun Avrupa Birliği'nin yörüngesinde sürüklenmeye mecbur, mahkûm ve muhtaç

olmadığını savunmaktadır.”(MHP 2018) değerlendirmesi ve “Avrupa Birliğine dâhil ülkelerin ve bir bütün olarak AB'nin millî menfaatimiz, beklentilerimiz, hassasiyetlerimiz ve ihtiyaçlarımıza gösterecekleri saygı, bu ülkelerle ve AB ile olan ilişkilerimizin geleceğini şekillendirecek temel kıstasları olacaktır.”(MHP 2018) düşüncesi bir anlamda MHP'nin Avrupa Birliği ile ilişkilere dair bakış açısını özetlemektedir.

Milliyetçi Hareket Partisinin, AB hakkındaki 1995 yılı görüşlerine bakıldığında da farklı sözler söylemediği, aynı çizgide devam edildiği anlaşılmaktadır.1995 yılında yayınlanan, “Avrupa Birliği Gümrük Birliği Ve Türkiye İlişkilerinin Genel Bir Değerlendirmesi: MHP'nin Bu Konudaki Görüşleri” isimli çalışmada: “Bilindiği üzere; Dış ekonomik ilişkiler ve AB konusunda, MHP Programında belirtilen temel görüş: *“Bölge ülkeleri başta olmak üzere diğer dünya ülkeleri ile çok yönlü ekonomik ilişkiler kurulmasına ve kurulacak ilişkilerde Türk Devletinin bağımsızlığını ve Türk Milleti'nin egemenlik haklarını sınırlayıcı, milli ve manevi kültür yapısını ve kıymet hükümlerini yozlaştırıcı, insanımızı Türk-Müslüman kimliğinden uzaklaştırıcı, devlet ve millet varlığını zedeleyici yükümlülüklerden kaçınılması gerektiğidir* (MHP-APM 1995:37).” şeklindeki ibareler bize göstermektedir ki; MHP süreklilik arz eden bir şekilde milli kimlik ve toplumsal bütünlüğü zedeleyici hamleler karşısında etkin bir tavır takınmıştır.

MHP'nin dış politika konusundaki tarihsel süreklilik çerçevesinde değerlendirilebilecek örnekleri çoğaltabilmekle birlikte bugün Suriye ve Irak sınırlarımızda karşılaştığımız terör tehditlerinin 10 sene öncesinden öngörülmesinden bahsetmekte fayda vardır.

Başta terör sorunu olmak üzere MHP'nin yıllardır dile getirdiği güvenlik tabanlı tehditlere karşı alınması gereken önlemler gün geçtikçe gerekliliklerini bir kat daha ispat etmektedirler. MHP'nin sayısız seçim mitingi, beyanamesi, Devlet Bahçeli'nin çeşitli konuşmaları Türkiye'nin karşılaştığı güvenlik eksenli tehditlere karşı konulmasının gerekliliğini ve bu konuda takip edilmesi gereken yöntemleri içermektedir.

7 Ekim 2008, 8 Eylül 2011 ve 1 Temmuz 2015 tarihlerinde Devlet Bahçeli yapmış olduğu açıklamalarda “terör örgütü militanlarının sınırlarımızdan sıklıkla girip çıkmaları, terör olaylarının artması ve her

gün acı dolu şehit haberleri almamız nedeniyle sınırlarımızda güvenli bölge oluşturulmasını" istemiştir(Bahçeli 2008b, Bahçeli 2011, Bahçeli 2016). Meşru takip şartlarının oluştuğuna vurgu yapan bu konuşmaların kahir ekseriyetinde hükümet, terörizmin ulaşabileceği boyutlar hakkında uyarılmıştır. Bugün karşılaştığımız tabloda ise Suriye'de DAESH ve YPG/PKK terör örgütlerine karşı vurulan darbe Irak'ta ise PKK terör örgütüne karşı düzenlenen sınır ötesi operasyonlar milli iradenin üç seçimidir desteklemiş olduğu çözüm yöntemi olup hükümetin öncelikli icraatları arasında yer almaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı TY).

MHP'nin gerek güvenlik tabanlı politikalarda teröre müsamaha göstermemesi gerekse dış dayatmalara karşı milli bütünlüğü zedeleyici hamlelere karşı koyması birçok örnekle çeşitlendirilebilir. Fakat bilhassa teröre karşı Türkiye'nin bugünkü kararlı tutumunun temelinde yer alan iki tarihi uyarısına değinmek gerekmektedir.

Birincisi; MHP'nin sözde çözüm sürecinde almış olduğu reddedici tavidir. Devlet Bahçeli nezdinde "ihanet süreci" olarak adlandırılan ve terör örgütü PKK'yı ön koşulsuz muhatap almayı amaç edinen bu sağlıksız politikanın bedeli, şehirlerin bombalarla doldurulması ve Güneydoğu Anadolu'da terör örgütü mensupları ile sokak çatışmalarının yaşanması olmuştur.

Devlet Bahçeli'nin sayısız konuşmasında karşı çıktığı bu süreç karşı en keskin tavır ise 2013 yılında gerçekleştirilen "Milli Değerleri Korumak ve Yaşamak" (Hürriyet 2013) mitingleri çerçevesinde ortaya konulmuştur. Bursa "Kuruluş Mitingi", İzmir "Bayrak Mitingi", Adana "Vatan Mitingi", Erzurum "Birlik Mitingi", Konya "Türkçe Mitingi", Elazığ "Kardeşlik Mitingi", İstanbul "Demokrasi Mitingi", Samsun "Kurtuluş Mitingi", Ankara "Türkiye Mitingi" çalışmalarında, Türk milletinin müşterek değerleri çerçevesinde belirlenen anlamlı temalarla bu sürecin getireceği olası yıkıma dikkat çekilmiştir.

Öngörülü Siyaset Örneği Olarak FETÖ Terör Örgütü Uyarısı

Türkiye'nin yüzleştiği bir diğer terör tehdidi ise hem iç hem de dış kaynaklı bir sorun olan FETÖ terör örgütüdür. Türk siyasetinde terör örgütü elebaşı Fethullah Gülen'e karşı ilk cepheyi açan lider Devlet Bahçeli olmuştur.

Devlet Bahçeli'nin 31 Mart 2011 tarihli yazılı basın açıklamasında ise terör örgütü hakkında şu ifadeler yer almaktadır(Bahçeli(b) 2011): *“Bütün unsurlarıyla aydınlanana kadar hoca efendinin(!), Gülen cemaati mensuplarının bu konularla hiçbir şekilde ilgisi olmadığını göstermek bakımından, cemaatin faaliyetlerini durdurduğunu veya askıya aldığını açıklamasının yerinde ve yararlı olabileceği akla gelmektedir.”*

Bu beyanat, FETÖ örgütünün faaliyetlerini durdurmasını talep eden ilk uyarı olmuştur. Bu uyarılara karşılık, farklı makam ve kişiler tarafından Devlet Bahçeli'ye verilen cevaplar ise bir internet taraması sayesinde kolaylıkla bulunabilecek “vizyonsuzluk” örnekleridir.

15 Temmuz 2016 gecesi FETÖ terör örgütü mensuplarının gerçekleştirilmeye çalışılan darbe girişimi, bu tehlikenin doruk noktasına ulaştığı ve Türkiye'deki pek çok siyasi dengeyi yeniden inşa eden bir olay olarak tarihteki yerini almıştır. 251 vatandaşımızın şehit düştüğü (AA 2018), 2703 vatandaşımızın da yaralanıp gazi olduğu (Haberler.com 2017) bu dehşetli gecede, Türk milleti, devletin bekası için kendisini siper ederek tarihte eşine az rastlanır bir cesaret örneği göstermiştir.

FETÖ tehdidini yıllar önce açıkça dile getiren Devlet Bahçeli ise darbe girişiminin ardından, yukarıdaki pek çok örnekte görülen ilkesel tavır uyarınca Türkiye'nin yeni bir birlik ve beraberlik bağı sayesinde yaralarının sarabileceğini öngörmüştür(Bahçeli(a) 2016).

Türk siyasetinde “Yenikapı Ruhu” olarak da atıfta bulunulan bu temel birleştirici motivasyon, darbe girişimi sonrası siyasi partilerin bir araya gelerek Türkiye'nin yönetimini ve toplumsal politikaların neler üzerine bina edileceğinin yüksek düzeyde istişare edilebileceği bir ortamı ortaya çıkarmıştır.

15 Temmuz'un ardından oluşan “Yenikapı Ruhu” Türkiye'de siyasetin atmosferini değiştirerek iktidarın, milletin daha geniş bir tabanının hassasiyetine karşı duyarsız kalmamasını ve devlet bekasını ilgilendiren konularda daha net ve çözüme odaklı adımlar atmasını da sağlamıştır. Bu minvalde, Türk siyaseti 15 Temmuz öncesi ve sonrası olarak iki ayrı döneme ayrılabilir. 15 Temmuz sonrasında milli mutabakatı beraberinde getiren yeni siyaset anlayışı MHP'nin kurumsal söyleminde milleti ve devleti koruma önceliğini ön plana çıkarmasına yol açmıştır.

Denilebilir ki; tarihte benzeri görülmemiş bu darbe girişimine tepki niteliğinde kendini gösteren milli uyanış, MHP'nin geleneksel milli uzlaşma siyasetinin maşeri vicdanda yankı bularak, bir seferberlik havasında hayata geçirilmesini sağlamıştır.

Yine aynı milli mutabakat, iktidar partisi olan Ak Parti'de ise devlet mekanizmasındaki özel ve tüzel kişilerin "milli" bir perspektiften bürokrasi ve siyaset icra etmesinin gerekliliğini idrakine vesile olmuştur. Bu süreçten itibaren karşımıza çıkan referandum ve genel seçimlerden de anlaşılmaktadır ki; Türk milleti bu ruha güvenoyu vermektedir.

Yenikapı mutabakatının aşmış olduğu ilk engel ve kat etmiş olduğu ilk önemli mesafe "15 Temmuz Darbe Girişimi" sonrası Türk milletinin devletin işleyişine dair ortaya çıkan sorunları çözmek için yapılan referandum olmuştur. MHP kurumsal hafızası ve süreklilik ilkesi gereğince yeni anayasa çalışmalarını kurumsal sorunların çözülmesi için bir fırsat olarak görmüştür.

Finansal krizleri tetikleyen küresel müdahaleler, Türkiye'nin güney sınırlarındaki terör tehditleri ve bunu tetikleyen iç istikrardan uzak komşuların mevcudiyeti, devlet kurumlarında milli duyarlılıktan uzak politikaların ortadan kalkması yönünde yeni Anayasa, yeni bir beka hamlesi olarak görülmüştür.

Bu nedenle partinin geçmişinde pek çok örneği görülen "kriz çözümü ve meşruiyet tesisi" politikalarına benzer bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, referandum sürecinde ve sonrasında Türkiye'nin yeni siyasi yol haritasını birlikte çizmek üzere desteklenmiştir.

Cumhur İttifakı ve MHP'nin Öncü Rolü

11 Ekim 2016 tarihli MHP Meclis Grup Toplantısında, Devlet Bahçeli'nin yapmış olduğu konuşma, milli mutabakatın sağlanması ve yeni bir Anayasa ihtiyacı doğrultusunda Türkiye'nin teröre müsaade etmeyecek bir şekilde yönetilmesinin yolunu açmıştır (Bahçeli(b) 2016). Türkiye'nin idaresinde aktif bir cumhurbaşkanlığı makamının bulunması, parlamentonun yasa yapıcı kabiliyetinin güçlendirilmesi ve kuvvetler ayrılığı ilkesinin tam manası ile gerçekleştirilebilmesi için yapılan çalışmalar bu konuşmada yer alan çağrı üzerine başlamıştır.

2017 Nisan'ında gerçekleştirilen Anayasa referandumunu neticesinde cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini kabul eden Türk milleti, 1980 Anayasası'ndaki 18 maddenin değişikliğini onaylamıştır. 15 Temmuz'un ve "çözüm süreci"nin yaralarını sarmaya çalışan Türkiye, Anayasa referandumu ile devlet mekanizmasını daha etkin bir politika üreticisi ve yürütücüsü konumuna evriltmiştir. MHP ve AK Parti böylece Yenikapı ruhunu kurumsal olarak yeni bir boyuta taşımışlar; Türk milletinin ortak hassasiyetleri doğrultusunda yeni bir yönetim sisteminin temellerini atmışlardır.

2018 yılı, bu yeni siyaset tarzı ve milli mutabakatın tescillendiği bir süreç olarak tarihteki yerini almıştır. Şubat ayı itibarıyla başlayan MHP-AK Parti ittifak görüşmeleri, 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri öncesinde MHP Lideri Devlet Bahçeli ve Başbakan Binali Yıldırım'ın cumhurbaşkanlığı seçimi için Recep Tayyip Erdoğan'ın adaylık başvurusunu ve beraberlerindeki heyetin de Cumhur İttifakının ilkelerini belirleyen İttifak Protokolünü Yüksek Seçim Kuruluna sunmasıyla resmiyet kazanmıştır (Milliyet 2018, TRT Haber (2018 a).

Cumhur İttifakının 24 Haziran seçimlerinde takip ettiği usul, Cumhurbaşkanlığında ortak adayın Recep Tayyip Erdoğan, milletvekili seçimlerinde her partinin kendi adayına oy verdiği bir şekilde teşekkül etmiştir. Nitekim başarılı bir seçim dönemi sonunda meclis aritmetiğinde çoğunluğu sağlayan ittifak, kendi adayını da yeni sistemdeki Cumhurbaşkanlığı koltuğuna taşımıştır. MHP'nin seçim dönemi öncesinde göstermiş olduğu özveri ve tutarlı siyaset ise tarihten günümüze gelen politika kurucu rolünü tarihe bir kez daha tescil ettirmiştir.

2018 Haziranından itibaren yasama ve yürütme uyum içerisinde kararlar almaya gayret etmiş bu birlikteliğin 2019 mahalli idareler seçimlerinde de hayat bulması kararlaştırılmış, görüşmelerin devamında da ittifakın şekli 30 Büyükşehirde "ortak adayın" desteklenmesine evrilmiştir (MHP Sosyal 2018, Bengütürk 2018, TRT Haber 2018 b). Yenikapı ruhunun geçici olmadığı ve lafta kalmadığı, Türkiye'nin terörün her türlü fraksiyonundan arınmış huzur ve güven içerisinde bir ülke olmasını arzu eden "Cumhur İttifakı" ürettiği politikalarla, gün geçtikçe daha da sağlamlaşmış ve toplumun giderek artan çoğunluğundan rağbet gören kalıcı bir birliktelik halini almıştır.

Sonuç

Milliyetçi Ülkücü hareketin temel siyasal eğilimi, MHP'nin tarihi boyunca toplumsal mutabakat ve millet merkezli çözümden yana bir politika üretimi yönünde olmuştur.

MHP; "uzlaş", "milli irade" ve "vizyoner politika" ile hem mevcut demokrasinin daha da işletilebilir bir hüviyet kazanması hem de gelecekte yaşanabilecek krizlere/tehditlere karşı çözüm önerileri getirilmesi konusunda pek çok örnekte görüldüğü üzere net bir politik tavır sergilemiştir.

Partinin kuruluşunda ve 2000'li yıllara ulaşmasındaki yegâne kilit aktör olan merhum Alparslan Türkeş'in öngörülleri ve onun rahle-i tedrisatından geçerek uzun yıllar mesai arkadaşlığını yapan Devlet Bahçeli'nin çağın gerekliliklerini siyasete tatbik etmesi, MHP'deki sürekliliği, 50 yıllık kurumsal maziyi ve binlerce yıllık Türk milliyetçiliğinin öğelerini günümüz Türkiye'sinde de devam ettirebilmesinin temel unsurları olmuştur.

15 Temmuz'un bir turnusol kâğıdı misali siyasetin rengini ortaya çıkardığı hassas dönemde, MHP'nin almış olduğu inisiyatifler tıpkı geçmişte olduğu gibi bugün de aynı hassasiyetler üzerine bina edilmiştir.

Milliyetçi Cephe(MC) hükümetlerinde Süleyman Demirel'e verilen destekler, meclis başkanlık divanı seçiminde ortaya çıkan sorunlar ve bu bağlamda hükümetin tesisine ilişkin sorunlarda MHP'nin takındığı tutumlar ve daha pek çok örnek, MHP'nin gündelik değişkenlere göre değil uzun soluklu bir icra mekanizması için ortaya koyduğu politikaların sürekliliğini ispat etmektedir.

Siyasette tanımlanmayan, sorun teşkil eden fiili durumların varlığı ve bunun daha fazla derinleşip devlet krizine dönüşmemesi için yasalarla gerekli düzenlemelerin yapılması kadar makul ve tabii bir süreç yoktur. Bu noktada da MHP pek çok örnekle sabit olduğu üzere gerekli düzenlemelerle milli iradenin siyasete tecellisi için her koşulda destek veren bir profil ortaya koymaktadır.

İlaveten, MHP'nin kriz çözücü örneklerine yüzeysel olarak bakıldığında MHP'nin yürütmüş olduğu politikalara karşı yapılan eleştirilerin tarihsel süreklilikten uzak bir değerlendirme olduğu da anlaşılmaktadır.

“Kimi zaman CHP'nin, kimi zaman da Ak Parti'nin desteklendiği” yönündeki yorumlar da zaman zaman sosyal medyada yer almakta; fakat bunların, MHP'nin tarihinin ve kararlarının yeterince irdelenmemesinden kaynaklandığı, kulaktan dolma bilgilerle yapıldığı anlaşılmaktadır.

MHP politikalarındaki milli şurdan kaynaklanan sürekliliği ve kararlılığı göremeyen uykulu, mahmur gözlere gün ışığının bir faydası olmamaktadır.

Özetle MHP, Türk Siyasi Hayatında yarım asrı devirmiş ve içtimai popülaritesinden tarih boyunca hiç bir şey kaybetmemiştir. Uzlaşa ve milli iradeden taviz vermeden, devletin bekasına yönelik tehditlere karşı topluma ve iktidara yol gösteren ve dahası makro siyasette politika belirleyen unsur olarak devamlılığını sürdürmektedir.

Kaynakça

- Anderson, B. (2017). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, (Çev. İskender Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları.
- Akpınar, H. (2016). *Kurtların Kardeşliği CKMP'den MHP'ye Ülkücü Hareketin Kısa Tarihi*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Anadol, C. (1995). *Alparslan Türkeş, MHP ve Bozkurtlar*. İstanbul:Kamer Yayınları.
- Güler, K. K. (2017). *Alparslan Türkeş, Türk Milliyetçiliği Fikri ve CKMP*. Ankara: Deli Dumrul Kitap.
- Karadeniz, Y. (2018). Referandum İlkeleri Işığında Türkiye'deki 1987 Halkoymasına Yönelik Bir Analiz. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*. Cilt:4. Sayı:2. 58-74.
- MHP Araştırma Planlama Merkezi İktisadi Meseleler Komisyonu (1995). *Avrupa Birliği-Gümrük Birliği ve Türkiye İlişkilerinin Genel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: MHP Araştırma Planlama Merkezi Yayın No:1.
- Sönmez, N. (2013). Seçim Sisteminin Demokratikleşmesinin Bir Aşaması: 1950 Milletvekili Seçim Kanunu. *EÜSBED*, VI. 2. 437-461.
- Tuncer. E. (2013). *1923'ten Günümüze Cumhurbaşkanlığı Seçimleri*. Ankara: TESAV Yayınları.
- Turgut, H. (1995). *Şahinlerin Dansı*. İstanbul: ABC Yayınları.
- Uzun, T. (2005). *Türk Milliyetçiliği ve MHP*. Ankara: Ebabil Yayınları.
- Yalçın, S. (2017). *Başbuğ Alparslan Türkeş*. Ankara: Berikan Yayınları.

- Al Jazeera (2005). *Türkiye'de başörtüsü yasağı: Nasıl başladı, nasıl çözüldü?*.30.12. 2013, <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiyede-basortusu-yasagi-nasil-basladi-nasil-cozuldu>, (erişim:18.01.2019).
- Anadolu Ajansı (AA) (2018) *Saraybosna'da 15 Temmuz şehitleri anısına 251 balon havaya bırakıldı, 14.07.2018*, <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/saraybosnada-15-temmuz-sehitleri-anisina-251-balon-havaya-birakildi/1204124>, (erişim: 23.01.2019)
- Bahçeli, D. (2005). *Sayın Dr. Devlet Bahçeli'nin "Başkent ANKARA" Mitinginde Yapmış Oldukları Konuşma Metni*. 2 Ekim 2005, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/117/index.html, (erişim:19.01.2019).
- Bahçeli(a), D. (2008). *Sayın Devlet Bahçeli'nin Başörtüsü Sorununun Çözümü Konusunda Yaptığı Yazılı Basın Açıklaması*. 17 Ocak 2008, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/423/index.html, (erişim: 19.01.2019).
- Bahçeli(b), D. (2008). *Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yapmış Oldukları Konuşma*. 7 Ekim 2008, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/591/index.html, (erişim: 19.01.2019)
- Bahçeli(a), D. (2011). *Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin "PKK Terör Örgütünün Yoğunlaşan Saldırıları ve İyice Şımaran Bölücülükle" ilgili yaptıkları yazılı basın açıklaması*. 8 Eylül 2011, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/1221/index.html, (erişim:19.01.2019).
- Bahçeli(b), D. (2011). *Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin "Bazı dava süreçleri kapsamında Fethullah Gülen cemaati etrafındaki tartışmalar" hakkında yaptıkları yazılı basın açıklaması*. 31 Mart 2011, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/1053/index.html, (erişim: 19.01.2019).
- Bahçeli, D. (2015). *Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yapmış Oldukları Konuşma*. 1 Temmuz 2015, http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/3890/index.html, (erişim:19.01.2019).
- Bahçeli(a), D. (2016) *Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet BAHÇELİ'nin, Yenikapı'da düzenlenen "Demokrasi ve Şehitler Mitingi"nde yapmış oldukları konuşma*.7.08. 2016, http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4120/index.html, (erişim:19.01.2019).

- Bahçeli(b), D. (2016). *Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yapmış Oldukları Konuşma. 13 Ekim 2016*,
http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4136/index.html, (erişim:19.01.2019).
- Bengütürk (2018). *MHP'li Sadir Durmaz Bengütürk'e Konuştu. 25 Eylül 2018*,
<https://www.benguturk.com/mhpli-sadir-durmaz-benguturke-konustu/>, (erişim:19.01.2019).
- Bulut, Y. (2017). *Geçmişten Bugüne MHP ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri. Ortadoğu Gazetesi, 5 Temmuz 2014*,
<http://www.ortadogugazetesi.com/haber.php?id=35134> (erişim: 18.01.2019)
- Haberler.com (2017), *Bakan açıkladı: 15 Temmuz Gazilerinin sayısı 2 bin 703 Kaynak: Bakan açıkladı: 15 Temmuz Gazilerinin sayısı 2 bin 703, 05.12.2017*, <https://www.siyasetcafe.com/bakan-acikladi-15-temmuz-gazilerinin-sayisi-2-bin-703-27738h.htm> (erişim: 23.01.2019)
- Hürriyet (2012). *MHP çok önce 'Peygamberin hayatı ders olsun' demişti, 1 Nisan.2012*, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/mhp-cok-once-peygamberin-hayati-ders-olsun-demisti-20249303>, (erişim:18.01.2019).
- Hürriyet (2013). *Milli Değerleri Korumak Ve Yaşat Demokrasinin Mitingi. 5 Ekim 2013*, <http://www.hurriyet.com.tr/haberleri/milli-degerleri-koru-ve-ya-sat-demokrasinin-mitingi>, (erişim: 18.01.2019).
- Meclis Haber (2012). *TBMM Basın Açıklaması. 23 Şubat 2012*,
https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=120781, (erişim:18.01.2019).
- MHP, (1999). *Lider Türkiye'ye Doğru Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Beyannameesi. 18 Nisan 1999*,
<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/740/199906498.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, (erişim: 18.01.2019).
- MHP, 2018. *24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi Seçim Beyannameesi, Sayfa: 108*,
http://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/24haziran2018_secim_beyannameesi_tam_web.pdf, (erişim: 23.01.2019)
- MHP Sosyal (2018). *MHP ve Ak Parti Cumhurbaşkanlığı yerel seçimlerde devamı konusunda uzlaştı. Ekim 2018*,
<https://www.mhpsosyal.com/mhp-ve-ak-parti-cumhur-ittifakinin-yerel-secimlerde-uzlasti/>, (erişim:19.01.2019).
- Milliyet (2018) <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-mhp-lideri-bahceli-siyaset-2662083/>
(erişim: 23.01.2019)

- NTV, (2000). *Sezer İçin Beş Liderden Ortak İmza*. 24 Nisan 2000, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/2604.asp>, (erişim:18.01.2019)
- Öymen, Altan (2015), *Siyaset Tarihimizde Sağduyulu Bir Uzlaşma Örneği*. Radikal Gazetesi, 12 Temmuz 2015, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/altan-oymen/siyaset-tarihimizden-sagduyulu-bir-uzlasma-ornegi-1395744/> (erişim: 18.01.2019)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, (Tarih Yok) *Türkiye'nin Uluslararası Toplumun Terörle Mücadele Çabalarına Katkıları*, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararasi-toplumun-terorle-mucadele-cabalarina-katkilari.tr.mfa, (erişim:19.01.2019).
- TRT Haber (2018 a). *Cumhur İttifakı' protokolü YSK'ya teslim edildi*. 4 Mayıs 2018, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhur-ittifaki-protokolü-yskya-teslim-edildi-363903.html>, (erişim:19.01.2019).
- TRT Haber (2018 b). *Bahçeli: AK Parti ile 30 büyükşehir üzerinden anlaşma sağlandı*. 26 Aralık 2018, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bahceli-ak-parti-ile-30-buyuksehir-uzerinden-anlasma-saglandi-398981.html>, (erişim: 23.01.2019)
- YSK, (Tarih Yok). *8 Nisan 1999 Tarihinde Yapılan Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları*, <http://www.ysk.gov.tr/tr/18-nisan-1999-mahalli-idareler-genel-secimi/2805>, (erişim: 18.01.2019).

SOSYAL EKONOMİ VE MHP POLİTİKALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Nevzat AYPEK

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Özet

Piyasa ekonomisi sisteminin hâkim olduğu küreselleşen dünyada; artan ve keskinleşen rekabet ortamında sermaye ve sermayenin korunması ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla ekonomik açıdan zayıf olan toplum kesimleri dezavantajlı duruma düşmüşlerdir. Bu durum toplumsal barışı, sosyal huzuru ve hatta demokrasiyi olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır. Bunu gören piyasa ekonomisi sisteminde olan devletler; sosyal ekonomi kavramını ortaya atmışlardır. Sosyal ekonomi, ekonomi ve sosyal alanın kesişme hattında durmaktadır. Sınırları ve içeriği belirlenmemiş olan sosyal ekonominin araçları da; kooperatifler, esnaf ve sanatkârlar, mikro-küçük işletmeler, dernekler ve vakıflar olarak kabul edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Sosyal Ekonomi, Kooperatif, Mikro İşletme, Mikro Finans

1.Giriş

Son yıllarda dünyada sosyo-politik ve ekonomik anlamda pek çok köklü değişiklikler olmuş ve belirgin eğilimler ortaya çıkmıştır. Ekonomik hayatın değişik kesimlerinde tek tek değerlendirilen ve birbirlerinden ayrı olarak tartışılan bu değişme ve eğilimler sistem yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde; içinde bulunduğumuz çağ bilgi çağı, bilişim çağı gibi isimlerle anılmaktadır. Son derece gelişmiş olan iletişim araçları da bilişim çağının itici gücü olarak kabul edilmektedir. İletişim araçlarının gelişmesi sonucu ülkeler birbirlerine daha çok yaklaşmış, adeta dünya küçülmüş ve dünya pazarlarında küreselleşmeye doğru gidişat başlamıştır. Bu gidişatın sonucu olarak da pazarın genişlemesiyle rekabet daha da keskinleşmiş ve dünyada piyasa ekonomisi hakim olup; bazı toplum kesimlerini dezavantajlı hale getirmiştir. Bu durum toplumsal barışı, sosyal huzuru ve hatta demokrasiyi olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır.

Çünkü; demokratikleşme ve sosyal refahın artırılması yalnızca makroekonomik göstergelerinin belli bir büyüklüğe ulaştırılması ile açıklanamayabilir. Elde edilecek refahın ülkenin bütün bölgeleri ve toplumun değişik kesimleri arasında adil biçimde dağıtılabilmesi de önemlidir. Dolayısıyla, sermayenin tabana yayılması, istihdam imkânlarının artırılması, daha yaygın olarak eğitim, sağlık, ulaşım ve güvenlik hizmetlerinin sunulması da öne çıkmaktadır. Bunların sağlanması devletlerden beklenmekte ise de; gelişme, kalkınma ve toplumsal beklentileri karşılamada ana unsur özel girişimciliğin geliştirilmesi yoluyla orta sınıfın oluşturulması olarak da kabul edilebilir. Bu bağlamda, kooperatif işletmeler, mikro- küçük- orta ölçekli işletmeler ile esnaf ve sanatkârlar orta sınıf olarak kabul edildiğinde; bunların sermayedeki, pazardaki, istihdamdaki payları yeterli düzeylere getirildiğinde ve eğitim, sağlık, ulaşım ve güvenlik ihtiyaçlarını karşıladıklarında sosyal refahları yükselecek ve demokratik katılımları artacaktır. Bu bağlamda, piyasa ekonomisi uygulamalarında orta sınıfın korunmasına ilişkin olarak sosyal ekonomi kavramı gündeme gelmiştir (Aypek 2004).

Sosyal ekonomi kavramının Avrupa Birliği'nde resmi ve geçerli anlamı; kooperatifler, birlikler, dernekler ve vakıflardan oluşan kuruluşlar gurubudur. Bütün bu kuruluşlar, en azından aynı amaçlara sahip çıkan ve bir ölçüde aynı prensipleri ve aynı değerleri paylaşan bazı müşterek özelliklere sahiptir. Bu kuruluşlar kamu sektörü ve kar amaçlı özel sektörün yanı sıra üçüncü bir sektörü oluşturmaktadırlar. Sosyal ekonomi, ekonomi ve sosyal alanın kesişme hattında

durmaktadır. Sosyal ekonomi, kara yönelik bir sektör değildir. Fakat piyasa ve piyasa dışı faaliyetlerde bulunmaktadır.

Genel kabul görmüş bir tanımı yapılmamış ve sınırları belirlenmemiş olan sosyal ekonomi kavramı piyasa ekonomisindeki gelişmeler paralelinde çalışma ve ilgi alanını belirlemektedir. Daha karmaşık ve çeşitlilik arz eden gelişen dünyada, hükümetler gittikçe artan bir şekilde toplum tabanlı faaliyetlere yönelmek ve yerel problemlere yerel çözümler üretmek durumundadırlar. Nitekim sosyal ekonomi; hane halkı temelli, kar amacı gütmeyen, demokratik temellere dayalı ve toplumun özellikle düşkünlerin (özürlüler, yaşlı ve bakıma muhtaç kişiler, kadın ve çocuklar) sosyal, ekonomik ve çevresel şartlarını iyileştirme amacı güden bir girişim olmuştur.

Sosyal ekonomi; iş yaratmayı ve yetenek gelişimini teşvik etmek, sosyal yardımlar için toplum kapasitesini geliştirmek, ekonomik büyümeyi desteklemek, komşuluk ilişkilerini yeniden canlandırmak, çevreyi korumak, zayıf grupları (yardıma ve desteğe muhtaç tüm grupları) bir araya getirerek harekete geçirmek ve girişimleri toplumun kendi amaçlarına ulaşmasına yardımcı olacak esnek ve güçlü araçlar sağlamak gibi sıralanabilir. İşte, kar amacı gütmeyen kuruluşlar veya üçüncü sektör kuruluşları olarak da isimlendirilen bu esnek ve güçlü araçlar; kooperatifler, mikro-küçük işletmeler, mikro finans kuruluşları, dernekler ve vakıflardır (Aypek,2006).

Sosyal ekonomi kavramı akademik yazında yukarıda özetlendiği gibi yer almakla birlikte, Türk siyasi hayatında da hak ettiği yeri “millet sektörü” olarak almıştır.

2. Millet Sektörü

Milliyetçi Hareket Partisi kurucu Genel Başkanı Alparslan Türkeş; 9 Işık Doktrini'nin Toplumculuk İlkesinde; ekonomiyi temsil eden bölüm ve sosyal yapıyı ilgilendiren, sosyal görüşü temsil eden bölüm ayrımı yapmaktadır. Bu kapsamda, ekonomiyi temsil eden bölümde; ekonomik görüşünü, sanayinin kurulması, modern tarıma geçilmesi ve böylece kalkınılması ile ifade eder. Sanayi ve tarıma dengeli önem verilmesi gerektiği üzerinde durur ve “*Türk milletinin kalkınması için uygulayacağımız model nedir?*” sorusunu sorar ve cevaben; “*Anayasamızın kabul ettiği sistemin “Milli Ekonomi Sistemi” olduğunu, Milli Ekonomi Sisteminin esasında karma ekonomiye dayandığını, fakat bu karma ekonominin klasik karma ekonomi değil, modern karma ekonomi olduğunu, modern karma ekonominin farkının ise kamu ve özel sektör dışında bir üçüncü sektörü millet sektörünü içinde barındırması*”

olduğu tespitinden sonra, uygulayacağı modele "*Üçlü Esasa Dayanan Karma Ekonomi*" modeli adını verir ve bu model ile; *özel teşebbüs desteklenecek, yardım görecektir, devlet eliyle kamu yatırımları yapılacak ve toplum sosyal dilimler, gruplar halinde, kooperatifler halinde, üretim ve tüketim birlikleri halinde teşkilatlandırılarak, tasarruf sandıkları kurularak, millet eliyle yatırımlar yapılması sağlanacaktır*" (Türkeş, 1977) demektedir.

Bu modelden kastettikleri üçlü esas: Özel sektör, kamu sektörü ve millet sektörüdür. Keza bu model ile; Türk toplumu altı sosyal dilime ayrılmakta böylece üretim araçları üçüncü bir sektör olan milletin eline geçmekte ve gelir adaleti sağlanmakta olup, kalkınma modeli kapitalizmden uzaklaştırılmaktadır. Ki bu altı sosyal dilim; köylü dilimi, işçi dilimi, esnaf dilimi, memur dilimi, işveren dilimi ve serbest meslek mensupları dilimi olarak sıralanmakta olup, her dilimin kendi içinde ayrı ayrı bir tasarruf teşkilâtı kurması istenmektedir. Böylece; "*altı sosyal dilim fabrikaların sahibi olunca, üretim araçlarının mülkiyetine, kara ve işyerinin yönetimine de katılmış, ortak olmuş olacak, bunun sonucunda tam manasıyla sosyal adalet de sağlanıp, gerçekleştirilecek ve böyle bir iktisadi düzende gelir dağılımı da adil olacaktır*" denilmektedir.

Günümüzde batı yazını orijinli olarak sosyal ekonomi veya üçüncü sektör olarak kullanılan kavramı, aynı içerik ile Başbuğ Alparslan TÜRKESİ millî bir söylev ile millet sektörü olarak isimlendirerek; Türk kamuoyunun gündemine taşımış, bu kapsamdaki grupları belirleyerek, bu grupların toplumsal barış ve demokrasinin gelişimindeki yerine dikkatleri çekmiş ve bu bağlamdaki Dünya uygulamalarını da araştırarak, söz konusu gruplara yönelik millî politikalar ve söylevler geliştirmiştir.

Milliyetçi Hareket Partisi 2. Akademisyenler Kurultayında; "*Gelişen ve değişen ekonomik hayata uygun görüş, söylev ve profeler geliştirebilmek için; öncelikle küresel ekonomi, Türkiye ekonomisi ve propaganda amaçlı halk ekonomisi kapsamında merkez, enstitü, akademi gibi isimler altında birimler oluşturulmadır*" önerisi içinde Sosyal ekonomi kavramı yerine yine millî bir kavram olarak "halk ekonomisi" kavramı kullanılmıştır. Keza, Milliyetçi Hareket Partisi Kasım 2015 Seçim Beyannamesinde; Katılımcı Kalkınma başlığı altında "*Toplumun topyekân üretime katılması, katıldığı oranda üretimden pay alması ve "ortaklık" anlayışına dayanan "katılımcı kalkınma" ile doğal ve beşeri kaynakların harekete geçirilmesi sağlanacaktır. Esnaf, sanatkâr, çiftçi, ev kadını ve gençlerin atıl kaynakları harekete geçirecek yöntemlerle üretime daha aktif katılımları temin edilecektir*" denmek-

tedir. İşbu beyandan da anlaşılacağı gibi “katılımcı kalkınma” kavramı millet sektörünü, sosyal ekonomiyi çağrıştırmaktadır.

3. Sosyal Devlet İlkesi

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası “Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.” demektedir. Keza, Anayasa Mahkemesi sosyal devleti: “Sosyal hukuk devleti, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir” şeklinde tanımladıktan sonra, “Çağdaş devlet anlayışı, sosyal hukuk devletinin, tüm kurumlarıyla Anayasa’nın sözüne ve ruhuna uygun biçimde kurulmasını gerekli kılar. Hukuk devletinin amaç edindiği kişinin korunması, toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yoluyla gerçekleştirilebilir... Anayasa’nın Cumhuriyetin nitelikleri arasında yer verdiği sosyal hukuk devletinin dayanaklarından birini oluşturan sosyal güvenlik kavramının içerdiği temel esas ve ilkeler uyarınca toplumda yoksul ve muhtaç insanlara Devletçe yardım edilerek onlara insan onuruna yaraşır asgarî yaşam düzeyi sağlanması, böylece, sosyal adaletin ve sosyal devlet ilkelerinin gerçekleşmesine elverişli ortamın yaratılması gerekir.” şeklinde devam etmektedir(26 Ekim 1988 tarih ve K.1988/33 sayılı Karar). Bu bağlamda;

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası “Madde 3-Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür” hükmünü misyon kabul etmiş siyasi partiler; Anayasal, yönetsel ve insani bir görev olarak, parti programlarında ve seçim beyannamelerinde yukarıda açıklanmaya çalışılan sosyal ekonomi kavramının gereğine yönelik tespit ve taahhütlerde bulunmaktadırlar.

3.1. Milliyetçi Hareket Partisi ve Sosyal Devlet

Sosyal devlet ilkesi kapsamında değerlendirilen sosyal ekonomi kavramı; Milliyetçi Hareket Partisi’nde millet sektörü, halk sektörü ve katılımcı kalkınma kavramları ile karşılık bulmuş olup, bu durum parti programında ve son seçim beyannamelerinde ayrıntılı olarak yer almıştır.

3.1.1. Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programı

Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programında, Sosyal Devlet başlığı altında; “Türk devlet felsefesini üstün kılan vasıflardan birisi de sosyal devlet niteliğine sahip olmasıdır. Birey, aile ve toplum çıkarlarını ve

haklarını birlikte gözetmek ve korumak, çağın giderek büyüyen ve farklılaşan ihtiyaçları karşısında refahı yaygınlaştırmak, sosyal devlet anlayışımızın bir gereğidir. Merhametli ve hakkaniyetli sosyoekonomik düzenin tesis edilmesi; uygulanan ekonomik sistemin, refahın artırılması ve yaygınlaştırılmasını temin etmenin yanında sosyal sonuçlarının da yıkıcı olmamasına bağlıdır. Birey, aile, toplum ve devletin ahenkli bir birliktelik oluşturduğu sosyal devlet anlayışında; bürokratik, hantal ve baskıcı olmak yerine; güçlü, fakat aynı zamanda müşfik ve insanî, hukuku ve adaleti her alanda hâkim kılmış, varlık gayesini millete hizmet esasından alan, verimli ve etkin çalışan; her şeye müdahale etmek yerine, koordinasyon sağlayıp yönlendirebilen, etkin denetim yapan ve önderlik eden bir yapının kurulması esas olacaktır. İstikrarı ve adil gelir dağılımını sağlayarak sosyal dengeleri gözetken, yaşlısını, kimsesizini, yoksulunu ve engellisini gözetip kollayan, bütün vatandaşlarını eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlandıran ve hizmet sunumunda kaliteyi amaç edinen bir devlet, Partimizin sosyal devlet anlayışının diğer esaslarını oluşturmaktadır.” denilmektedir.

3.1.2. Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Beyannameleri

a) 2011 Seçim Beyannamesi

2011 Seçim Beyannamesinde, Yoksullukla Mücadele başlığı altında sosyal politikalarla ilgili olarak şu hususlara yer verilmektedir.

“Sosyal refah düzeni oluşturulacak istikrarlı bir ekonomik büyüme ve güçlü üretim ekonomisi tesis edilmek suretiyle; üreten, istihdam yaratan ve üretilen değerden bu süreçte yer alan her kesimin katkısı ölçüsünde adil pay almasını sağlayan, üretim sürecinde yer almayan muhtaçların ise sosyal koruma programlarıyla desteklenmelerini ve yoksulluktan kurtarılmasını öngören bir sosyal refah düzeni oluşturulacaktır. ... Bu amaçla özel teşebbüsün uzun vadeli yatırım kararları alabileceği uygun yatırım iklimi oluşturulacak, küçük ve orta ölçekli işletmeler desteklenecek, doğrudan yabancı sermayenin katma değer ve istihdam yaratmak üzere yapacağı yatırımlar özendirilecektir. Sosyal refah politikamızın esasını; öncelikle yoksul insanların yoksulluktan kalıcı bir şekilde kurtarılarak yoksulluk sınırının altında hiçbir vatandaşın bırakılmaması, toplumun refah düzeyinin yükseltilerek vatandaşların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi oluşturacaktır. Ekonomik ve sosyal politikaların, dar ve sabit gelirlileri destekleyecek şekilde ahenk içinde uygulanması ve gelirin dengeli dağılımı sağlanacaktır. ... Yoksullukla mücadelede yoksulların üretici konuma getirilmesi esas olacak Yoksullukla mücadele; sadaka ekonomisi ve yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici, yoksulların üretici konuma geçmesini ve kendi kazandıkları ile geçinmesini sağlayıcı

nitelikte olacaktır. Yoksul kesimlere yönelik ekonomik faaliyetler çeşitlendirilerek gelir getirici projeler desteklenecek, kendi işini kuracak girişimcilere finansman, danışmanlık ve pazarlama desteği sağlanacaktır. Herhangi bir işte çalışmakla birlikte, yoksul veya yoksullaşma riski altında bulunanlar da sosyal destek ödemelerinden yararlandırılacaklardır. Vatandaşlarımız yoksulluktan kalıcı olarak kurtarılacak, yaşam kalitesi iyileştirilecek. Sadaka ekonomisi ve yoksulluk kültürünün oluşması önleneyecek. Gelir getirici projeler ve girişimcilik desteklenecek. Yoksul veya yoksullaşma riski altındaki çalışanlara da sosyal destek ödemesi yapılacaktır. ... Vergi tabana yayılacaktır, yoksul kesimin vergi yükü hafifletilecek, uygulanacak transfer politikalarıyla yoksul ve yoksullaşma riski taşıyan kesimin millî gelirden daha fazla pay almaları sağlanacaktır. Sosyal refahı artıracak destekleyici düzenlemeler yapılacaktır. Yoksulluktan en fazla etkilenen eğitim düzeyi düşük, tarım ve ormancılıkla uğraşan, kendi hesabına ve yevmiyeli işçi olarak çalışan kesimin yoksulluktan kurtarılması için uygulanacak meslek edindirme ve beceri kazandırma programlarıyla tarım dışı sektörlerde istihdam edilmeleri imkânı sağlanacaktır. ... Transfer politikaları ile yoksulların millî gelirden aldığı pay artırılacaktır. Kamu arazileri işsiz ve yoksullara tahsis edilecektir. Yoksul kesime, temel ihtiyaçları için destek sağlanacaktır. ... Yardıma muhtaç, yaşlı, kimsesiz, güçsüz, engelli ve özel ilgiye muhtaç vatandaşlara yönelik olarak farklı kuruluşlar tarafından yürütülen sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler, çağdaş ve entegre bir sistem olarak yapılandırılacaktır. Sosyal koruma bilgi sistemi geliştirilerek gerçek yoksulların hakkaniyete uygun bir şekilde sosyal yardım programlarından yararlanması ve hiç bir kimsenin aç ve açıkta kalmaması sağlanacaktır. Sosyal yardım uygulamasının etkin olarak denetimi sağlanarak haksız yararlanmaların önüne geçilecek, gönüllülük esasına dayanan yardım programlarının hayırseverleri ve yoksul vatandaşları istismar etmesine fırsat verilmeyecektir. Sosyal yardımların yoksul kesimlere daha etkin bir şekilde ulaştırılması için merkezi idareyle iş birliği içinde; mahallî idarelerin, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri desteklenecektir. ... Çağdaş bir sosyal yardım ve sosyal hizmet sağlanacaktır. Hiç bir kimse aç ve açıkta bırakılmayacaktır. Bölgesel gelişmişlik farkları giderilecek ve terörden zarar görenlere sosyal yardım yapılacaktır. Gönüllü kuruluşlarının sosyal yardım faaliyetleri desteklenecektir. Ancak, Hayırseverlerin ve yoksul vatandaşların istismarına fırsat verilmeyecektir ...”.

b) 2015 Seçim Beyannameleri

2015 Seçim Beyannamesinde de “Yoksullukla Mücadele” başlığı altında önemli tespit ve önerilere yer verilmiştir:

“İstikrarlı bir ekonomik büyüme ve güçlü üretim ekonomisi tesis edilmek suretiyle; üreten, istihdam yaratan ve üretilen değerden bu süreçte yer alan her kesimin katkısı ölçüsünde adil pay almasını sağlayan, üretim sürecinde yer almayan muhtaçların ise sosyal koruma programlarıyla desteklenmelerini ve yoksulluktan kurtarılmalarını öngören bir sosyal refah düzeni oluşturulacaktır. Ekonomik ve sosyal politikaların, orta direk ile dar ve sabit gelirlileri destekleyecek şekilde ahenk içinde uygulanması ve gelirin dengeli dağılımı sağlanacaktır. Yoksullukla mücadele yoksulların üretici konuma geçmesini ve kendi kazandıkları ile geçinmesini sağlayıcı nitelikte olacaktır. Vergi tabana yayılacak, yoksul kesimin vergi yükü hafifletilecek, uygulanacak transfer politikalarıyla yoksul ve yoksullaşma riski taşıyan kesimin millî gelirden daha fazla pay almaları sağlanacaktır. ... Yardıma muhtaç, yaşlı, kimsesiz, güçsüz, engelli ve özel ilgiye muhtaç vatandaşlara yönelik olarak farklı kuruluşlar tarafından yürütülen sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler, çağdaş ve entegre bir sistem olarak yapılandırılacaktır. Sosyal koruma bilgi sistemi geliştirilerek gerçek yoksulların hakkaniyete uygun bir şekilde sosyal yardım programlarından yararlanması ve hiç bir kimsenin aç ve açıkta kalmaması sağlanacaktır. Sosyal yardım ve gelir artırıcı önlemlerle gıda yoksulluğu sorunu çözülecektir.... Muhtaç durumdaki ailelere aylık temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri harcama kartları (HİLALKART) verilecektir. Çeşitli adlar altında yapılması öngörülen sosyal destek ödeme tutarı bu kartlara yüklenecektir. Bu kartlar, küçük esnafın desteklenmesi amacıyla sadece ikamet edilen yerdeki esnaftan yapılacak alışverişte geçerli olacaktır.”

MHP, “Sosyal Koruma ve Sosyal Güvenlik” başlığı altında da somut önerilerde bulunmaktadır. MHP, “devleti yaşatmanın yolunun insanı yaşatmaktan geçtiğine, ülkelerin değerinin insanlarına verdiği değerle artacağına ve istikbale güvenle bakabilmek için emekli ve yaşlıların onurlu bir yaşam sürmesinin temin edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Yaşlılara dönük politikalar, onların yaşlılık şartlarını hazırlayan gençlik ve aktif çalışma dönemlerini de kapsayacak şekilde olmalıdır. Hiçbir yaşlı aç, açıkta ve muhtaç durumda bırakılmamalı ve yalnızlığa mahkûm edilmemelidir. Engellilerin toplumla bütünleşerek, başkalarının yardımına muhtaç olmadan hayatını idame ettirebilmelerini temin edecek hukukî, fizikî ve diğer şartlar oluşturulmalıdır. Engelsiz bir Türkiye, engelsiz bir toplum, engelsiz bir gelecek için sorumluluk şuuru, empati kültürü, dayanışma ve yardımlaşma duygusu muhakkak surette canlı ve aktif tutulmalıdır. ... Hasta, engelli ve yoksul yaşlıların korunup gözetilmesi ve onların yaşama sevincini artıracak ve yaşam kalitesini koruyacak sosyal politikalar uygulamaya konulmalıdır. Vatandaşların

geleceğinden emin olması ve yüksek standartlı bir hayat sürmesi için, bütün nüfusu kapsayacak nimet-külfet esasına göre işleyen çağdaş normlarda bir sosyal sigorta sistemi oluşturulmalı, bu konudaki eksikler giderilmelidir.”

Ayrıca, KOBİ'leri, esnaf ve sanatkârı, çiftçileri ve diğer vatandaşları borç ve yüksek faiz sarmalının neden olduğu yoksulluk tuzağından kurtarmak amacıyla finansal borçların yeniden yapılandırılması için “*Borç Sarmalından Çıkış Projesi*” uygulamaya konulacağı, KOBİ'lerin büyük çoğunluğunu oluşturan mikro işletmelerin finansmana erişimini artırmak üzere, esnaf kefaletleri mekanizmasının iyileştirilmesi, mikro kredi, mikro sigorta ve mikro finansal kiralama gibi finansal enstrümanların geliştirilmesi sağlanacağı ve ekonomide rekabet sağlanarak tekeli oluşumların önlenmesi, istihdam yaratılması, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi, yeni girişimcilerin ekonomiye kazandırılması, sosyal barışın korunması, bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi ve yerel potansiyelin harekete geçirilmesi amacıyla esnaf ve sanatkâr kesiminin faaliyetleri destekleneceği taahhüt edilmektedir.

c) 2018 Seçim Beyannamesi

“İşsizlik ve Yoksullukla Mücadele” başlığı altında; “işsizlikle mücadelelenin esasını, istihdam odaklı sürdürülebilir büyümenin gerçekleştirilmesi, istihdam edilebilirlik düzeyinin yükseltilmesi ve girişimci odaklı piyasanın tesis edilmesi oluşturmaktadır. İstikrarlı bir ekonomik büyüme ve güçlü üretim ekonomisi tesis edilmek suretiyle; üreten, istihdam yaratan ve üretilen değerden bu süreçte yer alan her kesimin katkısı ölçüsünde adil pay almasını sağlayan, üretim sürecinde yer almayan muhtaçların ise sosyal koruma programlarıyla desteklenmelerini ve yoksulluktan kurtarılmalarını öngören bir sosyal refah düzeni oluşturulmalıdır. Sosyal refah politikamızın esasını; öncelikle yoksul insanların yoksulluktan kalıcı bir şekilde kurtarılarak yoksulluk sınırının altında hiçbir vatandaşın bırakılmaması, toplumun refah düzeyinin yükseltilerek vatandaşların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi oluşturmaktadır. Türkiye'nin sahip olduğu bütün üretim faktörlerinin etkin ve verimli bir şekilde, en üst düzeyde üretim sürecine dahil edileceği tam istihdamı esas alan ekonomi programının uygulamaya konulmasıyla, rant ekonomisinden yatırım, üretim ve istihdamı sürekli artırmayı öngören üretim ekonomisine geçilebilecektir. ... Özel teşebbüsün uzun vadeli yatırım kararları alabileceği uygun yatırım iklimi oluşturulmalı, küçük ve orta ölçekli işletmeler desteklenmelidir. İstihdam dostu yatırımlara ağırlık verilmeli, yerli girdi kullanımı desteklenmeli ithalat bağımlılığı azaltılmalıdır.

Yabancı sermayenin ve yurtiçi yatırımların istihdam artırıcı alanlara yönlendirilmesi sağlanmalıdır. ... Dezavantajlı grupların işgücü piyasasına katılımlarını desteklemek ve iş bulmalarını sağlamak için mesleki eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır.”

“Sosyal Koruma ve Sosyal Güvenlik” başlığı altında 2015 seçim beyannamelerinde yer alan öneriler geliştirilerek tekrar vurgulanmıştır. Bu kapsamda vatandaşların geleceğinden emin olması ve yüksek standartlı bir hayat sürmesi için, bütün nüfusu kapsayacak nimet-külfet esasına göre işleyen çağdaş normlarda bir sosyal sigorta sisteminin oluşturulması ve, bu konudaki eksiklerin giderilmesi önerilmektedir.

4. Sosyal Ekonomi Araçları

Milliyetçi Hareket Partisinin program, politika ve taahhütlerini uygulamaya sokacak araçlar ise, genel anlamda sosyal politika araçları olarak da kabul görmüş olan, kar amacı gütmeyen kuruluşlar veya üçüncü sektör kuruluşları olarak da isimlendirilen esnek ve güçlü araçlar olup; kooperatifler, mikro- küçük- orta ölçekli işletmeler, esnaf ve sanatkarlar, mikro finans kuruluşları, dernekler ve vakıflar olarak sayılabilir.

4.1. Kooperatifler

Kollektif hareket olgusu ile açıklanabilen kooperatif davranışın ve devamındaki kooperatif faaliyetin ortaya çıkışındaki temel etken, ekonomik güç zayıflığının ve bilgi ve deneyim yokluğunun getirdiği rasyonel olmayan aşırı maliyetli ve verimsiz kullanımlar olarak söylenebilir. Söz konusu olumsuzlukları göğüsleyebilmek ve aşabilmek için kooperatif davranışın ortaya çıkış amacı da; ekonomik güçlerin birleştirilmesi ve daha güçlü bir sermaye ve de güçlü sermayenin sağlayacağı büyük hacimli kullanımlar sonucu ölçek ekonomisinin getireceği düşük maliyet ile bilgi ve deneyim birliği yaparak ya da bu hizmetleri düşük birim maliyetlerle sağlayarak, bilinçli ve isabetli karar verebilmenin getireceği rasyonel ve verimli kullanımları temin etmektir. Bu teminin gereği olarak, MHP seçim beyannamelerinde “*Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri, üretici birliklerinin temelini oluşturacak ve üretici birlikleri özellikle pazarlama konusunda aktif olarak faaliyet gösterecek şekilde yeniden düzenlenecektir*” beyanı yer almaktadır.

Keza, işbirliği yapmak, grup ekonomisi olarak hareket etmek, birlikte yönetmek ve kollektif olarak rekabet etmek gerekçeleri ile kurulan kooperatif işletmeler; mülkiyeti ve sermayeyi tabana yayarak;

tüketicinin korunmasına, toplumsal barışa ve demokratik gelişmeye katkı sağlamaktadır.

Kooperatiflerin karakteristik yapısı, genel kabul görmüş kooperatif ilkeleri ve kooperatif mevzuatı gereği; demokratik katılım / yönetim ilkesi esastır. Kooperatifler, yönetim organlarını kendileri seçerler. Kooperatif ortaklarının hiçbir kısıtlama olmaksızın seçme ve seçilme hakları vardır. Bu durumda demokrasi kültürünün gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır. Nitekim, MHP Parti Programı ve seçim beyannamelerinde, açıklandığı gibi, bu kapsamda kooperatiflere ilişkin düzenlemeler ve beyanlar bulunmaktadır.

4.2. Esnaf Ve Sanatkârlar

Esnaf ve sanatkârlar, üretici ile tüketici arasında bir köprü görevi gören ve bunu yaparken de yeteneğini kullanan kişilerdir. Aynı zamanda, topluma şekil veren yeteneklerin aktarılması görevini üstlenmiş bir unsur olan esnaf ve sanatkârlar, kültürel değerlerin diğer nesillere aktarılmasına katkıda bulunurlar. Bu bakımdan, toplumsal özelliklerin devamını sağlayan ve yabancılaşmayı önleyen bir özellik taşımaktadırlar.

Dünyada olduğu gibi, Türk Ekonomisinin de önemli ve dinamik unsurlarından olan esnaf ve sanatkârlar, bir yandan toplumun tüm kesimlerine yönelik üretimi ile ekonomik büyümeyi sağlarken, diğer yandan da önemli bir istihdam imkânı ortaya çıkararak ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasında ve istikrarın sağlanmasında önemli roller oynamaktadır. Bunun sonucudur ki, esnaf ve sanatkarlar bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı içerisinde; endüstrileşmenin, sağlıklı kentleşmenin, optimum dağıtım ve ticaret uygulamalarının sürükleyici ve vazgeçilmez ögesidir. Nitekim MHP Parti Programı ve seçim beyannamelerinde, açıklandığı gibi, esnaf ve sanatkârlara ilişkin düzenlemeler mevcut olup, seçim beyannamelerindeki *“Ekonomide rekabet sağlanarak tekeli oluşumların önlenmesi, istihdam yaratılması, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi, yeni girişimcilerin ekonomiye kazandırılması, sosyal barışın korunması, bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi ve yerel potansiyelin harekete geçirilmesi amacıyla esnaf ve sanatkâr kesiminin faaliyetleri desteklenecektir. Bu amaçla, istihdamı da artıracak kredi, vergi, prim ve benzeri teşvikler verilmelidir,... Muhtaç durumdaki ailelere aylık temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri harcama kartları (HİLALKART) verilecektir. ... Bu kartlar, küçük esnafın desteklenmesi amacıyla sadece ikamet edilen yerdeki esnaftan yapılacak alışverişte geçerli olacaktır”* taahhütleri genel kabul görmüş ve ilgili seçim gündemini oluşturmuştur.

4.3. Mikro, Küçük Ve Orta Boy İşletmeler

Mikro, küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ) , büyük işletmelerin çekirdeği olup, pek çok ülke ekonomisi için hayati öneme sahip, ekonomiye dinamizm kazandıran ve o ekonominin ölçütü olan işletmelerdir. KOBİ'ler kısmen büyük işletmelerin ürettiği mal ve hizmetleri üreterek onları rekabet ortamına sokarken, aynı zamanda büyük işletmelerin kullandıkları mamul ve yarı mamul girdilerini üretirler, onların girişimini tamamlarlar. Böylece, KOBİ'ler ekonomide bir yan sanayi oluşturarak, büyük işletmelerle bir işbölümü hatta işbirliği yaparak ortak bir hayat kurarlar. Dolayısıyla, KOBİ'lerin ekonominin vazgeçilmez bir unsuru hatta dinamosu olduğu düşüncesi genel kabul görmüştür. Türkiye'de KOBİ'lerin toplam işletme sayısının %99'unu oluşturduğu ve toplam istihdamın %75'ini sağladığı dikkate alındığında; gelir dağılımına, toplumsal barışa ve dolayısıyla demokrasinin gelişimine katkısı yadsınamaz.

Türkiye'de sosyal ekonomi kapsamında değerlendirilebilecek kesimlerin özellikle finansal kaynak kıtlığı ve ihtiyacı dikkate alındığında; mevcut klasik finansal çözümlere ilave yeni finansal tekniklerin uygulamalarının başlatılmasının gerekliliği kaçınılmazdır. Nitekim, MHP Parti Programı ve seçim beyannamelerinde, açıklandığı gibi, KOBİ'lere ilişkin düzenlemelere seçim beyannamelerinde geçen *"KOBİ'leri, esnaf ve sanatkârı, çiftçileri ve diğer vatandaşları borç ve yüksek faiz sarmalının neden olduğu yoksulluk tuzağından kurtarmak amacıyla finansal borçların yeniden yapılandırılması için "Borç Sarmalından Çıkış Projesi" uygulamaya konulacağı, KOBİ'lerin büyük çoğunluğunu oluşturan mikro işletmelerin finansmana erişimini artırmak üzere, esnaf kefaletleri mekanizmasının iyileştirilmesi, mikro kredi, mikro sigorta ve mikro finansal kiralama gibi finansal enstrümanların geliştirilmesi sağlanacağı, ... , KOBİ'lerin bankalardan daha fazla kaynak kullanmasını temin etmek üzere, Kredi Garanti Fonu sisteminin kaynakları artırılacaktır. Ayrıca, Kredi Garanti Fonu ve risk sermayesi sistemi etkin hale getirilerek KOBİ'lerin teminat sorunu çözülecektir."* taahhütleri örnek olarak verilebilir.

4.4. Mikro Finans

Kooperatifler tarafından yönetilen mikro finans kurumları küçük meblağlardaki kaynakların bir havuzda toplanmasına ve iş imkânları yaratacak verimli yatırımlara dönüşmesine imkân verir. Kooperatiflerdeki sosyal kontrol ve demokratik yönetim şekli küçük meblağlardaki tasarrufların havuzlanmasına ve kredinin geri dönüşünün güvence altına alınmasına imkân verir. Dolayısıyla kooperatifler, hem düşük

gelirli hem de sanayileşmiş ülkelerdeki insanlarla birlikte çalışarak, yaşam standartlarını artıracak şekilde uygun finansal çözümler sağlayabilmektedirler. Nitekim, mikro finans uygulamalarının türlerinden biri de kooperatifçilik modelidir Mikro kredi veya daha geniş anlamıyla mikro finans, yoksul ve düşük gelirli toplum kesimlerine kaynak sağlama veya biriktirme alanında yardımcı olmanın bir yoludur. Mikro finans, insanların günlük hayatlarını değiştirmekte, hayat standartlarını geliştirmekte ve toplumları yeniden canlandırabilmektedir (Öner vd. 2008).

Mikro finans da, kooperatifçilik yaklaşımı da kendi kendine yardımcı teşvik esasına dayanır. Bu manada kooperatifler, insanların yoksulluktan kurtulmak için ve aynı zamanda yoksulluk girdabına düşmelerini önlemek için işbirliğine imkân verir. Mikro finans, düşük gelirli insanlara kendi geçimlerini sağlamaları, kendi potansiyellerini ortaya çıkarmaları ve kendi işletmelerini kurmaları için verilen kredi ve diğer finansal hizmetleri içermektedir. Başlangıçta yalnızca mikro kredi olarak sunulan mikro finans, yoksulların sadece krediye değil, tasarruf, sigorta gibi diğer finansal hizmetler de ihtiyacının olduğunun anlaşılmasıyla, bunları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Mikro finansın hedef kitlesini, mevcut finansal sistemden yararlanamayan yoksul kesim oluşturmaktadır. Söz konusu kitleyi en yoksullar, çok yoksul, orta derecede yoksul ve risklere karşı hassas fakat yoksul olmayanlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Her ne kadar bu dört gruba sunulacak hizmetler aynı düzeyde olmasa da genel olarak mikro finans ile çok küçük miktarda tasarruflar kabul edilebilmekte ve çok küçük miktarda krediler verilebilmektedir (Aypek vd.2008). Nitekim, MHP Parti Programı ve seçim beyannamelerinde, yoksullukla mücadele ile düzenlemeler mevcuttur. Bu çerçevede, seçim beyannamelerindeki "... Yoksullukla mücadelede yoksulların üretici konuma getirilmesi esas olacak Yoksullukla mücadele; sadaka ekonomisi ve yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici, yoksulların üretici konuma geçmesini ve kendi kazandıkları ile geçinmesini sağlayıcı nitelikte olacaktır. Yoksul kesimlere yönelik ekonomik faaliyetler çeşitlendirilerek gelir getirici projeler desteklenecek, kendi işini kuracak girişimcilere finansman, danışmanlık ve pazarlama desteği sağlanacaktır. ... Muhtaç durumdaki ailelere aylık temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri harcama kartları verilecektir. Çeşitli adlar altında yapılması öngörülen sosyal destek ödeme tutarı bu kartlara yüklenecektir. Bu kartlar, küçük esnafın desteklenmesi amacıyla sadece ikamet edilen yerdeki esnaftan yapılacak alışverişte geçerli olacaktır. ... mikro kredi, mikro sigorta ve mikro finansal kiralama gibi

finansal enstrumanların geliştirilmesi sağlanacağı,” yönündeki ifadeler mikro finans pratiğine yönelik özgün taahhütlerdir.

5. Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanının Sosyal Ekonomi Yaklaşımının Değerlendirilmesi

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, sosyal ekonomi anlayışını ve ihtiyacı parti programı ve seçim beyannamelerinde ayrıntılı olarak ortaya konmasını sağlamanın yanı sıra; hayata geçirme araçlarından olan kooperatif işletmeler, KOBİ'ler ile esnaf ve sanatkarlara ilişkin öncelikle seçim beyannameleri takdim ve tanıtım konuşmalarında değerlendirmeler yapmakla birlikte, bunlar ve bunlar gibi piyasa ekonomisi sistemi içinde dezavantajlı olan grupların toplantılarına ve özel gün/haftalarına yönelik etkinliklerine katılarak ve hitap ederek de “önce milletim” ifadelerinde kendilerini bulan “millet sektörü” nün sorunları ve çözümü ile hemhal olduklarını ifade etmektedirler. Keza, gelir dağılımındaki bozukluğun, sosyal sınıflar arasındaki derin ayrımın, toplumsal huzursuzluğun, ekonomideki daralmanın, demokratik katılımdaki ve tercihteki zafiyetlerin giderilmesinde söz konusu kurumların işlevine ilişkin çok sayıdaki söylevlerinden ve icraatlarından derlenmiş değerlendirmeleri sunulmuştur.

Devlet Bahçeli, KOBİ'lere ilişkin olarak da önemli tespitler yapmaktadır. KOBİ'lerin ekonomik büyümeye ve istihdama sağlayacakları katkı ile sosyal ekonomiyi geliştireceklerini belirten Bahçeli şöyle demektedir:

“Yoğunlaşan iç ve dış rekabet şartlarında işletmelerin belirlenecek politikalar eşliğinde; KOBİ'lerin küçük ölçekten orta ölçeğe, orta ölçekten büyük ölçeğe geçmeleri sağlanmalıdır. KOBİ'lerde istihdamı geliştirici bir teşvik sistemi benimsenmelidir. KOBİ'ye yönelik özel bir bürokrasi sistemi kurulmalı, her türlü işlem basitleştirilmelidir. Yenilikçi gelişmeler hızla KOBİ sistemine aktarılmalıdır. ... KOBİ'lerin iç pazarla bütünleşmeleri için devlet ve sivil toplum, gerekli sorumluluğu üstlenmelidir. Bilgi ve teknoloji tabanlı yenilikçi KOBİ'lerin katma değeri yüksek mal ve hizmet üretmeleri desteklenmeli, Ar-Ge yatırımı yapmaları ve araştırmacı istihdam etmeleri özendirilmelidir. KOBİ'lere yönelik olarak kurulan Gelişen İşletmeler Piyasasının etkin olarak çalışması sağlanmalı, kredi garanti fonu sisteminin kaynakları artırılmalıdır”

Esnaf ve Sanatkarlar ile ilgili olarak; “Karahanlı, Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin kuruluşunda büyük katkıları olan; ahlaka, akla, bilime,

*çalışmaya, adalete ve eğitime büyük önem vererek devletin koyduğu kuralları benimseyen, bunları yararlı işlerle tamamlamayı amaç edinen esnaf ve sanatkarlarımıza, her türlü desteği sağlamak temel ilkelerimizdendir” ve “..., esnaf ve sanatkarlar ekonominin yapı taşlarıdır. Ticari değeri yokmuş gibi kabul edilen potansiyel kaynakları değerlendirmek suretiyle, bu kaynakları top yekün harekete geçiren, üreticiler ve tüketiciler arasında köprü vazifesi gören önemli bir kesimdir”*diyerek, esnaf ve sanatkârın devlet ve millet olma sürecindeki vazgeçilmez işlevleri oldukları ve ekonominin yapı taşları oldukları tespitleri ile sosyal ve ekonomik hayatın kesişme noktasında oldukları değerlendirmesi yapmaktadırlar.

Kooperatifler ile ilgili olarak; işbirliği yapmak, ölçek ekonomisini yakalamak, birlikte yönetmek ve kollektif olarak rekabet etmek gerekçeleri ile kurulan kooperatif işletmelerin mülkiyeti ve sermayeyi tabana yayarak, tüketicinin korunmasına, toplumsal barışa ve demokratik gelişmeye katkı sağlama misyonlarının gereğine inanarak geliştirmiş oldukları politikalarını; parti programından, seçim taahhüdünden ve söylevden öteye götürerek Başbakan Yardımcısı oldukları 57. Hükümet Döneminde, kendilerine bağlı bakanlıklar bünyesinde bulunan kooperatiflere ilişkin hukuki düzenlemelere öncülük ederek bizatihi uygulamaya geçirmişlerdir. Bu kapsamda, Ülkemizde bugün için 100 yıldan fazla geçmişi olan ve idari, teknik, mali ve ticari yapılarında önemli sorunları olan, kooperatifçilik anlayışından uzaklaşmış, faaliyetlerini devlete yüksek maliyetleri olan destekler ile yürütebilen Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerinin; köklü bir yasal yapısal düzenleme ile yeniden yapılandırılarak özerkleştirilmiş ve idari, ekonomik ve mali sorunlarından arındırılarak daha dinamik, daha etkin ve daha verimli hale getirilmiş olmaları yeterli bir örnektir.

6. Sonuç

Sosyal ekonomi araçları olarak açıklanmaya çalışılan kooperatif, KOBİ ve esnaf ve sanatkâr (KOBİ sahip ve ortakları ile esnaf sanatkârlardan kooperatif ortağı olanlar da olmakla birlikte) Türkiye için sayısal açıdan değerlendirildiğinde kooperatif ortakları, KOBİ sahip ve ortakları ile esnaf ve sanatkârlar sayısının toplamının yaklaşık 10 milyon kişi olduğu ve bir kişinin ortalama 4 kişilik bir aileyi temsil ettiği genel kabulünden hareketle 40 milyonluk bir nüfus ortaya çıkmaktadır. Ki bu sayı Türkiye nüfusunun yarısından fazladır. Bu rakamlar, Türkiye’de demokratikleşme sürecinde orta sınıfın etkisini tartışmasız bir şekilde ortaya koymaktadır. Diğer yandan; Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, Türkiye nüfusunun yaklaşık beşte biri yoksulluk sınırı al-

tında yaşamakta ve özellikle açlık sınırı altında gelir sahibi olan insanların; Türk Milletinin geleneksel yardımlaşma kültürü ve kurumları ile devletin ilgili kurumları aracılığı ile doğrudan karşılıksız yardımlar ile aç kalmaları önlenmektedir. Ancak bu durum, genel ekonomiyi, vatandaşlık bağı, toplumsal huzuru, sosyal barışı ve demokrasiyi doğrudan olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, piyasa ekonomisinde sosyal ekonomiyi de etkin kılmak için, milli gelirden toplumun her kesiminin pay almasını sağlamak için, devlete güven, saygıyı ve bağlılığı muhafaza etmek ve geliştirmek için ve bütün bunların tabii sonucu olarak demokrasinin gelişimine katkı sağlamak için yoksullukla mücadele şarttır ve bunun için gerekli araçları sadece dışarıda aramak yerine; geçmiş asırlar öncesine dayanan Türk Milletine has kurumlara ve bunların güncellenmesi yoluna da gidilmelidir:

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet BAHÇELİ'nin; *"Hali vakti yerinde her vatan evladı kendisine en yakın ekmek fırınına gitmeli. Eğer 2 ekmek alacaksa 3 ekmek parası ödemeli. Bir ekmeğin askıya alınmasını fırıncıyla paylaşmalı. Fakir fukara kardeşlerim, durumu yerinde olmayan insanlarımız fırına veya ekmek satılan yerlere gittiğinde 'Bana askıdan bir ekmek verebilir misin?' diyebilmeli. Böylelikle kültürümüzün dayanışma ve yardımlaşma dinamikleri harekete geçirilebilir. Unutmayalım ki inancımız 'Komşusu açken tok yatan bizden değildir.' esasına dayanmaktadır"* değerlendirmesi ile başlattığı *"Askıda Ekmek Projesi"* gibi.

Daha karmaşık ve çeşitlilik arz eden gelişen dünyada, gittikçe artan bir şekilde toplum tabanlı faaliyetlere yönelmek ve yerel problemlere yerel çözümler üretmek durumunda olan hükümetler; piyasa ekonomisindeki gelişmeler paralelinde, sınırları belirlenmemiş olan sosyal ekonominin çalışma ve ilgi alanını belirlemelidir. Sosyal ekonomi yazını ve dünya uygulamaları takip edilerek; Türkiye ihtiyaçları ve şartları doğrultusunda uygun modeller belirlenmeye çalışılmalıdır.

Yeni nesil kooperatifler bağlamında, özellikle sosyal, sağlık, eğitim ve çevre hizmetlerinin sağlanmasında ve uzun süreli işsizler, göçmenler, bağımlılar, engelliler, eski hükümlüler gibi dezavantajlı grupların çalışma hayatına entegrasyonunda ve kadınların işgücüne katılımını artırmada; sosyal kooperatifler hayata geçirilmelidir.

Yoksulluğun giderilmesinde mikro kredi/mikro finans kabul görmüş bir model ise de söz konusu modelin uygulanma şekillerinden biri olan kooperatifçiliğin Türkiye uygulaması çok daha eskilere dayandığından; mevcut tarım kredi kooperatifçiliği ile esnaf ve sanatkâr kredi ve kefalet kooperatifçiliğinin başta esnaf ve sanatkâr, çiftçi ve yoksul-

luk sınırı altında yaşayan vatandaşların ihtiyacının karşılanmasına yönelik yeniden düzenlenmesi veya buna dayalı olarak yeni modeller geliştirilmesini teminen Sosyal Ekonomi Araştırma Merkezi kurulmalıdır.

Bu çalışmalar da, sosyal ekonomi alandaki teorisyenler ve sosyal ekonomi araçları olarak kabul edilen kooperatifler, KOBİ'ler ile esnaf ve sanatkârlar alandaki pratisyenlerin yanı sıra; yoksullar, özürlüler, yaşlı ve bakıma muhtaç kişiler, kadın ve çocuklar da sosyal ekonomi kapsamında değerlendirildiğinden işletme, ekonomi, sosyal politika, sosyal kalkınma, sosyal hizmetler vb. alanlarında çalışan teorisyenlerden destek alınmalıdır.

Kaynakça

Aypek, N. (2004). Demokratikleşme ve Orta Sınıf (Kooperatif İşletmeler, Mikro-Küçük İşletmeler/Esnaf ve Sanatkârlar), *Karınca Kooperatif Postası*, (Sayı:809).

Aypek, N. (2006). Micro Finance, Cooperatives, Democratization, *Cooperation in Turkey*, (Number:41).

Aypek, N., Öner, E. (2008). Yoksullukla Mücadelede Mikrofinans Sistemi ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Mikrofinans Sistemi, *V. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi*, 24-26 Ekim.2008, Çanakkale.

Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programı

Milliyetçi Hareket Partisi 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimi Seçim Beyannamesi

Milliyetçi Hareket Partisi 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimi Seçim Beyannamesi

Milliyetçi Hareket Partisi 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimi Seçim Beyannamesi

Milliyetçi Hareket Partisi 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi Seçim Beyannamesi

Oner, E., Okan, P., Gokten, S., Aypek, N. (2008). Mikrofinans Sistemi ve Ticari Bankaların Mikrofinans Sistemindeki Yeri, *Sosyoekonomi Dergisi*, 2008; 4(8):55-74. (EconLit)

Türkeş, A. (1977). *9 İşık ve Türkiye*, Ankara: Emel Matbaacılık Sanayi.

MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ: KUTLU YOLCULUĞUN SİYASİ ADRESİ

Prof. Dr. Kamil AYDIN

Özet

Bu çalışmada; yaşadığı tarihi gerçekler ışığında edindiği önemli tecrübelerle birlikte, bölgedeki jeo-politik konumu ve şartları gereği Türkiye'nin ve Türk milletinin hep birlikte teyakkuza olması gerektiğini vurgulayan kısa bir değerlendirmeden sonra, bu bağlamda güçlü ve kararlı bir siyasi yönetimin gerekliliğine ve önemine değinilmektedir. Bu önemli misyonu deruhte edecek güçlü siyasi yapının da ancak ve ancak demokrasi ve milliyetçilik sentezinden doğacağı gerçeği vurgulanmakta ve bu birlikteliğin yegâne adresi de Milliyetçi Hareket Partisinin bizatihi kendisi olduğu ifade edilmektedir. Elli yıllık geçmişiyle Türk siyasi hayatında varlığını sürdüren Milliyetçi Hareket Partisinin ülke, ölkü ve millet öncelikli misyonunu başarıyla taşımasına ve bu başarının önemli taşıyıcı sütunlarına işaret edilmektedir. Dört kısa başlık halinde sunulan bu sütunları sırasıyla güçlü ideolojik yapı, Ölkü Ocakları vasıtasıyla yetiştirilen yetkin insan kaynağı, istikrarlı teşkilât yapısı ve bu üçlemenin yüksek uyum, sevk ve idaresini sağlayan başarılı liderlik özelliği oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, MHP, Alparslan Türkeş, Devlet Bahçeli

Giriş

“Coğrafya kaderdir” veciz ifadesi; mazisi, anı ve geleceği incelendiğinde bir ülkenin ve bu ülkede yaşayanların jeopolitiğine yönelik önemli bir tespit olduğu görülmektedir. 2000 yılı aşkın süredir düzenli bir devlet geleneği olan Türk milletinin farklı isimler altında kurduğu devlet sayısına ve son yurdu, son değişmez kaderi Anadolu’da verdiği cansiperane mücadele ve akabinde küllerinden yeniden dirilişine baktığımızda bu ifadenin ne kadar ehemmiyetli olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bu kadim Türk yurdunun içinde ve çevresinde yaşanan tarihi, kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmeler ışığında, her türlü hesabı, entrikayı, senaryoyu, işgal planını ve sömürge girişimlerini göz önünde bulundurarak uyku orucunda olmamız gerekmektedir. Dahası, böylesine zor bir coğrafyada varlığımızın bekası ve devamı için sosyolojik bir tespit olarak bildiğimiz her Türkün zihnen ve bedenen asker doğması kaçınılmazdır.¹

Birileri bu tespiti moda ifadeyle güvenlik politikaları adı altında itibarsızlaştırmaya çalışabilir, hatta bu bağlamda içerde ve dışarda bekamızı tehdit eden yaşananlara karşı duyarsız ve tepkisiz kalmamızı savunabilirler, aynen milli mücadelede isyan, başkaldırı, nemelazım ve mandacılığın savunulduğu gibi. Halbuki Türkiye’nin bu güne kadar iç ve dış odaklı saldırılara maruz kaldığı ve büyük bedeller ödediği bilinen bir gerçektir. Bugün de içeride ve dışarda çok boyutlu bir terör sarmalıyla kıyasıya mücadele verilmekte ve özellikle 15 Temmuz hain kalkışmasıyla bu mücadele daha büyük bir önem arz etmektedir.

Öte yandan; Türkiye’yi son yurdunda işgalci görüp varlığına tahammül edemeyen, ortak merkezden verilen talimatlarla bir domino taşı etkisi ile Akdeniz’den Karadeniz’e ve Ege’ye sınırlarımızda veya sınır ötesi ülkelerde vukuu bulan her türlü provakasyon ve saldırılar herkesçe bilinmektedir. Hatta bu girişimlerin uluslararası kurum, kuruluş ve platformlar üzerinden diplomasi ve siyasi müzakerelere taşındığına da tanıklık etmekteyiz. Bu durum özellikle BM, NATO, AGİT ve AKPM gibi üyesi olduğumuz uluslararası yapılardaki resmi görüşmelerde Türkiye aleyhine hazırlanan rapor, müzakere teklifi ve

¹ K. Aydın, 17 Aralık 2018, Meclis Genel Kurul Konuşması

araştırma önerileri şeklinde görülmektedir. Bu anlamda sözüm ona bağımsız kuruluş raporları ve çalışmaları yanı sıra, PKK-HDP'nin yanlış, iftira dolu iddiaları ve lobi çalışmaları esas alınmaktadır.

Örneğin; Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi başta olmak üzere birçok uluslararası platformlarda Türkiye'yi önyargılı ve tek taraflı iddialarla köşeye sıkıştırma veya soyutlama girişimlerini çok açık bir biçimde görmekteyiz. Öte yandan, ekonomik, sosyal, altyapı ve demokratik seviye bakımından Türkiye'den çok geride olan küçük ölçekli ülkelerin Avrupa Birliği üyelikleri gerçekleşirken, bizim elli yılı aşkın süredir bunu istememiz anlaşılmemaktadır. Dahası, dünyada neredeyse savaş sebebi olarak algılanan göç sorununu iliklerimize kadar yaşamamıza rağmen maalesef pek dikkate alınmamaktayız. Aynı şekilde, teröre en ağır bedeller ödememizin batı dünyasının gözünde pek ehemmiyeti bulunmadığını söyleyebiliriz. Buna mukabil, herhangi bir batı kentindeki küçük bir terör eylemi dünyayı ayağa kaldırmaktadır. Hele bir de bu eylemleri gerçekleştiren Müslüman ise tepkiler taciz ve saldırılara dönüşerek batıda camiler, iş yerleri ve haneler ateşe verilmekte ve toplumsal bir İslam veya onun temsili bağlamında Türk karşıtlığı hastalıklı bir hal almaktadır. Fakat bunun daha acısı bir durum; Müslümanlara reva görülen bu insanlık dışı muameleye maddi, siyasi ve lojistik destek veren Müslüman devlet sayısı da azımsanmayacak seviyede olmasıdır.

Kısaca özetlemeye çalıştığımız ve gerçekten uykularımızı kaçırarak seviyedeki ülkemizin genel resmi ışığında Türkiye'nin her bağlamda güçlü, kararlı ve birlik içinde bir duruş sergileyerek bilimden ekonomiye, eğitimden kültüre, savunmadan güvenliğe muasır medeniyetler rekabetinden asla vazgeçilmemesi gerekmektedir. Bütün bunların yegâne taşıyıcısı veya en güçlü aracı ise halkın doğrudan yetkilendirdiği demokratik siyasi yönetimlerdir.

Bugüne kadar ki genel siyasi süreci dikkate aldığımızda Türk demokratik siyasi sisteminin üç aşamalı bir yapı arz ettiğini söyleyebiliriz. Bunların birincisi; kısaca kuruluş dönemi olarak isimlendirdiğimiz tek partili dönem, ikincisi 20. yüzyılın ortalarından itibaren 2017'ye kadar çok partili dönem ve üçüncüsü ise 15 Temmuz 2016 hain darbe girişimi sonrası Nisan 2017 tarihinde yapılan

referandumla kabul edilen ve Haziran 2018 genel seçimleriyle de uygulamaya konulan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi dönemidir.

Milliyetçi Hareket Partisi ve Onun Taşıyıcı Sütunları:

Güçlü İdeolojik Yapı

Yüzüncü yaşına girmek üzere olan genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'yle paralel bir çizgiye sahip demokrasi serüvenimizin en belirleyici aktörleri siyasi partilerdir. Türk siyasi yaşamında kuruluşundan bugüne kadar ilkeli ve kararlı duruşuyla Türk Milletinin siyasi teminatı işlevini üstlenen yegâne siyasi yapının adresi, kurucu lideri Alparslan Türkeş'in ifade ettiği gibi, Milliyetçi Hareket Partisi'dir. Çünkü, *Milliyetçi Hareketin ana gayesi Türk milletinin ebediyete kadar yaşamasının temel şartlarını hazırlamak üzere; insan hakları ve çağdaş hukuk arayışına bağlı, Türk milliyetçiliği ülküsüne ve Türk için, Türk'e göre, Türk tarafından ilkesine dayanan yeni bir milli düzen kurmaktır.*²

Tanımda ifade edilen milliyetçilik anlayışından hareketle, Milliyetçi Hareket'in nihai hedefi olarak, aynı zamanda içeride ve dışarıda haysiyetli bir barış, insan sevgisini temel prensip kabul ederek, Allah'ın hür olarak yarattığı insanın hür olarak yaşamasını gerçekleştirerek, onu her türlü baskı ve sömürden koruyacak, maddi ve manevi ihtiyaçlarını dengeli olarak görüp gerçek demokrasiyi inşa ederek Türk milletini mutlu kılmak esas alınmaktadır. Milliyetçiliği demokrasi ile uyumlu özgün bir siyasi yönetim anlayışı şeklinde algılayan Milliyetçi Hareket Partisi, her türlü engellemelere, antidemokratik müdahale ve kesintilere, harici ve dâhili tuzak ve kumpaslara rağmen Türk siyasi sahnesinde 50. yaşını kutlamanın haklı gururunu yaşamaktadır.

Varlığını bir güç merkezi ve istikrar abidesine dönüştüren kalıcı öğretiler ve kurumsal yapılar sağlam sütunlar üzerine kuruludur. 50 yıllık şerefli mazisi dikkate alındığında, Milliyetçi Hareket Partisi'nin dönemsel veya konjonktürel ihtiyaçtan doğmuş kısa ömürlü popüler bir süs bitkisinden ziyade, ne kadar budanırsa budansın veya yok edilmeye çalışılırsa çalışılsın, her zaman dirilip, dikilip yeniden bir ulu çınar vasfını muhafaza ettiğine tanıklık etmekteyiz. Çünkü; Milliyetçi Hareket Partisi, Türk Milleti'nin varlık ve beka teminatını nice elli

² A. Türkeş *Devlet Dergisi*, 9 Şubat 1974; M. Turhan, *Bilinmeyen Yönleriyle Alparslan Türkeş*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2009, s.178

yıllara taşıyacak güçlü genetik kodlarla destekli sağlam sütunlar üzerine kuruludur.

Bu sütunların başında, Türk Milleti'nin binlerce yıllık tarih, kültür ve medeniyet değerleriyle müsemma sağlam ilkesel ve ülküsel yapısı, yani ideolojisi gelmektedir. Bu ideoloji de, kısaca ifade etmek gerekirse, birçok siyaset bilim insanının belirttiği gibi düşünce merkezine her durum ve şartta siyasi kazanımı veya iktidar olmayı koyan geleneksel anlayıştan ari, milletin ve onun sistematik yapısı olan devletin ebed müddet varlığını ve idamesini önceleyen bir nitelik taşımaktadır. Çünkü, uzun ve köklü bir geçmişten rafine edilerek özümseyip kuşaktan kuşağa aktarılan Türk Milletinin varlık ve bekası partimiz tarafından kutsal bir kıymet ve emanet olarak kabul edilmektedir. Bu yüce emanet ve kıymet Milliyetçi Hareket Partisi'nin Tüzük ve Programlarında açıkça yer aldığı gibi, kuruluşundan bu güne katıldığı tüm seçimlerde söylem, slogan ve vaatlere de yansdı. Bunların bir kaçını hatırlamak adına; Güçlü Devlet Milli İktidar, Türk Milleti Sensiz Asla, Önce Ülkem Ve Milletim Sonra Partim Ve Ben, Beka İçin Milli Karar; Cumhuriyet İçin İstikrar ilk akla gelenlerdir.

Bu nitelikli duruşun bedeli veya karşılığı ise, Türk siyasi yaşamında bariz örneklerini gördüğümüz gibi, dönemsel yükselişler ve iktidarlara parlayıp aynı hızla sönmeğe değil, ağır bedellerle yapılan mücadeleler sonucu muktedir olup yüce milletin mahşeri vicdanında kalıcı yer edinmektir.

Güçlü İnsan Kaynağı: Ülkü Ocakları

Milliyetçi Hareket Partisi'ni ayakta tutan diğer önemli bir sütun da; kurucu genel başkanımız rahmetli Alparslan Türkeş'in en kıymetli varlığı olarak kurup büyüttüğü idealist insan kaynağı yuvası Ülkü Ocakları'dır.

Bir yönüyle, geçmişten bugüne aktarılan tüm milli miras ve manevi değerlerle donanmış, öte yandan kutlu hedef gereği muasır medeniyetlerin ötesine geçmenin yolu evrensel eğitim ve öğretimden nasibini almış bilge, şahsiyet sahibi bireyler olarak ülkücü gençlik, Türk Milliyetçilerinin kutlu davasını her alanda olduğu gibi siyasi manada da asırlar üzerinden taşıma cesaret ve kabiliyetini göstermektedir. Çünkü *Ülkücülük milletine kara sevdıyla yazılmış bir*

*destanın başı, ortası ve sonudur.*³ Dolayısıyla gençliği duyarlı, uyanık, atılgan, çalışkan, vakarlı ve mert olan bir milletin yolu açık talihi parlaktır.

Elli yıllık siyasi geçmişinde askeri darbeler, sivil müdahaleler ve dahası içten yıkılmaya yönelik yeni ideolojik ve siyasi yapı çıkarılma hamleleri veya kurulan yeni partilere insan kaynağı devşirme girişimleri, yoğunluklu olarak güçlü ideolojik yapının kurumsal temsilcisi Ülkü Ocakları ve ülkücüleri hedef kitle ve kaynak olarak görmüşlerdir. Kurucu iradenin bu kutlu ocakları ben kurdum ve yegane siyasi temsil adresi yalnızca Milliyetçi Hareket Partisi'dir⁴ demesine rağmen, bugüne kadar özellikle 1980 sonrası kurulan bir çok siyasi partinin sahiplenme girişimleri başarılı olmamış, aksine bireysel çıkar ve beklentileri ile idealleri arasında bocalayan istisna isimleri devşirerek, aynı zamanda Ülkü Ocaklarında bir hücre yenilenmesine veya bir tür arınmaya da vesile olmuştur. Yani, ülkü davasını ebed müddet yaşam tarzı haline getiren ülkü devleri ile ülkücü veya ülkücülükten geçinenler arasındaki derin çizgiye katkıda bulunmuştur.

Güçlü Teşkilat Yapısı

Kendi ilkeleri ve öz kaynakları dışında herhangi bir merkez, yapı, kitle örgütü veya kurumdan hiçbir maddi, lojistik ve ekonomik destek almaksızın hayatiyetini sürdürmeyi başararak yüz akıyla elli yılını geride bırakan Milliyetçi Hareket Partisi'nin üçüncü sütunu herkesin gıpta ile anlamaya, algılamaya hatta taklit etmeye çalıştığı teşkilat yapısıdır. 50 yılda geçirilen badireler dikkate alındığında Milliyetçi Hareket Partisi sahip olduğu ilke ve ülkülerinin yanı sıra güçlü formal yapısı olan teşkilat yapısından da asla ödün vermemiştir. Çünkü *Bu asırda Milliyetçi Hareketi yürüten kadronun Allah'tan başka kimseden korkusu olmayan, imanlı, Ülkücü insanlardan müteşekkil olduğu ve hedefe mutlaka varacağı bilinmelidir.*⁵

Milliyetçi Hareket Partisi teşkilatları yurtiçi ve yurtdışında Türk milletine güçlü aidiyet duygusu ile bağlı vatandaşlarımızın, dost ve akraba topluluklarımızın her türlü özlem ve beklentilerine tercüman

³ D. Bahçeli, https://twitter.com/MHP_Bilgi

⁴ M. Turhan, *Bilinmeyen Yönleriyle Alparslan Türkeş*, s. 1122.

⁵ A. Türkeş, 3 Kasım 1972, Bizim Anadolu; M. Turhan, *Bilinmeyen Yönleriyle Alparslan Türkeş*, s. 133.

olmaya veya sorunlarına gücü ölçüsünde çözüm üretmeye çalışan yapının adresidir. İki boyutuyla ele alınan teşkilat yapısında; Ülke dışında Türk varlığının her türlü ihtiyacına cevap vermeye çalışan Türk Federasyonları ve yine ülke içinde ve dışında Türk gençliğinin manevi ve kültürel gelişimini önceleyen Ülkü Ocakları ilk akla gelen sivil teşkilat yapıları olarak dikkatleri çekmektedir.

Milliyetçi Hareket Partisini Türk siyasi hayatında elli yıllık bir ulu çınar olarak ayakta tutan diğer önemli unsur ise resmi siyasi teşkilatlarıdır. Mahalleden (köyden) beldeye, beldeden ilçe ve ile kadar uzanan ve gönüllerinde yüksek ülkü adanmışlığı taşıyan teşkilat kadrolarıyla Milliyetçi Hareket Partisi, siyasi özgül ağırlığın en güçlü temsilcisi olmayı hiçbir maddi, dünyevi ve siyasi ödül beklemezsizin başarmıştır.

Güçlü Liderlik Geleneği

Elli yıllık şerefli bir mazinin siyasi taşıyıcısı Milliyetçi Hareket Partisi'nin tutarlı bir süreklilik arz etmesinin diğer önemli bir sütunu ise; İslam ahlakıyla bezeli Türklük şuuru odaklı yüksek ülkü veya ideolojik öğretinin, bu öğretille hemhal irfanı ve vicdanı hür donanımlı insan kaynağının ve disiplinli teşkilat yapısının sevk ve idaresini yüksek siyasi feraset ve öngörüyle büyük bir sorumluluk duygusu içerisinde metanet ve sabırla gerçekleştiren bilge liderlik varlığıdır.

Bu bağlamda gerek kurucu liderimiz Alparslan Türkeş ve gerekse bilge liderimiz Devlet Bahçeli, yukarıda ifade ettiğimiz üç önemli sütununda en yüksek seviyede mimarları ve uygulayıcıları olarak, yarım asırlık bir siyasi varlığın teminatı olmuşlardır. Çünkü her ikisi de *aklım hep Türkiye'dir*⁶ demekle kalmamış, bu siyasi duruş ve düsturlarını eyleme de dönüştürerek samimi Türk milletinin gönüllerinde müstesna yerlerini bulmuşlardır.

Bu ülke ve ülkü önceliğini her türlü siyasi mülahazaların üzerinde gören Alparslan Türkeş, gerek 1980 öncesi ve gerekse 1987'den sonraki süreçte cebren ve hileyle sekteye uğratılmaya çalışılan Türk demokrasisine yön verici ve yol açıcı hamleler yapmak kaydıyla nefes aldırıştır. Bunun en somut siyasi örneklerini 1980 öncesindeki bir türlü seçilemeyen Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanlığı bağlamında

⁶ D. Bahçeli, *Habertürk*, 08 Ocak 2018

oluşan kaosu engelleyen siyasi hamlelerinde görmekteyiz. Öte yandan, Türk dünyası ve mazlum milletlerin büyük beklentilerine cevaben Başbuğ Alparslan Türkeş her şart ve fırsatta yüksek sorumluluk almayı da ihmal etmemiştir. Bu evrensel ve kapsayıcı siyasi tavır ve tutumun resmi bir yansıması ise parti teşkilat yapısı içerisinde hizmet ve sorumluluk alanı olarak Türk dünyası ve uluslararası ilişkilerden sorumlu genel başkan yardımcılığı makamında açıkça görülmektedir.

Milliyetçi Hareket Partisi'nin yüce Türk Milletinin varlığıyla paralel bir süreç izlemesinin en kavrayıcı nedeni; Türk siyasetinde alışlagelmiş bir genel başkanlık özelliğinden çok, şimdiye kadar saydığımız güçlü sütunların en üst seviyede varlık bulduğu veya eyleme dönüştüğü liderlik anlayışıdır. Bu liderlik anlayışının güçlü tezahürü sayesinde her türlü sömürgeci yapı ve ideoloji reddedilerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Türk Milleti üzerinde ince hesaplar yapan iç ve dış mihrakların hevesleri kursağında bırakılmıştır.

Bu minvalde, Milliyetçi Hareket Partisi'ni uzun soluklu bir siyasi parti yapan değerleri yüksek seviyede taşıma iradesi, ülke meselelerine yönelik ortaya koyulan derin öngörü ve feraset yüklü siyasi söylem ve çözüm önerileri ve ilkeyle müsemma bir hayat tarzı, bilge lider Devlet Bahçeli'yi aziz milletin mahşeri vicdanında teveccühe mazhar kılmıştır.

Kısaca, değışmez kader kabul ettiğimiz ve ebet müddet varlığımızın nihai durağı olarak gördüğümüz bu coğrafyada Milliyetçi Hareket Partisi olarak kaderimize sınımsız sahip çıkmakta ve maziden aldığımız güçle atıye uzanmayı hedeflemekteyiz. Bu hassasiyetle, 1990'larda ortaya koyduğumuz "Lider Ülke Türkiye" vizyonuyla nice bin yıllara birlik-beraberlik, refah ve güven içinde ulaşmayı öncelemekteyiz. Hayatta kalmak için fevkalade olmak, bu coğrafyada yaşamak, Türk birliğini ve ülkelerimizi inşa etmek için *Milliyetçi Hareket Partisi Türk milletinin özeti ve son ümididir*.⁷ Dolayısıyla Milliyetçi Hareket Partisi, Türk siyasi hayatında aziz milletin güçlü sesi olarak nice elli yıllara şerefle ulaşacaktır.

⁷ D. Bahçeli, Anıtmezar'da Yapmış Oldukları Konuşma, 4 Nisan 2014, www.mhp.org.tr

MHP'DEN ÖNCE MHP'DEN SONRA

Prof. Dr. Hilmi DEMİR
TOBB ETÜ Üniversitesi

Türk tarihine dair en eski yazılı bilgi kaynaklarımız Çin'de. Hem Çin kaynaklarından hem de var olduğumuz pek çok coğrafyada çağlara yayılan tarihi yolculuğumuzda bıraktığımız izlerden milli kimliğimizin; adımızla, töremizle ayakta olduğunu biliyoruz. "Biz" in, "Türk" ün modern döneme doğuşu tarihlenen milliyetçilikten çok önceleri özgün bir "kendilik bilinci" şeklinde Türklerin sosyal, siyasi ve psikolojik hayatında belirleyici bir temel oluşturduğunu, bu temelin zarfının değişse de mazrufunun sabit kaldığını görüyoruz.

20. yüzyılın başlarında Osmanlı Türklerinin omuzlarındaki ağırlık kudretlerini zorlayacak ve her düşüşte her biri bir ülke çapında coğrafyalar imparatorluğumuzdan kopacak haldeydi. Bu düşüşlerin en sert Balkan Harbi oldu. 5 yüzyıl hüküm sürülen, vatan telakki edilen Rumeli'den Anadolu'ya fevkalade ağır koşullarda gerçekleşen muhaceret neticesinde devleti idare edenler ve dahi münevverlerimiz önemli bir kısmı imparatorluğu ayakta tutmak için, gidenlerin ve gelenlerin muhasebesinin bir tezahürü olarak, Türk'e, Türk milliyetçiliğine sarıldılar. Gidenler kalanların belini bükmüştü, Osmanlıcılık'la tutamadığımız Osmanlılar, İslamcılıkla tutamadığımız Müslümanlar olmuştu. Türkçülük'le Türk'ü kurtarmak bir mecburiyet halindeydi.

Zaman aleyhimize akmaya devam etti ve Balkan Savaşı'ndan daha kötüsünü tasavvur edemeyen milletimiz İzmir'in, İstanbul'un, Anadolu'nun işgalini gördü. Dünyanın büyük devletlerinin pek çoğu 5

asırlık Türk vatani Balkanlar'dan ayrılmamızı yeterli görmemiş, 10 asırlık Türk vatani olan Anadolu'dan da Türkleri sürmek arzundaydılar. Türk tarihinin altın sayfalarına yenilerini ekleyecek olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve ona inananların Türk'ü merkeze alan büyük mücadelesi neticesinde hakiki büyüklüğün ne olduğu tüm cihana gösterilmiş oldu. İstiklal Harbi sonrası yeni ve milli devletimizi kurduk. Pek çok köklü kurumumuz yeni devletimizde aynen korundu, bazıları şekil değiştirdi. İhtiyaç duyulan yeni kurumlar ihdas edildi. Türk milletin İstiklal harbine dek hemen hemen iki yüzyılı aşkın sürekli artarak devam eden sorunlarının çözümü ve bir daha bu dönemdeki felaketlerin tekrarlanmaması için pek çok politika tasarlandı, uygulamaya koyuldu. Başarılı olanlar olduğu gibi, sonuç alınamayanlarda oldu. Cumhuriyetin kurucu kadrolarının merkeze Türk'ü koyan çabaları Gazi'nin vefatının ardından önemli ölçüde geriledi. Bu gerileme döneminde, 1948 yılında Atatürk'ün en yakınlarından Mareşal Fevzi Çakmak'ın önderliğinde Millet Partisi kuruldu. Her ne kadar Fevzi Paşa başta olmak üzere Millet Partisi'ni kuranların önemli bir kısmı Demokrat Parti'nin iktidara muhalifliğini yeterli bulmadıkları için oradan ayrılmış olsalar da ilk genel başkan Hikmet Bayur gibi CHP'li isimler de yeni partide yer almaktaydı. Millet Partisi, CHP iktidarına karşı Demokrat Parti ile kıyaslanamayacak sertlikte bir muhalefet yapmaktaydı. Mareşal'in 1950 seçimleri öncesi kaybı, Demokrat Parti'nin yaygın rüzgârı Millet Partisi'nin istediği başarıya ulaşmasını engelledi. Önce Cumhuriyetçi Millet Partisi'ne ardından Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne dönüşen Millet Partisi, 1969 CKMP Adana kongresiyle de bugünkü haline, Milliyetçi Hareket Partisi'ne dönüştü.

1965'te merhum Alparslan Türkeş'in genel başkan seçilmesiyle Mareşal Çakmak'ın vefatı sonrası kaybolan dinamizmi hızla yakalayan ve Türk siyasetinin temel sütunlarından birisi olan MHP'nin etkisi politikayı aşkın bir seyir izledi.

MHP'den önce Türk milliyetçiliği büyük şehirlerde dernekler etrafında teşkilatlı bir cemiyetçilik formunda idi. Geniş toplum tabakalarına, taşraya ulaşımı son derece sınırlıydı. MHP hem CKMP dönemi ve 1969 kongresi sonrası milliyetçiliği önce Anadolu sathına, bütün kesimlere dokunacak bir yaygınlıkta, neredeyse aynı hız ve şekilde gurbetçi Türkler marifetiyle Batılı ülkelere, Anadolu dışı Türkler marifetiyle de kadim Türk coğrafyalarına yaydı. Gerek klasik anlamda Türk

milliyetçiliği gerekse MHP ile ete kemiğe bürünen, milliyetçiliğin ahlaki duruşu olarak da tanımlanan, ülkücülüğü bugün Bişkek'te, Kaşgar'da, Bakü'de, Tebriz'de, Kerkük'te, Halep'te, Gümölcine'de, Lefkoşa'da, Kırım'da yahut New York'ta, Berlin'de MHP formuyla görebiliyoruz. MHP'nin herhangi bir parti olmamasının ardında yatan temel motivasyon bu coğrafyalar ve dönemler üstü pozisyonudur. Alparslan Türkeş'in dilinde Türklüğün ve Türk milliyetçiliğinin en temel özelliklerden birisi kendisini bir öteki üzerinden inşa etmemesi ve özellikle de Müslüman bir toplumu veya unsuru ötekileştirmemesidir. MHP'nin Türk milliyetçiliğinde millet dil, din ve ahlak gibi değerler üzerinden tanımlanmıştır bu da Milliyetçiliği ötekine bağlı olmaktan kurtarmıştır. Çünkü bu tanımdaki değerler silsilesi negatif biçimde "biz" in ne olmadığını değil daha çok ne olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yüzden Türk milliyetçiliği kendini tarif ettiği "biz" in dışında kalanlara karşı olumsuz yüklemeler yüklemekten kaçınmıştır. Onun ilgilendiği temel mesele kendini tarif ederken ırki ve etnik duvarlarla çerçeveyi daraltmak yerine din, tarih ve ahlak gibi daha geniş bir yelpazeden bakarak kimlik evini büyük bir ötükene çevirmektir.

Bilindiği Orhun Abidelerinde geçen gibi "Ötüken" dua edilen, mukaddes yer demektir. Bu yüzden vatanın kutsallığı onun Hakk'ın bir hediyesi olarak kabul edilmesinden geçer. Vatan Hakk'ın bir hediyesi olduğundan kutsaldır ve bize vatan olan her yer milletimin bir parçasıdır. Bu açıdan millet yalnızca modern ulus devletle karşılaştığımız ve onunla icad olunmuş bir kimlik değil, vatanla bağlı olan her değerın kendinden pay aldığı daha geniş bir kimliktir.

Tarihin önümüze çıkardığı fırsatlar çağında bir yol ayrımındayız. Milleti dar anlamıyla yalnızca etnik kimliğine hapsederek onu tarihin tüm yükünden arındırarak salt modernizm ulusçuluğuna mı hapsedeceğiz? Yoksa Alparslan Türkeş'in siyasi çizgisinde olduğu gibi milleti ve Türklüğü tarihin, ananelerin, örfün, Müslümanlığın ve ahlakın yüksek bir karakteri olarak mı göreceğiz? Onun ifadeleriyle söylersek: *"Demek ki Dokuz Işık'ın temel kaynaklarından birisi budur; Türklük şuuru, İslâm imanı, İslâm ahlâk ve fazileti..."*

Görüldüğü Türk milliyetçiliği fikrinin önderlerinin zihninde İslâm'dan, dinden ayrı bir milliyet fikri yoktur. Millet hiçbir zaman dinden tamamen uzak seküler ve pozitivist bir terim olarak görülmemiştir. Bu iki tür milliyetçilik arasındaki en temel ayrım millet

ile ulus arasındaki farkta kendini göstermektedir. İkisi arasındaki fark yalnızca bir kelime farkı değildir. Fark çok daha derindir. İki kelime modern dönemde kullanılmaya başlamışsa da millet kelimesi ulus devletlerden önce imparatorluk çağına aittir. Çünkü millet, büyük bir imparatorluk geleneği içerisinde çok farklı köklerden gelen veya akraba olan toplulukları, etnik kimlikleri dönüştürerek ortak bir kültür etrafında, dünyayı belli bir tarzda anlayan, ortak hayat tarzına sahip bir toplum halinde belirli bir mekânda yaşatma sürecidir. Milliyetçilik ise etnik kimlikleri aşarak millet aşamasına ulaşmış toplumların üst bilincidir. Bu yüzden millî devlet devleti kutsayan değil milleti ve onun menfaatlerini merkeze alan, onun değerlerine, tarihine, örfüne, inançlarına saygı duyan devlettir. Ulus devlet ise, milleti tek bir biçim, form altında hizaya sokan ve devleti millete tercih eden, onu kutsayan bir modeldir. Ulus devletler modern çağa aittir, milli devlet ise imparatorluk ruhunun modern devlet elbisesi giymiş uyuyan yüzdür.

Türklüğe dair bilgi ve kavramların, ilaveten şuur ve tavrın en ücra mezraya kadar yaygınlaştırılması MHP'nin Türk milliyetçiliğini dar bir dernek, cemiyet hayatının cenderesinden çıkararak halk kitleleriyle, milletle buluşturmasıyla başarılmıştır. Bugün Kars'ın bir köyünde yahut bir Karadeniz yaylasında doğan çocuklara Atilla, Metehan, Aybüke vb. isimler veriliyorsa, unutulmuş isimler, kavramlar tekrar yaygın dolaşıma girmiş ve gelecek nesillere aktarılabilirse bu MHP'nin Türk'ü zamandan ve zeminden bağımsız olarak merkeze alan ve milliyetçiliği dağlar, ovalar aşarak milletle buluşturan gayretinin sonucudur.

Millet kelimesi ile din kelimesi arasındaki anlamsal yakınlık da bu nedenle oldukça önemlidir. Zira din, bir mekânda yaşanan insanlar arasında barışı gerçekleştirmek için gönderilmiştir. Geleneksel dünya görüşüne göre mekân coğrafinin ötesinde insanlar din sayesinde barışı gerçekleştirmek için yaşadıkları bir mabedi, moral evreni temsil eder. Mekân birimleri olarak ev, şehir ve dünya arasında mahiyet değil sadece ölçek farkı vardır. Millet bu dinin yerel kimliklerden kurtularak daha üst bir kimlikle bir mekân, coğrafyada yeniden tecessüs edilmiş halidir. Milliyetçilik de dinin medeniyetleşmesinin mekânsal ve tarihsel dilidir aslında. Türk milliyetçiliği de Osmanlı'nın yıkılmaya başladığı süreçte Medinetü'l-fazıla, Medinetü's-selam denilen erdem ve barış şehrinin yeniden kurmanın bir çabası olarak okumak mümkündür.

Alparslan Türkeş çizgisinde Türklük ve Türk milliyetçili Türk milliyetçiliği, tarihi ve İslam'ı referans çerçevesi olarak ele alarak bir medeniyet aktörü şeklinde konjonktüre yön vermeye talip olmuştur. Modernleşmeyi bir medeniyet aktarımı olarak görerek Batı'nın taşeronluğunu değil ona karşı bir medeniyet söylemini inşa etmeye çalışmışlardır. Bu nedenle Türk milliyetçiliği değişime uyma, ona tabi olma ve değişiminin önünde sürüklenme değil değişime yön verme, onu yönetebilme çabasıdır. Bu çabanın en önemli ayağını bugün Türk milliyetçiliğinde unutulmaya yüz tutan din ile medeniyet arasındaki uyumu yeniden kurma teşebbüsleri oluşturmaktadır. Bu açıdan Türk milliyetçiliği bir karşı-modernleşme projesi olarak okunabilir. Bu karşı modernleşmenin en temel iddiası İslam ile medeniyet kavramlarının ayrıştırılamayacağı ve "millet" kavramının altında bu ikisinin yeniden Doğu'da doğabileceğinin gösterilmesidir. Diğer bir ifadeyle Türk milliyetçiliği yerel kimliklerle evrensel kimlikleri uzlaştırma projesidir. Bir yerde yerel kimliklerde baskın gelen İslam ile evrensel kimlik olarak inşa edilen modernite arasında yeni bir medeniyet kurma adımıdır. Hatta buna ahlakı da ekleyerek onu erdemli bir topluma dönüştürme iddiasıdır.

Türk Milliyetçiliği yalnızca siyasi bir görüş değil bu açıdan bakıldığında büyük bir Medeniyet projesidir. Alparslan Türkeş'in çağrısı da bir medeniyet inşası için yeniden maneviyata dönüş çağrısıdır ve bu çağrı bugünde en çok ihtiyaç duyduğumuz sestir: "ben, Türk Milleti'ni, sokaklarda ispanak fiyatına satılan demokrasiye, rüşvet ve hile ile çiğnenen, çiğnetilen hukuk düzenlerine, ahlaktan mahrum bir hürriyete, tefeciliğe, karaborsaya yer veren bir iktisadi yapıya çağırıyorum. Türklük gurur ve şuuruna, İslam ahlak ve faziletine, yoksullukla savaşa, adalette yarışa, birliğe, kardeşliğe, kısacası Hak yolu, hakikat yolu, Allah Yolu'na çağırıyorum. Hareketin adını isteyenlere açıkça ilan ediyorum : Yeniden maneviyata dönüş...." Belki de bu yüzden Türkiye'nin en ücra köşesinde etnik aidiyeti faklıda olsa MHP'ye gönül vermiş birini bulmak mümkün olmuştur.

80 öncesinin en hararetli zamanlarında Özer Revanoğlu ile Toroslarda seçim çalışması yapan Nevzat Kösoğlu'nun naklettiği bir manzara bu durumu çok iyi özetler: Kösoğlu ve Revanoğlu seçim çalışmalarında epey yorulmuş, yol kenarında nar satan çocukların yanında biraz nefeslenmek için durmuşlardır. Revanoğlu birazda latife

yapmak maksadıyla nar satan 9-10 yaşlarındaki çocuğa sorar: “bu narlar çürük olmasın sakın?” çocuk gayet vakur ve ciddi bir üslupla cevap verir: “Biz de yalan olmaz abi, biz ülkücüyüz” Bu cevapla sarsılan Revanoğlu Kösoğlu’na döner ve “İşte bu millet böyledir. En yorulduğumuz anda öyle bir laf eder ki; tekrar son sürat koşmaya başlarsın” der.¹ Dolayısıyla MHP ile birlikte Türklük; vatan ve millet sevgisine, samimi bir duruşa en önemlisi de ahlaki bir duruşa dönüşmüştür.

Türk eğitim sisteminin geldiği şu son hal maalesef bu konuda da ne kadar hatalarımızın olduğunu ortaya koymaktadır. Türk Milli Eğitim sistemi o kadar sorun yaşıyor ki, neredeyse her yıl yapılan yeni düzenlemeler, sistem değişiklikleri bile onu kurtarmaya yetmiyor. Teknoloji ile tanışan, akıllı tahtalar kullana gençlerimizin manevi dünyalarındaki yaşadıkları krizleri eğitim sistemimiz çözemiyor. Şiddetin, uyuşturucunun kol gezdiği okul çevreleri ve sınavlarda başarısızlıkta rekor kıran bir öğretim tekniğimiz var. Anlaşıyor ki, genç nesillerde ahlak inşasını tamamlamadan eğitim de başarılı olma şansımız bulunmuyor. Bu yüzden Alparslan Türkeş’in ve MHP’nin “Ülkücü yalan söylemez” idealini yeniden düşünmek zorundayız. “Biz Milliyetçi Hareketçiler olarak her şeyden önce memlekette yeni bir ahlak anlayışının hakim olmasının kavgasını vermekteyiz.”² Türkeş’in ifadesiyle: *Kalkınmamızın manevi temellerine de dokunmak isterim. Kalkınmanın manevi temelleri milliyetçilik, iman ve ahlakıdır. Türklük gurur ve şuuru ile İslam ahlak ve faziletine, oy toplama endişesi ve siyaset riyakarlığının üstünde kalarak samimiyetle bağlıyız.*³

MHP tüm ahlaki erozyona rağmen bu idealin yaşamasının teminatı olmuştur. Günümüzde iletişim imkanları hayli genişledi, en büyük avantajlarından birisi de eskiden ulaşmamızın güç olduğu kadim coğrafyalarımızla irtibatımızı arttırmış olması. Bu vesile ile Suriye’de yol kenarında yahut İran’da stadyumlarda bozkurt yapan soydaşlarımızı görebiliyoruz. Bazıları istese de istemese de; kardeş ve dost coğrafyalarda Türk milliyetçiliğinin sembolleri çok popüler hale geldi. Geline nokta itibarıyla MHP artık hiç kimse için sadece MHP

¹ Bkz. Osman Çakır, *Hatıralar Yahut Bir Vatan Kurtarma Hikâyesi* (Nevzat Kösoğlu ile Söyleşiler), İstanbul, 2010.

² Alparslan Türkeş, *Temel Görüşler*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1975, s. 124.

³ Age, s. 190.

demek değil. Tabelasını, politikayı aşan sosyolojik ve psikolojik bir manayı ihtiva ediyor. Ve politika bu mana havuzunun içinde sadece bir parça mesabesinde dir.

Nitekim 15 Temmuz hain darbe girişimiyle birlikte yaşanan krizde Sayın Devlet Bahçeli'nin başkanlığındaki MHP'nin gündelik politikanın dışında izlediği milli politika bunun bir kez daha tescili olmuştur. Sayın Devlet Bahçeli uzun zamandır uyardığı FETÖ örgütünün devleti tüm kurumlarıyla çökertme hamlesine karşı, Demokrasinin ve Milletin yanında yer alarak darbeye karşı durmuştur. MHP sahip olduğu misyonuyla bir siyasi parti olmanın ötesinde Türk milletinin hâkimiyetinin garantisi olduğunu göstermiştir. MHP'nin dış politikadan iç politikaya kadar yaşanan derin krizlere karşı bir çok konuda gündelik siyasetin ve politik faydanın dışına çıkan bu hareketi, Türk milletinin gönlündeki yerini bir kez daha pekiştirmiştir. Sayın Devlet Bahçelinin seçim yada makam elde etmek yerine milletin ve devletin bekasını önceleyen milli politikaları, "MHP varsa bu Millet ve Devlet ayaktadır", anlayışını toplumun bilincinde bir kez daha perçinlemiştir. Politikayı makam, mevki ve statü elde etme yarışı olarak görenlerin anlamakta zorlandığı bu davranış, aslında Alparslan Türkeş'ten Devlet Bahçeliye kadar devam eden MHP geleneğinin kesintisiz ilkesi olmuştur. Çünkü MHP bu milletin vicdanı, ahlaki duruşu ve beklentisiz vatan sevdasının adıdır.

Türkiye son zamanlarda ne zaman sıkışsa, Dış politikada yaptığı bir takım adımlar sonucu, terör tehdidiyle karşı karşıya kalsa MHP tüm farklılıklarını bir kenara bırakarak, karşılıksız milli politikalarda mevcut hükümetlere destek vermekten geri durmamıştır. Suriye ve Irak'tan gelen terör tehdidine karşı, Sayın Devlet Bahçeli'nin tüm ülkücülerini en ön safaya çağırması, "mevzubahis vatansa gerisi teferruattır" diyen MHP'nin siyaset anlayışının göstergesidir. 15 Temmuz sonrası yaşananlar karşısında MHP ve Devlet Bahçeli'nin siyaset anlayışı, Milliyetçiliğe mesafeli duran toplumun farklı kesimlerini de kendisine çekmeyi sağlamıştır. Afrin'e düzenlenen Zeytin Dalı operasyonunda nereye gidiyorsunuz sorusuna bir askerinin "istikamet kızıl elma" diye cevap vermesi toplumun gönlünde nasıl mâkes bulmuştu? Türk'ün ideali olan "Kızıl Elma"nın toplumun her kesimi tarafından seslendirilmesini sağlayan, genci yaşlısı tüm toplumun dilene düşüren şey kanımca MHP'nin üstlendiği bu gündelik

politika üstü siyaset pozisyonudur. Türkiye’de Devlet bürokrasisi ve menfaate alışmış politik aktörleri bu siyaset üstü pozisyonu henüz gereği gibi anlamasalar da, tarih bugünleri MHP’nin fedakârlığı olarak kayda geçecektir.

Dış politikada bir ülkenin etki gücü izah edilirken söz konusu memleketin askeri kudretinin yanında başka güçlerin varlığından bahsolunur ve ülkenin hakiki gücü ölçülürken bu husus dikkate alınır. Ülkenin teknolojik gelişmişliği, eğitim seviyesi, kültür ihraç potansiyeli vb. umdeler göz önünde bulundurulur. İşte bu babda hiç şüphe etmeden söylenebilir ki; 1948’de Mareşal Çakmak’ın önderliğinde kurulan Millet Partisi ve onun 1969’da son formunu bulan hali Milliyetçi Hareket Partisi Türkiye’nin köklü, yaygın ve dinamik güçlerindedir. Türkiye dediğimiz ve herhangi bir ülkeden fazla anlamlarla bir misyon yüklediğimiz vatanımızı vatan yapan, gücüne güç katan, ülkesinin ve milletinin coğrafyalar ve dönemler üstü bir “gücü”dür MHP. Ülkücülük bu coğrafyada vatan, millet sevgisi ile İslam ahlak ve faziletine sahip olmanın tecessüs etmiş rol modelidir. Bu bakımdan Türk milli kimliği ve dirliği konu edildiğinde yapılması gereken tarihlemelerden birisi de MHP’den önce ve MHP’den sonradır.

MİLLİYETÇİLİĞİN ZORUNLULUĞU, TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN İDEOLOJİK YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE MHP'NİN BEKA MİSYONU

Dr. Öğr. Üyesi Alper MUMYAKMAZ

Bozok Üniversitesi

Milliyetçiliğin modernitenin bir ürünü mü, yoksa moderniteye özgü olmayan uzun dönemli tarihsel süreçlerin bir sonucu mu şekillendiği hararetle tartışılan bir konu olmuştur. Bu tartışmanın çoğu ise modern çağdan önce milliyetçiliklerin olduğu ve ortak bir kökene ve ortak bir kadere sahip özel bir halk fikrinin modern milliyetçiliğin de karakteristik özelliklerini oluşturduğu iddiası etrafında ilerlemiştir (Delanty, 2017:477). Hastings bir milletin var olması için ona dâhil olan herkes tarafından var olmasının istenmesinin ya da var olduğuna dair tam bir bilinç sahibi olunmasının gerekmediğini öne sürer ve hükümet çevrelerinin ya da küçük bir yönetici sınıfın ötesinde belli sayıda insanın buna ısrarlı bir şekilde inandığında bir milletin var olduğunu ifade eder. Bu konuda Hastings, 19. Yüzyılda Fransa'nın büyük bir kısmında insanların Fransızca konuşmadığı ya da Fransız oldukları duygusuna sahip olmadıklarını söylerken bu durumun daha önce bir tarihte bir Fransız milletin var olmadığını kanıtlamaz (Özkırımlı, 2010:40) şeklinde bir çıkarım yaparak millet ve milliyetçilik düşüncesinin beslediği damar ve kaynağın işlevselliğini ve dinamizmini çözümler.

Bir duygu, inanç birikimi olarak milletlerin oluşum süreçlerine kadar uzanan milliyetçiliğin bir fikir sistematığı ve siyaset projesi olarak

şekillenmesi ise görece daha yeni bir olgudur. Batı'da daha çok “yurttaşlık bilinci” ile “milli egemenlik” prensibinin geniş kitleler nazarında karşılık bulduğu milliyetçilik, Doğu'da ise anti-emperyalist ve bağımsızlıkçı hareketlerle içi içe geçen bir kader çizgisi olarak şekillenmiştir (Öz, 2003:751). Millet kavramına dayalı bir devlet ve kültür bilinci olarak anlaşılabilir milliyetçilik, imparatorluklardan milli devletlere geçişi izah ettiği gibi, sömürge ülkelerindeki bağımsızlık savaşlarını da izah eder (Akyol, 2003:731).

Coğrafi ve siyasal bağlamına göre değişen bu durum karşısında milliyetçiliğin uzun bir süre öleceğine yönelik söylemlere rağmen milliyetçilik hayatiyetini devam ettirmiş hatta diğer ideolojilere karşı üstünlüğünü göstermiştir. 1848'in hemen başlarında Karl Marx “Milli farklılıklar ve zıtlıklar gündün güne ortadan kalkmaktadır” iddiasında bulunmasına rağmen millet inşa süreçleri projesi olarak milliyetçiliğin ölümü, Avrupa'nın milli self-determinasyon ilkesiyle yeniden şekillenmesini takip eden I. Dünya Savaşı'ndan sonra da, hatta II. Dünya Savaşı'ndan sonra da ileri sürülmeye devam edilmiştir (Heywood, 2010:188). Ancak yaşanan savaşlar ve ulus devlet düşüncesinin gelişim süreçleriyle birlikte milliyetçilik daima güncelliğini korumuş, milli kimlik ve millet düşüncesinin önemi hissedilmiştir.

Bayrak, para, marş, üniforma, anıt ve kutlama gibi sembollerle millet olmanın şuuru o milletin fertlerine hatırlatılır, ortak kimlik ve aidiyet duyguları güçlendirilir ve millet engelleri aşmaya, meşakkatleri göğüslemeye muktedir “ıman-teknesi” bir grup haline gelir (Smith, 1994:35). Bu çerçevede milli kimlik ve millet fikriyatı birbiriyle ilişkili etnik, kültürel, territoryal, ekonomik ve yasal-siyasi pek çok unsurdan oluşan karmaşık yapılar (Smith, 1994:33) olarak karşımıza çıkar. Bu şuurun devamı ise milliyetçilik düşüncesinin gelişimi şeklinde tezahür eder. Devamında milliyetçilik, siyasal yönetimin sınırlarını çizme ve yönetimin kimliği problemlerine uygulanabilir çözümler sağlanması yüzünden zamanla kalıcı bir ideolojiye dönüşür (Delanty, 2017:461). Devletin biçimlenmesi, demokratikleşme, kapitalizm ve kültürün düşünselleşmesi süreçleri milliyetçiliğin ister istemez “farklılaşma ve bütünleşmenin gelişme mantığı” çerçevesinde (Delanty, 2017:462) dinamik bir ideoloji, zorunlu bir misyon yüklenmesini beraberinde getirir. Belki de bu yüzden Ernest Gellner milliyetçiliği, sanayi toplumunun tekbiçimli “yüksek kültür” ihtiyacının bir ürünü olarak açıklar (Delanty, 2017:464).

Bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleğı, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunun adı olarak millet, ortak mitleri ve anıları olan bir topluluktur (Smith, 1994:70-71). Bu çerçevede milliyetçilik düşüncesinde esas olan doğruluk veya yanlışlık değil, anlam çevreleri olarak karşımıza çıkar (Delanty, 2017:467). Tarihsel serüveni karşısında milliyetçilik bir milletin varlığıyla endeksli zorunlu bir ideoloji olarak, özellikle de küreselleşme süreci ile devletlerin ve onun temel bir unsuru olan milletlerin varlığını temel alan ve buna göre yeni yükümlülükler yüklenen bir misyona sahiptir. Bu durum milliyetçiliğı, milletlerin varlığı ve bekası konusunda bir zorunluluğa dönüştürür.

Küresel Demokrasi ve Kapitalist Hegemonya Karşısında Milliyetçilik Düşüncesinin ve Siyasetin Zorunluluğu

İdeolojiler tutarlılık iddiasıyla doğan akılcı kategoriler olmasına rağmen kutuplaşmış bir dünyanın çöküşünün ardından bugüne kadar ideolojilerin sonuna gelindiğı yönünde çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Ancak ideolojiler ortadan kalkmamış, aksine dönüşmüş ve tutarlılık bağları zamanla zayıflamıştır (Öğün, 2000:151). Bu ideolojilerden birisi olan milliyetçilik ise, 20. Yüzyılın sonuna doğru daha çok küreselleşme ile tartışılan bir ideoloji olarak ileri sürdüğü argümanlarla dikkati çekmiştir. Daha çok 21. Yüzyılın yeni şart ve dinamiklerine cevap üretebilecek düşünsel bir arkaplana sahip olup olmadığı sorunu (Öz, 2003:759) karşısında Ernest Gellner, milliyetçiliğın toplumsal ve iktisadi önkoşullarının şekillenmesinde kapitalizm ve sanayileşme etrafında organize olan modern piyasa toplumunun etkili olduğunu ileri sürmüş (Delanty, 2017:475) bu durumun milliyetçiliğın fikren yaşanan gelişmeler ve sorunlar karşısında kendisini geliştirmekle yüklü olduğunu hatta zorunlu olduğunu işaret etmiştir. Pe ki milliyetçilik küreselleşme karşısında ne kadar realist ve rasyonalist olmuş, dayandığı temelleri koruyup, küreselleşme karşısında kendini geliştirebilmiştir?

Küreselleşme süreci ile birlikte yeni dünya adına söylenen parlak sözler ile icra edilen politikaların, gerçekte adil ve yaşanabilir bir dünya idealinden hayli uzak olduğu hatta son yıllarda yaşanan gelişmeler, iyi ambalajlanmış bütün söylemlerin aksine küreselleşmenin Batı dünyası için daha güçlü bir refah ve güvenlik sistemi oluşturma sürecine hizmet ettiği gerçeğini gizlemeye yetmemektedir. Dahası ürkütücü boyutlara ulaşan ve

çelişkiler ve eşitsizlikler içeren bir dünya (Öz, 2003:754) karşımıza çıkmaktadır.

Her etnik topluluğa bir devlet çığırkanlığı gibi küreselleşmenin mimarları tarafından ileri sürülen fiiller küresel istikrara, demokrasiye ve insanlığa iyilikten ziyade küresel kaosa ve toplumsal kargaşaya hizmet eden (Öz, 2003:755) siyasal eylemler olarak gerçekleşmektedir. Hatta küresel sermaye ve finans sistemi ise, dünya krallığını ilan etmek istercesine öndeki milli ve insani kayıtların (duyarlılıkların ve kuralların) olabildiğince kaldırılmasını talep etmekte, küresel imtiyazlar ağını sürekli genişletmek istemektedir (Öz, 2003:755-756). Bu işleyiş küreselleşmenin dünya barış ve istikrarının pamuk ipliğine bağlı olduğunu ve hemen hiçbir insani, ahlaki ve demokratik değerle sürekli barışık olmadığını göstermektedir (Öz, 2003:756).

Dünya çapında tanınmış Harvard Üniversitesi'nden bir iktisat Profesörü; "Otuz yılımı yatırım, üretim ve iktisadi gelişme meselelerine verdim ama sonunda şunu anladım ki bütün bu meseleler bir toplumun sosyal yapısı ile orada çarpışan fikirlere, karşılıklı menfaatlerle karşı karşıya gelince hiçbir sonuç vermez. Bizim ekonomik dediğimiz meseleler aslında sosyal ve kültürelidir" (Karpat, 2009:147-148) derken bunu daha geniş ölçekte düşündüğümüzde uluslararası alanda küreselleşmenin Batı'nın sosyal ve siyasal birliği ve bütünlüğünün gerekliliğini ortaya çıkardığını yorumlamak mümkün görünmektedir.

Küreselleşmenin ideolojik geri planını oluşturan liberalizmle ilgili olarak yaşanan fikirsel gelişmelerin milliyetçi kesimi de etkilediğini söyleyen Taha Akyol, milliyetçilik fikrinin günümüzde Gökalp, Ağaoglu, Mümtaz Turhan, Erol Güngör, çapında sosyal bilimci ve düşünürlerinin henüz olmadığını, olmasının ise büyük sentezlerle mümkün olabileceğini vurgulayarak liberalizmle milliyetçilik arasında kurulacak zorunlu ideolojik bağlılığa ve bir çözümlenmeye işaret eder (Akyol, 2003:749). Bu anlamda milliyetçiliğin küreselleşme ve bu gelişimin ayakları olan liberalizm ve kapitalizm karşısında kendini geliştirip, yeni söylem ve realist çıkarımları ortaya koymakla yükümlü olduğu, hatta zorunda kaldığını söyleyebiliriz.

Milliyetçi Hareketin İdeolojik "Beka" Yükümlülüğü

Ülke ve milletin bölünmezliği prensibi konusunda milliyetçiler, her türlü mezhep ve bölge ayrılıklarını siyasi menfaat için basamak yapmak isteyenlerin karşısında Erol Güngör'e göre yine birleşecek ve birleştirici

olacaklardır. Çünkü milliyetçiler Türk devleti, Türk milleti ve vatani gibi Türk tarihinin de bölünmez bir bütün olduğunu kabul ederler. Belki de bu yüzden Türk milleti Suriye veya Irak gibi tarihin belli bir anında birdenbire ortaya çıkmamış, çok eski zamanlardan bu yana tabii olarak teşekkül etmiştir (Güngör, 1986:162). Türk milliyetçiliğinin siyasal olarak şekillenışı ve gelişimi karşı karşıya kalınan sorunlarla birlikte devletin varlığı ve bağımsızlığı çizgisini koruyucu ve kollayıcı ideolojik bir hareket olarak gelişmiş ve zamansal olarak buna uygun politikalar üretmiştir.

Örneğin bu konuda Alparslan Türkeş'in şu sözleri, altmışlar ve yetmişli yıllardaki MHP'nin misyonunu özetler: *"Beynelmilel komünizm, içerdeki satılmış hainlerle bağımsız son Türk devletlerini yıkmak istemektedir. Millet ve vatan bütünlüğümüze kasteden bu hain eller mutlaka kırılacaktır. Bu amaçla, ... Türk milliyetçiliği şuuru, her müessesenin tavizsiz bir şekilde uygulanıp savunacağı bir ideoloji olmalıdır"*. (Can, 2003:681).

Devlet bir teşkilat olarak kalacak ama felsefesi ve fonksiyonu değişecek (Karpat, 2009:150) olsa da devletin ve milletin varlığı ve devamı milliyetçiliğin vazgeçilmezliğini sürdürecektir.

Milletsiz ve milli devletsiz bir demokrasinin işlerliği ve istikrarı, insanlığın etnik ayrışma ve çatışmalara giderek daha fazla sürüklenmesi ya da aşırı yerelleşme ve cemaatleşme eğilimlerinin neden olacağı yeni kabilecilik ruhu ve mimarisi (Öz, 2003:754) küresel siyasetin stratejisi olarak 15 Temmuz'da işletilmeye çalışılmış, nihayetinde toplumsal duyarlılık ve mukavemetle bertaraf edilmiştir.

Daha çok 1980 sonrasında neoliberal siyasetle birlikte giderek hissedilen küreselleşme sürecinin zamanla kültürel, ekonomik ve siyasal gelişmeler üzerindeki belirleyiciliğini derinden hisseden Türkiye, birçok kez askeri müdahalelerin muhatabı olmuş, sancılı bir demokrasi serüveni içinden geçerek bugüne gelmiştir. Devletin devamı, milletin varlığı ile ilgili ideolojik misyonu gereği, üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirme hissiyatı içerisinde kendini gösteren Türk milliyetçiliği, bugün bir "beka" sorunu üzerinden bu yükümlülüğü yerine getirme misyonu ile karşı karşıyadır. Türk milliyetçiliğinin siyasal yapılanması MHP, Türkiye'nin hem içten hem de dışarıdan gelen tehdit ve müdahaleler karşısında devletin "beka" sorununu siyasal söylemi ve fiillerine yansıtılmaktadır. Başkanlık sisteminden, seçimlerdeki ittifaklara kadar Ak Parti ile yapılan ortaklığın temelini oluşturan "beka" hassasiyeti, bu süreçte MHP'nin temel dayanağı olmuş, siyasetinin belirleyici düşüncesini oluşturmuştur. Daha çok küresel

siyasetin ekseninde yaşanan güvenlik ve buna bağlı şekillenmesi muhtemel varlık ve yokluk sorunsalının bir gereği şeklinde dışa vurulan “beka” düşüncesi, esasen devletin kuruluş kodları ile mutabık bir genetiği dışa vurur. Bu anlamda halk arasında MHP için devletin sigortası şeklinde atfedilen ideolojik misyon bugün devreye girmiş, MHP’nin siyasal paradigması bu süreçte daha da belirgin bir şekilde kendini göstermiştir.

Ancak içinden geçilen sürecin ve yaşanan sorunların milliyetçi hassasiyetin korunduğu bir çerçevede ele alınması ve halka dayanan bir hareket olarak milliyetçi aydın ve entelektüellerin düşünce ve fikirleriyle desteklenmesi, beka sorununun sosyolojik zeminini daha da güçlendirecektir. Bu konuda Türk milliyetçiliğinin önemli ismi Erol Güngör, milli iradeye azami serbestlik tanımak, yani demokratik olmak zorunluluğundan bahsederek, fikir hürriyetine imkân vermeyen bir milliyet liliğinin d ş n lemeyeceğini vurgular. Hatta milliyet ci görüşün nüanslarını temsil eden grupların veya şahısların bulunmasını hareketin zaafı olmayacağını, aksine gücünü göstereceğini ifade ederek (Güngör, 1986:161) Türk milliyet liliğinin realist ve rasyonel yönüne dikkati çeker. Toplumsal ve tarihsel miras üzerine gelişen Türk milliyet liliğini, “beka” hassasiyetinin sorumluluğunu doğal olarak hissedeni ve y kleneni bir ideoloji, Türk devleti ve milletin sosyolojik gerçekliğidir.

Kaynakça

- Akyol, T. (2003). Liberalizm ve Milliyet cilik”, *Milliyet cilik, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Serisi*, 4. Cilt, İletişim Yayınları, Editör: Tanıl Bora-Murat Gültekingil, İstanbul, ss:731-750.
- Can, K. (2003). “ lk c  Hareketin İdeolojisi”, *Milliyet cilik, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Serisi*, 4. Cilt, İletişim Yayınları, Editör: Tanıl Bora-Murat Gültekingil, İstanbul, ss:681-705.
- Delanty, G. (2017). Milliyet liliğinin Kalıcılığı: Modernite ve Ulus Söylemleri, *Tarihsel Sosyoloji Temeller ve Tartışmalar Kitabı içinde*, Editörler: Gerard Delanty, Engin F. Işın,  ev.  mite Tatlıcan, İstanbul, ss:461-481.
- Güngör, E. (1986). *Dünden Bugünden, Tarih, Kültür, Milliyet cilik*. Ötüken Yayınevi, İstanbul.
- Heywood, A. (2010). *Siyasi İdeolojiler*, Adres Yayınları,  ev. Hüsamettin İna , Ankara.
- Karpat, K. H. (2009). *Osmanlı’dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*, Timař Yayınevi,  ev. Güneş Ayas, İstanbul.

- Smith, A. D. (1994). *Milli Kimlik*, İletişim Yayınları, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul.
- Özkırmımlı, Ü. (2010). *Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmalar Eleştirel Bir Mücadele*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Çev. Yetkin Başkavak, İstanbul.
- Öğün, S. S. (2000). *Mukayeseli Sosyal Teori ve Tarih Bağlamında Milliyetçilik*, Alfa Yayım, İstanbul.
- Öz, E. (2003). “21. Yüzyılda Milli Devlet, Küreselleşme ve Türk Milliyetçiliği”, *Milliyetçilik, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Serisi*, 4. Cilt, İletişim Yayınları, Editör: Tanıl Bora-Murat Gültekingil, İstanbul, ss:751-762.

MİLLİYETÇİLİK, DEMOKRASİ VE MİLLÎ İDARE SİSTEMİNDE MHP

Dr. Öğr. Üyesi M. Halit YILDIRIM
Aksaray Üniversitesi

Tanzimat sonrası bir fikir cereyanı olarak aydın kesimlerin içinde gelişen Türk Milliyetçiliği, başta Ziya Gökalp olmak üzere birçok fikir adamı ve devlet adamının çalışmaları ile kısa zamanda gelişerek Türkiye Cumhuriyetinin temel kuruluş felsefesi haline geldi. Osmanlı bakiyesi genç Türkiye Cumhuriyetinin bu ilk dönemi büyük kurtarıcı Atatürk tarafından devlet siyaseti haline getirilerek uygulamaya konulmak istenen Türk milliyetçiliği, kadro ve zaman yetersizliği dolayısıyla istenen hedeflere ulaşmakta zorluklarla karşılaştı¹.

Atatürk'ün ölümünden sora, devlet idaresinde önemli değişiklikler olmakla birlikte özellikle İkinci Dünya Savaşı yılları ve 1950'li yıllarda dışa bağımlı bir iç siyaset yapılanmasının olduğu görülmektedir. Bu dönemde komünist cereyanlar güç ve cüret kazanırken, Türk Milliyetçiliğine ağır darbeler indiriliyor, Rusya'nın savaştan galip gelmesiyle Atatürk'ün devlet siyaseti haline getirmek istediği Türk Milliyetçiliğine cephe alınıyordu. "1944 Milliyetçilik olayı" olarak bilinen ve bizzat dönemin devlet yöneticileri ve Milli Şef İsmet İnönü tarafından Cumhuriyet tarihimize kara bir leke olarak sürülen olaylar yaşanıyor, Türk Milliyetçileri keyfi ve mesnetsiz bir şekilde

---

¹ Alparslan Türkeş, *Milli Doktrin Dokuz Işık*, Genişletilmiş Birinci Baskı, Hamle Basın Yayın, İstanbul, 1996, s.148.

tutuklanarak işkencelere maruz kalıyorlardı. Bir nevi, devlet eliyle devletin kuruluş felsefesi silinmek isteniyordu.²

MHP Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin üç döneme ayırdığı cumhuriyet tarihimizin birinci dönemi Atatürk'ün Türk Milliyetçiliğini devletin kuruluş felsefesi olarak benimsediği ve uyguladığı dönemi kapsamaktadır. Bu dönem 1938 ile 1950 yılları arasında uygulanan ve adeta Türk milliyetçiliğine savaş açan bu ara dönemi de içermektedir. 1946 yılında çok partili siyasi hayata geçişiyle birlikte Türkiye Cumhuriyeti kuruluş süreci olan birinci dönemi tamamlamıştır. Sayın Devlet Bahçeli'nin cumhuriyetin ikinci dönemi olarak belirlediği 1946 yılından sonraki yıllarda çok partili siyasi hayatına geçişle birlikte Türkiye Cumhuriyeti demokrasisini darbelere rağmen olgunlaştırmış, gelişim sürecini perçinlemiş, gücünü pekiştirmiştir³. Türk milliyetçiliğine karşı 1944'de uygulanan zulüm çok partili siyasi hayata geçtikten sonra da devam etmiş, özellikle 1953 yılında ülke genelinde faaliyet gösteren Türk Milliyetçiler Derneği'nin 83 şubesinin kapatılması ile adeta yeni bir darbe vurulmuştur⁴.

Özellikle 1944 ve 1953 yıllarında Türk milliyetçilerine reva görülen baskı, şiddet ve devlet hayatının dışına itilme girişim ve teşebbüsleri, MHP kurucu Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in ve dava arkadaşlarının yeni arayışlara girmesine vesile olmuştur. 1953 yılında gerçekleşen olaya ilişkin Rahmetli Türkeş'in değerlendirmesi önemli ve başvurulması gereken temel bir görüş olmuştur. Türkeş, Demokrat Parti yönetimini kastederek o yıllara ilişkin şöyle demektedir.

“Türk Milliyetçilerinin omuzlarına basarak iktidar olanlar, işleri bitince, sırtlarını dönmüşler, hatta amansız rakipleri İnönü'yle birleşerek, milli ülkünün burcu burcu tüttüğü ocağı söndürmüşlerdir⁵.”

Yaşananları bir felaket olarak değerlendiren Türkeş, Türk Milliyetçileri ve Türkçülerin o zamana kadar “bizim siyasetle ilgimiz yoktur. Milli Ülküyü nesillere vermek istiyoruz. Bizim meselemiz kültür ve fikir

² Türkeş, *Milli Doktrin Dokuz Işık*, s.149, 150.

³ Devlet Bahçeli, *Osmaniye Belediyesi Masal Park Açılış ve Devlet Bahçeli Alt Geçidi Temel Atma Töreninde Yapmış Oldukları Konuşma*, 14 Ocak 2018.
http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4356/index.html

⁴ Türkeş, *Milli Doktrin Dokuz Işık*, s.150.

⁵ Türkeş, *Milli Doktrin Dokuz Işık*, s.150.

meselesidir. Bu ülküyü Türk toplumuna mal ettikten sonra; devletin bütün idarecileri bu toplumdan çıktığına göre, Türkçülük devlet eliyle tatbikat imkânına ulaşır.” diyen ve büyük fedakârlıklarla derneklerin kurulması ve dergilerin çıkarılması yoluna başvuran aydınların aksine Türkçülük fikrinin, kendi öz teşkilatlarıyla iktidar olması tezini savunmuştur.⁶

1944 ve 1953 yıllarında devlet vasıta kılınarak Türk Milliyetçilerine reva görülen ve adeta birer darbe gibi olan olaylar; milli ülküyü devlet siyaseti haline getirmenin, iktidarı hedef alan ve siyasi teşkilatlanmaya gitmeden bunun gerçekleşmeyeceği tezi yeni bir yolun denenmesini zaruri kılmıştır. Temel meselenin iktidar olma hedefi ile siyasi teşkilatlanmaya gidilmesi gerçeği, Türkes’in MHP’yi kurmasına dayanak teşkil etmiştir. Zaten, milletin kaderine yön vermek iddiasında bulunan fikir sistemlerinin, iktidar olmaktan kaçınmaması ve kendi siyasi teşkilatlanmasını gerçekleştirmesi gerekir. Bu nedenle Tanzimat’tan beri işlenen Türk Milliyetçiliği, olgun ve mükemmel bir ideoloji ve fikir sistemi haline getirilerek bütün memleket sathına yaymak ve Türk Milleti’ne kendisinin asıl sahibi bulunduğu bu fikri, siyasi yapısıyla tanıtmak gerekmektedir. Bunun için teşkilatlanmak kutsal bir sorumluluk uğrunda, birlik ve beraberlik şuuru içinde birleşmek, iktidara ulaşmak içinde teşkilatları vasıtası ile hedefe ulaşmak için eşgüdümlü olmak, aynı hedef doğrultusunda maddi ve manevi seferber olmak gerekmektedir⁷.

Milliyetçi Türkiye’nin siyasi yapısı, milli devlet, güçlü iktidar ülküsüne dayanır. Milli devlette her Türk, devleti meydana getiren en önemli iki organa, yürütme ve yasama organlarına doğrudan doğruya katılır. Dokuz Işık Doktrin’inde Türkes, milliyetçilik anlayışının, Türk milletinin bütün fertlerini aynı derecede sevmek, onları devlet yönetimine aynı derecede katmak, ortak etmektir. Bu ise, ancak “milli devlet” ve “milli demokrasi” ilkesinin uygulanması ile gerçekleşebilir demıştır. Böylece, batının birkaç patron ve sermaye sahiplerini kollayan sınıfsal liberal demokrasi sistemini ve sözde işçi sınıfına dayanan ancak, komünist parti yöneticilerinin burjuva sınıfının yerini aldığı Marksist demokrasiyi reddetmiştir. Milli devlet, bir sınıf devleti

⁶ Türkes, *Millî Doktrin Dokuz Işık*, s.150,151.

⁷ Türkes, *Millî Doktrin Dokuz Işık*, s.151,152.

olmayıp, Türk Milletini Meydana getiren bütün fert ve sosyal dilimlerin devleti olarak tasarlamıştır. Türkes, Türk milletini; bölge, mezhep, ırk ve parti ayırımı gözetmeksizin bölünme kabul etmeyen ve Allah'ın kutsal bir emaneti olarak gören bir anlayışı şiar edinmiştir⁸.

Türkes, Dokuz Işıktaki savunduğu Milli İdare Sistemiyle, yabancı ülkelerde uygulanan ve Türk milletinin kültürü, siyasi düzeni ve iktisadiyatına uymayan sistemleri reddetmiştir. Her şey bize uygun, milli bünyemize uygun olmalı, bunun dışındaki sistemler reddedilmelidir. Milliyetçi Hareket, büyük, imanlı ve müreffeh bir Türkiye kurmak zaruretinden doğmuştur. Bu büyük devletin temeli Türk Kültürüne, Türk iktisat ve siyaset anlayışına dayanan milliyetçi bir doktrindir. Milli idare sisteminde iktidarın, milli bir kültür siyaseti uygulayarak, kültür müesseselerini baştan sona kadar Türkleştirecek, milli demokrasiyi milleti meydana getiren bütün sosyal dilimleri kapsayacak şekilde yönetime ortak edecektir. Türkes, bunu gerçekleştirmek için de milli bünyemize ve şartlarımıza uymayan batının liberal ve sosyal demokrasisine dayanan bugünkü anayasayı değiştirerek milli demokrasiyi bütün müesseseleri ile kuracağız. Buradan hareketle, parlamenter hükümet sistemi yerine Başkanlık sistemini getireceğiz demiştir. Bu sistemde Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık yetkileri bir tek şahısta toplanacak, temelinde otorite, güven ve disiplin olan bir hükümet doğacaktır⁹.

Sayın Devlet Bahçelinin cumhuriyetin üçüncü dönemi olarak ifade ettiği Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi,¹⁰ Dokuz Işıktaki Başbuğ Türkes'in savunduğu milli demokrasi ilkesine dayanmaktadır. Türk Milleti büyük, öğrenmeye değer zengin bir tarih ve devlet felsefesine sahiptir. Türk milleti tarih boyunca ve üç kıta üzerinde yayılan cihan devletleri kurmuş, bu devletleri kurarken de kendi devlet felsefesinden ve öz kültüründen ilham almıştır. Son ikiyüz yıldan beri yabancı sistemlerin uygulama alanı olan ülkemizde devlet felsefesi ve milli kültürümüz zaafa uğramış, bunun sonucunda az gelişmiş bir ülke konumuna düşmüş durumdayız. Milli kültürüne yabancı nesillerin

⁸ Türkes, *Milli Doktrin Dokuz Işık*, s.249, 250.

⁹ Türkes, *Milli Doktrin Dokuz Işık*, s.257, 260.

¹⁰ Bahçeli, *14 Ocak 2018 Tarihli Konuşması*.

yetiştirilmiş olması, ülkemizi bölücü ve ayrılıkçı bir takım karanlık odakların hedefi haline getirmiştir.¹¹

İnsan kişiliğinin gelişip şekillenebilmesi, hür ve demokratik rejimlerde mümkündür. Türk insanını sevmek, saymak ve onun yücelmesini isteyen Milliyetçi Hareket; hür ve demokratik düzene muhalif olan bütün rejimlere karşıdır. Bu nedenle Milliyetçi hareket, Türk Milletinin, Türk insanının yönetim yolunu, kader çizgisini, demokratik sistemde görür.¹² MHP Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli bu ilkedен hareketle Demokrasi ve Milliyetçiliği ruh ikizi olarak görüyoruz demektedir. Sayın Bahçeli'nin muhtelif kez ifade ettiği görüşlerine bakacak olursak:

“İnanıyorum ki çok değil, yakın bir zaman içinde siyasetimize yön veren milliyetçilik ve demokrasi ilkelerini bir bütünlük ve program dâhilinde uygulamamız halinde, Türkiye'nin mumla aradığı dayanışma ve bütünlüşme sancuları kesinkes dinecektir. Biz parti olarak hem Cumhuriyet'in kuruluş felsefesinin savunucusu, hem de siyasetin toplumsal merkezi olduğumuzu söylerken motivasyonumuzun ikmal kaynağı burasıdır.”¹³

“Partimiz; Türk milletinin kardeşlik içinde yeni atılım ve hedeflere hazırlanmasında milliyetçilik ve demokrasiyi, siyasî ve kültürel çerçevenin iki anahtar kavramı olarak kabul etmektedir. Bir milletin dayanışma, ilerleme, çağın değerlerini yakalama gibi hedeflerini pekiştirecek en önemli fikri kuvvetin milliyetçilik olduğuna inanıyoruz. Bu milliyetçilik anlayışı; ırkçılık ve ayrımcılığa şiddetle karşı olup kültürel ve toplumsal birlik ve beraberliği; gelecekte huzur ve refah içinde yaşamının da ön şartı gören bir şuurun ifadesidir. Sözünü ettiğim bu yüksek şuur, Türk milleti namıyla tarih boyunca terkip olunan mükemmel milli kimliğin ve kapsayıcı milli kültürden beslenen yapıcı, kaynaştırıcı ve birleştirici değerler manzumesinin eseridir.”¹⁴

“Türk milliyetçiliği Türk milletinin tüm güzelliklerinin milli ve manevi potada kaynaşmasıyla billurlaşmıştır. Bizim milliyetçiliğimiz soysuzlaşmaya engeldir. Bizim milliyetçiliğimiz köksüz-

¹¹ Türkeş, *Millî Doktrin Dokuz Işık*, s.260, 261.

¹² Türkeş, *Millî Doktrin Dokuz Işık*, s.261.

¹³ *Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yapmış Oldukları Konuşma*, 9 Mayıs 2017.

¹⁴ *Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yapmış Oldukları Konuşma*, 6 Şubat 2018.

*lüğe duvar, kimliksizliğe deva, bağımsızlığa davettir. Bizim milliyetçiliğimiz millet ve medeniyet mücadelesidir. Bizim milliyetçiliğimiz milli hâkimiyet manasına geldiği için demokrasi vazgeçilmez, ikame edilmez mevkidedir”.*¹⁵

Türk milletinin büyük, güçlü ve kalkınmış devletini yeniden kurabilmesi, onun kendi kültür ve devlet felsefesine yeniden dönmesine bağlıdır. Türk milleti yabancı akımların tasallutundan kurtulup kendi öz devlet felsefesine yeniden döndüğünde, büyük devlet vasfını yeniden kazanacak, dünya milletleri arasındaki üstün yerini yeniden alacaktır. Milliyetçi Hareket Partisi bunu kendi anlayış ve programının temeli yapan tek partidir. Türk milletinin kültür ve devlet felsefesi, Türk milliyetçilik dünya görüşü içinde, milli bütünlüşme ve milli demokrasi ülküsüdür.¹⁶ Demokrasi en dar anlamda millet egemenliğini ifade eder. Millet bir varlıktır ve haldeki bölümü altı sosyal dilime ayrılmış olan köylüden, işçiden, esnaftan, memurdan, işverenden ve serbest çalışanlardan ibarettir. Bir ülkenin gerçekten demokratik olabilmesi için, siyasi, kültürel ve iktisadi kararların alınmasına bütün milletin, yani bütün bu sosyal dilimlerin katılması gerekir.¹⁷

Demokratik milliyetçi devlet, milletin bütün fert ve sosyal dilimlerinin yükselmesi, ekonomik ve moral kalkınması amacını taşır. Devlet, faaliyetlerinde bu amacı gerçekleştirmek zorundadır. Bir avuç ferdin veya belirli bir sınıfın menfaatini ön planda tutan, fert veya sınıf diktasına dayanan devlet, milli devlet olamaz. Milli devlet, milleti esas alan bir hizmet ve refah devletidir, milletin bütün fertlerine hizmet etmek, onların refahını gerçekleştirmek zorundadır. Milli devlet güçlü idare ile mümkün olabilir. Milli devletin yürütme gücünün ikiye bölünmesi, otoriteyi zayıflatması bakımından son derece mahzurludur. Milliyetçi Hareket bu gerçeklerin ışığı altında Cumhurbaşkanı ve Başbakanı, devlet başkanı ismiyle birleştirmek ve yürütme organının tek elde toplamak azim ve kararlılığındadır. Bunun gerçekleşmesi halinde, Devlet Başkanı, referandum usulü ile bizzat milletin kendisi tarafından seçilecek ve böylece halkın yönetime katılması ve

¹⁵ *Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin 11. Olağan Büyük Kurultay Açılışında Yapmış Oldukları Konuşma Metni*, 21 Mart 2015.

¹⁶ *Türkeş, Milli Doktrin Dokuz Işık*, s.262.

¹⁷ *Türkeş, Milli Doktrin Dokuz Işık*, s.262, 263.

kendilerini ilgilendiren konularda alınacak olan kararlara bizzat iştirak etmesi sağlanarak milli demokrasi tesis edilmiş olacak. Çağımızın kuvvetli yürütmenin yaşandığı bir çağ olması ve Türkiye gibi az gelişmiş ülkeler bakımından bu durumun büyük önem taşıdığı gerçeği herkes tarafından kabul edilmektedir. Kalkınma hızlı ve çabuk kararlar almayı gerektirir. Millettin demokratik bir şekilde doğrudan doğruya seçtiği bir devlet başkanı ise, bu nitelikteki kararları kolayca alabilecektir. Türkiye’de tek meclis ve tek başkan sisteminin kurulması geniş halk kitlelerini ilgilendiren konularda halkın temayülünü belirtecek referandum müessesesinin tesisi son derece kaçınılmaz bir zaruret haline gelmiştir.¹⁸

Milliyetçi Hareket yapılacak olan Anayasal değişikliklerle Türk milliyetçiliğini açık ve seçik olarak anayasada yer almasını sağlayarak, önemli konularda referandum ile halkoyuna başvurmak ve tek meclis sistemine geçmeyi hedeflemiştir. İlk iki konu süreç içinde halledilmiş, tek meclis sistemine de geçilmiş olmakla birlikte tek başkan sistemine geçiş için uzun bir süre beklenmek zorunda kalınmıştır.

Dokuz Işıkçı milliyetçi idare sistemine geçiş için MHP Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli 11.10.2016 tarihinde TBMM’de MHP grup toplantısında tarihî çıkışı yapmış ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin kurulmasına yol açan konuşmasını yapmıştır:

“Türkiye’nin yeni bir toplum sözleşmesine ihtiyacı vardır ve sorumluluk hepimizin sırtındadır. Bize göre, bilhassa 15 Temmuz’dan sonra bu ihtiyaç acil bir hal almıştır. Türkiye’de hiçbir şey, 14 Temmuz’daki gibi olmayacak, olamayacaktır. Milletimizin yeni bir soluğa, yeni bir hukuki mutabakata yönelik çağrı ve talebi hissedilir ölçüde fazladır. Bunu görmezden gelemeyiz, kulağımızın üstüne yatamayız. Milliyetçi Hareket Partisi, Anayasanın tadilatına veya yeniden yazımına başından beri sıcak ve olumlu bakmaktadır. Anayasa, devlet-millet ilişkilerini demokratik ölçülere göre düzenleyen, birlikte yaşamın asgari kurallarını koyan ve dengeleyen kapsayıcı toplum sözleşmesidir. Bizim Anayasaya bakışımız da herhangi bir değişiklik, bir sapma veya farklı bir anlayışa savrulma yoktur. Dün ne söylemişsek bugün de aynı çizgideyiz. Dün nerede duruyorsak bugün de aynı noktadayız. Özellikle Anayasanın ilk dört

¹⁸ Türkeş, *Millî Doktrin Dokuz Işık*, s.267-269.

maddesinin değişmemesi, değiştirilmesinin dahi teklif edilmemesi hususundaki ısrarımızı kayıtsız şartsız muhafaza ediyoruz. Bu çerçevedeki tutarlı ve sağlam irademizi yıllardan beri samimiyetle koruyor, sürdürüyoruz¹⁹.”

Devlet Bahçeli, aynı tarihli konuşmasının devamında fiili durum ile Anayasanın çelişkiler içinde olduğu, halkın cumhurbaşkanı seçmesinden kaynaklanan fiili bir başkanlık sisteminin Anayasanın amir hükümlerine rağmen yürütüldüğü ve gerçekte suç işlendiğine yönelik değerlendirmelerinden sonra, bu durumun son bulması yönünde MHP'nin üzerine düşeni yaparak milletin kararına saygılı olacağını belirtmiştir. Sözlerine şöyle devam etmiştir:

“Milliyetçi Hareket Partisi ilke ve ülkülerine sonuna kadar bağlıdır. Siyasette tutarlı, dürüst, sorumlu ve milli anlayışımızdan taviz vermeden yolumuza devam edeceğiz. Demokratik olgunluk, ahlak ve sabırla meseleleri karşılayacağız. Çözüm ve çıkış yollarının aranacağı yer olarak TBMM'yi görecekiz. Türkiye'nin yasa ve Anayasaya uymayan yönetim yapısının derhal düzeltilmesini, hukukun tam manasıyla egemen kılınmasını öncelik görüyoruz. Egemenliğin sahibi aziz milletimiz aynı zamanda son sözün de sahibidir. Buna inancımız tamdır. Millet ne derse odur, neye karar verirse boynumuz kıldan incedir. Bizim başkanlık sistemine yönelik kuşku, eleştiri, çekincelerimiz bilinmektedir. Merhum Başbuğumuz Türkeş Bey'in Dokuz Işık isimli eserinde; Güçlü İktidar- Güçlü İdare: Tek Başkan-Tek Meclis Sistemi başlığıyla dile getirdiği görüşleri de ortadadır. Elbette dönemsel şartlar gereğince başkanlık sistemini savunması, konjonktürel gelişmelerin, stratejik düşüncesinin ve toplumsal ihtiyaçların doğal bir yansımasıdır.”²⁰

Bu tarihi ve hükümet sisteminin değişmesine yol açacak konuşması, hem muhalefet hem de iktidar partilerinde ve toplumun büyük bir kesiminde geniş yankı yaratmıştır. Anayasanın ilk dört maddesinin korunması şartıyla yapılan bu çağrı uzun bir süre tartışma konusu olmuş, Türk milliyetçiliğinin devletin temel felsefesi olarak kalacağı da garanti altına alınmıştır. Muhalefet partilerinin özellikle bölücü

¹⁹ Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin TBMM Grup Toplantısında Yaptıkları Konuşma, 11 Ekim 2016.

²⁰ Bahçeli, TBMM Grup Toplantısında Yaptıkları Konuşma, 11 Ekim 2016.

kesimlerin iktidar partisi ile uzun süredir gündemde tuttıkları federatif yapıli başkanlık sistemi dayatmasını artık tedavülden kaldıracak olan yeni bir sürecin de başlamasına yol açmıştır. İktidar partisi AKP çağrıya olumlu cevap vererek, MHP ile uzun süren görüşmelerin neticesinde ortak metin üzerinde uzlaşmıştır. Yeni sistemin adını Sayın Devlet Bahçelinin koyduğu ve Türk devlet felsefesine ve “güçlü idare güçlü meclis” ülküsüne uygun Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi TBMM'ine 10 Aralık 2016 tarihinde sunuldu. Anayasa teklifi 21 Ocak 2017 tarihinde 330 oyun üzerinde kabul oyuyla geçtikten sonra 16 Nisan 2017'de referanduma gidilerek kabul edildi. Böylece yeni bir dönem başlamış oldu.

Kabul edilen yeni sistemin uygulanabilmesi için cumhurbaşkanlığı seçimleri ve milletvekili genel seçimlerinin yapılması gerekiyordu. Bu nedenle seçimlerin erkene alınması ile birlikte 24 Haziran 2018 de seçime gidildi. MHP ve AKP'nin ittifak yaparak girdiği seçimde iki partinin ortak adayı olan Sayın Recep Tayyip Erdoğan halkın doğrudan hükümet kurma yetkisi verdiği yeni hükümet sisteminin ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmiş oldu.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet sisteminin bütün kurum ve kural-larıyla işlemleri ve Türkiye'nin yeniden bir sistem tartışması ve krizine sürüklenmemesi için sistemin imarında doğrudan etki eden MHP Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli seçim sonuçlarını değerlendirmek üzere şu tarihî konuşmayı yapmıştır:

“Türkiye bugün itibariyle resmen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçmiştir. Aziz milletimiz geleceğini yeni hükümet sisteminde görmüş, seçim ve tercihini bu yönde kullanmıştır. Sayın Recep Tayyip Erdoğan yeni sistemin ilk Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı Seçimi ilk turda sonuçlanmış, kriz bekleyenler şaşkına dönmüşlerdir. Milliyetçi Hareket Partisi Sayın Cumhurbaşkanımızın arkasında tavizsiz durmuştur. Aynı zamanda partimiz bütün engelleri aşarak, bütün oyunları bozarak, bütün karanlık senaryoları parçalayarak TBMM'de temsil edilme imkânına kavuşmuş, çok değerli bir milletvekili sayısına ulaşmıştır.

Göğüslediğimiz badireleri, karşı karşıya kaldığımız tertip ve tuzakları dikkate aldığımızda Milliyetçi Hareket Partisi bugün tarihi bir başarıya imza atmıştır. Bizi yıkmak istediler, başaramadılar. Tahrip etmek istediler, sonuç alamadılar. Felaket

tellallığı yapanlar Türklüğün vicdanına çarpmış ve dağılmışlardır. Türk milleti, Milliyetçi Hareket'i TBMM'nin hem kilit partisi yapmış, hem de denge ve denetleme görevini vererek önemli bir sorumluluk yüklemiştir. Türkiye'nin önü açılmıştır. Türkiye'nin geleceği aydınlanmıştır.

Milliyetçi Hareket Partisi, önümüzdeki beş yıllık zaman süresinde milletimizin beklentileri doğrultusunda şevkle, heyecanla, sabırla, akılla, muazzam bir inanmışlıkla çalışmalarını sürdürecektir. Önce ülke ve milletim, sonra partim ve ben kararlılığımızdan asla taviz vermeden mücadelemize mücadele katacağımızdan herkes emin olmalıdır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin tüm kurum ve kurallarıyla yerleşmesi konusunda üstümüze düşen her görevi azimle yerine getireceğiz. Tarafımız Türkiye'dir. Safımız büyük Türk milletidir. Hedefimiz milli birlik ve dayanışmanın güçlenmesidir. Temel önceliğimiz var olan, üst üste yığılan, günden güne tesir alanını genişleten vahim sorunların çözümüne katkı sunmak, destek vermektir. Bu maksatla da elimizi taşın altına koymaktan asla vazgeçmeyeceğiz. Yapıcı, müspet, uzlaşmacı tavrımızı sonuna kadar muhafaza edeceğiz. Milli ve yerli duruşun Türkiye'de tam hâkim olması için tüm gücümüzle çalışacağız. Terörle mücadelenin başarıya ulaşması, Sosyal ve ekonomik meselelerin milletimizin arzuları doğrultusunda nihayete ermesi, kardeşlik bağlarımızın daha da güçlenmesi ve elbette Türkiye'nin bölgesel, dahası küresel kuşatmadan tamamen kurtulması hususunda Cumhur İttifakı'na düşen sorumluluklar çok fazladır. Milliyetçi Hareket Partisi yeni sistem içinde vazifesini en etkili şekilde icra ve ifa edecektir."²¹

MHP, Kurucu Genel Başkanı rahmetli Başbuğ Alparslan Türkeş'in ortaya koyduğu bütün ülküleri, bugün yetişmiş kadroları ve Bilge Lider Devlet Bahçeli'nin önderliğinde bir bir gerçekleştirmekte, Türk milletinin yarınlarına daha büyük ülkü ve umutlarla bakmasına yol açan bir parti disiplini içinde yoluna devam etmektedir.

Kaynakça

Bahçeli, D. *Osmaniye Belediyesi Masal Park Açılış ve Devlet Bahçeli Alt Geçidi Temel Atma Töreninde Yapmış Oldukları Konuşma*, 14 Ocak 2018.

²¹ Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet BAHÇELİ'nin Ankara'da Parti Genel Merkezinde Yapmış Oldukları Konuşma, 24 Haziran 2018

- Bahçeli, D. *TBMM Grup Toplantısında Yapmış Oldukları Konuşma*, 9 Mayıs 2017.
- Bahçeli, D. *TBMM Grup Toplantısında Yapmış Oldukları Konuşma*, 6 Şubat 2018.
- Bahçeli, D. *11. Olağan Büyük Kurultay Açılışında Yapmış Oldukları Konuşma Metni*, 21 Mart 2015.
- Bahçeli, D. *TBMM Grup Toplantısında Yaptıkları Konuşma*, 11 Ekim 2016.
- Bahçeli, D. *Ankara'da Parti Genel Merkezinde Yapmış Oldukları Konuşma*, 24 Haziran 2018.
- Türkeş, A. *Millî Doktrin Dokuz Işık*, Genişletilmiş Birinci Baskı, Hamle Basın Yayın, İstanbul, 1996.

Düşünce Dünyasında
Türkiz
ULUSAL HAKEMLİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yayın Şartları

Dergiye gönderilecek yazılar, işlediği konuya yeni bir boyut getirecek şekilde özgün ve daha önce hiçbir yayın organında yayınlanmamış olmalıdır.

Makaleler, dipnotlar dâhil 6.000-10.000 kelime; kitap tahlilleri ise 1500-2000 kelime arasında olmalıdır. Makaleler Microsoft Word programında Times New Roman karakterinde ve 1,15 satır aralığıyla yazılmalı; metin için 12 punto, dipnotlar için ise 10 punto kullanılmalıdır.

Dergiye gönderilen bir makalenin yayımlanması Yayın Kurulu tarafından uygun görüldüğü takdirde sözkonusu yazı ivedilikle değerlendirilmek üzere iki hakeme gönderilir. Hakemlere yazar adı, yazarlara ise hakem adı bildirilmez. Hakem raporlarından birinin olumlu, diğerinin olumsuz olması hâlinde, üçüncü bir hakeme gönderilir ve bu sonuca göre Yayın Kurulu tarafından yazıların yayımlanması hususunda karar verilir.

Dergide yayınlanan yazıların tüm telif hakları, TASAV tarafından belirlenecek telif ücretinin yazara ödenmesiyle birlikte TASAV'a geçmiş olur. Yazının tamamının başka bir yayın organında yayınlanması TASAV'ın iznine tâbidir.

Makalelerde, kullanılan kaynakların alfabetik olarak sıralandığı kaynakçanın, dipnotların ve diğer şekil şartlarının aşağıdaki yazım kurallarına uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir.

Yazım Kuralları ve Biçimsel Şartlar

1. İmla: Dergiye gönderilen yazılar, Türk Dil Kurumu'nun Yazım Kılavuzu'na (kısaltmalar dâhil) uymak zorundadır. Yabancı sözcükler yerine olabildiğince Türkçe sözcükler kullanılmalıdır.

2. Başlık: Başlık, içerikle uyumlu olarak en çok 10-15 sözcükten ibaret tamamen büyük harfle, koyu (bold) ve 12 punto olmalıdır. Ara başlıklar, bölüm başlıklar ve alt başlıklar sadece ilk harfleri büyük olacak şekilde, 11 punto ile koyu yazılmalıdır.

3. Yazar adı ve adresi: Makale yazarı, ad ve soyadı ile unvanını yazı başlığının altına (*) işaretini belirterek yazılmalıdır. Bu işaret, dipnotta gösterilecek, makale yazarının kurumu ve unvanı yazılacaktır. Herhangi bir kurumda görev yapmayan yazarlar, konumuna uygun sıfatları kullanmalıdır: Araştırmacı, yazar vb.

4. Özet ve anahtar sözcükler: Makalelere Türkçe özet ve anahtar kelimeler ile İngilizce özet (*abstract*) ve İngilizce anahtar kelimeler (*keywords*) eklenmelidir. Özetler 100 kelimeyi aşmamalı, anahtar kelimeler beş adetle sınırlandırılmalıdır.

5. Ana metin: Yazılar, Times New Roman tipi ile 12 punto büyüklüğünde ve 1,15 satır aralığıyla yazılmalıdır. Alıntılar italik harflerle ve tırnak içinde verilmeli; beş satırdan uzun alıntılar ise satırın sağından ve solundan birer santimetre içeride, blok hâlinde ve tek satır aralığıyla yazılmalıdır.

6. Sayfa Numarası: Yazılara sayfanın sonunda düz sayılarla (1,2...) numara verilmelidir.

7. Kaynak gösterme: Metin içinde yapılan göndermeler soyadı, basım yılı, gerektiğinde sayfa numarası parantez içinde belirtilmelidir: (Özbay 2010), (Özbay 2010: 163). Yazarın aynı yıl yayımlanmış birden çok eserine gönderme yapılmışsa (Altın 2010a Altın 2010b); birden çok kaynağa gönderme yapılmışsa (Erkin 2008, Canbel 2009) şeklinde belirtilmelidir. Birden çok yazar adı yazılmalı ve “vd” kısaltması kullanılmalıdır: (Koçak vd. 2005) Dipnotlar yalnızca açıklamalar için kullanılmalı, sayfa altında ve numaralandırılarak gösterilmelidir. Herhangi bir internet adresine yapılan göndermelerde bu adresler kaynaklar arasında verilmeli ve indirme tarihi belirtilmelidir:

8. Kaynakça: Yararlanılan kaynaklar, yazının sonunda “Kaynakça” bölümünde, APA 6.0 stili kullanılarak 10 punto alfabetik sıra ile verilmelidir. Örnek olarak:

Tek yazarlı kitap:

Gökalp, Z. (1997). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Çeviri kitap:

Hoy, W. K. ve Miskel, C. G. (2010). *Eğitim Yönetimi*. (çev. S. Turan), Ankara: Nobel.

İki yazarlı kitap:

Kıran, Z. ve Kıran, E. (2001). *Dil Bilimine Giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Üç yazarlı kitap:

Andıç, F., Andıç, S. ve Koçak, M. (2010). *İbn Haldun: Hayatı ve Eserleri Üzerine Düşünceleri*. Ankara: Kadim Yayınları.

Üçten çok yazarlı kitap:

Korkmaz, Zeynel vd. (2001). *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*. Ankara: Yargı Yayınları.

Derleme kitap içinde bölüm:

Altan, S. (2013). “Osmanlı’ya Doğudan Bakmak: 20. Yüzyıl Dönümünde Çin’de Osmanlı Algısı ve Milliyetçilik”. *Türkiye’de Çin’i Düşünmek*. S. Esenbel, İ. Togan ve A. Atlı (Der.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 90-115.

Birden çok baskısı olan kitap

Hacıb, Y. H. (2017). *Kutadgu Bilig*. (çev. A. Çakan), 3. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Birden çok ciltli kitap:

Ögel, B. (1971). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. Cilt 2. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tek yazarlı makale:

Sarıkaya, Y. (2014). Ağustos 2008 Savaşı Sonrasında Gürcistan Dış Politikası. *Karadeniz Araştırmaları*, 31(31): 1-16.

Yayımlanmamış tez:

Aydın, G. (2008). *Orhan Türkoğan'ın Devlet Anlayışı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Elektronik kaynak:

Duman, B. (2017). ABD Irak'ı İran'a kaptırmak istemiyor. *Al Jazeera Türkiye*, 9 Mart 2017, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/abd-iraki-irana-kaptirmak-istemiyor> (erişim: 10.04.2017).